

624

सकलमन्त्र-तन्त्र-यन्त्राधिराजराजेश्वरशेसिद्धचक्रोऽथो नमो नमः ॥

श्रीनाताधर्मकथान्नि—

द्वितीयो विभागः (अध्य० ९ शो १९), अने द्वितीयश्रुतस्कन्ध सम्पूर्णः ।

प्रमाणः

संपादकः—

प. पू. आचार्यदेव-चन्द्रसागरसुखिवरः

श्रीआनन्दचन्द्रग्रन्थावधौ (ग्रन्थरत्नाकरे) ग्रन्थरत्नम्-१८.

शाश्वतानन्ददायक-श्रीयन्त्राधिराजराजेश्वर-श्रीसिद्धचक्रेभ्यो नमो नमः ।

सकलसमीहित-श्रीशङ्खेश्वरपाश्वनाथो विजयतेतमाम् । शासनसञ्चालक-सूत्रकृच्छ्रीसुधर्मगणभृते नमः ॥

वर्तमानशासनमान्यसूत्रकार-पञ्चमगणधरप्रवरश्रीसुधर्मस्वामिसंहबन्धं, तत्सुत्रार्थरहस्यकार-श्रीमद्भद्रबाहुस्वामिनिर्मितनिरुक्तियुतं, नवाङ्गीवृत्तिकार-श्रीमदभयदेवसूरिविविहितविवरणसुशोभितं; संपादकीयविविधप्रत्यन्तरपाठाद्यनेकपरिशिष्टसमलङ्कृतं च—

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम् ॥

[तस्य प्रथमश्रुतस्कंधस्यानवमाध्ययनतः एकोनविंशतितमपर्यन्तेन द्वितीयश्रुतस्कंधेन च परिसमासेदं द्वितीय-विवर्गम्]

संशोधकः सम्पादकश्च

प्रातःस्मरणीयपूज्यानां गीताईश्वार्वभौमानामगमोद्धारकाणां श्रीवर्द्धमानजैनगमन्दिरसंस्थापकानां प्रावचनिकधुरन्धराणां

स्व० श्रीआनन्दमागधुरीश्वराणां विद्वद्भिनेयः आचार्यश्रीचन्द्रसागरसूरिः ।

प्रकाशिका—“ श्रीसिद्धचक्रसाहित्यप्रचारकसमिति ” इति संस्था ।

वीरसंवत् २४७९ ।

विक्रमसंवत् २००९ ।

पण्यम् ७-०-० ।

क्राइस्टाब्द १९५२ ।

प्रकाशिका :—

श्रीसिद्धचक्र-साहित्य-समिति-संस्था.

C/o. संघवी चीमनलाल सवाईचन्द्र,

गोलमोरी, गलेमंदी छुरत W. Ry.

द्रव्यदयानुं भव्य-फल ।

“पाणानुकंपयाए, भूयाणुकंपयाए, जीवाणुकंपयाए, सत्ताणुकंपयाए सो पाए अंतरा चैव संघारिए, नो चैव णं णिचिखत्ते, तते णं तुमं मेहा! ताए पाणानुकंपयाए जाव सत्ताणुकंपयाए संसारे परिस्तीकते, माणुस्साउणे निबद्धे।”

श्रीज्ञाता० अ० १, पृ० ७१-पंक्ति ७ ।

भावार्थः—श्रीवीरप्रभु मेघकुमारने कहे छे के-हे मेघ ! प्राण-भूत-जीव-सत्त्वनी अनुकम्पाए-दयाधी (हार्थीना भवमां) तें पग अद्धरज राख्यो पण मूक्यो नहिं, तेथी करी-प्राण-भूत-जीव-सत्त्वनी दयाधी तें भवसंसार लघुकर्णो यावत् मनुष्यनुं आयुष्य बांथुं.

मुद्रक-दाह गुलाबचंद लल्लुभाई,

श्रीमहोदय प्रिन्टींग प्रेस,

दाणापीठ-भावनगर (सौराष्ट्र).

शाश्वतानन्ददायक-सकलमन्त्र-तन्त्राधिराजराजेश्वर-श्रीसिद्धचक्रेश्वरो नमो नमः ।
सकलसमीहितपूरक-श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथो विजयतेतमाम् ॥

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे द्वितीयविभागे प्रस्तावना ॥

दुर्लभ मानवजीवन—

अनादिअनंतकाल्थी परिअमण करनार जीवोने जन्म-जरा-मरण-शोक-दुःख-दरिद्रता-दौर्भाग्य-आधि-व्याधि-उपाधि आदि अनेकविध दुःखदायि भवचक्रनी परंपरामां अनुकूल साधन-सामग्री-संयोगोथी भरपूर मानवजीवन मलबुं ते अतीव दुर्लभ छे, छतां आ प्राप्त थयेल मनुष्यजीवनमां आर्यदेश-उत्तमकुल-उत्तमजाति-दीर्घआयुष्य-परिपूर्णशक्तिशालिपांचइन्द्रियो-देवगुरुधर्मनी जोगवाह-वीतरागवाणीनुं श्रवण-शासनमान्यश्रद्धा-श्रद्धानुसारपरिणति केळवीने प्रवृत्ति-निवृत्तिमय जीवन जीवबुं ए विगेरे सर्वनी प्राप्ति थवामां तथाभव्यत्व-प्रबलपुरुषार्थ-प्रकृष्टपुण्यादि विगेरे अमोघ कारणो भाग भजवे छे, ए भूलवा जेवुं नथी.

मोक्षप्राप्तिवो प्रकार—

शासनमान्य साधन-सामग्री-संयोगोथी भरपूर मानवजीवनने उज्जालनाराओए समर्थ गीतार्थ ज्ञानीओना समागममां रहीने स्वयं ज्ञानी बनवुं अगर ते गीतार्थ भागवन्तोनी निश्रा स्वीकारीने हेय-उपादेय पदार्थोनो विवेक करीने अनुक्रमे निवृत्ति-प्रवृत्तिमय

જીવન જીવંતું, કારણ કે-તેનું જીવન જીવ્યા વગર કોઈ પણ જીવ મોક્ષમાર્ગને અનુકૂલ કર્યાણ સાધી શક્યો નથી, અને સાધી શકશે જ નહિં. આ પ્રસંગને સ્પષ્ટ કરતાં શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યું છે કે “ પદમો ગીયસ્યો વીઓ ગીયત્થનિસ્સિઓ મણિઓ ” આ પદ્ધતિ ભાવાર્થે એ છે કે-મોક્ષમાર્ગના અભિલાષિઓ માટે ત્રૈલોક્યનાથ મગવંતોએ ચાર ધનધાતી કર્મ તોડીને કેવલજ્ઞાન પામવાના, અને તે પછી સકલ કર્મના ક્ષયપૂર્વક મોક્ષ મેલવવાના વેજ માર્ગ કહેલા છે, ત્રીજા માર્ગની અનુજ્ઞા તે મગવંતોએ આપીજ નથી. તે વે માર્ગ કયા !, પ્રથમ માર્ગ ગીતાર્થનો, અને વીજો માર્ગ ગીતાર્થની નિશ્રાનો છે. આથી જોઓ મોક્ષે ગયા છે, જાય છે અને જશે તે વધાઓએ ઉપરના વે માર્ગ સ્વીકારેલા છે, સ્વીકારે છે, અને સ્વીકારશે એ વીના નિઃસંદેહપણે સ્વીકાર્ય છે.

કર્યાણકારિ સમાગમ—

જૈનશાસનમાન્ય-મોક્ષતત્ત્વની પરિણતિપૂર્વકના તત્ત્વસંવેદનનું આસ્વાદન કરીને મોક્ષમાર્ગે ગયેલાઓની અને મોક્ષ સન્મુલ્ક થયેલાઓની પરંપરાનું વિવેકપૂર્વક અવલોકન કરીએ તો ઉપરની સ્પષ્ટ વાત નજર સન્મુલ્ક સ્પષ્ટ થાય છે. હિન્દુભૂતિને પ્રમુ મહાવીરનો, નયસારને મુનિસમાગમનો, ધનાસાર્થવાહને ધર્મધોષસૂરિજીનો, જમ્બૂસ્વામિને શ્રીસુધર્માસ્વામિનો, અને પંદરસો વ્રણ તાપસોને શ્રીહિન્દુભૂતિનો સમાગમ થયો તે સમાગમની સાથે વીતરાગની વાળીનું શ્રવણ, શ્રદ્ધાપૂર્વકની પરિણતિ, અને વીર્યોછાસપૂર્વક સંયમનું સેવન થવાથી અનુક્રમે પામવા લાયકની અમોઘ ચીજ પામી ગયા છે; એમાં ચતુર્વિધસંઘની કોઈપણ વ્યક્તિને આ નિઃશંક-સત્ય સમજાયા વગર રહેતુંજ નથી. જિનેશ્વરોનો, કેવલિઓનો, પૂર્વધરોનો, અને બહુશ્રુતધર-ગીતાર્થનો સમાગમ થવો એ એક અલૌકિક પુણ્યનો પ્રભાવ છે, તે પ્રવલ પુણ્યાદિપ્રભાવનાના જોરે સાધન-સામગ્રી-સંયોગ પામીને ઉત્તરોચર ઉત્કૃષ્ટ કોટિના પુણ્યના-સંવરના-નિર્જરાના ભાગી બનીને તેઓ સ્વજીવનને

અને તે પછી સમાગમમાં આવનારા અનેક જીવોને કલ્યાણમાર્ગે પમાડવામાં પ્રબલ ઉદ્યમવન્ત થાય છે. પ્રસુ મહાવીરના કલ્યાણકારિ-સમાગમથી ઇન્દ્રમૂર્તિ અને સુધર્માનામના બ્રાહ્મણો શાસનના માલીક-સંચાલક બન્યા, પ્રસુ સુધર્માસ્વામિ ગણધરના કલ્યાણકારિ સમાગમથી શ્રીજન્મસૂસ્વામિ નવાણું ક્રોડ સૈન્યા-ઘાટ સ્ત્રીઓ છોડવાનું સામર્થ્ય કેળવીને શાસનમાં અન્તિમ કેવલી બન્યા; શાસનમાન્ય મહાપુરુષોના કલ્યાણકારિ સમાગમથી માદુર્ભાવ પામેલ શ્રુતગંગા-સરિતાઓ આજે પણ શાસનમાં ઠામઠામ અસ્થલિતપણે વહી રહી છે, કે જે સરિતાના સુધાસમ જલનું પાન કરીને પાપી આત્માઓ પોતાનાં પાપો સ્વપાવતા અદ્યાપિ-પર્યંત પાવન થઈ રહ્યા છે, અને માવિમાં પણ જરૂર યોગ્ય આત્માઓ પાવન થશે એમાં ભલેશ શંકાને સ્થાન જ નથી.

શ્રુતગંગાનું મૂળ—

વર્તમાનશાસનમાં સઘઠીંષ શ્રુતસંપદાઓના પદ્મહૃદસમાન મૂળ તરીકે ત્રૈલોક્યનાથ ભગવન્ત શ્રીવીરવિમુ છે, અને શાસનસંચાલક-પંચમગણધર શ્રીસુધર્માસ્વામિજી છે; કારણ કે અર્થથી આદ્યદેશના દેનારા ભગવન્ત શ્રીમહાવીર મહારાજા છે, તે દેશનાને અનંતર ફીલનારા શ્રી સુધર્માસ્વામિજી છે, અને તે દેશનાને પરંપરાએ ફીલનારા શ્રી જન્મસૂસ્વામિજી વિગેરે છે. આથી જ અર્થથી-દ્વુત્રથી આત્માગમ-અનંતરાગમ-પરંપરાગમના મેદ સમજનારને સ્પષ્ટ માલમ પડે છે કે અર્થથી આત્માગમ શ્રીમહાવીર મહારાજાને છે, અને સૂત્રથી આત્માગમ પંચમગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામિજીને છે.

આસન્નોપકારિ શ્રીમહાવીરમહારાજાના નિર્વાણસમયને ૨૪૭૯ લગભગ વર્ષો પસાર થઈ ગયા છતાં શાસન સ્થાપનાના અવસરે અર્થથી-સૂત્રથી આત્માગમોદિ મેદોને અનુસરીને અસ્થલિત પ્રવાહરૂપે પરંપરાગત તે તે સર્વજ્ઞમાણિત-અર્થોને અને ગણધરમાણિતસૂત્રોને

પ્રાપ્ત કરવાનું સુંદરતમ-સૌભાષ્ય પ્રાપ્ત કરનાર હોય તો વર્તમાનકાલીન શાસનમાન્ય-સૂત્ર અર્થ અને પરંપરાયે પ્રમાણભૂત શ્રેનામ્બર-મન્દિરમાર્ગિય સંપ્રદાય હતો, છે, અને રહેશે.

ધર્મકથાનુયોગની વિશિષ્ટતા—

વર્તમાનમાં શ્રુતસંપદાઓને સાચવી રાખનારા અનેકવિધ ગ્રન્થોમાં અગીઆર અંગોનું પ્રધાનપણું અતીવ પ્રસિદ્ધ છે. તે અંગોનાં છઠ્ઠું અંગ “ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાજ્ઞ ” નામે પ્રસિદ્ધ છે, અને સાથે સાથે શાસ્ત્રકારોએ ઠામ ઠામ જણાવેલું છે કે આ છઠ્ઠું અંગ સર્વેશ્વરપર-યોગની ગરજ સારે છે. શાસનમાં પ્રવેશ કરનારાઓ માટે, પ્રવેશ કરેલાઓના વીર્યોજ્ઞાસની વૃદ્ધિ માટે, અને શાસનાભિમુલ્ક બનાવવાના આશયથી અનેકાનેક મવ્યાત્માઓ માટે આ છઠ્ઠું અંગ વધુ ને વધુ ઉપકારક થયેલ છે, થાય છે અને થશે તે નિઃસંદેહ બીના અર્થિઓએ સ્મૃતિપટ પર સ્થિર કરવા જેવી છે. સર્વજ્ઞકથિત સિદ્ધાન્તોમાં શું રહસ્ય છે !, તે તે સિદ્ધાન્તોનું પાલન કરનારાઓને કેવો લાભ થયો !, તેની વિરુદ્ધ વર્તનારાઓને કેવું નુકશાન થયું !, આપત્તિકાલમાં ધૈર્ય ગુમાવનારની શી હાલત થઈ !, અને વિદ્વોનો વિજય કરનાર કદ રીતિએ આગલ વધ્યો !; વિગેરે વિગેરે ચરણકરણાનુયોગાદિના અનેકવિધ પ્રસંગોથી શ્રોતાના, વાંચકોના, તથા અધ્યાસકોના જીવનને નવપલ્લવિત બનાવનાર હોય તો આ ધર્મકથાનુયોગ સ્વરૂપ-શ્રીછઠ્ઠું અંગ શ્રીજ્ઞાતાસૂત્ર છે.

દ્વિતીયવિભાગની સામગ્રીઓ—

આ છઠ્ઠા અંગ-“ શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથાજ્ઞની પ્રથમ આદૃતિ સ્વ. પૂજ્ય ગુરુદેવ આગમોદ્ધારકાર્યની પુનીત દૃષ્ટિથી ચહાર પહેલી હતી, પરન્તુ અનેક વાંચકોની માંગણીના સદ્ભાવમાં આ ગ્રન્થનું પુનઃ દ્વિતીય આદૃતિરૂપે બે વિભાગમાં વહેંચીને પ્રકાશન કરેલ છે. આ અંગના

પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનથી આઠ અધ્યયનો સંપૂર્ણ સાથે તેને અનુકૂલની પ્રસ્તાવના-પરિશિષ્ટો અને આઠ અધ્યયનોના સારાંશ - વિષયાનુક્રમયુક્ત-શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્યપ્રચારકસમિતિએ ગત વર્ષમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, અને વાંચકો-વિચારકો-અભ્યાસકોની માંગણી બીજાભાગની શરૂ થતાં આ બીજો ભાગ પણ તેજ સમિતિએ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

આ બીજા ભાગમાં વાકી રહેલા પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના નવમા અધ્યયનથી ઓગણીસમા અધ્યયન સુધીના નવે અધ્યયનોના મૂલસૂત્ર-વૃત્તિ સાથે અને ધર્મકથાઓથી भरपूर બીજા શ્રુતસ્કંધ પૈકી દશ વર્ગોના સર્વ અધ્યયનોના મૂલસૂત્રવૃત્તિ સાથે આ દ્વિતીય વિભાગ સંપૂર્ણ થાય છે. સાથે સાથે આ બીજા વિભાગમાં આવેલ અધ્યયનોનો સારાંશ વાંચકોને અનુકૂલ પડે તે હેતુથી આપવામાં આવેલ છે.

પ્રથમ વિભાગ સાથેનો સંબંધ—

આ છઠ્ઠા અંગના પ્રથમ વિભાગમાં પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના આઠ અધ્યયનો મૂલ સૂત્ર-વૃત્તિ-સારાંશ પરિશિષ્ટો આવેલાં છે, તે અવસરે વિસ્તૃત પ્રસ્તાવનાનું આલેખન કરેલું છે. આ દ્વિતીય વિભાગની પ્રસ્તાવનાની સાથે પ્રથમ વિભાગની તે પ્રસ્તાવના સંબંધ રાखे છે, માટે વિવેકિ-વાંચકોને તે સ્થલે વાંચવા આગ્રહપૂર્વકની અત્ર મલામળ કરવામાં આવે છે; અને તેથી આ ચાલુ પ્રસ્તાવનામાં ઉપયોગિ પ્રકરણોનું આલેખન કરીને પુનરાવર્તન કર્યું નથી. પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં આલેખન કરેલા માનવજીવનની મહત્તા, શ્રવણની આવશ્યકતા, સમર્થ વક્તાનો યોગ, આદ્ય સદુપદેશક, આદ્ય સંચાલક-શ્રીસુધર્માસ્વામિજીનું જીવન, અંતિમ કેવલિની જીવનવર્ચા, સૂત્રરચનાની મર્યાદા, શ્રુતસંપદાના માલીક, અંગોનો અનુસ્યૂત સંબંધ, આ ગ્રન્થનું નામ, આ ગ્રન્થના વૃત્તિકાર, અને ગ્રંથસામગ્રીના પ્રકારો વિગેરે પ્રકરણોને વાંચવાથી આ ગ્રન્થના રચયિતા સૂત્રકારની, સૂત્રોને અનંતર શ્રીલનારા શ્રીજન્મસ્વામિજીની, અને વૃત્તિકારના વિશાલ-આશયોની સાથે

અતીવ મહત્ત્વા સ્પષ્ટ સમજાશે તે ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે.

ઉપસંહાર—

આ પ્રસ્તાવનાની પરિસમાપ્તિ સાથે વાંચકોએ, વિચારકોએ અને અભ્યાસકોએ એક વાત સ્મૃતિપટ-પર સ્થિર કરવા જેવી છે, અને તે એ છે કે સ્યાદ્વાદ-જૈનદર્શને એકલા જ્ઞાનને અપનાવ્યું નથી, પરંતુ જ્ઞાનના અર્થોમાં માટે જ્ઞાનાચારના આઠે આચરોને અપનાવ્યા છે, અને તેની કિંમત પણ એકસરખી આંકેલી છે. શબ્દશુદ્ધિ, અલેક્ષનશુદ્ધિ, ઉચ્ચારશુદ્ધિ, અર્થશુદ્ધિ અને વાંચનશુદ્ધિના નામે “ કાલે મણવું, અકાલે નહિ મણવું, વિનય-બહુમાનપૂર્વક મણવું અને એક અક્ષરના દેનાર ગુરુઓનો અપલાપ પણ ન કરવો ” એ વિગેરે પાંચ આચાર પ્રત્યે વેદરક્ષારી સેવનારાઓ સ્વ-પરહિત સાધી શક્યા નથી, સાધી શકતા નથી તે નિર્વિવાદ છે. આથી આઠ આચરોના સેવન સાથે આ ગ્રન્થને મળશે-મળાવશે તે આત્માઓ ઉત્તરોત્તર સુન્દર સાધન-સામગ્રી-સંયોગો પામીને ભાવિમાં કલ્યાણ-માંગલિકમાલો ક્રમશઃ પ્રાપ્ત કરીને અવ્યાબાધ સુખના મોક્ષા બનો, એજ એક શુભેચ્છા.

સાવરકુળડલા (સૌરાષ્ટ્ર)

સૌભાગ્યપંચમી વિ. સંવત ૨૦૦૬

તા. ૨૩-૧૦-૧૨

લિ. સ્વ. ગુરુદેવ પ. પૂ. આગમોદ્ધારક—

શ્રી આનન્દસાગરસ્થરીશ્વર-ચરણારવિન્દચશ્ચરીકઃ—

ચન્દ્રસાગરસુરિઃ ।

श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गद्वितीयविभागे— प्रकाशिकानुं निवेदन.

नूतनवर्षमां प्रवेश—

प्रातःस्मरणीय—पूज्यपाद—तपागच्छगगनदिनमणि—श्रीदेवसुरसंघपरम्परासंरक्षक—श्रीसिद्धक्षेत्र—सूर्यपूरस्थितश्रीजैनागममन्दिरतीर्थ-संस्थापक, आगमोद्धारक, स्वर्गस्थ—श्रीआनन्दसागरस्ररीश्वरजीना हादिक आशीर्वादधी अने तेओश्रीना परमविद्वद्दिनेय, श्रीसिद्ध-चक्राराधनतीर्थ—श्रीचन्द्रप्रभासपाटणतीर्थोद्धारक, श्रीसिद्धचक्र—नवपदाराधकसमाजसंस्थापक, वैयाकरणकेशरी, श्रीआनन्दबोधिनी वृत्तिकार, श्रीवर्द्धमानतपोमाहात्म्य अने विंशतिर्विशिका—पंचाशकशास्त्रसारांशादिविविधसामग्रीरूप साहित्यना आलेखनकार—पूज्यपाद—आचार्य-देवश्री—चन्द्रसागरस्ररिजीनी शासनसंरक्षक प्रेरणाधी अमारी समितिना मुखपत्र श्रीसिद्धचक्र मासिकनो प्रादुर्भाव थयो, अने आराधकोनी आराधना आराध्यपदने अनुसरवानी साथे अतीव उज्ज्वल बने ते हेतुधी शासनमान्य साहित्यना प्रकाशनार्थे साथे साथे अमारी श्रीसिद्धचक्रसाहित्य—प्रचारक—समितिनो पण जन्म थयो. आ समितिनी अने आ मासिकनी सुन्दर कार्यवाहीओधी चतुर्विधसंघना आशीर्वाद साथे तन—मन—धननी अनेकविध सहायधी ते बने (समिति अने मासिक) प्रफुल्ल बनीने ओगणीसमा नूतन वर्षमां प्रवेश करेल छे.

હાર્દિક સન્માન—

વિશેષમાં હમારી સમિતિના મુખપત્ર શ્રીસિદ્ધચક્રમાસિકમાં મુલ્યત્વે સ્વ. ૦ આગમોદ્ધારકની અમોઘદેશનાદિ વિગેરેનું જાંવન એક સરસી રીતે મલવાથી અને પૂ. ૦ આચાર્યદેવશ્રી-ચન્દ્રસાગરસ્રરિજીની વિવેકમરી નજર નીચે જ્ઞાસનમાન્ય અનેકવિત્ર સાહિત્ય સામગ્રીઓનું સાથે સાથે વાંચકોને સુધાસ્વાદન થતું રહેવાથી વાંચકોની સંખ્યામાં દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ થયાં જ કરે છે, અને પ્રકાશનોને વેગવંતા બનાવવા માટે આર્થિકસહાયકોની હરિફાહ થઈ રહી છે; તેથી વેબેની (સમિતિની અને માસિકની) ઉચ્ચલ કાર્યવાહિઓની નોંધનો અતીવ આદરમયો સત્કાર આપવા માટે જ્ઞાસનમાન્ય-ચતુર્વિધસંઘની વ્યક્તિઓને આદરપૂર્વક હાર્દિક સન્માનીયે છીએ.

ગ્રન્થપ્રસિદ્ધિ અને ઉપસંહાર—

“સમિતિનો અને માસિકનો જન્મ, વેબેની પ્રશંસનીય કાર્યવાહિ અને સંચાલનનું પુણ્યકાર્ય” આ ત્રણે પ્રકરણો આ ગ્રન્થના પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં આપેલાં છે, તેને વાંચકોએ પુનઃ પુનઃ વિવેકપૂર્વક વિચારવાની જરૂર છે, એમ તેઓને આગ્રહપૂર્વકની ગલાયણ છે. કારણ કે તેમાં સમિતિના-માસિકના વિશાલ ઉદ્દેશો-હેતુઓ સ્પષ્ટપણે માલૂમ પડે છે, સાથે સાથે પુણ્યબન્ધ કરવાના પરમનિમિત્તરૂપ સંચાલનના સુન્દર કાર્યની સ્હારી જવાબદારીનું અને તે વેબે સાથેના સેવામાવના સમ્બન્ધનું જ્ઞાન વાંચકોને સ્પષ્ટરીતિએ થઈ શકે છે.

આ દ્વિતીય વિભાગરૂપે છઠું અંગ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાજ્ઞા નામે પ્રકાશન થતો આ ગ્રન્થ દ્વિતીય આવૃત્તિરૂપે પ્રસિદ્ધ થાય છે, અને તેથી પ્રથમાવૃત્તિના સમ્બન્ધમાં વિસ્તૃત આલેખન પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં કરેલ છે, તેથી અત્ર તે સંબન્ધના આલેખનનું પુનરાવર્તન કરવું ઉચિત નથી.

આ દ્વિતીય વિભાગના પ્રકાશનાર્થે પૂ. આચાર્યદેવ-શ્રીચન્દ્રમાગરસુરિજીના પરમત્રિનેય પૂ. ઉપાધ્યાય શ્રીદેવેન્દ્રસાગરજી માણિવરના સદુપદેશથી અમદાવાદ શાહપુર-મંગલ પોરેલના શાંચા વિષે આવેલ ઉપાશ્રયના વહીવટદારોએ રૂ. ૨૫૦) વસો ને પચાસ રૂપીઆ આપેલ છે, તે સિવાય મદદના અમાવે પહતર કિંમતના માવે અમારી સમિતિ તરફથી આ ગ્રન્થ વાંચકો માટે અને અમ્યાસીઓ માટે પ્રસિદ્ધ કરાય છે.

આ ગ્રન્થને પ્રકાશક કરવામાં સંપાદનનું ભગીરથ કાર્ય પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી ચન્દ્રમાગરસુરિજીએ કરેલ હોવાથી, પ્રુફાદિ સંશોધન અને સારાંશનું કાર્ય કરનાર પૂ. મુનિશ્રી ચન્દ્રનસાગરજી મ. ને, નિયમિત અવસરે પ્રકાશન કરવામાં શ્રી મહોદય પ્રી. પ્રેસ માલીકને અને પ્રેસ-માણસોને અત્ર યાદ કરીને વાંચકો-વિચારકો-અમ્યાસકો વાંચવા પહેલાં શુદ્ધિપત્રકથી શોધીને વાંચે-વિચારે-અમ્યાસ કરે પણ એક શુભેચ્છા.

૨૨૪ શેલ્લમેમળ સ્ટ્રીટ,

મુંબઈ નં. ૨.

સૌભાગ્યપશ્ચમી. ૨૦૦૯

નિવેદક—

પાનાચન્દ્ર રૂપચન્દ્ર જ્ઞાંહેરી

શ્રીસિદ્ધચક્ર-માસિકના-તન્ત્રી અને શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્યપ્રચારકસમિતિના પ્રધાન-સંચાલક.

हमारा प्रकाशनो ।

१ श्रीहेमचन्द्रकृतिकुसुमावली.	१-८-०	— नूतन प्रकाशनो —	
२ श्रीवर्द्धमानतपोमाहात्म्य.	३-०-०	१२ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु विभाग० ३	२-८-०
३ श्रीपंचप्रतिकमणसूत्राणि विधिसह (कमीशन वगर)	१-२-०	१३ श्री ज्ञातासूत्र भा. १-२ नो सारांश तथा	
४ श्रीपंचाशकशास्त्रसारांश-विभाग० १,	३-०-०	श्रीसूयङ्गांगसूत्र भा. १ नो सारांश.	२-८-०
५ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु-विभाग० १,	४-०-०	— पत्राकार —	
६ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु- " २,	३-०-०	१४ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग सटीक भाग १, सारांशसह	८-०-०
७ श्रीमगवतीसूत्रनी शालग्रस्तावनाथी शर		१५ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग " भाग २, "	७ ०-०
१०८ व्याख्यानो.	६-१२ ०	१६ श्रीसिरिवालचरितम्	३-०-०
८ श्रीभागमोद्धारक.	३-०-०	— व्याकरणानि —	
९ अतिपौद्यापन.	१ १२ ०	१७ श्रीसिद्धहेमचन्द्र शब्दानुशासनम्	
१० श्रीप्रभासपाटणतीर्थमाहात्म्य.	०-५-०	(श्रीआनंदबोधिनी टीका) भाग १,	३०-०-०
११ श्रीसिद्धचक्रनी बांधेली फाईलो. वर्ष ११ थी १८		१८ श्रीसिद्धहेमचतुष्कवृत्तिस्यादिसमुच्चययुतम्	९-०-०

प्राप्तिस्थान—श्रीसिद्धचक्र-साहित्य-प्रचारक-समिति
C/o. संघवी चीमनलाल सवाईचंद, गलेमंदी गोलखेरी, सुरत (गुजरात). W. Ry.

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ।

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे द्वितीयविभागस्य सारांशः ॥

१--श्रीमाकन्दीदारकाध्ययन-सारांशः ।

पूर्वे आठमा अध्ययनमा मायाशी अनर्थ कही गया, हवे आ नवमा अध्ययनमा भोगोशी पाछा नहि हठनारने थतो अनर्थ, अने भोगोशी पाछा हठनारने थतो लाभ अत्र दर्शावय छे.

हे जम्बू ! ते काले अने ते समये चंपा नामनी नगरी हती. त्यां माकंदी नामनो सार्थवाह वसतो हतो, तेने भद्रा नामनी भार्या हती; अने तेने जिनपालित अने जिनरक्षित नामना बे पूत्रो हता. ते बन्ने पूत्रोए अन्योअन्य विचार करीने लवणसमुद्रना वाहणवटावाला धंधामाटे आपणे बारमी वखत पण जवुं तेवुं नकी कर्नु, अने मातापितानी रजा मागी. मातापिताए घणुं समजावुं पण मान्युं नहीं, आशी अनिच्छाए मातापिताए रजा आपी; अने ते बन्ने गया. समुद्रमां घणे दूर गया पछी वावंटोलीआ विगेरेनो सखत उपद्रव थयो, अने वहाणो भांगी गया, अने घणा माणसो डूबी गया; तथा लवेला करीयाणां पण बधाए समुद्रने तळीए गयां. माकन्दीना ते बन्ने पुत्रोना हाथमां एक पाटीउं आवुं ते पाटीयानी सहायशी तरता तरता रत्नद्वीपे गया. रत्नद्वीपना पर्वतविषे शक खाइने फलादिनी शोध करीने मेळवी-खाइने नालीयेरनां पाणीशी चुप्त थया, अने नालीयेरनुं तेल काढी अन्योअन्य मालीश करी वावोना पाणीशी स्नान करी स्वस्थ

થયા. એક શિલા પર બેસીને “ચંપાનગરીમાં માતાપિતાની પાસે સમુદ્રની મુસાફરીના વહેવાર માટે જવાની માંગણી કરવી, માતાપિતાનું નિષેધ કરવું, અને અતિ આગ્રહથી રજા મેલવવી, લવણસમુદ્રમાં ઉતરવું, વાવંટોલીયાના ઉપદ્રવથી જાનમાલની થયેલી નુકશાની, તરતાં તરતાં અહિં આવવું અને खोराकમાં ફલાદિનું खावું વિગેરેનો ” વિચાર કરે છે—

તે સમયે આ રત્નદ્વીપના મધ્યભાગમાં રત્નદ્વીપ દેવતા નામે દેવી વસે છે, તે અતિ પાપીની અને સ્વભાવે ભયંકર છે. સદરહુ દેવી અવધિજ્ઞાનથી આ માકન્દીના બન્ને પુત્રોને ત્યાં આવેલા જોઈને ભયંકરરૂપ વિકુર્વીને ત્યાં આવીને કઠોર વચનોથી તે બન્નેને કહેવા લાગી કે—હે બન્ને માકંદિયદારકો ! તમે મ્હારી સાથે વિપુલ ભોગો ભોગવતા મ્હારી પાસે રહો, નહીં તો તમારું મસ્તક આ તલવારથી કાપી નાંચીશ ! મય પામેલા તે બન્ને શ્રેષ્ઠીપુત્રોએ કહ્યું કે તમારી आज्ञા પ્રમાણે હમે રહીશું. આ કબુલાત લઈ તે દેવી પોતાના પ્રાસાદે લઈ ગઈ અને તે બન્નેની સાથે વિપુલ એવા ભોગોને ભોગવે છે, અને હંમેશાં તાજાં મીઠાં ફળો લાવી-આપીને વૃત્તિ કરાવે છે.

એક સમયે શકેન્દ્રના આદેશથી લવણાધિપતિ સુસ્થિત નામના દેવે રત્નદ્વીપની તે દેવીને આદેશ કર્યો કે “ત્હારે ૨૧ એકવીશવાર લવણસમુદ્રવિષે ફરી-ફરીને ઘાસ-પાંદડાં-લાકડાં-કચરો અને અશુચિ વગેરે જે કેંદ્ર દુર્ગન્ધવાહું હોય તે ચોક્કસું કરી દેવું ! ” આવા આદેશથી તે બન્ને શ્રેષ્ઠીપુત્રોને તે દેવીએ કહ્યું કે—હું શકેન્દ્રના હુકમથી સમુદ્રની શુદ્ધિ માટે જાઉં છું, તમે અન્ન સુલે રહેશો. કદાચ તમને ન ગમે તો તમે પૂર્વ-પશ્ચિમ-ઉત્તર દિશાઓનો વનલંબ વિષે ફરવા જશો તો ત્યાં જુદી જુદી ઋતુઓના ફળો છે, તેનાથી વૃત્તિ કરશો; અને મારી રાહ અન્ને જોશો. પરન્તુ દક્ષિણ દિશામાં જશોજ નહિં, કારણ કે ત્યાં એક ભયંકર દષ્ટિવિષસર્પ રહે છે, તે તમારા શરીરનો નાશ કરશે. આ પ્રમાણે વ્રણવાર સાવચેતી આપી તે દેવી સમુદ્ર તરફ ગઈ.

બંને શ્રેષ્ઠિપુત્રો ત્રણે વનસંહોમાં ફરે છે અને આનંદ કરે છે. એક સમય ત્યાં ત્રણ દિશાના વનસંહોમાં પણ નહીં આનંદ પામતા તેમને દક્ષિણ દિશામાં જવા નક્કી કર્યું, અને દક્ષિણદિશામાં કેટલેક દૂર ગયા પછી મરેલા સર્પ કરતાં પણ વધુ દુર્ગન્ધ આવતાં પોતાના વસ્ત્રવડે નાક બંધ કરીને આગલ ચાલવા માંડ્યું, આગલ ચાલતાં અનેક હાડકાંથી વ્યાસ એવા વધસ્થાનમાં શૂલીવડે મેદાણેલો કરુણસ્વરને કરતો એક પુરુષ જોયો. ઉત્પન્ન થયો છે મય જેને એવા તે બંને શ્રેષ્ઠિપુત્રોએ હકીકત પૂછતાં તે શૂલીસ્થિત પુરુષે કહ્યું કે- “હું ભારતવર્ષની કાકંદીનો અશ્વવણિક છું. કરીયાણા અને અશ્વો વહાણોમાં મરી લવણસમુદ્ર વિષે ધંધા અર્થે આવેલો, પણ માર્ગમાં સમુદ્રના તોફાનથી વહાણો હુવી ગયાં, અને હું પાટીયાના આધારે અહીં આવી પહોંચ્યો; અને પછી રત્નદ્વીપ દેવતા નામની દેવીના ભોગ-વિલાસમાં સપડાયો. ઘણો સમય તેની સાથે ભોગાદિમાં ગયો, પણ એક સમયે સામાન્ય અપરાધ આવતાં આ અવસ્થા પામ્યો છું, માટે માવિમાં તમારા શરીરોનું કોણ જાણે શું થશે ?” આ સાંભળીને મયમીત થયેલા બંને માહોએ એના સંકંજામાંથી છૂટવાનો ઉપાય પૂછ્યો. તેના જવાબમાં તે શૂલીથી મેદાણેલા પુરુષે કહ્યું કે પૂર્વદિશામાં શૈલક નામના યક્ષનું મંદિર છે તેમાં અશ્વરૂપને ધારણ કરતો યક્ષ વસે છે. તે શૈલક યક્ષ ચૌદશ-આઠમ-અમાવાસ્થા-પૂર્ણિમાના દિને પ્રાસ થયેલા સમયે મોટા શબ્દથી એવી રીતે બોલે છે કે-કોને તારું ?; કોનું રક્ષણ કરું ?; ત્યાં તમે જાવ અને તેની સેવા કરો અને જ્યારે તે બોલે ત્યારે જવાબમાં કહેજો કે હમને તારો ! હમારું રક્ષણ કરો ! રત્નદ્વીપ દેવતાના હાથમાંથી હમોને તારો ! આ પ્રમાણે તે પુરુષથી શ્રવણ કરી શૈલકયક્ષના મંદિરમાં ગયા અને તે પુરુષના કબ્જા મુજબ સર્વે કર્યું. શૈલકયક્ષે તેઓની માગણી કબુલી અને કહ્યું કે સમુદ્રમધ્યે થઈ જતાં તે દેવી પ્રતિકૂલ-અનુકૂલ ઉપસર્ગો કરશે, તમે જરા પણ ક્ષોભ પામશો નહીં, તેમ ચલાયમાન પણ થશો નહીં, અને થશો તો હું મ્હારી ધીટ પરથી નીચે નાલી દશ ! આ વાતને તે

વજ્રેષ્ઠ કબૂલ કરી, ઇટલે અશ્વરૂપ વિકુર્વીને તે યક્ષે પોતાની પીઠ ઉપર બેસાડ્યા અને આકાશમાર્ગે સમુદ્ર પર થઈ ચાલ્યો. હવે તે રત્નદ્વીપ દેવતા પોતાનું કાર્ય સંપૂર્ણ કરી જ્યાં પોતાના પ્રાસાદમાં આવી ત્યાં તેઓને દેરૂયા નહીં, અને આજુવાજુ તપાસતાં પણ તેમને દેરૂયા નહીં, ઇટલે અવધિજ્ઞાનથી ઉપયોગ મૂકતાં દરીયા પર થઈને શૈલક યક્ષની સાથે જતા તે બન્નેને જોયા, અને તલવાર હાથમાં લઈ તેમની પાસે આવી.

કંઈક કોમલ હૃદયવાળા જિનરક્ષિતને જાણી અનેક પ્રકારના અનુકૂલ ઉપસર્ગો કરવા લાગી અને જ્યાં જિનરક્ષિતનું ગન ચલાયમાન થયું ઇટલે શૈલકયક્ષે તેને પેંત્રી વીધો. તે દેવીએ અનેક પ્રકારે તિરસ્કાર કરી તલવાર વડે તેના દૂકડા કરી નાંર્યા, અને ચારે દિશાઓને બલિદાન અર્પણ કર્યું.

અન્ન ઓજના—

દેવી રીતે હે શ્રમણો ! જે હમારી પાસે સંયમ ગ્રહણ કરી પાછા મનુષ્ય સમ્બન્ધિ ભોગોમાં આસ્વાદ કરે છે યાવત્ તેની અભિલાષા કરે છે, તે આ ભવમાં ઘણા દુઃખ સાધ્વી, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને નિંદવા લાયક થાય છે; યાવત્ ઘણો સંસાર રખડે છે.

રત્નદ્વીપ દેવતા નામની દેવીએ તેવાર પછી જિનપાલિતને અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ ઘણા ઉપસર્ગો કરવા માંડ્યા, પણ સર્વ ઉપસર્ગો સહન કરી જિનપાલિતે નિષ્ફલ કર્યા, તેના પરિણામનું નહિં ચલિતપણું થવાથી થાકીને તે દેવી ચાલી ગઈ. શૈલકયક્ષે નિર્વિઘ્ને જિનપાલિતને ચંપાના ઉદ્યાનમાં લાવી પોતાની પીઠ પરથી ઉતાર્યો અને જિનપાલિતની રજા લઈ પોતાના સ્થાને ચાલ્યો ગયો.

જિનપાલિત પોતાના ઘેર આવ્યો અને માતાપિતાને મલી જિનરક્ષિતના મરણની વાત કરી, સર્વે કુડુમ્બે લૌકિક કાર્યો કરી શોક

દૂર કર્યો. એક સમયે માતાપિતાજી જિનપાલિતને પૂછ્યું કે જિનરક્ષિતનું મરણ કેવી રીતે થયું ?, ત્યારે તે જિનપાલિતે ટેઠ સુધીની વાર્તા કરી.

એક સમયે પ્રસુ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર ત્યાં પધાર્યા—સમવસર્યા તેમની પાસે જિનપાલિતે ધર્મ શ્રવણ કરી સંયમને મ્રહણ કર્યું અને અગીયાર અંગ મળ્યો; યાવત્ મહીનાનું અનશન કરી કાલધર્મ પામી સૌધર્મ દેવલોકમાં બે સાગરોપમતા આયુષ્યવાલો દેવ થયો. હે જન્મ્ ! ત્યાંથી તે જ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રવિષે મોક્ષ પામશે.

યોજના:—એવી રીતે જે સાધુઓ મનુષ્ય સમ્બન્ધી મોગોનો ત્યાગ કરી તેની વાંછા આદિ કરતા નથી તે જિનપાલિતની માફક આ ભવમાં પણ સુખી થાય છે, અને પરભવમાં મોક્ષનાં અનુપમ સુખોને મોગવે છે.

इति नवम-अध्ययन सारांशः समाप्तः

૧૦ શ્રી ચન્દ્રજ્ઞાતાધ્યયનસારાંશઃ

પૂર્વના અધ્યયનમાં અવિરતિને વશ થનારને થતો અનર્થ, અને વશ ન થનારને થતો ક્ષામ વર્ણવ્યો, આ દશમા અધ્યયનમાં પ્રમાદીને થતી ગુણની હાની અને અપ્રમાદીને થતી ગુણની વૃદ્ધિ વર્ણવાય છે.

૫ પ્રમાણે નિશ્ચયે કરીને હે જન્મ્ ! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર રાજગૃહી નગરીમાં સમવસર્યા હતા, ત્યારે શ્રી ગૌતમસ્વામિજી તેઓશ્રીને પૂછ્યું કે—હે ભગવાન્ ! જીવો ગુણની હાનિ કેવી રીતે પામે છે, અને ગુણની વૃદ્ધિ કેવી રીતે પામે છે ?, આવા પ્રકારના પ્રશ્નના જવાબમાં પ્રસુ કહે છે કે:—

હે ગૌતમ ! પૂર્ણિમાના ચન્દ્રને છોડીને વદી પક્ષનો પડવાનો ચન્દ્ર વર્ણ-સૌમ્યતા-તેજ-ક્ષાન્તિ-દ્યુતિ-છાયા-યાવત્ મંડલે કરી હીળ શાય છે, તેમ વદી પક્ષના બીજનો ચન્દ્ર તેથી કરી પળ વર્ણાદિપ્ત થાય છે; યાવત્ અમાવાસ્યાનો ચન્દ્ર સંપૂર્ણે હીળ શાય છે.

તેવી રીતે જે સાધુઓ અથવા સાધ્વીઓ સંયમ ગ્રહણ કર્યા છતાં ક્ષમા-મુક્તિ-ગુપ્તિ-આર્જવ-માર્જવ વગેરે સંયમના ગુણોથી હીળ શાય છે, તેઓ વદી પક્ષના પડવાના ચન્દ્રથી માંડી યાવત્ અમાવાસ્યાના ચન્દ્રની જેમ સર્વ ગુણોથી હીળ શાય છે.

હે ગૌતમ ! જેવી રીતે અમાવાસ્યાના ચન્દ્રને છોડીને શુક્લ પક્ષના પડવાનો ચન્દ્ર-વર્ણાદિપ્ત કરી અધિક થાય છે, યાવત્ પૂર્ણિમાએ સર્વસ્વરૂપે સંપૂર્ણ થાય છે; તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી સંયમ ગ્રહણ કરી પોતાના ક્ષાન્તિ આદિ ગુણોની વૃદ્ધિ કરે છે તે અનુક્રમે પૂર્ણિમાના ચન્દ્રની જેમ સંપૂર્ણ ગુણોને પામે છે.

અન્ન નિગમન-યોજના ટીકાકારે જણાવી છે, તે નીચે પ્રમાણે:—

ચંદોઘકાલપક્ષે પરિહાર્દિપ્ત પરિહાર્દિપ્તો વિ ન ય ઇચ્છિયં લહૃદ્ ॥ ૧ ॥

માત્રાર્થ:—કૃષ્ણ પક્ષ વિષે જેમ ચન્દ્ર હાળી પામે છે, તેવી રીતે આરંભ પરિગ્રહમાં અનાસક્ત પૂવો પણ સાધુ પ્રમાદમાં તત્પર હોય તો હાળી પામે છે, અને ઇચ્છિતને પામી શકતો નથી.

જહ ચંદો તદ સાહુ રાહુવરોહો જહા તદં પમાઓ । વળ્ણાઈ ગુણગણો જહ તહા સ્વમાઈસમણધમ્મો ॥ ૨ ॥

માત્રાર્થ:—જેવી રીતે રાહુથી પ્રસાયેલો ચન્દ્રમા તેજ રહિત થાય છે, તેવી રીતે સાધુ પ્રમાદથી સાધુ ગુણ રહિત થાય છે. જેવી

રીતે ચન્દ્રમાનો વર્ણાદિ ગુણનો સમૂહ ઘટે છે, તેવી રીતે તે સાધુના ક્ષમાદિ દશ પ્રકારના ધાર્મિક ગુણો ઘટે છે.

પુણોવિ પદ્મદિનં જહ હાયંતો સદ્ગ્રહા સસી નસે । તદ્ પુણ્ણવરિત્તાવિ હુ કુસીલસંમગ્ગિમાર્હિં ॥ ૩ ॥

માવાર્થ—પૂર્ણ એવો પણ ચન્દ્રમા વદ પક્ષમાં દિને દિને ઘટતો સર્વથા નષ્ટ થાય છે, તેવી રીતે પૂર્ણ એવા ચારિત્રવાલો પણ કુસીલોની સોબતથી સર્વથા નષ્ટ-ચારિત્રવાન્ થાય છે.

જણિયપમાઓ સાહ્વ હાયંતો પદ્મદિનં સ્વમાર્હિં । જાયહ નદ્ધચરિત્તો તત્તો દુક્ખાહં પાવેહ ॥ ૪ ॥

માવાર્થ—ઉત્પન્ન થયો છે પ્રમાદ જેને એવો સાધુ ક્ષમાદિ ગુણોથી હંમેશાં હીન થતો નષ્ટ-ચારિત્રી થાય છે, અને દુઃખોને પામે છે.

હીનગુણાવિ હુ હોઠ્ઠ સુહગુરુજોગાહજણિયસંવેગો । પુણ્ણસરૂવો જાયહ વિવહ્નુમાણો સમહગેવ્વ ॥ ૫ ॥

માવાર્થ—હીન ગુણવાલો પણ ઉત્તમ ગુરુમહારાજથી ઉત્પન્ન થયેલો છે સંવેગ જેને તે વધતા એવા ચન્દ્રની જેમ પૂર્ણ સ્વરૂપ-વાલો થાય છે.

इति दशमाध्ययनस्य सारांश समाप्तः

—૧૪:૬૬—

૧૧—શ્રીદાવદ્રવ—અધ્યયન—સારાંશ:

આની પૂર્વના અધ્યયનમાં પ્રમાદિને ગુણહાનિ, અને અપ્રમાદિને ગુણની વૃદ્ધિ જણાવી છે; આ અધ્યયનમાં માર્ગની આરાધના, અને માર્ગની વિરાધનાથી ગુણની હાનિ-વૃદ્ધિ કહે છે.

જે જન્મૂ ! તે કાલ અને સમયે રાજગૃહી નગરી વિશે ગોતમસ્વામિએ પ્રશ્ન કર્યો કે—હે પ્રસુ ! જીવો આરાધકો અને વિરાધકો કેવી રીતે થાય છે ?—

હે ગૌતમ ! (૧) જેવી રીતે સમુદ્રના એક કાંઠે દાવદ્રવ નામનાં વૃક્ષો થાય છે, તે વૃક્ષો પત્ર-પુષ્પો-ફલો આદિથી અત્યન્ત શોભે છે. જ્યારે દ્વીપ સમન્વીના જુદી જુદી દિશાઓથી હલવા અને મહાવાયરા વાય છે, ત્યારે ઘણા એવા તે વૃક્ષો ફલાદિથી સુશોભિત થાય છે, અને તેમાંના કેટલાક વૃક્ષો સુકાઈને મ્લન પામે છે; તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છે તે ઘણા એવા સ્વશાસનના સાધુ-સાધ્વીથી સહન કરે છે. અને અન્યતિર્થોઓથી તેમ ગૃહસ્થોથી સહન કરવાના અવસરે સહન નથી કરતા તે સાધુ-સાધ્વી દેશવિરાધક થાય છે. (૨) જેવી રીતે સમુદ્રના એક કાંઠે દાવદ્રવ નામના વૃક્ષો થાય છે તે પત્રાદિથી અતિશય શોભે છે પરન્તુ જ્યારે વાયરાથી ઘણા એવા જૂના સુકાઈ ગયેલા વૃક્ષો મ્લન પામે છે, અને કેટલાક વૃક્ષો શોભાને પામે છે તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છે તે અન્યતિર્થોઓથી તેમ ગૃહસ્થોથી સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે છે, કિન્તુ-સાધુ-સાધ્વીથી સહન કરતાં નથી તે દેશઆરાધક થાય છે. (૩) જેવી રીતે સમુદ્રના કિનારે સર્વ દાવદ્રવ નામના વૃક્ષો પત્રાદિ વડે શોભે છે પરન્તુ વાયરો વાયે સર્વે મ્લન પામે છે, તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી, સાધુ-સાધ્વીઓથી તેમ અન્યતિર્થોઓ આદિથી સહન કરતો નથી તે સર્વવિરાધક થાય છે. (૪) જેવી રીતે સમુદ્રના કિનારે સર્વ દાવદ્રવ વૃક્ષો પત્રાદિવડે શોભે છે, અને જ્યારે વાયરા વાય છે ત્યારે પણ શોભે છે પરન્તુ મ્લની પામતા નથી તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છે તે સાધુ-સાધ્વીથી તેમ શ્રાવક શ્રાવિકા અને અન્યતિર્થોઓથી થતા પરિણહો સહન કરે છે તે સર્વઆરાધક થાય છે.

इति एकादश-अध्ययन-सारांश समाप्तः

૧૨-શ્રીઉદક-અધ્યયન-સારાંશ :

પૂર્વે અગીયારમા અધ્યયન વિષે ચારિત્ર ધર્મેનું વિરાધકપણું અને આરાધકપણું કહ્યું, અહીં સ્વભાવે કરીને મલીન એવા મન્ય-આત્માઓનું સદ્ગુરુના સંસ્કારથી ચારિત્રનું આરાધકપણું થાય છે તે ઉદકના દ્રષ્ટાંતથી કહે છે.

હે જન્મ ! તે કાલે અને તે સમયે ચંપાનગરીના પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય વિષે શ્રીવીરપ્રસુ સમવસર્યા, તે નગરી વિષે જિતશત્રૂ નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે, અને તેને ધારિણી નામની રાણી તથા અદીનશત્રૂ નામનો યુવરાજ હતો; તથા શ્રમણોપાસક-સુબુદ્ધિ નામનો મુખ્ય પ્રધાન હતો. તે નગરીની બહાર હશાન દિશાએ એક સ્વાલ છે તે ઘણી ગન્ધાતી છે, તે જોહને ગૌતમસ્વામીએ પ્રમુને પ્રશ્ન કર્યો કે-હે પ્રમુ ! આ આજ રૂપે રહે ? પ્રમુએ કહ્યું કે-એ અર્થમાં સમર્થતા નથી, યથી અતિઅનિષ્ટગન્ધવાળી પળ થાય, અને મુરખિ-ગન્ધવાળી પળ થાય.

એક સમયે જિતશત્રૂ રાજા ઘણા એવા ક્ષત્રિયો-શેઠીઆઓ સાથે સુંદર એવું મોજન કર્યા પછી તે મોજનથી આશ્ચર્ય પામેલા રાજાએ તે મોજનના ઘણા વસ્ત્રાન કર્યા, અને ઘણા બીજાઓએ પણ વસ્ત્રાન કર્યા; ત્યારે સુબુદ્ધિ મંત્રીને મૌન રહેલો જોહને બે ત્રણવાર રાજાએ પૂછ્યું. તે સમયે સુબુદ્ધિ મંત્રીએ કહ્યું કે-હે રાજન્ ! સારા લાગતા શઠના પુદ્ગલો સ્ત્રાવણે પરિણમે છે, અને સ્ત્રાવ લાગતા શઠના પુદ્ગલો સારાપણે પરિણમે છે; સારા લાગતા રૂપવાળા પુદ્ગલો સ્ત્રાવ રૂપણે પરિણમે છે, તેમ સ્ત્રાવ લાગતા રૂપવાળા પુદ્ગલો સારાપણે પરિણમે છે, તેમ સુગંધીદાર પુદ્ગલો દુર્ગંધી પુદ્ગલપણે પરિણમે છે, અને દુર્ગંધવાળા પુદ્ગલો સુગંધવાળા પુદ્ગલોપણે પરિણમે છે; તેવી રીતે રસ અને સ્પર્શના પુદ્ગલોમાં પણ થાય છે. આથી

આ આહારોમાં આશ્ચર્ય શું પામવાનું છે ! અર્થાત્ આથી મને આશ્ચર્ય થતું નથી. સુબુદ્ધિ મંત્રીની આવી વાણીને રાજાએ મૌન રહીને સ્વીકારી નહીં. એક સમયે જિતશત્રૂ રાજા ઘળા પરિવાર સાથે ઘોડા ઉપર બેસી ફરવા નિકળ્યો, નગરની (ઘાલ) ઘાલ આવતાં તેની દુર્ગન્ધથી રાજાએ પોતાનું નાક કપડાના છેડાથી ઢાંકી દીધું, અને બીજી વાજુ ફરી ગયા. સાથે વધાયે કહેવા લાગ્યા કે- મરેલા સર્પ કરતાં પણ વધુ ઘરાબ ગન્ધ આની છે, તેવી રીતે તેનું રૂપ, સ્પર્શ અને રસ પણ નિંદનીય છે. આ સમયે પણ મૌન રહેલા સુબુદ્ધિ મંત્રીને રાજાએ પૂછ્યું ત્યારે તેણે પહેલાની એમજ જવાબ આપ્યો. આ વલતે રાજાએ સુબુદ્ધિ મંત્રીને કહ્યું કે-હે સુબુદ્ધિ ! આવી જુદી મિથ્યાભિનિવેશ વાતો ન કર ! સુબુદ્ધિ મંત્રીને વિચાર થયો કે-અહો ! આ જિતશત્રૂ રાજા-સત્ય તથ્ય-અવિતથ-સદ્ભૂત એવા જિનેશ્વરે પ્રરૂપેલ ભાવોને જાણતો નથી, માટે તે ભાવો જણાવવા કાંઈક ઉપાય કરું !!! આ પ્રમાણે ઇચ્છીને વિશ્વાસુ માણસો દ્વારા કુંભારની ટુકાનેથી નવા ઘડા મંગાવ્યા અને સંધ્યાકાળે મનુષ્યની અવરજવર બંધ થયે તે ઘાલ (ઘાલ)માંથી પાણી મંગાવ્યું; અને ગઝાવી તે ઘડાઓમાં મૂક્યું. સાત રાત્રિ સુધી તેને ઘરાબ દીધું અને મસમ-રક્ષા વિગેરે ચૂર્ણ નાંખી ફરી પણ તે રીતિએ નવા ઘડાઓમાં મૂક્યું, એમ ચારંવાર સાત વલત કરતાં તે પાણી સ્વચ્છ-સ્ફટિકરત્ન જેવું મનોહર અને સ્વાદિષ્ટ થયું. આ પાણીને મંત્રીએ ચાલી જોઈ ઘાત્રી કરી, અને પાણીને સુગંધી કરવાવાળા દ્રવ્યોથી તે પાણીને સુગંધીવાળું કર્યું. જિતશત્રૂ રાજાના જલરક્ષકને બોલાવી મલામણ કરી કે આ પાણી તું મોજનવેળાએ રાજાને આપજે ! જિતશત્રૂ રાજાએ મોજનવેળાએ આ પાણી પી તે પાણીનાં ઘળાં વલાળ કર્યો, અને આ પાણી કયા સ્થાનથી લાવવામાં આવ્યું છે, તેની તપાસ કરતાં જલરક્ષકે સુબુદ્ધિમંત્રીએ આ પાણી આપ્યાનું જાહેર કર્યું. રાજાએ સુબુદ્ધિમંત્રીને બોલાવ્યો અને કહ્યું કે-હે મંત્રીશ્વર ! હું તમને કયા કારણે અનિષ્ટ થયો છું કે-તમે હંમેશાં મોજનવેળાએ આ ઉદકરત્નને ઉપસ્થિત

करता नही ! आ पाणी तमे क्यांथी प्राप्त कर्युं ! आ प्रश्नना जवाबमां मंत्रीए सर्व बीना कही. त्यारे ते वात पर विश्वास नहीं लावता राजाए पोताना अभ्यन्तर पुरुषने बोलावी मंत्रीना कह्या प्रमाणे पाणी लावी कह्या प्रमाणे करवा रूचव्युं. ते प्रमाणे तेणे तैयार करेला पाणीनो आस्वाद राजाए करी मन्त्रीना वचन उपर श्रद्धा करी, अने मन्त्रीने बोलावीने आ तमे क्यांथी शील्य्या !, जाण्युं ! तेवुं पूछ्युं. सुबुद्धि मन्त्रीए जिनवचनथी वस्तुना स्वभावो में जाण्य्या छे तेवुं जणाव्युं. जीतशत्रू राजाए जिनवचनो सांभळवानी इच्छा दर्शावाथी सुबुद्धि मन्त्रीए चार प्रकारनो धर्म जिनकथित कबो, तेम महाव्रतो-अणुव्रतो पण जणाव्या. जितशत्रू राजाए जिनधर्म प्रत्ये श्रद्धा प्राप्त थावाथी मन्त्री पासे पांच अणुव्रतो अने बार प्रकारनो श्रावकधर्म स्वीकार्यो.

एक समये पधारेला स्थविर मुनि महात्मा पासे धर्म श्रवण करी सुबुद्धि मन्त्रीने संयम ग्रहण करवानी इच्छा थइ, अने ते हकीकत राजाने जणावी. बन्नेए साथे दीक्षा लेवानुं नकी करीने ते पळी ते राजाए राज्यसुखो बार वर्ष सुधी भोगवीने अदीनकुमारने राज्याभिषेक करी मोटा महोत्सवपूर्वक राजाए मन्त्री साथे संयमने ग्रहण कर्युं यावत् अगीआर अंग भण्या-घणा वर्षो संयम पाली एक मासनी संलेखना करी बन्नेए सिद्धपद प्राप्त कर्युं, अर्थात्-मोक्षे गया.

उपसंहार-मिथ्यात्वथी मोहित मनवाला पापकार्योमां आसक्त अने गुण रहित एवाओ पण उत्तम गुरूमहाराजना प्रसादथी-संसर्गथी दुर्गंधवाळी आ खालना पाणीनी जेम गुणवानो थाय छे.

इति द्वादश-उदकाध्ययन सारांशः

૧૩-શ્રીદર્દુર-અધ્યયન સારાંશઃ ।

પૂર્વે કહેલા અધ્યયનમાં-સંસર્ગવિશેષથી ગુણનો ઉત્કર્ષ થાય છે તે કહ્યું. આ તેરમા અધ્યયનમાં સંસર્ગવિશેષના અભાવથી છતાં ગુણોનું ઓછું થવું જણાવે છે.

હે જન્મ ! તે કાલ અને સમયે રાજગ્રહી નગરીમાં ગુણશૈલચૈત્યવિષે પ્રભુ મહાવીર સમવસર્યા હતા, ત્યારે સૌધર્મકલ્પ નામના દેવલોક વિષે દર્દુરાવતંસક નામના વિમાનમાં સુધર્મા નામની સમા વિષે દર્દુર નામના સિંહાસનપર દર્દુર નામનો દેવ હતો. તે સૂર્યાભ-દેવની જેમ લીલા કરતો હતો (અત્ર વર્ણન રાયપસેળીયમાં જોવું), તેને ત્રિપુલ એવા અવધિજ્ઞાનવહે પ્રભુને જોઈ સમવસરણમાં આવી સૂર્યામદેવની જેમ નાટ્યવિધિ દેલાહીને તે દેવ ચાલ્યો ગયો. આ સમયે ગૌતમસ્વામિએ વંદન-નમસ્કાર કરી પ્રભુને પૂછ્યું કે-હે પ્રભુ ! આ મોટી ઋદ્ધિવાળા દર્દુર દેવની વિકુલેલી દિવ્યસમૃદ્ધિ કયાં ગઈ ? અને કયાં સમાઈ ગઈ ? પ્રભુએ શ્રી ગૌતમસ્વામિના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં જણાવ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે દિવ્ય સમૃદ્ધિ તેના શરીરમાં ગઈ અને તેના શરીરમાં સમાળી, તે શિશ્વરના આકારવાળા ઘરના હૃદ્યાંતથી જાણવું. ૧૦

પુનઃ ગૌતમસ્વામિએ પ્રભુને પૂછ્યું કે-હે પ્રભુ ! દર્દુર નામના તે દેવે આવી દેવઋદ્ધિ શી રીતે પ્રાપ્ત કરી અર્થાત્ કયાથી મલી ? દર્દુરદેવના પૂર્વભવનું કરેલું વર્ણન.

હે ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપ નામના દ્વીપ વિષે ભરતશ્ચેત્રમાં રાજગૃહીનગરી વિષે નંદ નામનો મળિઆર શ્રેષ્ઠી વસતો હતો. તે કાલ અને તે સમયે હે ગૌતમ ! હું સમવસર્યો હતો, તે અવસરે શ્રેણિક રાજા વગેરે જનો પર્ષદામાં દેશના શ્રવણ કરવા આવ્યા. આ વાત નંદમળિઆરે સાંભળી અને તેને પળ દેશના શ્રવણ કરી સમ્યક્ત્વસહિત જિનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. હમે બીજે વિહાર કરી ગયા પછી

સાધુના નહીં દેહવાથી સેવા રહિત અને શિલામણના અભાવે તથા શ્રવણ ઇચ્છાનો અભાવ થતાં સમ્યગ્માર્ગથી સ્વસવા લાગ્યો અને મિથ્યામાર્ગમાં વચવા લાગ્યો. એક વચત ડનાઠામાં અટ્ટમના પચ્ચક્ષણ કરી પૌષ્ઠશાલામાં રહ્યો હતો, ત્યાં તરસ અને ખૂલથી પરામવ પામ્યો છતો ચિન્તવન કરવા લાગ્યો કે તે રોટીઆણેને ઘન્ય છે કે જેઓ કૂવા-વાવડી-પુક્ષરણી અને તલાવો-સરોવરો કરાવ્યા છે, અને તેમાં લોકો સ્નાન કરે છે, પાણી પીએ છે, હું પણ શ્રેણિકમહારાજાની પાસે જઈ અમયકુમારની રજા લઈ પુક્ષરણી કરાવી કલ્યાણ કરું, સવારમાં પૌષ્ઠ પારી મોટું મેટણું લઈ શ્રેણિક રાજા પાસે ગયો અને મેટણું કરીને પુક્ષરણી કરાવવાની આજ્ઞા માગી. શ્રેણિક મહારાજાએ તેને આજ્ઞા આપી ઇટલે તેણે પુક્ષરણીને યોગ્ય જગા જોઈને તે સોદાવી, (ચારે સૂણા સરસાવાઢી વિશાલ વાવડીને પુક્ષરણી કહે છે) તે પુક્ષરણી શુદ્ધ મિષ્ટજલ અને કમઢોથી શોભવા લાગી. તે વાવડીની ચારે દિશામાં વનસંડ કર્યા, તેમાં (૧) પૂર્વદિશાના વનસંડમાં એક મોટી ચિત્રસમા કરાવી, અને લોકને બેસવા યોગ્ય તેમાં આસનો કરાવ્યાં. (૨) દક્ષિણદિશાના વનસંડમાં અનેક શાંભલાથી શોભતી મહાનશશાલા-રસોડા સહિતની દાનશાલા કરાવી, તે દાનશાલાને અનેક શ્રમણ-માહજો-અતિથિઓ વગેરે સેવે છે. અર્થાત્ ત્યાં આહારથી તુષ્ટિ મેલવે છે. (૩) પશ્ચિમદિશાના વનસંડમાં અનેક સ્તમ્ભોથી શોભિત તેમિચ્છિયશાલા-મોટું વૈદ્યોનું ઔષધાલય-અર્થાત્ દવાસાનું કરાવ્યું, તેમાં ઘણા વૈદ્યોનો દરદીઓ લાભ લે છે. (૪) ઉત્તરદિશાના વનસંડમાં-અલંકારસમા-હજામો વિગેરેની જોગવાઈ કરાવી છે, તેમાં શ્રમાદિ દૂર કરવા વિગેરેનો લાભ લોકો લે છે; અર્થાત્ રાજગૃહીની જનતા અને પરદેશની જનતા તેનો ઉપભોગ કરી આનન્દ માને છે, અને નંદમણીઆરનાં વસાળ કરે છે; નંદમણીઆર પોતાનાં વસાળ સાંભલી પોતાના આ કાર્યને પુણ્યકાર્ય માનવાનો સંતોષ લે છે.

एक समय ते नंदमणीयारश्रेष्ठिने शरीरमां सोल रोगो एक सामटा प्रगट थया, अनेक दवाओ करावी घणा उपायो कराव्या, पण एके रोगनुं शमन थयुं नहिं; अने आर्चरौद्रध्यान वश थयो शको नंदा पोक्खरणी पर मूर्छां करतो मरीने तेज वावडीमां देडकीना पेटे देडकापणे उत्पन्न थयो. जन्म पाय्या पछी यावत् मोटो थयो, ते पोक्खरणीनां अने नंदमणीयारनां वखाण त्यां आवेला जलार्थजो करे छे, ते सांभली उहापोह करतां ते देडकाने जातिस्मरणज्ञान प्राप्त थयुं आथी पोतानो पूर्वभव याद आल्यो, अने पोतानुं जैन धर्मनुं पालवुं, तेम संसर्गना अभावथी मिथ्यात्वीओना परिणामो थवा, तेम ते पापयुक्त परिणामथी देडका तरीके जन्मवुं, विचारी घणो पश्चात्ताप कर्यो, अने पूर्वे स्वीकारेलां पांच अणुव्रतो अने सात शिक्षाव्रतो स्वीकारी अभिग्रह कर्यो के, ज्यांसुधी जीवुं त्यांसुधी छठना पञ्चक्खाणमां रहेवुं अने पारणे फासु जल पीवुं, अने मनुष्योए उतारेला मेलवडे आजीविका निभाववी, आ रीते (देडकना भवमां) जीवन चलाववा लाग्यो.

ते काल अने ते समये हे गौतम ! हुं राजगृही नगरीना गुणशैलचैत्य विषे समोसर्यो, पर्षदा थई. आ वार्तालाप ते वावडी पर बेठेला लोको अन्योन्य करवा लाग्या. आ वार्तालापने ते देडकाए सांभल्यो, आथी अहिं आववा ते वावडीथी बहार निकली उतावलो उतावलो आवी रह्यो हतो; तेवामां श्रेणिक राजा चतुरंगी सेना सहित म्हारी पासे आवतो हतो, तेमां तेमना घोडाना पग नीचे ते आवी गयो, आथी निर्बल बनेलो ते देडको एक बाजु खसी जई कायाने वोसरावी, आराधना करतो शुभ ध्याने काल करी सौधर्म नामना देवलोकविषे दर्दुर नामना विमानमां दर्दुर नामनो देव थयो. देव थयेला तेने अवधिज्ञानथी उपयोग मूकी अहिं आवी ऋद्धि विकुर्वी हती, त्यांथी ते च्यवीने महाविदेह क्षेत्रमां मोक्षने पामये.

उपसंहार—नंदमणिधारनी जेम संपूर्ण गुणवालो पण आत्मा उत्तम गुरु महाराजना संसर्गशी रहित थाय तो प्राये गुणनी हानि पामे छे माटे उत्तम गुरुना संसर्गमां सर्वदा रहेवुं.

इति १३-श्रीदर्दुर-अध्ययनस्य सारांशः समाप्तः ॥

१४-श्रीतेतलिपुत्र-अध्ययन-सारांशः ।

तेरमा अध्ययनमां सामग्रीना अभावे छत्ता गुणोनी हानि जणावी, आ चौदमा अध्ययनमां तथा प्रकारनी सारी सामग्रीनो योग थाय तो गुणोनी वृद्धि थाय छे ते जणावशे.

हे जम्बू ! ते काल अने ते समये तेयलिपुर नामनुं नगर हतुं, त्यां प्रमद नामनुं उद्यान हतुं, त्यां कनकरथ नामनो राजा राज्य करतो हतो, तेने पद्मावती नामनी राणी हती अने तेतलिपुत्र नामनो प्रधान हतो; अने त्यां मुषिकादारक नामनो सोनी हतो. ते सोनीने मद्रा नामनी स्त्री हती अने पोडिला नामनी पुत्री हती. एक समये तेतलिपुत्र आमात्य केटलाक परिवार साथे फरवा निकळ्यो हतो, तेने एक मकानमां सोनाना ढडाए रमती पोडिलाने जोई, तेना उपर आसक्ति थई. आथी स्थाने आवी तपास करी तो ते महेल जेवुं मकान सोनीनुं हतुं, अने ते बालिका सोनीनी छे तेम जाण्युं. अमात्ये पोताना विश्वास माणसो द्वाराए मुषिकादारक सोनीने कहाव्युं के तारी पुत्री पोडिला साथे आमात्यने परणवा इच्छा छे. आवनार माणसोने सोनीए कब्जुं के भारी पुत्रीने तेजो बरे तो तमारो उपकार मानीश. एम कही तेओनो सत्कार कर्यो; घणी धामधूमपूर्वक तेतलिपुत्र आमात्य ते पोडिला साथे परण्यो, अने तेनी

साथे आनन्दपूर्वक दिवसों गमन करे छे.

कनकरथ राजा राज्यपर-राष्ट्रपर-भंडारपर अने अन्तेपुरी उपर खुब आसक्तिवाळो थयो तेथी जे कोई पोताने त्यां पुत्रादि थाय छे तेन्ना कोइनी हाथनी आंगळीओ, तो कोइनो अंगुठो, तो कोइनी पगनी आंगळीओ, तो कोइनो पगनो अंगुठो, तो कोइनुं नाक, तो कोइना कान; एम अंगोपांग छेदावे छे, अने सराब अंग बाळा-खोडवाला करी दे छे; एटले राज्य भोगववा माटे अयोग्य करी दे छे, तेनी पद्मावती राणीए एक वखत प्रधान तेतलिते बोलाव्यो अने राज्यने योग्य एक पुत्र रहे माटे तमे आ वखते गुप्त राखी उछेरवानुं कबुल करो तो आ वखते जे पुत्र जन्मे ते तमने गुप्त रीते आपी दउ, प्रधान आ बात कबुल करी. समय प्राप्त थये छते पद्मावती राणीए पुत्ररत्नने जन्म आप्यो, पुत्रना जन्मतानी साथे तेतलिपुत्र आमत्यने गुप्त रीते बोलावी अर्पण कर्यो. दैवयोगे ते समये आमत्यपत्नी योद्विलांने मरेली पुत्री जन्मी ते पुत्री राणीने गुप्त रीते अर्पण करी, राजाए मरेली पुत्रीनी मरणक्रिया तमाम करावी, योद्विलाए ते बालकने मोटो कर्बो अने कुटुम्बिजनो समक्ष कनकध्वज नाम पाड्युं.

योद्विलानी दीक्षा—

केटलोक समय गया पछी योद्विला तेतलिपुत्र आमत्यने अनिष्ट थई, आथी उद्देग पामेली योद्विला घणा एवा श्रमण-माहण-मिक्षुकोने दान आपती-अपावती जीवन निभावी रही छे. एक समये घणा परिवार साथे मुख्य सुव्रता नामनी साध्वी ते नगरमां आवी छे, तेमांथी बे साध्वीओ तेतलिपुत्र प्रधानना महेले भिक्षा-गोचरी अर्थे पधारतां योद्विलाए उभा थइ सम्मान कर्युं, अने आहारादि वहेरावी कहेदा लागी के हे पूज्य साध्वी महाराज ! हुं पहेलां प्रधानने इष्ट हती, हमणां अनिष्ट थइ छुं, तो तमो चूर्ण-

मन्त्र-तन्त्र-वशीकरण-वगैरेमांशी कंहक आपो, जेथी हुं तेमने इष्ट थऊं ! आना जवाबमां साध्वीजीए जणांयुं के हमे ब्रह्मचारिणीओ छीए ! हमोने आबी बातो श्रवण करवी पण कल्पती नथी. आम कही जिनधर्म तेने जणांयो-उपदेस्यो. पोहिलाने जिनधर्मप्रत्ये श्रद्धा थइ अने तेमनी पासेथी पञ्चअणुव्रतो आदि गृहस्थधर्म स्वीकार्यो यावत् ते श्राविका थइ.

एक वखत मध्यरात्रिए पोहिलाने संयम लेवाना परिणाम थया, आथी पोताना पति तेतलिपुत्रने पोताना संयमनो भाव कह्यो. तेतलिपुत्र प्रधाने हुं देवलोकमां जा, त्यारे त्हारे मने प्रतिबोध करवो. आबी कबूलत हुं आपे तो हुं तने रजा आपुं, पोहिलाए आना जवाबमां स्वपतिनी आ मांगणीनो स्वीकार कर्यो. तेतलिपुत्र प्रधाने आडम्बरपूर्वक सुव्रता साध्वीजी पासे दीक्षा अपावी. सुव्रता पासे पोहिला अगीआर अंग अणी, घणा वर्ष संयम पाळी, महीनानुं अनशन करी, आलोचन प्रतिक्रमण करी, समाधिपूर्वक आराधना करी अने काल करी देवलोकमां देवी थइ.

कनकध्वजनी राज्याभिषेक अने तेतलिप्रधानने प्रतिबोध—

कनकस्थ राजा मरण पाय्या त्यारे तेओनी मरणक्रिया कर्या पछी अन्योअन्य विचारवा लग्या के अंगोए करी हीण राजाना पुत्रो छे माटे राज्यसिंहासन पर कोने बेसाडवो ! छेवटे तेतलिपुत्र मन्त्रीने पुछ्युं त्यारे मन्त्रीए पद्मावती राणीना एक कनकध्वज नामना पुत्रने पोते गुप्तरीते केवी रीते मोटो कर्यो विगेरेनुं आमूल वर्णन कर्नु, अने सर्व रीते योग्य एवा ते कनकध्वजकुमारनो राज्याभिषेक सर्वेए मली कर्यो. पद्मावती माताए पुत्रने तेतलिपुत्र मन्त्रीना उपकारो जणावी सर्वे भलमणो करी. कनकध्वजराजा तेतलिमन्त्रीनुं सर्व रीते विशेषे करी सन्मान करे छे.

पोट्टिलादेवी तेतलिने वारंवार जैनधर्मनो बोध करे छे, परन्तु तेतलिने प्रतिबोध थतो नथी. आथी देवीने विचार थयो के ज्यांसुधी नृपतिनो आदर छे त्यांसुधी वारंवार मारो करातो प्रतिबोध फलीभूत थतो नथी, माटे अनादर प्राप्त थाय तेम करं तेवो विचार करी अनादर उत्पन्न कर्यो.

त्यारबाद तेतलिमन्त्री ज्यां राजसभामां गयो त्यां तो राजाए ते महामन्त्री तेतलिने जोइने पोते पराङ्गमुख कर्नुं, अने मौन रही मन्त्रीनो अनादर कर्यो. आथी तेतलिपुत्र महामन्त्रीने विचार थयो के अप्रीतिवाळो आ राजा मने मारी नंखावशे माटे चाख्या जवुं श्रेय छे, आम धारी मन्त्री घोडा उपर बेसी घर तरफ चाख्यो. मार्गेमां आवता शेठीआ वगेरे उभा थइने जे मान आपवुं जोइए ते आपता नथी, तेम हाथ पण जोडता नथी. घरे पण बाह्यपर्वदाना माणसो पण आदर आपता नथी; तेम नोकर-चाकरो अनादर करे छे. पिता-माता वगेरे पण आदर कर्ता नथी. आ प्रकारना असह्य अनादरथी आपघात करवा माटे मुखमां तालपुट-विष नाखुं पण ते परिणम्बुं नहिं, तलवारथी पोतानी खांधे वा कर्यो तो तलवार ज बुझी थइ गइ, गले फांसो खांधो तो दोरडुं-रसी ज तूटी गइ. आम मरवा माटे घणा उपायो कर्या पण तेना सर्वे उपायो निष्फल गया त्यारे जिनधर्म प्रत्ये श्रद्धा लाववा लाग्यो. पोट्टिलादेवी तेतलिपुत्रमहामन्त्रीने जिनधर्म प्रत्ये स्थिर करी हितशिक्षा आपी स्वस्थाने चाली गइ.

तेतलिपुत्रने शुभ अध्यवसायथी जातिस्मरणज्ञान उत्पन्न थयुं. आथी पोताना पूर्वभक्त जोया तेमां जोयुं केहुं महाविदेहक्षेत्रमां पोक्कला-वतीविजयविषे पुंडरीगिणी राजधानीमां महापद्म नामनो राजा हतो. त्यां स्थविरमुनिओ पासैथी धर्म श्रवण करी दीक्षा में लीवी हती. चौदपूर्वी थयो हतो. घणा वर्षो संयम पाली मासनी संलेखनापूर्वक काल करी महाशुक्र नामना देवलोकमां देव थयो हतो. त्यांथी

च्यवीनि हुं आ तेतलि प्रधानने त्यां पुत्रपणे जन्म्यो छुं. अपूर्व वैराग्यथी स्वयमेव पञ्चमहाव्रतो उच्चरी संयमग्रहण कर्तुं यावत् पूर्वे अम्यास करेला चौदे पूर्वोक्तं ज्ञान पण स्वाभाविक ज थ्युं. शुभ परिणामनी वधती धाराए केवलज्ञान पाम्या. आकाशमां देवदुन्दभिओ वागवा लागी पंच वर्णना पुष्पोनी वृष्टि थइ, कनकचवज राजा आ श्रवण करी त्यां आव्यो अने तेमनो उपदेश श्रवण करी श्रावक थयो तेम पांच अणुव्रतो, सात शिक्षाव्रतोने ग्रहण कर्या. तेतलिपुत्र केवलपणामां घणा वर्ष केवलपिर्याय पाली यावत् मोक्षे सिधाव्या.

उपनय—ज्यांसुधी जीवो अति दुःखने के मानअंशने प्राप्त करता नथी त्यांसुधी तेतलिपुत्रनी जेम प्राये भावधी धर्मग्रहण करता नथी.

इति चतुर्दश-अध्ययन-सारांशः समाप्तः ॥

॥ १५—श्रीनन्दीफल-अध्ययनसारांशः ॥

चौदमा अध्ययनमां अपमानथी विषयोनो त्याग प्रतिपादन कर्यो, आ पंदरमा अध्ययनमां जिनेश्वर प्रभुना उपदेशथी विषयोनो त्याग प्रतिपादन करासो, एटले सर्वज्ञकथित उपदेश प्रमाणे वर्ते तो अर्थनी प्राप्ति थाय अने न वर्ते तो अनर्थनी प्राप्ति थाय ते अत्र कहेवासे.

हे जम्बू ! ते काल अने ते समये चंपा नामनी नगरी हती, त्यां पूर्णभद्रयक्षनुं चैत्य छे. अत्र चित्तशत्रू नामनो राजा छे, अने धनाढ्य धन नामनो सार्थवाह हतो. चंपानगरीनी पूर्वोत्तरदिशामां घणे दूर अहिछत्रा नामनी नगरी हती, त्यां कनककेतु नामनो

આ વાત મારી ઘેરાળીઓ જો જાણશે તો મારી નિન્દા કરશે માટે તે ન જાણે તેમ તે શાકને સંતાડી દઉં એમ વિચારી તે શાકને સંતાડી દઈ નહું મધુરતુમ્બડાનું સ્વાદિષ્ટ શાક તેળીપૈ તૈયાર કર્યું, જ્યારે તે ત્રણે બ્રાહ્મણો આવ્યા ત્યારે તેમને સ્વાદિષ્ટ શાક વિવેરેથી મોજન કરાવ્યું તેઓ ત્રણે જાણા મોજન કરી મુલશુદ્ધિ કરી પોતાના કામે લાગ્યા, ત્યારબાદ ત્રણે બ્રાહ્મણીઓપણ સ્વાદિષ્ટ શાક સહિત મોજન કર્યું અને પોતાના સ્થાને ગઈ.

નાગશ્રીએ વહોરાવેલું કહવા-તુમ્બડાનું શાક.

તે સમયે ધર્મઘોષ નામના સ્થવિરમુનિ ઘણા પરિવારયુક્ત વિહાર કરતાં ચમ્પાનગરીના સુભૂમિભાગ નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા હે, તેમને વંદન કરવા માટે ઘણા લોકો આવ્યા અને પર્ષદા થઈ. સ્થવિરમુનિએ ધર્મ કહ્યો તે શ્રવણ કરી સર્વે ગયા.

તે વાર પછી ધર્મઘોષસ્થવિરના શિષ્ય તેજોલેશ્યાની લલ્લિધવાળા ધર્મરુચિ નામના અનગારમુનિ માસ માસનો તપ કરનારા હતા તે શ્રીગૌતમસ્વામિની માફક પાત્રપલ્લિહન કરી ધર્મઘોષસ્થવિરની આજ્ઞા લઈ મિક્ષા માટે ચમ્પાનગરીમાં ફરતા ફરતા જ્યાં નાગશ્રી બ્રાહ્મણીનું ઘર હતું ત્યાં પ્રવેશ્યા, તે નાગશ્રી બ્રાહ્મણીએ વિષવાળા કહવા તુમ્બડાનું જે શાક ગુસ રાસેલું તે બંધુએ ખુબ હર્ષપૂર્વક સાધુના પાત્રમાં નાલી દીધું. ધર્મરુચિ અનગાર પણ પોતાના પુરતો આહાર થઈ ગયો જાળી ત્યાંથી નીકળી ગુરુમહારાજ પાસે પાછા ગયા અને રૂપાવહી પ્રતિક્રમી ગુરુમહારાજને ગોચરી બતાવી. ગુરુમહારાજે ગન્ધથી શંકિત થયા છતાં તે શાકના એક બિન્દુને ચાસી જોયું, તો તે શાક વિષવાળું જાળી ધર્મરુચિ અનગારને કહેવા લાગ્યા કે-હે મહાનુભવ ! આ શાક તું જો વાપરીશ તો અકાલે મૃત્યુ પામીશ, માટે શુદ્ધ ભૂમિ વિષે પરઠવી દ્યો ! અને નીજો આહાર લાવી આહાર કરો !

ધર્મરુચિ અનગારે કરેલું અનશન.

ગુરુ-આજ્ઞાથી શુદ્ધ શ્રીમિની તપાસ કરી પરઠવતાં, એક વિન્દુ શ્રીમિપર નાલતાં તેની ગન્ધથી હજારો કીડીઓ ભેગી થઈ, તેમાંથી જે કીડીએ તેનો આહાર કર્યો તે તૂટતજ મૃત્યુ પામી. આથી ધર્મરુચિ અનગારને અધ્યવસાય થયો કે-આ વિન્દુ નાલતાં હજારો કીડીઓ મરણને પામી છે, જો આ વધુએ શાક પરઠવીશ તો ઘણા જીવોનો નાશ થશે, અને તેનો વધ કરનારો હું થઈશ. માટે આ સર્વે આહારને હું સ્વાદ જાડું તે કલ્યાણકારી છે, એવો નિશ્ચય કરી મુદ્દપત્તિનું પડિલેહન કરી, આશ્વા શરીરનું પ્રમાર્જન કરી બીલમાં સર્પ પ્રવેશે તેની જેમ મુલમાં આહારનો પ્રવેશ કરાવ્યો અર્થાત્ ઉદરમાં નાસી દીધું. એક અન્તર્મુદ્દર્તમાં આશ્વા શરીરમાં વિષ વ્યાપી ગયું અને અસહ્ય વેદના થઈ, આથી મૃત્યુ નજદીક છે એમ ધારી પાત્રાં એક જગોએ સ્થાપન કરી, શુદ્ધ શ્રીમિનું પડિલેહન કરી, દર્ભનો સંચારો કરી, પૂર્વસન્મુલ મુલ રાસી, પલ્યંક આસને બેસી, બે હાથ જોડી, મસ્તકે અંજલિ જોડી,-અરિહંત, સિદ્ધને નમસ્કાર કરી-ગુરુને નમસ્કાર કરી ફરીથી કરોમિભંતેનું પચ્ચક્ષાણ ઉચ્ચરી દેહને વોસરાવ્યો અને સમાધિપૂર્વક કાલધર્મ પામ્યા.

નાગશ્રીનો થયેલો તિરસ્કાર—

ધર્મધોષસ્થવિરે ધર્મરુચિ અનગારને પરઠવા ગયે ઘણો ટાઢમ થયો છે તેમ જાણી સાધુઓને ચારે દિશાએ તપાસ કરવા મોકલ્યા, તે સાધુ ભગવન્તો તપાસ કરતાં સ્થંડિલશ્રીમિવિષે તેમને કાલધર્મ પામેલા જોઈ આ અર્કાર્ય થયું છે, તેમ કરી ધર્મરુચિ અનગારના કાલધર્મનો કાઉસ્સગ કર્યો. અને તેમના પાત્રાં આદિ લેઈ ગુરુમહારાજ પાસે જઈ, હરિયાવહી પ્રતિક્રમણ કરી ધર્મરુચિ અનગારના કાલધર્મ પામ્યાના સમાચાર જણાવ્યા.

धर्मघोषस्थविरे पूर्वमां--(चौदपूर्वमांना कोह पूर्वमां) उपयोग मेली साधु-साध्वीओने बोलावीने कहुं के-हे आर्यो ! मारो शिष्य धर्मरुचि नामनो साधु-स्वभावथी भद्रक, यावत् विनीत हतो तेम निरंतर मासक्षण तप करतो हतो, ते नागश्री ब्राह्मणीने घेर पारण माटे व्होरवा गयो हतो, नागश्रीब्राह्मणीए तेना पात्रमां कडवीतुम्बडीनुं सर्व शाक नांखुं.

धर्मरुचि अणगार पूरतो आहार आवी गयो तेम करी अत्र आव्यो यावत् घणा वर्षो साधुपणुं पाली आलोचना प्रतिक्रमण करो समाधिपूर्वक काळ करी तेन्नीश सागरोपमनी स्थितिवाळा सर्वार्थसिद्ध नामना विमानमां उत्कृष्टस्थितिए देवपणे उत्पन्न थयो छे त्यांथी च्यवीने महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न थइ मोक्षे जदो. हे आर्यो ! नागश्री ब्राह्मणीने धिक्कार छे, ते निर्मागी पुण्यहीन यावत् लींबोडीना जेवी कडवी छे, कारण के तेणीए धर्मरुचि अणगारने मासक्षणना पारणे कडवा तुम्बडानुं शाक व्होरावी जीवित रहित कर्यो.

ते वार पछी साधु-साध्वीओए नागश्रीब्राह्मणीनुं आ पापकर्म लोकोने कहुं, आ सांभळी लोको नागश्रीने धिक्कारवा लाग्या, लोको पासेथी ते ऋणे ब्राह्मण भाइओ सांभळीने घेर आवी नागश्रीने कहेवा लाग्या, हे नागश्री ! मरणनी प्रार्थना करनारी ! दुष्ट अने अशुभ लक्षणवाळी ! हीन कृष्ण चौदशे जन्मेली तें मासक्षण करता साधुने आवी रीते मरण पमाड्या !! आम अनेक प्रकारे वचनथी अने चपेटा आदिथी ताडन करी-तिरस्कार करी घरमांथी काढी मूकी, काढी मेलयेली चंपानगरीमां घेर घेर भटकती लोकोए घरना आंगणे मुकेल बळीने खाती, अने अनेक रीते लोकोना तिरस्कारने पामती, भटकती एवी तेणीने-नागश्रीने सोल रोग उत्पन्न थया.

मवोभव अनेक असह्य दुःखोने भोगवती नागश्री.

ते सोल रोगोना एकी साथे दुःखो भोगवती आर्त-रोद्र ध्यान धरती मरण पामीने छट्टी नारकीमां बावीससागरोपमनी उत्कृष्ट

स्थितिए नारकीपणे उत्पन्न थइ, त्यांथी नीकलीने मत्स्यपणे उत्पन्न थई. त्यां शस्त्रवळे वध पामेली सातमी नारकीमां उत्पन्न थइ, त्यांथी नीकलीने पाछी मत्स्यपणे उत्पन्न थई फरीथी पण त्यां तेवां दुःखो भोगवी छटी नारकीमां उत्पन्न थइ. एम गोशालानी जेम वारंवार साते नारकमां नारकीनां दुःखो भोगवी पक्षी; पृच्छीकाय आदि एकेन्द्रियना भवमां उत्पन्न थइ यावत् घणां दुःखो भोगव्यां. नागश्रीनो सुकुमालिका तरीके थयेल जन्म.

त्यांथी उद्धरीने ते नागश्री जम्बूद्वीपना भरतक्षेत्रमां चम्पानामनी नगरीमां सागरदत्त नामना सार्थवाहनी भद्रा नामनी भार्यानी कुक्षिविषे पुत्रीपणे उत्पन्न थइ अने तेतुं सुकुमालिका एवुं नाम पाडयुं. पांच धावमाताओथी लालनपालन कराती ते यावत् यौवन अवस्थाने पामेली एक समये पोताना महेलनी अगासी विषे सुवर्णना दडाने रमी रही हती, ते समये तेज चम्पानगरीनो धनाढ्य-जिनदत्त नामनो सार्थवाह केटलाक मित्रो सह सागरदत्त सार्थवाहना घर नजदीक थइ जतो हतो तेने ते रूप लावण्यमरी सुकुमालिकाने दासीओथी परिवरेली जोइ, तेतुं रूप-लावण्य-यौवन जोइ आश्चर्य पामेल जिणदत्त सार्थवाहे कौटुम्बिक पुरुषोने बोलावी पृच्छुं के-आ कोनी पुत्री छे ! अने तेतुं नाम शुं छे ! कौटुम्बिक पुरुषोए जवाबमां जणावुं के-आ सागरदत्त सार्थवाहनी सुकुमालिका नामनी कन्या छे. कौटुम्बिक पुरुषो पासेथी आ प्रमाणे श्रवण करी, पोताने घेर जइ, स्नान करी, मित्र ज्ञातिजनो सहित सागरदत्त सार्थवाहने घेर गयो. जिनदत्त सार्थवाहने पोताने घेर आवता जोइ सागरदत्त सार्थवाहे आसनथी उठी जिनदत्त सार्थवाहने बेसाढ्या अने आववानुं प्रयोजन पृच्छुं. जिनदत्त सार्थवाहे जणावुं के-तमारी सुकुमालिका पुत्रीने मारा सागरदत्त नामना पुत्रनी भार्यापणे मागणी करुं छुं. सागरदत्त सार्थवाह कहेवा लाग्या के-आ मारी सुकुमालिका पुत्री म्हारे एकज

सुखी छे तेमा भने बहुत बहासी छे. हुं तेनो क्षणसर वियोग इच्छतो नथी माटे जो तमारो पुत्र सागर म्हारा घरजमाइ तरीके रहे तो हुं न्यासी हुनौ छेने आपुं. बिनदत्त सार्थवाह धेर गया अने पोताना सागर पुत्रने हकीकत जणावी, ते हकीकत श्रवण करी ' सागर ' भोन लयो. आथी बिनदत्त सार्थवाहे तेनी संमति जाणी, अर्थात् ऋबुलत करे छे तेम निर्णय कर्यो. शुभ मुहूर्त आवुं त्यारे स्वादिष्ट भोजन तैयार करावी ज्ञातिजनने आमन्त्रण करी जमाडी सागरपुत्रने स्नान आदि करावीने आभूषणादिथी शणगारी शिविकामां जेमाडी सर्वज्ञातिजनोसह आडम्बरपूर्वक सागरदत्त सार्थवाहने त्यां गया. सागरदत्त सार्थवाहे तेओनुं यथायोग्य सम्मान कर्नु, सुकुमालिकाने परपतां (हस्तमेलापना समये) सुकुमालिकाना हस्तनो स्पर्श तलवारनी जेम अने धगधगता अग्निना स्पर्शनी जेम सागर अलुभववा लाग्यो, सागर इच्छाविना परवशपणे आ स्पर्शने अनुभवतो मुहूर्तमात्र बेसी रह्यो. सागरदत्त सार्थवाहे सागरपुत्रना मातापिता विगेरेने जमाडी वस्त्रादिथी भक्ति-सन्मान करी विदाय कर्या. सागरपुत्र सुकुमालिकानी साथे शयनगृहे आव्यो. सुकुमालिकाना जामनो अत्यन्त कष्टपूर्वक अग्निनी माफक स्पर्श अनुभवतो पराधीनपणे मुहूर्त मात्र थये सुकुमालिका निद्राधीन थइ त्यारे पोतानी जुदी शय्यामां सुइ गयो. सुकुमालिका पोताना पतिने बीजी शय्यामां सुतेला जोइ रागथी त्यां जइ सुती. ते समये पण पूर्वनी जेम सागर कष्ट सहन करवा लाग्यो, त्यां पण सुकुमालिका निद्राधीन थये छते कसाइखानामांथी जेम नाशी छूट्यो न होय तेम नाशी छूट्यो अने पोताना घेर आवतो रह्यो.

सुकुमालिका जाग्या पछी पोताना पतिने न जोतां सर्वत्र तपास करी तो द्वार खुल्लं जोइ पोताना पतिने चाल्था गया तेम जाणी विचारना लागी. तेवामां तेनी माताए पुत्री तथा जमाइ माटे सुख घोवा पाणी लइने दासीने मोकली. दासीए विचारमग्न थयेली

સુકુમાલિકાને જોઈ છું થયું છે તેમ પૂછ્યું, સુકુમાલિકાએ યથાસ્થિત જે બન્યું તે કહ્યું. દાસીએ જઈ તમામ હકીકત સાગરદત્ત સાર્થવાહને કહી. આ શ્રવણ કરી કોપાયમાન થયેલા સાગરદત્ત સાર્થવાહ બિનદત્ત સાર્થવાહને ધેર ગયા અને બિનદત્ત સાર્થવાહને ઠપકો-ડપાલમ્બ અનેકરીતે આપ્યો. બિનદત્તસાર્થવાહે-સ્વપુત્ર સાગરને કહ્યું કે આ તો છોડું કર્યું છે, તું ત્યાં જા ! સાગરપુત્રે જણાવ્યું કે-પિતાજી. પર્વત ઉપરથી પડું ! દાહ પરથી પડું ! મરુદેશમાં ચાલ્યો જઉં ! પાણીમાં પ્રવેશું ! અગ્નિમાં પ્રવેશ કરું ! વિષ ભક્ષણ કરું ! ગળે ફાંસો લાડું ! શૂદ્રપ્રથમાં પ્રવેશું ! દીક્ષા લઉં ! ચાલ્યો જઉં ! પરન્તુ સાગરદત્તને ધેર નહિ જવું. આ બધું ભીંતના આંતરે રહેલ સાગરદત્ત સાર્થવાહ શ્રવણ કરી લજ્જા પામેલા પોતાના સ્થાને ચાલ્યા ગયા અને પુત્રીને બોલાવી આશ્વાસન આપ્યું અને કહ્યું કે-જેને તું ઇષ્ટ-યાવત્ મનને ગમતી થઈશ તેને આપીશ.

તે દ્વાર પછી એક સમયે સાગરદત્ત સાર્થવાહ અગાથીમાં બેસી રાજમાર્ગમાં જુવે છે તો એક મીસારી સાંધેલા કકડાવાળું વજ્ર પહેરેલો, દાશમાં સરાવજ્ર અને દાશમાં પાળી માટે ઘડો રાખેલો તેમ હજારો માલીઓથી વિંટાયેલો જોયો, સાગરદત્ત સાર્થવાહે કૌટુંબિક મુશ્કેલીને બોલાવી મહામળા કરી કે-આ મીસારીને સ્ત્રોતકથી લોભાવી ધેર લઈ જઈ, સ્વાદિષ્ટ મોજન કરાવી, મીઠાના સાધનો દૂર કરાવી, વજ્ર-અલંકારથી વિમૂષિત કરી મારી પાસે લાવો ! કૌટુંબિક પુરુષો તેના મીસારી વેષને જ્યાં દૂર કરવા લાગ્યા ત્યારે તે મીસારી રાહો પાડવા લાગ્યો અને રહવા લાગ્યો. સાગરદત્ત સાર્થવાહની સૂચનાથી તેના મીસારી વેષ આદિને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે તેની પાસે સ્થાપન કરાવ્યો અને હજામત કરાવી સહસ્રપાક આદિ તેલો વેડે તે મીસારીને માલીશ કરાવી, સ્નાન કરાવી, વજ્ર-આમૂળ પહેરાવી તે કૌટુંબિક પુરુષો સાગરદત્ત સાર્થવાહ પાસે લઈ ગયા. સાગરદત્ત સાર્થવાહે તે મીસારીને પોતાની સુકુમાલિકા

पुत्रीने भार्या तरीके अर्पण करी, भीखारीनी स्थिति पण सागरनी माफक थतां ते पण पोताना भीक्षाना साधनो लहने सागरनी माफक नाशी छूट्यो.

आ सर्व हकीकत ज्यारे सागरदत्त सार्थवाहे जाणी त्यारे सुकुमालिकाने प्रेमसह कहेवा लाग्या के-तुं पूर्वभवमां आचरेला पापकर्मना फलने अनुभवे छे, तुं आर्तध्यान कर्या. बिना हवे हे पुत्री ! तुं मारा रसोडा एवुं अशन-पान खादिम-स्वादिम हमेशां तैयार थाय छे तेने “पोट्टिलानी” जेम श्रमण-साधु वगेरेने आपती छती रहे. सुकुमालिका पण ते प्रमाणे दान आदि करे छे. सुकुमालिकाए लीघेली दीक्षा.

ते काले ते समये बहुश्रुत गोपालिका नामनी आर्या घणी आर्याओ सह समवसरी, तेमांथी वे आर्याओ भिक्षार्थे आ सुकुमालिकाने त्यां आवी. ते साध्वीओने आहार विगेरे बहोरावी, सुकुमालिका कहेवा लागी के-हे आर्याओ ! हुं सागरने अनिष्ट छुं तेम तेना मनने गमती नथी वगेरे जे बीना बनेली ते कहीने कथन करवा लागी के-तमो घणा ज्ञानवान छो, यावत् मन्त्र-तन्त्र वगेरेना आम्नायने पासेलां छो तेथी तमे मने एवो उपाय दर्शवो के जेथी हुं सागरने इष्ट थाउं.

बन्ने आर्याओए कर्मनो विपाक-बन्ध विगेरे समजावी तेम जैन धर्म-साधु धर्म जणावी तेने श्राविका बनावी यावत् सुकुमालिकाए गोपालिका आर्या पासे दीक्षा ग्रहण करी. सुकुमालिका आर्या थइ. ईर्यासमिति पाळती यावत् ब्रह्मचर्य धारण करती घणा छट्ट-अट्टम विगेरे तपस्या आचरती थकी विचरवा लागी. एक समय ते सुकुमालिका आर्याए-गोपालिका आर्याने वंदना नमस्कार करी चंपा नगरीनी बहार सुम्भमिभाग नामना उबाननी नजदीक छट्टनी तपस्या वडे सूर्यनी सन्मुख आतापना लेती रहेवा माटे आज्ञा मागी.

ગુરુબ્રાહ્મણો કરેલો મંગ, યાવત્ કરેલું નિયાળું.

સુકુમાલિકા આર્યાં મગેલ આજ્ઞાના જવાબમાં ગોપાલિકા આર્યાં જણાવું કે-હે આર્યા ! આપણે સાધ્વીઓ નિર્મથ છીએ, ઈર્ષાસંમિતવાઢી છીએ યાવત્ ગુપ્ત બ્રહ્મચારિણી છીએ તેથી આપણને ગામની બહાર યાવત્ સન્નિવેસની બહાર નિરંતર છટ્ટ આદિ તપ કરી આતાપના લેતાં રહેવાનું કરણતું નથી, પરંતુ વાઢ કે વંઢી સહિત ઉપશ્રય વિષે રહી વલ્લવઢે કાયા ઢાંકી સાધ્વીઓના પરિવાર સાથે રહીને પૃથ્વી પર પગના સમ તલીયા રાહીને આતાપના લેવી કરણે છે. ગોપાલિકા આર્યાં(ગુરુણી)ની આ વાત પર શ્રદ્ધા-રુચિ-વિશ્વાસ નહીં કરતી સુકુમાલિકા આર્યાં ગુરુણીના ના કહેવા છતાં સુમૂમિભાગ ઉઢાનથી થોઢા દૂર છટ્ટ આદિ તપસ્યા કરતી આતાપના લેવા લાગી.

તે ચંપાનગરીમાં રાજાથી છૂટ અપાયેલી એક લલિતા નામની ઢોલી રહે છે તે માતા-પિતા-સ્વજન વિગેરે કોઢની અપેક્ષા રાહતી નથી, અવિનયી અને ઉઢ્ઢત એવી એ ઢોલી વેશ્યાને ત્યાં પઢી રહે છે.

તે ઢોલીમાંથી પાંચ ગઢીઆઓ દેવદત્તા નામની રૂપવાન્ વેશ્યાની સાથે એક સમયે આ ઉઢાનની શોભા અનુભવતા આવ્યા અને તે દેવદત્તા વેશ્યાને એકે સ્ત્રોઢામાં બેસાઢી, બીજો તેના પર છત્ર ધરવા લાગ્યો, ત્રીજો તેણીના મસ્તક પર પુષ્પનો મુગટ રચે છે, ચોથો તેણીના પગને અલ્તાથી રંગે છે અને પાંચમો પુરુષ તેણીને ચામર વીંઢવા લાગ્યો યાવત્ તેઓ મનુષ્ય સમ્બન્ધી મોગવિલાસ મોગવવા લાગ્યા. દેવ-દત્તાના આ વિલાસો-પૌઢ્ગલિકસુલો જોઢ સુકુમાલિકા આર્યાંનું ચિત્ત ચલાયમાન થયું અને દેવદત્તા વેશ્યાના પૂર્વપુણ્યોને અનુમોદવા લાગી. જો આ મારા તપ-નિયમ-બ્રહ્મચર્યનું કંઢ પળ ફલવિશેષ હોય તો આગામી મથે હું આવા કામમોગને મોગવતી યાવત્ વિચરું ! આમ કરી નિયાળું કરી આતાપનાની શ્રમિથી પાછી પરી, તે વાર પછી તે સુકુમાલિકા આર્યાં શરીરબકુશા (શરીરની શોભા કરવી તેને શરીરબકુશ

कहे छे) थइ वारंवार हाथ-पग-मस्तक-मुख-स्तनांतर-काख-गुसभागने घोवा लागी, तेम उभा रहेवाना स्थानने-सुवाना स्थानने-स्वाध्यायना स्थानने-बेसवाना स्थानने प्रथम जलवेडे छांटवा लागी. आथी गोपालिका आर्याए आ साध्वीओने करुणतुं नथी वगरे अमज्जाव्यु पण तेणीए गुरुना उपकानो आदर कर्यो नहीं, आथी बीबी साध्वीओए पण सुकुमालिकानो अनादर करवा मांड्यो तेम तेनो पराभव करवा लागी. आथी सुकुमालिकाने एवो विचार आव्यो के-हुं घेर हती. संसारमां हती त्यारे स्वतन्त्र हती, हुं दीक्षा लेइने प्रवृत्त थइ, आ साध्वीओ पहिलां मारो आदर करती, हवे ते आदर करती नथी माटे आवतीकाले हुं एकली जुदा उपाश्रये जइने रहूं. बीजे दिवसे ते जुदा उपाश्रये जइने रहेवा लागी अने स्वच्छंद मतिवाळी पासस्थविहारी-कुशीलविहारी आदि थइने घणा वर्ष संयम प्राळी पंदर दिवसनी संलेखना करी, पोताना दोषेने आलोच्या नहिं, तेम पश्चातापरूप प्रतिक्रमण कर्यो विना काल करी ईशान देवलोकमां गणिकापणे (अपरिगृहितदेवीपणे) देवी थई.

द्रौपदी तरीके थसेल जन्म--

नव पत्न्योपमनुं ईशान देवलोकनुं आयुष्य पूर्ण करी सुकुमालिका च्यवीने पंचालदेश विषे कांपील्यपुरना नगरमां द्रुपद राजानी झुळणी राणीनी कुक्षीविषे पुत्रीपणे जन्मी अने तेनुं द्रौपदी एवं नाम पाड्युं. द्रौपदी बालिका पांच धावमाताओथी लालनपालन कराती वृद्धिने पामी. याबए युवानी अवस्थाने पामी. ते वार पछी द्रौपदीने अन्तःपुरनी राणीओए स्नान करावी, विभूषित करीने द्रुपदराजाना पादने ब्रह्मदन करवा मोकली. द्रौपदी पण पिता द्रुपदराजानी पासे जइ तेमने पगे लागी. द्रुपद नृपतिए पोताना खोळांमां बेसाडी, द्रौपदीना-रूप-लावण्यथी आश्चर्य पामेला द्रुपदराजाए द्रौपदीने कहुं-हे पुत्री ! हुं पोते कोइ राजा के युवराजने परणाहुं तो हुं सुखी

अथवा दुःखी थाय तेथी मने जीवनपर्यंत हृदयसां बलतरा थाय माटे हे पुत्री ! आजथी मांडीने हुं त्हारो स्वयंवर रचुं छुं. तुं तारी जाते कोह राजा के खुमराजने वरीश ते त्हारो भर्ता थरो ! एम कही आश्वासन आपी विदाय करी.

स्वयंवरमां आववा माटे दूतोनुं प्रयाण.

ते चार पल्ली दुपदराजाए दूतने बोलावी कबुं के-हे देवानुप्रिय ! द्वारका नगरि विषे कृष्ण वासुदेव, समुद्रविजय विंगेरे दस दसरो, बलदेव वंगेरे पांच महान् वीरो, उग्रसेन वंगेरे सोल हजार राजाओ, प्रद्युम्न विंगेरे साडात्रण क्रोड कुमारो, सांब विंगेरे साठ हजार उद्धत अने बलवान कुमारो, वीरसेन विंगेरे एकवीश हजार वीरपुरुषो, महासेन आदि छप्पन हजार बलवानवर्ग, तेमने तथा बीजा घणा राजा, ईश्वर, तलवर, मांडविक, कौटुबिक, इभ्य, श्रेष्ठी. सेनापति अने सार्थवाह आदिने बे हाथ जोडी दश नखो भेगा करी मस्तक विषे फेरवी अंजली करी जय विजय शब्दोशी वधावी आ प्रमाणे कथन करजे ! हे देवानुप्रियो ! काम्पिल्यपुर नगरमां दुपदराजानी चुलणी राणीथी उत्पन्न थयेली, धृष्टद्युम्नकुमारनी ब्हेन द्रौपदी नामनी राजकन्याने स्वयंवर थवानो छे तो आप जल्दी त्यां पवारो ! राजानी आ आज्ञा दूत अंगीकार करी पोताने घेर गयो, घेर जहने पोताना कौटुम्बिक पुरुषोने बोलावी चार घंटा ब्रधेला घोडावाळा रथने तैयार करी लाववा जणान्हुं. कौटुम्बिकपुरुषोए लावेला रथ पर बेसी आयुषो अने शस्त्रोवाळा घणा पुरुषो संहित ते दूत पंचाल देशनो सीमाडो उल्लंघन करी सौराष्ट्र देश विषे द्वारका नगरीनी बहार कृष्णमहाराजा-वासुदेवनी बहारनी सभामां जइ उतारो करी पगे चालतो कृष्णवासुदेवनी पासे गयो, अने कृष्णवासुदेव विंगेरेने मस्तके अंजलि जोडी स्वयंवर सम्बन्धि सर्व वृत्तान्त कही सर्वेने पधारवानी विनंति करी. आ श्रवण करी हर्षित थयेला कृष्णमहाराजे तेनुं सम्मान कर्युं. यावत् तेने विदाय कर्यो. कृष्ण-

વાસુદેવે, સસુદ્રવિજય વિગેરે રાજાઓ મહાસેન વિગેરે તેમ બીજાઓની સાથે હસ્તીરત્ન ઉપર વેસી કાંપીલ્યપુર નગર તરફ પ્રયાણ કર્યું. દ્રુપદરાજાએ-બીજા દૂતને હસ્તિનાપુર નગરે યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચ પુત્રો સહિત પાંડુરાજાની, દુર્યોધન આદિ સો માહજોની, ગાંગેય-વિદુર-દ્રોણ-જયદ્રથ-શકુની-કર્ણ અને અશ્વથામાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો, ત્રીજા દૂતને-ચમ્પાનગરી વિષે અંગરાજ કુષ્ઠાની, સેષ્ઠકરાજાની અને નંદરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. ચોથા દૂતને શુક્તિમતી નગરી વિષે દમઘોષના પુત્ર, પાંચસો માહજોથી પરિ-વરેલા શિશુપાલ રાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. પાંચમા દૂતને-હસ્તિશીર્ષ નગર વિષે દમદંતરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. છઠ્ઠા દૂતને મથુરા નગરી વિષે ધર નામના રાજા પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. સાતમા દૂતને રાજગૃહનગર વિષે જરાસંઘના પુત્ર સહદેવરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. આઠમા દૂતને કૌહિન્યનગરવિષે भीष्मકના પુત્ર રુપ્પીરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. નવમા દૂતને વિરાટનગરવિષે સો માહજોસહિત કીચકરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. દશમા દૂતને વાકીનાં ગામ-આકર અને નગર આદિમાં વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. અને સર્વેને સ્વયંવરમાં પધારવાની વિનંતિ કરવા કહ્યું. દરેક દૂતોએ દ્રુપદરાજાની આ આજ્ઞા સ્વીકારી, દરેક દૂતો દ્રુપદરાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે ગયા અને તેઓએ તે પ્રમાણે દરેક સ્થાને વિનંતિ કરી. તેવાર પછી હજારો રાજાઓ કાંપિલ્યપુર આવવા લાગ્યા.

દ્રૌપદીનો સ્વયંવર મંડપ—

દ્રુપદરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલવી આજ્ઞા કરી કે-તમે ગંગાનદીની સમીપમાં એક સેકડો થાંમલા અને પુતલીઓથી શોભતો સ્વયંવર મંડપ બનાવો અને વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ માટે આવસો તૈયાર કરો ! કૌટુંબિકપુરુષોએ દ્રુપદરાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે

સર્વે તૈયાર કર્યું. દેશ દેશથી આવેલા અનંક સુમટો સહ વાસુદેવ વિગેરે રાજાઓનું યોગ્ય સન્માન કરી તેમને ઉતરવા આવાસો અપ્યાં. પોત-પોતાના આવાસોમાં મંવેશેલા કૃષ્ણવાસુદેવ આદિ રાજાઓ વિગેરે આસન પર બેઠેલા અને શયન પર સુતેલા સુતા સુતા ગંધર્વો પાસે ગાયનો ગવડાવતા તેમ નટો પાસે નાટકો કરાવતા આનંદપૂર્વક રહ્યા છે. અને દ્રુપદનૃપતિ કૌટુંબિક પુરુષો મારફતે મોકલાવેલ-અશન-પાન-સ્નાદિમ-સ્વાદિમ તથા ચાર પ્રકારની-સુરા આદિનો તેમ પુષ્પો, વલ્લો, ગન્ધ-માલા-અલંકારોનો મોગવટો કરે છે.

તે વારપછી દ્રુપદરાજા કૌટુંબિકપુરુષો મારફતે કાંપીલ્યપુરનગરમાં દ્રૌપદીનો આવતીકાલે પ્રાતઃકાલે સ્વયંવર છે તો સર્વે પધારશો અને સહુ પોતાના નામથી અંકિત આસન વિષે પધારી-દ્રૌપદીની આવવાની રાહ જોશો ! તેવી ઉદ્ઘોષણા કરાવી. અને કૌટુંબિક-પુરુષોને બોલાવી-સ્વયંવરમંડપમાં યાત્રીનાં છાંટણાં છંટાવ્યાં, સંમાર્જન કરાવી લીંપણથી લીંપાવી સુગન્ધી દ્રવ્યોથી સુગંધિત કરાવી, પાંચવર્ણોનાં પુષ્પો-કાલાગરુ, શ્રેષ્ઠકંદુક અને તુરુષક વિગેરે ઘૂંપોથી મધમધાયમાન સ્વયંવર મંડપ બનાવ્યા અને માંચાઓ બંધાવ્યા.

સ્વયંવરમંડપમાં વાસુદેવ વગેરે આવી પોતાના નામથી અંકિત આસન વિષે વેસી દ્રૌપદીની રાહ જોવા લાગ્યા, અને દ્રુપદ-રાજા પળ ત્યાં આવી સર્વેને જય-વિજયથી વધાવ્યા.

શ્રેષ્ઠ રાજકન્યા દ્રૌપદી સ્નાન કરી ગૃહદેવતાનું પૂજન કરી મસીતિલ્કાદિ કૌતુકો અને દુર્વાદિ મંગલકાર્યો કરી માંગલિક વલ્લો પહેરી ઘરદેરાસર વિષે જહ જિનપૂજા કરી, દ્રવ્યભાવસ્તવને સ્તવી પ્રભૂને વંદના-નમસ્કાર કર્યા પછી અન્તઃપુરમાં આવી. ત્યાં અંતેપુરીએ મેગા મલી દ્રૌપદીને સર્વઅલંકારોથી વિમૂષિત કરી પગમાં નૂપૂર પહેરાવ્યાં. દ્રૌપદી દાસીઓથી પરિવરી જ્યાં બહારની સમા હતી ત્યાં આવી અને ચાર ઘંટાવાલા અશ્વથી જોડેલા રથ વિષે ધાત્રીમાતા અને લેલિકા દાસી સહ બેઠી. આ સમયે ધૃષ્ટદ્યુમ્ન નામના તેના વડીલબન્ધુ,

तेनुं सारथीपणुं कथुं. कांपील्यपुरनगरनी मध्ये थइने रथमां बेठेली द्रौपदी स्वयंवरमण्डपनी बहुर रथ उभो राखी नीचे उतरीने पोताने बालपणाथी रमाडनार धावमाता तथा लेखिका-(लखनारी) दासी साथे स्वयंवरमण्डप विषे प्रवेश कर्यो. प्रवेश करतानी साथे बे हाथ जोडी, वासुदेव विगेरे हजारो राजाओने नमस्कार कर्था. त्यारबाद पाटला-मल्लिका-चंपक विगेरे पंचवर्णोना पुष्पोथी शोभतो पुष्प-मालानो सुगन्धीदार दडो द्रौपदीए ग्रहण कर्यो.

पांडवो साथे लग्न.

ते वार पछी-क्रीडा करावनारी धावमाताए डावा हाथमां दर्पण राख्युं, अने ते दर्पण विषे प्रतिबिम्ब पडता अनुक्रमे दश दसरो विगेरे राजाओने जमणा हाथे द्रौपदीने देखाडती ते ते राजाओना मात-पिता-वंश-सत्त्व-सामर्थ्य-गोत्र-विक्रम-कान्ति-कीर्ति-ज्ञान-रूप-यौवन-गुण-लक्षण्य-कुळ अने शिथल विगेरेनुं वर्णन धावमाता करती ते श्रवण करती द्रौपदी हजारो राजाओने पूर्वे करेला मियाणाना प्रतापे ओळंगती ज्यां पांच पांडवो छे त्यां आवीने पांचे पांडवोने द्रौपदीए पुष्पनी माला-वरमाळावडे चोतरफथी वींटी दीधा अने द्रौपदी बोली. “ आ पांच पांडवो में वर्या ! ”

त्यारबाद वासुदेव विगेरे हजारो राजाओ मोटामोटा शब्दथी बोल्या. अहो ! द्रौपदी राज्यकन्या सारुं वरी एम कही स्वयंवर मण्डपनी बहुर नीकळी पोतपोताना आवासो विषे आव्या अने धृष्टद्युम्नकुमार पांचपांडवोने द्रौपदी राजकन्या सह रथविषे बेसाडी कांपील्यपुर नगर मध्ये स्वसुवसमां धृष्टद्युम्नकुमार लह गया. ते वार पछी हुपदराजाए पांचपांडवो तथा द्रौपदीने पाटला उपर बेसाडावी, सोमावा कळशोवडे मज्जन करावी, अग्नि होमनी क्रिया करावारी, यावत् द्रौपदीनो पांच पांडवो साथे हस्तमेळाप (लग्नक्रिया) कराव्यो,

हुपद राजाए कन्यादानमां आठ करोड हिरण्य, घणुं धन, सोनुं, तेम दासीओ विगेरे आप्युं अने वासुदेव वगेरे राजाओनुं सन्मान करी विदाय कर्या. त्यारपछी पांडुराजाए वासुदेव विगेरे हजारो राजाओने बे हाथ जोडी आप सर्वे मारा पर उपकार करी आ लजनमहोत्सव उपर हस्तिनापुर नगरे जल्दी पधारजो ! तेवी विनंति करी. आथी सर्वे राजाओ जवा तैयार थया. ते वार पछी पांडुराजाए कौटुम्बिक पुरुषोने हस्तिनापुरे सात मजलाना पांच महेलो तैयार कराववा मोकल्या, तेओए पण जइ जल्दी पांचे महेलो तैयार कर्या. त्यारबाद पांडुराजा, पांच पाण्डवो अने द्रौपदी देवी सहित अश्व-हाथी विगेरे सैन्य सहित त्यांथी नीकळी हस्तिनापुर नगरे आव्या अने पांडुराजाए आवता एवा वासुदेव विगेरे हजारो राजाओनुं सन्मान-सत्कार करी यथायोग्य तेमने आवासो आप्या, अने तेओने योग्य एवा आहारो-पाणी विगेरे कौटुम्बिक-पुरुषो साथे मोकल्या. पांडुराजाए पांचपांडवो अने द्रौपदी देवीने वाजोठ उपर बेसाडी कलशोवडे स्नान करावी लजन सम्बन्धी मंगल-क्रिया करावी लजन पर पधारेल राजाओनुं योग्य सन्मान करी विदाय कर्या. ते वार पछी पांचे पांडवो द्रौपदी देवीनी साथे अन्तःपुरना परिवार सहित एक एक दिवसना वारा प्रमाणे भोग भोगवता विचरवा लाग्या.

नारद मुचिनुं आगमन-अपरकंका प्रति गमन.

एक समये पांच पांडवो-कौंतीदेवी-अने द्रौपदी पुत्रवधू तेम अंतःपुरना परिवार सह अन्तपुरमां पांडुराजा सिंहासन विषे बेठा हुता, ते समये देखवामां अति भद्रक-बिनीत लागता पण हृदय विषे मलिन, एक ब्रह्मचर्यव्रत धारण करवाने लइ मध्यस्थपणाने पामेला, देखनार आश्रितोने ब्हाला लागे तेवा, रूपवान्-अखंड-उज्ज्वल वस्त्रने पहरेला, वक्षस्थले काळुं सुगचर्म धारण करेला, हाथमां दंड

अने कमण्डल राखेला, जटारूपी मुकुटवडे शोभता, रुद्राक्षनी माळारूपी आभरणो धारण करेला, मुंज जातिना घासनो कंदोरो पहरेला, हाथमां कच्छपी नामनी वीणाने धारण करेला, संगीतना प्रेमी, आकाशगमन करवानी शक्ति होवाथी पृथ्वी विषे अल्प अमण करनारा, अने आवरणी, अवतरणी, उत्पतनी, स्लेषणी, संक्रामणी, अभियोगिनी, प्रज्ञप्ति, गमनी अने स्तंभिनी आवी घणी विद्याधरनी विद्याओमां निपुण होवाथी जेमनी कीर्ति प्रसिद्ध हती, बलदेव, वासुदेव, तथा प्रद्युम्न आदि कुमारोने प्रिय, कलह, युद्ध अने घणा लोकोनो कोलाहल थाय ते प्रिय छे जेने एवा, भांडन बोलवानी इच्छावाळा, युद्धो जोवामां रसिक, बीजाओने कलह-करावी असमाधि करा-वता आवा अनेकप्रकारना गुणवाला नारदनामना मुनि घणास्थाने फरता फरता हस्तिनापुरमां आवी अत्यंतवेगशी पंडुराजाना महेलमां उतर्या, पण्डुराजा-पांच पांडवो कुन्तादेवी सह आसनशी उभा थया, अने नारदऋषिनी सन्मुख सात आठ पगला गया, तेम वंदना-नमस्कार करी महापुरुषने योग्य आसनवडे आमन्त्र्या, नारदऋषि ए भूमिविषे पाणीनां छांटाणां छांटी, दर्भने ते पर पाथरी तेना विषे आसन कर्युं, अने नारदजी ते आसनपर बेठा. बेसीने पंडुराजाने तेमना तथा अन्तःपुरना कुशल समाचार पुछ्या, पण्डुराजा विचरे ए तेमनो आदर सत्कार कर्यो.

किन्तु-असंगत, अविरति, पापकर्मनां पञ्चकषाण नहिं करेला, समकित नहीं पामेला एवा नारदने जाणी द्रौपदीदेवी ए नारदजीने बन्दना-नमस्कार-आदर के सत्कार न कर्या, सन्मुख उमी पण थइ नहीं, आशी नारद मनमां विचारवा लाग्या के अहो आ द्रौपदी पोताना रूपवडे अने पांच पाण्डवो रूपी पतिवडे अभिमानी थयेली होवाथी मारो आदर करती नथी, यावत् सेवा करती नथी, माटे पुनं कंडक अग्रिय करं आवुं चिन्तवी, जवा माटे पण्डुराजानी रजानी रजा लइ, आकाशमार्गे गमन करता लवणसमुद्रमध्ये थई पूर्व

सन्मुख जतां धातकीखण्डनी पूर्वदिशांमां आवेला दक्षिणार्ध भरतक्षेत्रविषे अपरकंका राजधानी विषे सातसो राणीओ छे जेने एवा पद्मनाभ नामना राजाना महेलमां उतर्या, अहिं पाण्डुराजानी जेम तेमनो आदर-सस्कार पद्मनाभ राजाए कर्यो, अने पोतानी अन्तःपुरीना रूपथी आश्चर्य पामेला पद्मनाभ राजाए पूछयुं के-आप घणी अन्तःपुरीमां जाव छो तो मारा करतां अधिक रूपवाली अन्तेपुरी कोइ ठेकाणे तमे जोइ छे ! नारदजी कंहक हस्ता कहेवा लाग्या के द्रौपदीना एक पगना अंगुठाना रूपना सो मा भागे पण तारी अन्तःपुरीनी स्त्रीओ नथी. तुं तो कुवाना देडका जेवो छुं ! ! आ प्रमाणे नारदजी कहीने रजा लइने चाल्या गया.

द्रौपदीनुं अपहरण—

द्रौपदी पर आसक्त थयेला पद्मनाभराजाए अट्टमनो तप करी आराधी पूर्वसंगतिक नामना देवने बोलाव्यो, अने कहुं के-हे देवानुप्रिय ! तमे द्रौपदीने मने लावी आपो ! एम हुं इच्छुं छुं. पूर्वसंगतिकदेवे पद्मनाभराजाने जणाव्युं के-एवुं थयुं नथी, थयुं नथी तेम थजे नही के-“द्रौपदी देवी पांच पाण्डवोने मूकीने बीजा कोइ साथे कामभोग भोगवती छती विबरे !” छतां तारुं प्रिय करवा माटे द्रौपदीने जरूदी अहीं लावुं छुं एम कही हस्तिनापुरे जइ ज्यां युधिष्ठिर राजा द्रौपदीदेवीनी साथे महेलनी अगाशी विषे सुता हता, त्यां गयो अने द्रौपदीने अवस्वापिनी निद्रा आपी हरण करी पद्मनाभराजाना अशोकवनविषे स्थापी, अवस्वापिनी निद्रा संहरी, पद्मनाभराजाने खबर आपी, पद्मनाभराजाने कहुं के-हवे आ हकीकतमां तने जे मुश्किली थाय तेमां हुं मदद करीश नहिं ! एम कही पोताना स्थाने देव चाल्यो गयो.

थोडीवार पछी जाग्रत थयेली द्रौपदीदेवी पोताने अन्यस्थाने जोई विचारवा लागी के-कोइ देव-दानव यावत् गंधर्व कोइ

અન્ય રાજાની અશોકવાટિકા વિષે સંહરીને મને લાલ્ચો છે. આમ વિચાર કરવામાં હયાં ગરકાવ થઈ ત્યાં તો અલંકારોથી વિશૂષિત થયેલો અને પોતાના અંતઃપુરથી પરિવરેલો પદ્મનાભરાજા આવ્યો અને દ્રૌપદીને કહેવા લાગ્યો કે-તું ચિન્તા ન કર ! મેં તારું અપહરણ કરાવ્યું છે ! તું મારી સાથે ભોગ ભોગવ ! દ્રૌપદી દેવીએ તેના જવાબમાં જણાવ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિય ! જંબૂદ્વીપના મરતક્ષેત્ર વિષે મારા યતિના શ્રાતા કૃષ્ણ વાસુદેવ છે, તે જો છ માસ સુધીમાં મ્હારી વ્હારે નહીં આવે તો હું તમે કહેશો તેવી આજ્ઞામાં હું રહીશ-વર્તીશ !

દ્રૌપદીની આ વાત અંગીકાર કરી પદ્મનાભરાજાએ કન્યાઓના અન્તઃપુરમાં દ્રૌપદીને રાલી. કન્યાઓના અન્તઃપુરમાં રહેલી દ્રૌપદીદેવી નિરંતર છટ્ઠનો તપ કરે છે, અને પારણે ઓંબિલ કરતી તપકર્મવંદે આત્માને ભાવતી થકી રહી છે.

દ્રૌપદીની શોધમાં પાંડવાદિ—

આ તરફ અંતર્મુહૂર્ત પછી જાગેલા યુદ્ધિષ્ઠિરે પોતાની પાસે દ્રૌપદી ન જોવાથી શય્યામાંથી ઉભા થઈ ચોતરફ શોધસોલ કરી પરન્તુ દ્રૌપદીની માહિતિ ન મળવાથી પાંડુરાજા હતા ત્યાં આવ્યા અને દ્રૌપદીદેવીને કોઈ દેવ આદિ હરી ગયો છે માટે તેની ગવેષણા કરવાને ઇચ્છું છું તેમ કહ્યું. પાંડુરાજાએ પણ કૌટુમ્બિક પુરુષોને કહી આવોષણ કરાવી મોટું હનામ જાહેર કર્યું છતાં કંઈ પત્તો ન મળ્યો, ત્યારે પાંડુરાજાએ કુંતીદેવીને દ્વારકાનગરીમાં કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે તપાસ કરાવવા મોકલી. કુંતીદેવી હસ્તિ પર બેસી દ્વારકાનગરીના ઉદ્યાનમાં આવી, હસ્તિ પરથી ઉતરી કૌટુમ્બિકપુરુષો મારફતે કૃષ્ણવાસુદેવને સ્વર આપી કે તમારાં ફોફા કુંતીદેવી ઉદ્યાનમાં આવ્યાં છે, તેઓ તમારા દર્શનની ઇચ્છા રાખે છે. કૃષ્ણવાસુદેવ આ સમાચાર શ્રવણ કરી હસ્તિ ઉપર બેસી તૂટ કુંતીફોફાને પગે લાગી હાથી પર બેસાડી, વન્ને (કુંતી અને કૃષ્ણ) કૃષ્ણવાસુદેવના મહેલ આવ્યા; મહેલ વિષે આવી ભોજન આદિ કર્યા પછી કૃષ્ણવાસુદેવે

કુંતીફોહને અત્ર આગમનનું પ્રયોજન પૂછ્યું, કુંતીએ દ્રૌપદીના અપહરણથી યાવત્ શોષ કરતાં નહીં પ્રાપ્ત થવાની હકીકત કહી અને શોધી આપવા જણાવ્યું. કૃષ્ણવાસુદેવે ફરિને જણાવ્યું કે હું જો કોઈ સ્થાને તેનો પત્તો પાસું તો પાતાલ કે ભવનમાં અથવા અર્ધભરતમાંથી મ્હારા હાથે શોધી લાવીશ. આમ કહી કુંતીફરિનું સત્કાર-સન્માન કર્યું, અને જવા માટે રજા આપી, કુંતી પણ હસ્તિનાપુર નગરે પાછાં આવી ગયાં, કૃષ્ણવાસુદેવે પોતાના માળસો પાસે તપાસ કરાવવા માંડી, એવામાં એક વસ્ત નારદ ત્યાં આવ્યા. તેમનો યથાયોગ્ય સત્કાર કર્યો અને હ્યારે નારદજીએ કુશલતા પૂછી ત્યારે દ્રૌપદીના હરણની વાત કહીને પૂછ્યું કે તમે ધણા સ્થાને ફરો છો તો તમે કંઈ સખર-પત્તો જાણો છો ? નારદજીએ કહ્યું કે-ધાતકીલખડના દક્ષિણાર્ધે ભરતક્ષેત્ર વિષે અપરકંકા નામની રાજધાની વિષે પદ્મનાભ નામના રાજાના મહેલમાં પૂર્વે મેં જોયેલી એવી દ્રૌપદીદેવી હતી. કૃષ્ણવાસુદેવે નારદજીને કહ્યું કે-આ કાર્ય તમારંજ જણાય છે. નારદજી તો આ શ્રવણ કરતાંજ ત્યાંથી આકાશમાર્ગે ચાલ્યા ગયા.

તેવાર પછી કૃષ્ણવાસુદેવે હસ્તિનાપુરનગરે પોતાનો દૂત મોકલી દ્રૌપદીની માહિતી જણાવી અને ચતુરંગ સેના સહ પાંચ પાંડવોએ પૂર્વ દિશાના સસુદ્રને કાંઠે આવી મ્હારી રાહ જોતા રહેવું તેવી સખર આપી. પાંડવો પૂર્વ સસુદ્રના કાંઠે ચતુરંગ સૈન્ય સહિત જઈને કૃષ્ણવાસુદેવની રાહ જોવા લાગ્યા.

કૃષ્ણવાસુદેવ પણ પોતાની ચતુરંગસેના સહિત પૂર્વસસુદ્રના કિનારે આવ્યા અને પાંચપણડબોને મલ્યા; તે પછી પોષપ્તશાલામાં પ્રવેશી અદ્ભુતનો તપ કરી સુસ્થિતદેવની આરાધના કરી પ્રત્યક્ષ કર્યો અને દ્રૌપદીની મદદે જવા પાંચ પાંડવો સહ મને લક્ષણસસુદ્રમાં માર્ગ આપો તેવું જણાવ્યું, સુસ્થિતદેવે જણાવ્યું કે-જેવી રીતે પદ્મનાભરાજાએ પૂર્વસંગતિક દેવમારફતે દ્રૌપદીનું અપહરણ કર્યું છે તેવી

रीते हुं द्रौपदीने उपाडी हस्तिनापुर विषे मूकुं : के ते पद्मनाभराजाने तेना नगर, सैन्य अने वाहन सह लवणसमुद्रमां नाहुं : आम ज्यारे सुस्थितदेवे पूछ्युं त्यारे कृष्णवासुदेवे जणाव्युं, हे देवानुप्रिय ! तुं तेम न कर, पण अमने छने रथ सह जवा माटे मार्ग आप ! हुं पोतेज द्रौपदीदेवीनी मददे जइश. आम कहेवाथी सुस्थितदेवे समुद्रमां जवानो मार्ग आप्यो. कृष्णवासुदेवे तथा पांच पांडवोए सैन्यने पाछुं मोकल्युं. अने छए जणा रथमां बेसी लवणसमुद्रमां थइ अपरकंका राजधानीना उद्यानमां आवी, रथने स्थापन कर्या, अने दारुक नामना पोताना सारथिने दूतपणे पद्मनाभराजा पासे मोकल्यो.

पद्मनाभसाथे युद्ध, अने विजयादि—

दारुकसारथि, दूत थइने अपरकंका राजधानीमां प्रवेश करी पद्मनाभ राजा पासे गयो अने बे हाथ जोडी जय जय शब्दधी वधावी बोल्यो के-हे राजन् ! आ मारी पोताना विनयनी क्रिया छे, हवे आ मारा स्वामिना पोताना मुखथी कहेली तमने आज्ञा छे ! एम कही जरदी नेत्र लाल करीने क्रोध करीने पोताना डाबापगे तेना पादपीठने दबावी भालाना अग्रभागवडे लेख आप्यो अने कृष्णवासुदेवे द्रौपदीनी मददे आव्यानी हकीकत जणावी. द्रौपदीने आपो !! अथवा युद्ध माटे तैयार थाव !!! तेम जणाव्युं. दारुक-सारथिना आ कथनथी नेत्र लाल थयेला छे जेना, अने कपालमां मृकुटि न्न वळीयावाली पडी छे जेने एवा पद्मनाभराजाए कबुं के हुं द्रौपदीने पाछी नहीं आपुं ! जा युद्ध करवा तैयार थइने नीकलुं छुं. हे दूत ! फक्त राजनीतिमां दूत अवध्य छे तेथी तने मारतो नथी एम कही पाछलाद्वारथी काडी मूक्यो, दूते जइने सर्व बीना कृष्णवासुदेवने कही, युद्धने माटे आवता पद्मनाभने जोइ कृष्णवासुदेवे पांच पांडवोने कबुं के-हे बालको ! तमे पद्मनाभनी साथे युद्ध करयो : के हुं युद्ध करं अने तमे जोशो : आना जवाबमां पांच

पांडवोए कहुं हे स्वामि ! अमे युद्ध करयुं, तमे दूर रहीने जुओ.

तेवारपछी पांचे पांडवो शस्त्रोथी सज्ज थइ रथमां बेसी पद्मनाभराजानी समीपे आवी युद्ध करवा लग्या पद्मनाभराजाए पांचे पांडवोने शस्त्रोथी प्रहारी कर्या अने तेमना अहंकारने तोडी नाख्यो. ध्वजा-पताकाओने तोडी नाखी नशाडी मूक्या, कृष्णवासुदेव आ जोइने तेमने मळ्या अने पूछयुं के तमे शुं बोलीने युद्ध करवा लग्या हता ! पांडवोए जणाव्युं के हमे जणाव्युं के “ आजे अमे अथवा पद्मनाभ राजा ” एम कही युद्ध करतां आम बन्धु छे. कृष्णमहाराजे कहुं के तमारे “ अमे राजा पद्मनाभ राजा नहीं ” आम कही तमे युद्ध कर्युं होत तो आम थात नहीं. एम कही कृष्णवासुदेव पोते युद्ध करवा सज्ज थइ “ हुंज राजा !!! पद्मनाभ राजा नहीं ” एम प्रतिज्ञा करी रथ पर आरूढ थइने ज्यां पद्मनाभराजा हतो त्यां आव्या. आवीने पांचजन्यशंखने पोताना मुखना वायुथी बगाब्यो, ते शंखना अवाजथी पद्मनाभराजानुं त्रीजा भागनुं सैन्य हणायुं यावत् नाशी गयुं.

तेवारपछी कृष्णवासुदेवे सारंगनामनुं पोतानुं धनुष हाथमां लेइ तेनो टंकारव कर्यो, टंकारवने श्रवण थतां पद्मनाभराजानो सैन्यनो बीजो-त्रीजो भाग हणायो अने नाशी गयो. आ जोइ पद्मनाभराजा पराक्रमरहित थयो थको अपरकंका राजधानीमां पेशी गयो अने दरवाजा बन्द करी दीधा. आथी कृष्णवासुदेव अपरकंका राजधानीए आव्या अने दरवाजा बन्द जोइ रथमांथी नीचे उतरी वैक्रिय-समुद्घात करी नरसिंहरूप विकुर्वीने मोटा शबडो करता जोसपूर्वक पगनुं आस्फालन करवा लागवाथी अपरकंका राजधानीना किछा-दरवाजा-झरुवा-तोरणो मोटा मोटा महेल जमीनदोस्त थया. पद्मनाभराजा आ स्थिति जोइ भयभीत बनेलो द्रौपदीदेवीना शरणे गयो. द्रौपदीदेवीए उपको आपी जणाव्युं के-हे देवानुप्रिय ! तमे स्नान करी एक पहेरेलुं अने बीजुं ओढेलुं एम बे वस्त्रो जलवडे नीतरता

રાસી પહેરેલા વસ્ત્રથી નીચે મુજબ રાસી અન્તઃપુરની રાણીઓ, પ્રધાન સહિત શ્રેષ્ઠ રત્નનું મેટણું લેઈ મને આગલ કરી કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે જાઓ, ઉત્તમપુરુષો પ્રણામ કરનારા પુરુષો પર પ્રસન્ન થનારા હોય છે. દ્રૌપદીદેવીના કથા પ્રમાણે સર્વે કરીને કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે શ્રવણે ગયો, પગે પહી પોતાની મૂલની ક્ષમા યાત્રી દ્રૌપદીદેવીને પાછી સોંપી. દ્રૌપદીદેવીને રથમાં બેસાડી જ્યાં પાંડવો હતા ત્યાં આવી કૃષ્ણ-વાસુદેવે પાંચ પાંડવોને પોતાને હોથે સોંપી. ત્યારપછી પાંચ પાંડવો સહિત કૃષ્ણવાસુદેવ રથમાં બેસી લવણસસુદ્રમઝ્યે થઈ જમ્બૂદ્વીપના મરતક્ષેત્રે જવા માટે ચાલ્યા.

પદ્મનાભરાજાને દેશનિકાલની થયેલી શિક્ષા—

તે કાળે તે સમયે ઘાતકીસૃષ્ઠના પૂર્વદિશાના અર્ધમાગવિષે મરતક્ષેત્રનેવિષે ચંપા નગરી છે, ત્યાં પૂર્ણમદ્ર નામનું ચૈત્ય હતું. ત્યાં મુનિસુવ્રતનામના તીર્થંકરની પર્યદામાં કપિલ નામના વાસુદેવ ધર્મ શ્રવણ કરતા હતા, તે સમયે શંખનો શબ્દ સાંભળી અધ્યવસાય થયો કે—શું આ મરતક્ષેત્રમાં બીજો કોઈ વાસુદેવ ઉત્પન્ન થયો છે કે—જે મારાસમાન શંખને વગાડે છે ! તે સમયે મુનિસુવ્રત તીર્થંકરે કપિલ વાસુદેવને કહ્યું કે તમને શંખનો શબ્દ શ્રવણ કરી एवો વિચાર આવ્યો કે શું આ ક્ષેત્રમાં બીજો વાસુદેવ ઉત્પન્ન થયો છે ! તે સત્ય છે. પ્રસુના પ્રશ્નનો ઉત્તર હા પ્રસુ તે સત્ય છે. મુનિસુવ્રત તીર્થંકરે જણાવ્યું કે—હે કપિલ ! આ થયું નથી, થાય નહીં અને થશે પણ નહિં, કે એક યુગમાં અથવા એક સમયમાં બે તીર્થંકર, બે ચક્રવર્તી, બે બલદેવ અથવા બે વાસુદેવ ઉત્પન્ન થાય, પરન્તુ હે કપિલ ! વાસુદેવ ! જમ્બૂદ્વીપના મરતમાંથી દસ્તિનાપુર નગરથી પદ્મનાભરાજાએ પૂર્વસંગતિકેદેવદ્વારા દ્રૌપદીદેવીનું હરણ કરાવ્યું છે, તેથી દ્રૌપદીની પ્રવ્રદે પાંચ પાંડવો સહિત કૃષ્ણવાસુદેવ છટ્ટા રથમાં બેસીને આવ્યા છે, તેઓ કૃષ્ણવાસુદેવ પદ્મનાભરાજાની સાથે યુદ્ધ કરે છે, તેમાં થતો

આ શંકનો શબ્દ તારા શ્રવણમાં આવ્યો છે. આ શ્રવણ કરી શ્રીસુમિત્રતપ્રસુને વંદના-નમસ્કાર કર્યા અને કહ્યું કે-હે પ્રસુ ! હું જાહેને પુરુષોમાં ઉચ્ચમ એવા કૃષ્ણવાસુદેવનાં દર્શન કરું, પ્રસુએ કહ્યું કે-હે કપિલવાસુદેવ ! આવું થયું નથી, થાય નહીં અને થશે પણ નહીં. કે એક અરિહંત બીજા અરિહંતને, એક ચક્રવર્તી બીજા ચક્રવર્તીને, એક બલદેવ બીજા બલદેવને અને એક વાસુદેવ બીજા વાસુદેવને જુદા, તો પણ હે કપિલ ! વાસુદેવ ! લવણસમુદ્રના મધ્યભાગે થઈને જતા એવા તે કૃષ્ણવાસુદેવની શ્વેત અને પીલી એવી ધ્વજાના અગ્રભાગને તમે જોશો.

તે વાર પછી કપિલવાસુદેવ પ્રસુને વંદના-નમસ્કાર કરી હસ્તિ પર બેસી સમુદ્રકાંઠે ગયો અને લવણસમુદ્ર મધ્યે થઈ જતા એવા કૃષ્ણવાસુદેવની ધ્વજાના અગ્રભાગને જોયો અને શંક વગાડ્યો. કૃષ્ણવાસુદેવે તે શ્રવણ કરી પોતાના પદ્મજન્ય શંકને વગાડ્યો એમ કરી શંકના અવાજો દ્વારા એ મેલાપ કર્યો.

તે વાર પછી કપિલવાસુદેવ અપરકંકા નગરીએ ગયા અને ઘરો વિગેરે પહોંચી ગયેલા જોયા, પદ્મનાભ રાજા તેમની પાસે આવ્યો અને કૃષ્ણવાસુદેવના આગમનની બીના આમૂલ્યથી જાણવી, તમને પણ એ કૃષ્ણે ન ગણકાર્યા ! કપિલવાસુદેવે પદ્મનાભ રાજાને હૃદયારની શિક્ષા ફરમાવી અને તેના સ્થાને પદ્મનાભ રાજાના પુત્રનો અધિકૃત કરાવી રાજ્યગાદીએ બેસાડ્યો.

પાંચ પાંડવોને દેશનિકાલ.

આ બાબુ કૃષ્ણવાસુદેવે લવણસમુદ્રના મધ્યભાગે થઈ ગંગાનદીની પાસે આવ્યા ત્યારે પાંચ પાંડવોને કહ્યું કે-તમે ગંગાનદી ઉતરો !, હું લવણસમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિતદેવને મળી આવું છું. કૃષ્ણમહારાજાની આજ્ઞા પામેલા પાંચ પાંડવો ગંગાનદી હતી ત્યાં આવ્યા અને

एक नानी होडी शोधी काडी तेमां बेसी, नदी उत्तरी सामे फांटे गया. अने कृष्णवासुदेव पोताना भुजाबलधी गंगा महानदी उत्तरवा समर्थ छे के नहीं ते जोवा माटे पेली नावडी संताडी दीधी. कृष्णवासुदेव सुस्थितदेवने मळी गंगा महानदीए आव्या अने चोतरफ नावडीनी तपास करवा लाग्या परन्तु नावडी मळी नहिं. आधी एक हाथे सारथि घोडा सह रथने ग्रहण कर्यो अने बीजा हाथधी साडी बासठ योजन विस्तारवाली गंगा महानदी उत्तरवा लाग्या. अघमार्गे आबतां परसेवो थयो अने थाकी गया. आधी विचार आव्या के-अहो पांच पांडवो महाबलवान छे, आवडी मोटी नदी उत्तरी गया. कोह पण कारणे पद्मनाभराजाने तेओए हण्यो नहीं अने नसाडी मूक्यो पण नहीं, आ बलते गंगादेवीए कृष्णवासुदेवना परिणाम जाणी ते जग्याए स्थळभूमि करी तेना पर कृष्णवासुदेव थोडीवार थाक उत्तरी आगल नदी उत्तरी यावत् पांच पांडवोने मळ्या अने तेमना बलना वखाण कर्या त्यारे पोते जणावुं के-अमे होडीथी उत्तर्यां हता परन्तु बळ जोवा नावडीने छुपावी तमारी राह जोता अहीं रखा छीए ! आ श्रवण करी क्रोध पामी कपालमां भृकुटी करी कृष्णवासुदेव कहेवा लाग्या के-अहो ! ज्यारे में बे लख योजनना विस्तारवाळा लवणसमुद्रने उत्तरी पद्मनाभने हण्यो यावत् नसाडी मुक्यो अने अपरकंका भांगी द्रौपदीने हाथ करी त्यारे तमे म्हारं माहात्म्य जाणुं नहीं, हवे तमे जाणशो ! आम बोली लोहदंडथी पांचे पाण्डवोना रथने चूरी नाख्यो अने देशनिकाळनी आज्ञा करी, जे स्थाने आ आज्ञा फरमावी ते स्थाने रथमर्दन नामनुं तीर्थ थयुं. कृष्णवासुदेव पोताना स्कंधावारने मळ्या अने ते स्कंधावार सहित द्वारकानगरीए आव्या.

पांडवोए पांडुमथुरा नामनी नवी वसावेલી नगरी.

द्रौपदीदेवी सह पांच पांडवो हस्तिनापुर नगरे आव्या अने पांडुराजाने द्रौपदीनी પ્રાસિથી માંડી હૃદયારની સજાની હકીકત જણાવી,

પાંડુરાજાએ ઠપકો આપ્યો અને કુંતીદેવીને આ હકીકત જણાવીને દ્વારકા નગરીએ કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે મોકલી. કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે જવા કુંતીદેવી હાથી પર બેસી ગયાં. પાંડુરાજાથી આજ્ઞા પામેલી કુંતીદેવી દ્વારકાનગરીના ઉદ્યાનમાં આવી, અને કૌટુંબિક પુરુષોવહે પોતાના આગમનની સ્થિતિ કૃષ્ણવાસુદેવને આપી. કૃષ્ણવાસુદેવ પૂર્વની જેમ સન્મુખ જઈ મહેલે કુંતીફોદને લાઘ્યા અને આગમનનું કારણ પૂછ્યું. કુંતીફોદે આગમનનું કારણ જણાવતાં જણાવ્યું કે હે પુત્ર ! તમે પાંચ પાંડવોને દેશનિકાલની આજ્ઞા કરી છે. તમે તો સમગ્ર દક્ષિણાર્ધ ભરતના સ્વામિ છો તેથી તેઓ ક્યાં જઈને રહે ! કૃષ્ણવાસુદેવે કુંતીફોદને જવાબ આપતાં જણાવ્યું કે—હે ફોદ ! વાસુદેવ, બલદેવ અને ચક્રવર્તી વગેરે ઉત્તમ પુરુષોનું વચન મિથ્યા થાય નહીં તેથી દક્ષિણ દિશાના સમુદ્રકાંઠે જાય અને પાંડુમથુરા નામની નવી નગરી વસાવી રહે, તેમ મ્હારી દૃષ્ટિમાં ન આવે તેમ રહે, આમ કરી કુંતીદેવીનો સત્કાર કરી વિદાય કર્યો. હસ્તિનાપુર નગરે કુંતીદેવીએ આવી પાંડુરાજાને સર્વ હકીકત જણાવી અને પાંડુરાજાએ પાંચે પાંડવોને કૃષ્ણવાસુદેવની આજ્ઞા જણાવી, પાંચે પાંડવો એ વાત કબુલ કરી સમુદ્રકાંઠે આવી પાંડુમથુરા નામની નગરી વસાવી તેમાં રહેવા લાગ્યા.

પાંચ પાંડવોએ દ્રૌપદીદેવી સાથે લીધેલી પ્રવ્રજ્યા.

દ્રૌપદીદેવીને એક પુત્ર જન્મ્યો તેનું નામ પાંડુસેન પાડ્યું. એકસમયે ધર્મધોષ નામના સ્થવિર પાંડુમથુરામાં પધાર્યા. તેમને વાંદવા માટે પર્વદા નીકળી તેમાં પાંચ પાંડવો ગયા અને ધર્મશ્રવણ કરી ધર્મધોષસ્થવિરને વિનંતિ કરી કે—અમે દ્રૌપદીદેવીને પૂછીએ, તથા યુવરાજ પાંડુસેન કુમારને રાજ્ય પર સ્થાપન કરીએ, ત્યારપછી આપની પાસે દીક્ષા લઈએ, આ સાંભળી ગુરુ બોલ્યા કે હે દેવાનુમિયો ! યથાસુલભ્ય વિલંબ કરશો નહીં ! પાંચે પાંડવોએ મહેલે જઈ દ્રૌપદીદેવીને પૂછ્યું ત્યારે દ્રૌપદીદેવીએ હું પણ તમારી સાથે દીક્ષા લઈશ તેમ

જળાબ્ધું, ત્યારપછી પાંડુસેનને રાજ્યાભિષેક કરી રાજ્યગાદીએ સ્થાપન કર્યાં. પાંડુસેન રાજાએ જરૂરી દીક્ષાભિષેકની તૈયારી કરાવી. એક હજાર પુરુષોથી ઉપાડાય તેવી શિબિકા કરાવી યાવત્ શિબિકામાં બેસાડી ધામધૂમપૂર્વક શ્રીધર્મઘોષસ્થવિર પાસે લાવ્યા અને પાંચે પાંડવો દીક્ષા લઈ શ્રમણ થયા. શ્રમણ થઈને ચૌદપૂર્વેનો અવ્યાસ કર્યો. ઘણા વર્ષો સુધી છટ્ટ-અટ્ટમ-દશમ-અર્ધમાસક્ષમણ-માસક્ષમણની તપસ્યાઓ કરી આત્માને માવતા થકા વિચરે છે, ત્યારપછી તે સ્થવિર ભગવંતે એકસમય પાંડુમથુરા નગરીના સહસ્રામ્ર-બનઉદ્યાનથી બહાર નીકળી વિચરવા લાગ્યા, તે સમયે શ્રીનેમિનાથપ્રમુ વિચરતા સૌરાષ્ટ્રદેશમાં વિચરે છે તેવું પાંડવમુનિઓએ શ્રવણ કરી શ્રીનેમિનાથપ્રમુને વાંદવા માટે પોતાના ગુરુ ધર્મઘોષ સ્થવિરની આજ્ઞા માગી.

પાંચે પાંડવો કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષે સીધાવ્યા.

ગુરુમહારાજની આજ્ઞા પામી યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચે પાંડવમુનિવરોએ વિહાર કર્યો અને ગામાનુગામ વિચરતા હસ્તિકરૂપ નામના નગરના સહસ્રામ્રવન નામના ઉદ્યાનવિષે આવ્યા. યુધિષ્ઠિરમુનિ સિવાયના ચારે મુનિવરોએ માસસમળના પારળને દિવસે પહેલી પોરસીએ સપ્તઘ્નાયધ્યાન કર્યું અને બીજી પોરસીએ ધ્યાન કર્યું તે પછી યુધિષ્ઠિરમુનિવરની આજ્ઞા પામી ભિક્ષા માટે ફરવા લાગ્યા ત્યાં તેઓએ શ્રવણ કર્યું કે શ્રીનેમિનાથપ્રમુ ઉજ્જયંતનિગિરિના (રૈવતાચલનિગિરિના) શિલ્પર વિષે જલરહિત એકમાસના અનન્યનવડે પાંચસો ને છત્રીસ સાધુઓ સહિત મોક્ષે પધાર્યાં. આ શ્રવણ કરી ગોચરી ફરતા પાછા ફરી યુધિષ્ઠિરમુનિની સમીપમાં આવી લાવેલ આહારપાણી આલેવી ર્ગ્યવહીયં પ્રતિક્રમી ગોચરી યુધિષ્ઠિરમુનિને દેખાડી કહ્યું કે-ગોચરી અમે શ્રીનેમિનાથપ્રમુના મોક્ષે સિધાવ્યાના સમાચાર સાંમલતા પહેલાં વહોરેલી છે, તે આપણે હવે પરઠવી દઈ શ્રીશંત્રંજયપર્વત પર ધીમે ધીમે ચઢી મરળની અપેક્ષા રાખ્યા વિના અનન્યન કરવું શ્રેયસ્કર છે.

आ प्रमाणे अन्योन्य नक्की करी विधिपूर्वक गोचरी परठवी श्रीशत्रुंजये आठ्या अने श्रीशत्रुंजये चढ्या, श्रीशत्रुंजय पर चढीने वे मासतुं अनशन करी केवलज्ञान-केवलदर्शन प्राप्त करी सिद्धिपदने पाव्या.

द्रौपदीसाध्वी काळ करी पांचमा देवलोकमां उत्पन्न थह.

द्रौपदीदेवीए सुव्रताधार्यानी पासे दीक्षा-प्रव्रज्या ल्ह अगिआर अंगनो अभ्यास कर्यो अने एक मासतुं अनशन स्वीकारी आराधनापूर्वक कालधर्म पामी पांचमा देवलोकमां-ब्रह्मलोकमां दश सागरोपमना उत्कृष्ट आयुष्यवाला देवपणे उत्पन्न थह. श्रीजम्बू-स्वामिए-श्रीसुधर्मास्वामिभगवन्तने पूछ्युं के हे प्रसु ! ते दुपददेव त्यांथी ज्यवीने क्यां जशे ! भगवाने कहुं के-हे जम्बू ! ते दुपद-देव त्यांथी ज्यवी महाविदेहसेत्रमां उत्पन्न थह सर्वकर्मनो अंत करी मोक्षे जशे.

उपनय—तपनो क्लेश घणो कर्यो होय तो पण नियाना दोषथी जो तेने दूषित करवामां आवे तो ते तप मोक्षेने माटे थतो नथी. तेम भक्तिरहितपणे कडवा तुम्बडानुं खराब दान पात्रेने विषे आप्युं तेथी नागश्रीने घणा भव भटकवुं पड्युं. आथी नियाना विनानो तप करवो तेम सुपात्रदानमां भक्ति सहित दान देवुं ते श्रेयस्कर छे.

इति श्रीज्ञातासूत्रना सोळमा अध्ययननो सारांश समाप्तः ॥

॥ ૧૭-શ્રીઅશ્વજ્ઞાત-અધ્યયન સારાંશઃ ॥

પૂર્વાપર-સંબંધાદિ.

સોલમા અધ્યયનમાં નિયાણું કરવાથી તેમ નિંદનીયદાન કરવાથી અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે તે કહ્યું. આ સત્તરમા અધ્યયનમાં હિન્દિયોને કાઠૂમાં ન રાસનારને અનર્થ પ્રાપ્ત થાય છે તે જણાવે છે—

શ્રીસુધર્માસ્વામિ ગણધરભગવાન્ કહે છે કે-હે જમ્બૂ ! તે કાઠે અને તે સમયે હસ્તિશિર્ષ નામે નગર હતું. ત્યાં કનકકેતુ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેમ તે નગરમાં ઘણા-ઘણા દેશાંતર જઈ વેપાર કરનારા અને વહાણના સાધનથી ધંધો કરનારા ધનાઢ્ય વેપારીઓ હતા. એક વક્ત નાવવણિકોએ મેગા મલી વિચાર કરી વ્યાપાર માટે વહાણો લઈને લવણસમુદ્ર વિષે ચાલ્યા. કેટલાક ગાડ ગયા ત્યાં તો ઘણા ઉત્પાતો થવા લાગ્યા, પ્રતિકૂલ વાયુવહે નાવો આમતેમ હોલવા લાગી, મુલ્ય સલાસી આવા સંકટ સમયમાં મુંઝાયો અને પોતાનું સમુદ્ર સમ્બન્ધિનું જ્ઞાન પણ તેને વિસ્મરણ થયું. આ સમયે ઘણા (પાવડી ચલાવનારા)-હલેસાં મારનારા-કૂવાના રક્ષક, સઢના રક્ષક તથા સાંયાત્રિકો મુલ્ય સલાસી પાસે આવ્યા, અને વિચારમગ્ન થયેલા મુલ્ય સલાસી-નિર્યામકને પૂછવા લાગ્યા કે-તમે શું વિચાર કરો છો ? આ પ્રશ્નના જવાબમાં નિર્યામકે જણવ્યું કે-હે માશ્યશાલીઓ ! મારી મતિ સરેસર નાશ પામી છે. આ શ્રવણ કરી સર્વે મયમીત થયેલા હન્દ-સ્કંધવિગેરે દેવોની માનતા કરવા લાગ્યા. એક મુદ્દત પછી નિર્યામકની બુદ્ધિ ચાલી અને સમુદ્ર-શાસ્ત્રના જ્ઞાનને પામ્યો અને કહ્યું કે-આપણે કાલિકદ્વીપની સમીપમાં આવ્યા છીએ તેમ સામે દેશાતો કાલિકદ્વીપ છે.

કાલિકદ્વીપે આગમન.

આ શ્રવણ કરી સર્વે હર્ષિત થયેલા અનુકૂલ વાયુવહે કાલિકદ્વીપ આવ્યા અને વહાણને લંગારી નાની હોડીઓવહે કાલિક-દ્વીપમાં ઉત્તર્યા, તે કાલિકદ્વીપમાં ઘણી એવી રુપાની સ્થાળો, સોનાની સ્થાળો, રત્નની સ્થાળો અને વજ્રજાતિના રત્નોની સ્થાળો જોઈ તેમ ઉત્તમ લક્ષણવાળા જુદા જુદા રંગવાળા ઘણા એવા ઘોડાઓ પણ જોયા. વહાણમાંથી ઉતરેલા વેપારીઓ વિગેરેને જોઈ તેમ તેમની ગંધથી મય પામતા અશ્વો તો ત્યાંથી નાચી ઘણા યોજન દૂર ગયા, આથી નાવવણિકો પરસ્પર આ પ્રમાણે બોલ્યા કે આ અશ્વોવહે આપણને કાંઈ પ્રયોજન નથી. અહિં ઘણી એવી રુપા વિગેરેની સ્થાળો છે તેનાથી આપણાં વહાણો મરી લેવાં તે કલ્યાણકારી છે તેમ અન્યો અન્ય નક્કી કરી વહાણો મરીને દક્ષિણ તરફના અનુકૂલ વાયુવહે ગંભીરપોતવહનપટ્ટન હતું ત્યાં આવ્યા અને ગાડાઓમાં રુપા આદિને મરીને ગાડાઓવહે હસ્તિશીર્ષનગરના ઉદ્યાનમાં આવી ગાડાં છોડ્યાં.

કિંમતિ મેટણું લેઈને કનકકેતુ રાજા પાસે ગયા, અને રાજાને મેટણું કર્યું. કનકકેતુ રાજાએ તેઓને પૂછ્યું કે-તમે લવણસમુદ્રમાં ચારંવાર પ્રવેશ કરો છો, તો તમે તેમાં કોઈ આશ્ચર્ય જોયું હોય તો કહો ? નાવવણિકોએ કાલિકદ્વીપમાં આશ્ચર્યમૂત જોયેલા અશ્વોનું વર્ણન કર્યું. તેઓએ કરેલા અર્ધના વર્ણનને શ્રવણ કરી કનકકેતુ રાજાએ તેઓને કહ્યું કે-તમે મારા કૌટુંબિક પુરુષો સાથે ત્યાં જાઓ અને ત્યાંથી ઘોડા લાવો ! નાવવણિકોએ કૌટુંબિક પુરુષો સાથે જવા કબુલ કર્યું. પટલે કનકકેતુ રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને આ ઘોડા પકડવાની તમામ સામગ્રીપૂર્વક નાવવણિકો સહ કાલિકદ્વીપે જઈ ઘોડા લેઈ આવવા જણાવ્યું. ઇન્દ્રિયોને વશ થયેલા ઘોડાઓનું ફસાવડું.

કૌટુંબિક પુરુષો ગાડી ગાડાં તૈયાર કરીને તેમાં શ્રોત્રહિન્દ્રિયને પ્રિય લાગે તેવાં ઘણાં એવાં વાર્જિત્રો વીણાઓ-વલ્લકીઓ-આમરીઓ-

कच्छपीओ अने गंभा विगेरे, तथा घणा एवा काष्ठना पाटीया विषे चित्तरेला चित्रो, गुंथेली मालाओ आवी बीजी घणी एवी चक्षुने व्हाली लागे तेवी वस्तुओ, घणी एवी कोष्ठपुट विगेरे घ्राण इन्द्रियने प्रिय लागे तेवी वस्तुओ, घणी एवी खांड-साकर-गौळ विगेरे जिब्हा इन्द्रियने प्रिय लागे तेवी वस्तुओ अने घणा एवा रुधी भरेलां वस्त्रो, रत्नकन्वलो, ओढवानां वस्त्रो, मसरुनी गादीओ गाढलां वगेरे स्पर्शेन्द्रियने अनुकूल वस्तुओनां गाडां भर्यां, भरेलां गाडांने लेइने पोतपट्टण आव्या अने वहाणो तैयार करी बधी वस्तुओ वहाणोमां भरीने वहाणो मारफते अनुकूल वायुवडे कालिकद्वीप आव्या, द्वीपना किनारा नजीक वहाणो नांगरी होडीओ मारफते बधी वस्तुओ किनारे लाव्या, अने घोडाओना बेसवाना-स्थानोए योग्य रीते वस्तुओ स्थापन करी, वाजिन्त्रो वगाडवा लाग्या. केटलाक अश्वो आ वस्तुओ विषे मूर्छां रहित थइ भय पामता ते स्थानेथी नाशी गया, अने केटलाक अश्वो आ वस्तुओ विषे मूर्छां पाम्या तेमने कौटुम्बिक पुरुषोए कपटथी गळामां-पगमां पशवडे बांध्या अर्थात् पकडीने बांधी लीघा. पकडी लीघेला घोडाओने वहाणमां चढावी वहाण मारफते गंभीरपोतपट्टण बन्दरे आवी होडीओ मारफते घोडाओ अने वस्तुओ किनारे उतारी ते घोडाओने, वस्तुओने लेइने हस्तिशीर्षनगरमां कनककेतु राजा पासे आव्या अने घोडाओ अर्पण कर्या. खुश थयेला कनककेतु राजाए सर्वेनु सन्मान करी-सत्कार करी दाण माफ करी जवानी यावत् राजा आयी.

फत्सायेला घोडाओने घडेला दुःखो

कनककेतु राजाए ते घोडाओने शिक्षा आपवा सारु अश्वपालने बोलावी आया, अश्वपाले ते घोडाओ अश्वशालामां लेइ जइ मुखबंघनवडे, कानबंघनवडे, पुंछडाना वाळ बांधवावडे, खरीओ बांधवावडे, कांडां बांधवावडे बांध्या, अने खसी कर्या, चोकटा

ચઢાવી, નેતરની સોટીવેઢે અને ચાલકવઢે માર મારી તેમને વિનીત કર્યા, અને કનકકેતુ રાજાને અર્પણ કર્યા. આવી રીતે તે સમયે તે ઁશ્વો ઘણા ઢુઃસ્ત્રી થયા યાવત્ આણું જીવન બંધન પામ્યા.

કથા-ઉપનયઃ—આસક્તિ નહીં પામી નાશી છૂટેલા ઘોઢાવો માર લાવાવાળા ન થયા યાવત્ બંધન પામ્યા વિના યથેચ્છ સુલ્લ મોગલવાંવાળા થયા, તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી-શબ્દ-રસ-રૂપ-ગંધ-સ્પર્શ પદાર્થો વિષે આસક્ત થતા નથી તે આ લોક વિષે પણ પૂજલ યોગ્ય થાય છે અને સંસારસમુદ્દને તરી જહ મોક્ષનાં અનન્ત સુલ્લો મોગલે છે. જેવી રીતે આસક્તિ પામવાથી ફસાહ ગયેલા અને તેથી ઢુઃસ્ત્રમી પરંપરાને પામી યાવત્ જીવન બંધન પામેલા અશ્વો થયા તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી ઢીક્ષા લીધા પછી શબ્દ-રૂપ-રસ-ગન્ધ-સ્પર્શના વિષયોમાં આસક્ત થાય છે તે આ લોકમાં નિંદનીય થાય છે અને અનન્ત સંસારમાં ંમણ કરી ઢુઃસ્ત્રોને પામે છે.

॥ હતિ શ્રી સત્તરમા શ્રીજ્ઞાતાધ્યયનનો સારાંશઃ સમાપ્તઃ ॥

॥ અઢારમા શ્રી સુંસમાજ્ઞાત-અધ્યયનનો સારાંશઃ ॥

ચિલાતિને કાઢી મૂક્યો.

પૂર્વમા ૧૭ મા અધ્યયનના સારાંશ વિષે હન્દિયલશર્વર્તિ થતો અનર્થ અને જિતેન્દ્રિયને થતો લામ કલ્લો આ અઢારમા અધ્યયનમાં લોમને લશ નહીં થનારને થતો લામ કહે છે.

તે કાલે તે સમયે (મહાવીર પ્રમુ જ્યારે આ હક્કીકત જણાવી રહ્યા છે તે સમયે) રાજગુહી નગરી વિષે વન્ય નામનો સાર્થવાહ

છે તેને મદ્રાવતી નામની માર્યા છે અને ધન, ધનપાલ, ધનદેવ, ધનગોપ અને ધનરક્ષિત નામે પાંચ પુત્રો અને હુંસમા નામની પુત્રી હતી, તેમ ચિલાત નામનો દાસપુત્ર હતો. આ ચિલાત બાલકોને રમાડવામાં કુશળ હતો તેથી હુંસમા બાલિકાને રમાડતો તેમ બીજાં ઘણાં છોકરા-છોકરીઓને, કુમાર-કુમારિકાને રમાડતો હતો. કેટલાક સમય પછી તે ચેલાત દાસપુત્ર છોકરા વિગેરેની કોઢીઓ લાલના ગોઝા, મોય, દડા, ટીંગલાદાંપલીઓ, વસ્ત્રો, આમરણો, અલંકાર હરી લેતો અને તેમના ઉપર આક્રોશ કરતો, તેમને મારતો, તેમની મશ્કરીઓ કરતો, આથી તે છોકરાઓ વિગેરે રડવા લાગ્યા આથી તેમના માતાપિતાઓ ધન્યશેઠને તેમના નોકર-ચિલાતના ત્રાસની હક્કીકત કહી. ધન્યશેઠે ચેલાતને ડપકો આપવા છતાં ચેલાત છોકરા વિગેરેને ત્રાસ આપતો વિરમ્યો નહિ આથી ધન્યશેઠે ચેલાતને કાઢી મૂક્યો.

વિજયચોરનું મૃત્યુ.

ધન્યશેઠને ત્યાંથી કાઢી મુકાયેલ ચિલાત રાજગૃહીના નાના મોટા બજારો વિષે અને દેવકુલો, હાચરાઓ, પરબો, જુગારવાના સ્થાનો તેમજ દારુ(મદિરા)ના સ્થાનો વિષે રસડતો-સ્વચ્છંદી-અંકુશવિનાનો થયેલો મદિરાપાન-ચોરી અને માંસ સ્વાવામાં આસક્ત થયો યાવત જુગાર-વેશ્યા-પરસ્ત્રીમાં લંપટ થયો અર્થાત્ સાતે વ્યસનવાલો થયો.

આ સમયે રાજગૃહી નગરીથી થોડે દૂર અગ્નિલૂણમાં સિંહગુફા નામની ચોરપહ્લી છે. તે ચોરપહ્લીમાં પાંચસો ચોરોનો નાયક વિજય નામે સેનાપતિ હતો, તે અતિ પાપિષ્ઠ હતો. ચોરી કરવામાં બહાદૂર હોવાથી તેને લોકો શૂરવીર-દુટપ્રહાર કરનાર સાહસિક અને શબ્દવેધી કહેતા હતા. આ વિજયચોર, જારપુરુઓ, ગઠીયાઓ, વિશ્વાસઘાતીઓ, જુગારીઓ, અને ગુન્હેગારોને આશ્રય આપતો અર્થાત્

તેઓને શરણમૂત થતો હતો, આ વિજયચોર ગામો વિગેરેમાં ઘાઢ પાડતો, ગાયો ચોરતો અને લોકોને કેદ કરતો. આમ અનેક પ્રકારે પ્રજાજનોને કનડતો હતો. ચિલાત લોકોથી પરામવ પામવાથી વિજયચોરને શરણે આવ્યો અને રહ્યો તેમ વિજયચોરની સાથે રહી ઘાઢો વિગેરે પાડવા લાગ્યો. ચેલાતની હોંશિયારી જોઈ વિજયચોરે ચેલાતને ઘણી ચોરવિદ્યાઓ, ચોરમન્ત્રો, ચોરની માયાઓ અને ચોરના છલકપટોમાં પારંગત કર્યો. એક સમયે વિજયચોર કાલઘર્મ પામ્યો. અર્થાત્ મરણ પામ્યો. તેની પાંચસો ચોરોએ મઠી બહોઠી રિદ્ધિપૂર્વક રમશાન યાત્રા કાઢી અને તેનું સુત્યુકાર્ય કર્યું.

સુસમાનું અપહરણાદિ.

ઘણી પ્ત્વી વિદ્યાઓ અને વીરતા ચિલાત પાસે જોઈ ચોરોએ મેળા થઈ વિજયચોરને સ્થાને ચિલાતને સ્થાપ્યો. આથી ચિલાત પાંચસો ચોરોનો અધિપતિ થયો. અધિપતિ બનેલા ચિલાતે પાંચસો ચોરોનું સન્માન—સત્કાર કરી કબું કે—રાજગૃહી નગરમાં ધન્ય નામે સાર્થવાહ છે તે ઘણો ધનવાન છે, ધન્યસાર્થવાહને પાંચ પુત્રો અને રૂપવાન સુંસુમા નામની પુત્રી છે. આપણે રાજગૃહી નગરીમાં જઈ ધન્ય સાર્થવાહનું ઘર હુંટીએ અને હુંટમાં.—જે ધન, સોનું, વસ્ત્ર આવે તે તમારે બધાંયે લેવું અને મારે સુંસુમાપુત્રી ગ્રહણ કરવી. બધાય ચોરોએ આ વાત કબુલ કરી.

ચોર સેનાપતિ ચિલાત પાંચસો ચોરો સહ મંગલનિમિત્તે મીંજાયેલા ચર્મ પર બેઠો અને દિવસના છેલ્લા પહોરે વસ્તરો બાંધી છાતીએ ઢાલો પહેરી, મ્યાનોમાંથી તલવારો કાઢી, પર ધનુષો વિષે પળચો ચઢાવી બાણોને મૂકવા માટે માથામાંથી બાણો કાઢ્યા, વરછી—માલા ઉછાલવા લાગ્યા, તેમ જંઘાએ ધુધરીઓ લટકાવી, શશ્વિપણે વાજિત્રો વગાડવા લાગ્યા અને સિંહનાદ કરતા સિંહગુફામાંથી નીકળી

राजगृही' नगरीथी थोडे दूरना जंगलमा संस्था. मध्यरात्रिना समये ज्यारे लोको निद्रामां हता त्यारे पूर्वदिशाना दरवाजे आव्या अने 'चेर्छत' सेनापतिप जलनी मसकमांथी थोडुं पाणी लह आचमन करी ताळा उधाडवानी विद्यानुं स्मरण कर्नु, अने दरवाजाना कमाड उपरा मन्त्रेछुं पाणी छाट्युं एटले दरवाजाना कमाडो उधडी गयां, खुल्ला थयेला दरवाजाथी सर्वेए नगरीमां प्रवेश कर्नो अने बोलवा लाग्यां,--पांचसो चोरो सह चेलत सेनापती धन्यसार्थवाहने त्यां घाड पाडवा जाय छे, जेने नवी मातानुं दूध पीवुं होय ते बहार नीकळो !!! एम बोलता बोलता धन्यसार्थवाहना घरे आव्या अने घर उधाडी लुंटावा लाग्या. आ जोइ धन्यसार्थवाह पांच पुत्रो सह एक बाजु संताइ गया; चेलते सुंसमानुं हरण कर्नु, अने पांचसो चोरे धन विगेरेनी लुंटा करी, राजगृहनगरीथी नीकळी मर्भा. धनसार्थवाहे आ जोइ नगरक्षकोनी पासे जह कहुं के-तमे मने सहाय करो, धन तमारुं अने छोकरी मारी, चालो ! लइकरसहित धन्यसार्थवाह पांच पुत्रोयुक्त धाडपाडुओनी पाछळ पड्या अने युद्धमां हारी गयेला चोरो धन विगेरे छोडी नाशी गया. धन लह लइकरना माणसो तो चाली गया, अने चिलत सुंसमाने उपाडी वच्चे गाम न आवे तेवा मार्गे भागतो जोइ धन्यसार्थवाह पांच पुत्रोयुक्त सैनी पाछळ पड्यो. बाकी गयेला चिलते पाछळ आवता धन्यसार्थवाह आदिने जोइ सुंसमाबाळानुं पोतानी तलवारथी मस्तक कापी नाखुं-अने ते मस्तक लहने जंगलमां चेलत नाशी गयो, अने निर्जन अटवीमां तुषाथी पराभव पायेलो दिशा मार्ग खुलेलो मरी गयो.

१ श्री आत्मयकस्त्रमां तेने ' मार्गमां साधु मळ्या तेमना मुखथी उपवास-संवर-विवेक आ पदोने पामीने साधुना ठेकाणे कायोत्सर्गमां रही व्रणे पदोने भावतो कीडीवोथी आत्मा शरीरे चालणी समान थयेलो शुभध्यानथी काळ करी देवलोक्तां गयो तेम जणव्युं छे

ઉપનય—

એ સાધુ સાધ્વી પ્રવજ્યા લેહને—વમનને ફરનારા, અને નાશ પામવાના સ્વભાવવાળા, શરીરની શોભારૂપ માટે આહાર કરે છે, અર્થાત્ સ્વાદલોહ્યપતા અને વિષયના પિપાસુ થાય છે તે સાધુ સાધ્વી ચિલાત દાસપુત્ર દુઃખી થયો તેમ દુઃખી થાય છે યાવત્ આવક—શ્રાવિકા—ઓને હીલના કરવા લાયક થઈ દીર્ઘકાલ સંસારમાં મટકે છે.

ધન્યસાર્થવાહ પાંચે પુત્રો સહ ચિલાતની પાછલ દોહતાં થાકી ગયા, આથી પકડવા અસમર્થ થયેલા પાછા ફરતાં સુંસુમાપુત્રીનું ઘડ જોઈ કુદાડાથી કાપેલા ચંપકના ઘુક્કની જેમ ભૂમિ પર પડ્યા, અને જ્યારે સાવધાન થયા ત્યારે ઘળા સમય સુધી વિલાપ કરવા લાગ્યા. શાકની સાથે તુષા લાગવાથી ચારે દિશાએ જલની તપાસ કરી પણ જલની પ્રાપ્તિ ન થઈ. ધન્યસાર્થવાહે પુત્રોને કહ્યું કે—હે પુત્રો ! પાણી વિના નગરીમાં જવા અશક્ત થયેલા આપણે છપ્પ અર્ધ મૃત્યું પામીશું માટે હે પુત્રો ! તમે એમ કરો ! મને જીવિતરહિત કરો અને તમે સર્વે મારા માંસ—રુધિરનો આહાર કરી સ્વસ્થ થઈ અટવી પાર પામી રાજગૃહીમાં જજો અને અર્થ, ધર્મ અને પુણ્યના માગી શ્વજો !

જેહપુત્ર—હે પિતાની ! તમે અમારા પિતા છો, ગુરુ છો, દેવરૂપ છો, કષ્ટથી રક્ષણ કરનારા છો તો હે તાત ! અમે તમને કેમ જીવિતથી દૂર કરીએ ? તથા તમારા માંસ—રુધિરનો આહાર કેમ કરીએ ? તેથી હે પિતા ! તમે મારા જીવિતને દૂર કરો ! તથા મારા માંસ—રુધિરનો આહાર કરી અટવી પાર પામો ! ત્યારે બીજા, ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા પુત્રને ધન્યસાર્થવાહે કહ્યું પણ બધાય પુત્રોએ જેહપુત્રની જેમ જવાબ આપ્યો.

धन्यसार्थवाहे विचार करी पुत्रोत्पत्ति के-आ पुत्री सुसुमा जीवरहित थयेली छे तेनुं मांस आदिनो आहार करी स्वस्थ थइए, पांचे भाइओए आ बात अंगीकार करी. अरणिना काष्ठथी अग्नि उत्पन्न करी मांस पक्की खाधुं अने रुधिरथी स्वस्थ थया छता अटवी उछंवी राजगृहनगरे आवी पोताना घेर आन्या. अने सुसुमा पुत्रीनुं लौकिक कार्य कयुं यावत् अनुक्रमे शोक रहित थया.

ते काळे ते समये श्रमण भगवान महावीर प्रभु राजगृहनगरनी बहार गुणशीलचैत्यविषे समवसर्या हता तेमनी पासेथी धर्म श्रवण करी धन्यसार्थवाहे प्रव्रज्या लीवी अने अगियार अंगना जाणकार थया तेम एक मासनी सलेखना (अनशन) करी सौवर्म-देवलोकमां उत्पन्न थया, त्यांथी च्यवी महाविदेहक्षेत्रमां जन्म पामी संयम लइ सिद्धिपदने पामशे.

कथानो परमार्थः—

धन्यसार्थवाहे वर्ण-रूप-बल के विषयोने माटे सुसुमापुत्रीना मांस-रुधिरनो आहार कयौं न होतो, किन्तु राजगृह नगरने पामवा माटे आहार कयौं हतो. तेम जे साधु अथवा साध्वी-व्रतन-पित्त-शुक्र अने रुधिरथी झरता यावत् अवश्य त्याग करवा लायक आ औदारिक शरीरना वर्ण-रूप-बल के विषय माटे आहार करता नथी परंतु एक सिद्धिगति पामवामां सहायभूत थवा माटे आहार करे छे, ते आ भवमां साधु-साध्वी श्रावक अने श्राविकाओथी पूजनीय थाय छे, यावत् मोक्ष पामे छे.

॥ इति अष्टादशाध्ययनस्य सारांशः समाप्तः ॥

॥ ओगणीसमा श्रीपुण्डरीक-अध्ययननो सारांश ॥

पूर्वना अध्ययन विषे संवर न करनारने अनर्थ, अने संवर करनारने लाभ दर्शाव्यो, आ अध्ययन विषे चिरकाल संवर कर्था छतां तेनो भंग करे तो पण अनर्थ थाय छे, अने अरुपकाल पण संवर करे तो तेने लाभ थाय छे ते कहे छे.

पूर्व महाविदेहक्षेत्र विषे सीता नामनी महानदीना उत्तर कांठे सीतासुख नामना वनखंडनी पश्चिमे एक शैलक नामना वल्लारा पर्वतनी पूर्व दिशाए पुष्कलावती नामना विजयमां पुंडरीकिणी नामनी नगरीमां महापद्म नामे राजा हतो तेमने पद्मावती नामे राणी अने पुंडरीक-कंडरीक नामना पुत्रो हता तेमां पुंडरीक युवराज हतो, पांचसो मुनि साथे परिवरेला धर्मघोष नामना स्थविर पासे पुण्डरीक युवराजने गादी पर बेसाडी महापद्मराजाए दीक्षा लीधी. महापद्म अनगार चौदपूर्वी थइ घणा काल संयम पाळी मोक्षसुखने पम्या.

ते बार पछी पुंडरीकिणी राजधानी बहार नलिनीवन नामना उद्यान विषे स्थविर मुनि पधार्या तेमने वंदन करवा पुंडरीक राजा गया, कंडरीक पण लोकौना शब्दो श्रवण करी स्थविर पासे गया. पुंडरीक राजा प्रतिबोध पामी श्रावक थया अने पोताना घेर गया. त्यापछी कंडरीक युवराज उभा थइ यावत् आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो के-हे प्रभु ! हुं पुंडरीकराजानी राजा लेहू यावत् दीक्षा ग्रहण करीश ! आ सांभली स्थविरमुनिए पुंडरीकने कबुं के-तने जेम सुख उपजे तेम कर, कंडरीक स्थविरमुनिने वंदन नमस्कार करी ज्यां पुंडरीक राजा हता त्यां गया.

कंडरीक पुंडरीकराजाने विनंति करे छे, अने कंडरीक दीक्षा ले छे.

कंडरीक पुंडरीकराजाने बे हाथ जोडी कहेवा लाग्या के-हे राजन् ! में स्थविर साधु पासे धर्म श्रवण कर्यो छे, ते धर्म रुच्यो

छे तेथीसभासी आक्षा पांम्यो छतो प्रवज्या लेवा इच्छुं छुं !, पुंडरीकराजा कंडरीकयुवराजनी आ वात श्रवण करी कंडरीकयुवराजने कहुं के-हे भाइ ! तुं अयुना दीक्षा न लइश, हुं तने मोटा-मोटा राब्याभिषेकबडे आभिषेक करवानो छुं. ते सांभलीने कंडरीके पुंडरीकनी आ वातनी आदर न कर्यो अने मौन रखो. पुंडरीकराजाए बे त्रणवार कहुं किन्तु कुंडरीक मौन ज रह्यो. त्यारे पुंडरीकराजाए बीजी घणी रीते समजाव्यो छतां ज्यारे कंडरीक न समज्यो त्यारे इच्छा विना दीक्षानी संमति आपी. उद्यानमां जइ स्थविरमुनिने पुंडरीकराजाए कंडरीकनी शिष्यरूप भिक्षा आपी, कंडरीक प्रवज्या लइ अनगार थया यावत् अग्यार अंगना अभ्यासी थया, अने स्थविरमुनिनी साथे गामानुगाम विचरवा लाग्या.

रोगथी व्याप्त थयैला-कंडरीकमुनि.

ते वार पछी कंडरीक अनगारने सुका-लुखा आहारे करीने शैलकमुनिनी जेम दाहज्वर उत्पन्न थयो, यावत् व्याधिथी व्याप्त थयैला गामानुगाम विचरता स्थविरमुनि साथे पुंडरीकिणी नगरीना उद्यान विषे पधार्या. पुंडरीकराजा वांदवा माटे आब्या तेमने गुरुमहाराजाए धर्म श्रवण कराव्यो. पुंडरीकराजा धर्म श्रवण करी, वंदना-नमस्कार करी कंडरीकमुनि पासे वंदना-नमस्कार करवा गया. वंदना नमस्कार करी कंडरीकमुनिनुं शरीर जोतां रोगग्रस्त लाग्या. आथी त्यांथी उठी पुंडरीकराजा स्थविरमुनिवर पासे जइने कंडरीकमुनिनी चिकित्सा कराववा माटे यानशालामां पधारवा विनंति करी, पुंडरीकराजानी विनंति स्वीकरी स्थविरमुनि सह साधुओ साथे यानशालाए पधार्या. अहि पुंडरीकराजाए शैलकमुनिनी मंडुकराजाए जेम चिकित्सा करावी हती तेम कंडरीकमुनिनी चिकित्सा करावी तेथी रोगरहित थया यावत् शरीर बलवाला थया. स्थविरभगवान राजाने पूछीने विहार करी गया, किन्तु राज्यना आहार विषे

લુહર થયેલા કંડરીકમુનિએ વિહાર ન કર્યો અને ક્રમે ક્રમે ઘડુ શિથિલાચારવાલા થઈ ગયા. આસક્તિના પ્રતાપે કંડરીકમુનિનું થયેલું પતન, પુંડરીકરાજાએ ગ્રહણ કરેલું સંયમ.

પુંડરીકરાજા—કંડરીકમુનિનો શિથિલાચાર જાણી અન્તેપુરી સહ કંડરીક મુનિ પાસે આવ્યા અને વંદના—નમસ્કાર કરી કહ્યું. હે મુનિવર ! તમે ધન્ય છો ! ક્રુતાંધ છો ! પુણ્યવન્ત છો ! તમે મનુષ્યજન્મ—જીવનનું ફલ સારું પ્રાપ્ત કર્યું ! કેમકે રાજ્ય અને અન્ત:પુર ત્યાગ કરી સંયમ ગ્રહણ કર્યું છે, હું અધન્ય છું ! પુણ્યહીન છું ! રાજ્ય અને અંત:પુર વિષે આસક્ત થયેલો—મૂર્છિત થયેલો છું ! યાવત્ સંયમ ગ્રહણ કરવાને અશક્ત થયો છું, તમે ભાગ્યશાલી છો ! આમ કહ્યા છતાં કંડરીકમુનિ રાજાની આ વાતનો આદર કરતા નથી પણ મીન રહે છે. આથી બે ત્રણવાર પુંડરીકરાજાએ કહ્યું ત્યારે લજ્જાથી મોટા માહના ગૌરવને છેડ રાજાની રજા લેઈ સ્થવિરમુનિની પાસે વિહાર કરી ગયા, અને ઉગ્ર વિહાર કરતા સ્થવિરમુનિની સાથે વિચરવા લાગ્યા. ત્યાર પછી ચારિત્રના પરિણામથી રહિત થયેલા કંડરીક અંગાર સ્થવિરમુનિની આજ્ઞા લીધા વિના ધીમે ધીમે નીકલી પુંડરીકિણી નગરીના અશોકવનમાં આવી અશોકવૃક્ષની નીચે પૃથ્વીના શિલાસ્રલ વિષે વૈઠ્યા અને આર્તિધ્યાન કરવા લાગ્યા, તેમની આ સ્થિતિ અશોકવનમાં આવેલી ધાવમાતાએ જોઈને સર્વ દૃષ્ટાંત પુંડરીકરાજાને જણાવ્યો. પુંડરીકરાજા તૂટ અન્ત:પુરસહિત ત્યાં આવ્યો અને વંદના નમસ્કાર કરી પૂર્વની જેમ તેના વસ્ત્રાળ કર્યા પણ કંડરીકે તેનો આદર ન કર્યો, ત્યારે પુંડરીકરાજાએ પૂછ્યું કે હે ભગવંત ! તમારે મોગવડે અર્થ છે ? કંડરીકે જણાવ્યું કે હા ! મારે મોગ મોગવવાની ઇચ્છા છે. પુંડરીકરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી કંડરીકનો રાજ્યાભિષેક કરાવ્યો અને રાજ્યગાદી વિષે સ્થાપન કર્યા. અને સ્વયં પોતે—પુંડરીકરાજાએ કંડરીકનો સાધુવેષ પહેર્યો અને સ્વયં લૌચ કરી ગુરુમહારાજ પાસે જ્યાં સુધી વ્રત

(સંયમપ્રતિજ્ઞાઓ) ન પ્રહણ કરું ત્યાંસુધી મારે આહાર ન કરવો તેવી પ્રતિજ્ઞા કરી વિહાર કરી ગયા. કંઢરીકની થયેલી દુર્ગતિ.

રાજા થયેલા કંઢરીકને રસવાळा પાન મોજન કરવાથી તથા અતિ જાગરણ અને અતિ મોજન કરવાથી આહાર પચી શક્યો નહીં. આથી મધ્યરાત્રિના સમયે તેના શરીરમાં અસહ્ય ગાઢ વેદનાઓ ઉત્પન્ન થઈ યાવત્ દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો, આ સમયે તેની સારવાર કોઈએ ન કરવાથી તેમની ઉપર ખુબ દુધ્યાન ચિંતવતો તેમ રાજ્ય-દેશ અન્તઃપુર વિષે તન્મય થયો છતો કાઠ કરીને સાતમી નારકીમાં ઉલ્કષ્ટસ્થિતિએ નારકપણે ઉત્પન્ન થયો.

ઉપનય—

જે સાધુ અથવા સાધ્વી દીક્ષા ગ્રહણ કરીને ફરીથી મનુષ્ય સંબન્ધી કામમોગની ઇચ્છા કરે છે તે કંઢરીક રાજાની જેમ સંસારમાં રલલે છે.

પુંડરીક અનગારની થયેલી સદ્ગતિ.

પુંડરીક અનગાર સ્થવિર મુનિ પાસે વિચરતા વિચરતા આવ્યા અને સંયમ પ્રતિજ્ઞાઓ ગ્રહણ કરી, છટ્ટના ઉપવાસના પારણે પ્રથમ પોરિસીય સ્વાધ્યાય કરી યાવત્ ભિક્ષા માટે ફરતાં ઠંડું-ઢંડું મોજન વ્હોરી લાવી ગુરુને વતાવીને તેમની આજ્ઞા પામી લોહપતા વિના આહાર કર્યો છે, તે વાર પછી રસરહિત સરાવરસવાळा ઠંડા અને લક્ષ્ણ પાનમોજનનો આહાર કરવાથી, મધ્યરાત્રિએ ધર્મજાગરિકા જાગતાં આહાર પાચન થયો નહીં. આથી અસહ્ય શરીર વિષે વેદના ઉત્પન્ન થઈ અને શરીરમાં દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો. વઠ રહિત થયેલા

પુંડરીકઝળગારે ચારશરણાં અંગીકાર કરી, આલોચના-પ્રતિક્રમણ કરી કાઠ સમયે કાઠ પામી સર્વાર્થસિદ્ધિવિષે દેવપણે ઉત્પન્ન થયા, ત્યાંથી જ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે સિદ્ધપદને પામશે, યાવત્ સર્વ દુઃખનો અંત કરશે.

ઉપનય—

જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરીને મનુષ્ય સમ્બન્ધી કામમોગમાં આસક્ત ન થાય, યાવત્ તેમાં રાગવાઝા ન થાય તે, ઘણા પૈવા સાધુ-સાધ્વીઓથી તથા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓથી આલોકમાં પૂજનીય થાય છે, પરલોકમાં-સંસારનો અન્ત કરી પુંડરીક અનગારની જેમ અનન્તસુખને પામે છે.

હતિ ઓગણીસમા શ્રીપુંડરીક અધ્યયનનો સારાંશ સમાપ્તઃ

॥ એવં શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાક્લે પ્રથમ શ્રુતસ્કન્ધસ્ય સારાંશઃ સમાપ્તઃ ॥

॥ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાક્લના દ્વિતીય શ્રુતસ્કન્ધસ્ય સારાંશઃ ॥

પ્રથમ શ્રુતસ્કન્ધમાં આસપુરુષના હિત્તશિક્ષાના દૃષ્ટાન્તોથી ધર્મનું રહસ્ય વતાવ્યું, હવે દ્વિતીય શ્રુતસ્કન્ધ વિષે ધર્મકથાઓથી ધર્મીનાં ચરિત્રોનું કથન કરે છે.

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહનામનું નગર હતું, અને તેની બહાર ईशानखणे ગુણશૈલક નામનું ચૈત્ય હતું ત્યાં ઉત્તમ જાતિ અને ઉત્તમ

કુલવાળા-ચૌદપૂર્વી તથા ચાર જ્ઞાનવાળા એવા શ્રી સુધર્માસ્વામિ ગણધર ભગવાન પાંચસો સુનિવરો સહ ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા પધાર્યા, મેળી શ્રેયેલી પર્ષદાને તેઓએ ધર્મ શ્રવણ કરાવ્યો અને ધર્મ પર્ષદા કરી પર્ષદા ગદ્.

તે વાર પછી તેમના શિષ્ય આર્યજન્મુસ્વામિ નામના અનગારે તેમને પ્રશ્ન કર્યો કે-હે ભગવાન્ ! સિદ્ધિગતિ પામેલા શ્રીમહાવીર-સ્વામિએ છઠ્ઠા અંગના પહેલા શ્રુતસ્કંધના દ્રષ્ટાન્તો આપે કહ્યા છે, તો હે ભગવાન્ ! બીજાશ્રુતસ્કંધમાં તેઓએ ધર્મકથા-ઓનો કયો અર્થ કહ્યો છે !

હે જન્મુ ! જાતિસમ્પન્ન એવા મહાવીરપ્રમુખ આ બીજા શ્રુતસ્કંધવિષે દશવર્ગો(વિભાગો) નીચે પ્રમાણે પ્રભૂપ્યા છે. ૧ ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ, ૨ વૈરોચનન્દ્ર(વલીન્દ્ર)ની અગ્રમહિષીઓ ૩ અસુરેન્દ્ર સિવાય દક્ષિણ દિશાના ભવનપતિના જે નવ હન્દ્રો છે તેમની અગ્રમહિષીઓ, ૪ અસુરેન્દ્ર વિના ઉત્તરદિશાના નવ હન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૫ દક્ષિણદિશાના વાનમંતર હન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૬ ઉત્તરદિશાના વાનમંતર હન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૭ ચન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ, ૮ સૂર્યની અગ્રમહિષીઓ, ૯ શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ અને ૧૦ દેશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ આમ દશ વર્ગો પ્રભૂપ્યા છે (અત્ર અગ્રમહિષીઓ એટલે મુલ્ય દેવીઓ જાણવી).

પ્રથમવર્ગ —પ્રથમવર્ગમાં ૧ કાલી, ૨ રાજી, ૩ રાજી, ૪ વિદ્યુત્ અને ૫ મેઘા એમ પાંચ દેવીઓના પાંચ અધ્યયનો છે. તે હવે અનુક્રમે કહે છે (આ પાંચે ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ-મુલ્ય દેવીઓ છે.)

કાલીદેવી-૧

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહનગરીની બહાર ગુણશીલ ચૈત્યમાં શ્રી મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા, શ્રેણિકમહારાજા પ્રમુ પાસે આવી

प्रभुने वंदना नमस्कार करी देशना श्रवण करता हता.

ते समये चमरचंचा राजधानी विषे कालावतंसक नामना भवनमां काल नामना सिंहासन पर काली नामनी देवी बेठी हती, ते चरा हजार सामानिकदेवीओ, चार महचरिकाकादेवीओना परिवार सह त्रण पर्षदाओ (सभाओ), सात प्रकारना लश्करना अधिपतिओ, सोल हजार आत्मरक्षकदेवो तथा बीजा ते भवनमां रहेला घणा असुरदेवो अने देवीओथी परिवरेली हती.

ते कालीदेवीए श्री महावीरस्वामि भगवानने राजगृह नगर गुणशील चैत्यमां समवसरेला अवधिज्ञानथी जोया, अने प्रभुदर्शनथी हर्षित थयेली ते कालीदेवी सिंहासनथी उभी थई पादपीठथी उत्तरी मोजडीओ काढीने प्रभुसन्मुख सात-आठ डगलां चाली, डाबा ढींचणने उंचो अने जमणा ढींचणने भूमि पर स्थापी, त्रण वार मस्तक पृथ्वीतलेने अडकाडी कंइक मस्तक नमावे छे. तेम कडां अने बाजुबन्ध विगेरे अलंकारोथी अलंकृत मुजाओवाळी, बे हाथ जोडी 'नमुत्थुणं' कही वंदना-नमस्कार करी पूर्वसन्मुख सिंहासन पर बेठी.

कालीदेवीनुं प्रभु पासे आगमन.

ते वार पछी ते कालीदेवीने प्रभुमहावीरस्वामिने वंदना नमस्कार करी सेवानो लाभ लेवा विचार थयो, अध्यवसाय थयो, आथी सूर्यभदेवनी जेम आभियोगिक देवो पासे तेणीए दिव्यविमान तैयार करावुं. एक हजार योजनना विस्तारवाळा ते विमानमां बेसी प्रभु पासे आवी पोतानां नाम गोत्र कहेवापूर्वक नाट्यविधि देखाडीने गइ अर्थात् नाटक करीने जेवी रीते आवी हती तेवी रीते पाछी गइ. कालिदेवी-संबन्धि श्री गौतमस्वामिनी पृच्छा.

ते धार पछी श्री गौतमस्वामिण् श्री महावीर प्रभुने वंदना-नमस्कार करी पूछ्युं के-हे भगवन् ! आ कालीदेवी क्यां गइ ? अने तेनी आवी मनोहर ऋद्धि क्यां गइ ?

श्री महावीर प्रभुए उत्तरमां कूटाकारशालाजुं दृष्टान्त पूर्वे कहेला प्रमाणे कहुं.

से धार पछी श्री गौतमस्वामिण् श्री महावीर भगवानने पूछ्युं के-हे भगवन् ! ऋद्धिवाळी कालीदेवीने ते दिव्यऋद्धि शुं करवाथी मली : देवभवमां ते ऋद्धि शी रीते प्राप्त थइ ? तेना उपभोगमां ते ऋद्धि शी रीते तेनी पांसे आवी ?

कालीदेवीनो पूर्वभव.

प्रभु महावीरस्वामिण् उत्तरमां जणाव्युं के-हे गौतम ! ते काळे ते समये जंबूद्वीपना भरतखेत्रने विषे आमलकल्पा नामनी नगरी हती. ते नगरीनी बहार ईशान खूणे आम्रशाल वन हउं, अने ते नगरीमां जितशत्रु नामनो राजा हतो. तथा ते नगरी विषे काळ सामनो गाथापति हतो तेने कालश्री नामनी भार्या हती. ते कालश्रीने काली नामनी पुत्री हती. ते काली वयवडे मोटी होवा छातां कुमारी हती, तेना स्तन नितंब सुधी लटकता होवाथी पति शवाने योग्य पुरुषो तेने जोइने वैराग्य पामता अर्थात् तेने इच्छता नहीं होवाथी ते पति वगरनी रहेली हती.

ते काळे ते समये पुरुषादानीय श्रीपार्श्वनाथ अरिहंत सोल हजार साधुओ अने आढनीश हजार साध्वीओथी परिवरेला आमलकल्पा नगरीना ईशानखूणमां आवेला आम्रशाल वन नामना उद्यान विषे समवसर्यां, ते कालीए प्रभु पद्धार्यानुं श्रवण करी मातापितानी आज्ञा पामी प्रभुनी देशना श्रवण करी आनंद पामीने प्रभुने वंदना-नमस्कार करी कहुं के हे प्रभो ! हुं मारा पितानी रजा लेइने

પછી હું આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરું, ત્યારે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રમુદ્ધ કહ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિયા ! તને સુખ ઉપજે તેમ કર. તે વાર પછી તે કાલીકુમારિકા હર્ષ પામી પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરી આમલકરૂપા નગરી વિષે જ્યાં પોતાના માતાપિતા હતા ત્યાં આવી. કાલીએ લીધેલી દીક્ષા.

કાલી કુમારિકા-માતાપિતાને વિનંતિ કરવા લાગી કે-હે માતાપિતા ! હું પાર્શ્વનાથ અરિહંતની પાસે ધર્મ સાંભળી સંસારના મયથી ઉદ્દેગ પામી છું, તેમ જન્મ, જરા અને મરણથી મય પામી છું તેથી તમારી અનુજ્ઞા પામીને હું પાર્શ્વનાથ પ્રમુ પાસે પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છું છું. તે સાંભળી માતાપિતાએ કહ્યું-હે દેવાનુપ્રિયા ! જેમ તને સુખ ઉપજે તેમ કર, ધર્મકાર્યમાં વિલંબ ન કર.

ત્યારપછી કાલ ગાથાપતિએ વિપુલ અશન, પાન, સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ ભોજન તૈયાર કરાવ્યાં અને-મિત્ર-જ્ઞાતિ-સ્મજન-સવન્ધી અને પરિજનને આમન્થ્યા. આમન્થેલા મહેમાનોનો સત્કાર કરી, સમ્રન્ધી અને પરિજનની પાસે કાલીદારિકાને કલગોવડે સ્નાન કરાવ્યું તેમ સર્વ આમૂષણાદિથી અલંકૃત કરી, એક હજાર પુરુષોથી વહન કરવા યોગ્ય શિવિકા વિષે કાલીપુત્રીને વેસાડી મર્ધ પરિવાર સાથે સર્વ ઋદ્ધિપૂર્વક વાજિન્ત્રોના નાદોસહિત કાલીને આમ્રશાલેને વિષે શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુ સમીપે લાવ્યા.

કાલ ગાથાપતિ વિગેરે શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુને વિનંતિ કરી કે હે પ્રમો ! આ અમારી કાલીપુત્રી અમને વહાલી છે, તે સંસારના મયથી ઉદ્દેગ પામેલી છે, આથી આપની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરવા ઇચ્છે છે. તેથી અમે આપને આ અમારી કાલીપુત્રીને જિણ્યારૂપ ભિક્ષા તરીકે આપીએ છીએ તે આપ ગ્રહણ કરો ! મગવાને કહ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિયો ! જેમ તમને સુખ ઉપજે તેમ કરો.

તેવારપછી કાલીકુમારી પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરીને ઈશાનદિશામાં જઈને પોતાની મેઢે જ આમૂષણ આદિ ઉતારી લોચ કર્યો,

અને પ્રસુ પાસે આવી વિનંતિ કરી કે-હે વિભો ! મને દીક્ષા આપો એમ હું ઇચ્છું છું !

તેવારપછી પ્રસુએ પોતેજ કાલીસાધ્વીને દીક્ષા આપી અને પુષ્પચૂલા આર્યને શિષ્યા તરીકે સુપરત કરી. પુષ્પચૂલા આર્યએ તેણીને શિષ્યા કરી, કાલી આર્ય પુષ્પચૂલા આર્યની સાથે વિચરતી અગીઆર અંગ મળી, છટ્ટ-અટ્ટમ આદિ તપસ્યા કરતી યાવત્ દર્યાસમિતિવાળી ગુપ્ત વ્રજાચારિણી થઈ.

કાલી આર્યની જીવનચર્યા.

એકદા કાલી આર્ય શરીરબદ્ધસિકા-પટલે સ્નાનાદિકવહે શરીરની શુશ્રૂષા કરવાથી તે શબલચારિત્રી થઈ, તેથી તે વારંવાર હાથ-પગ-મસ્તક-મુલ-સ્તનના આંતરા-કાલના આંતરા અને ગુહસ્થાનના આંતરા ધોવા લાગી. તેમ જ્યાં જ્યાં તે કાયોત્સર્ગ-શય્યા અને સ્વાધ્યાય કરતી ત્યાં ત્યાં પ્રથમ જલનાં છાંટનાં નાલી પછી બેસતી, સૂતી અને સ્વાધ્યાય વિગેરે કરતી હતી. ગુરુણી પુષ્પચૂલા આર્યએ કહ્યું-“હે દેવાનુપ્રિય ! સાધ્વીઓને શરીરબાકુશિકા થવું કરણતું નથી, તું જે વારંવાર હાથ-પગ વિગેરે ધોવે છે, પાણી છાંટીને બેસવા વિગેરે કરે છે તેની તું આલોચના કર ! યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત અંગીકાર કર !” આમ હિતશિક્ષા આપી પણ કાલી સાધ્વીએ તેનો આદર ન કર્યો. આથી વારંવાર આ પાપથી રોકવા ટકોર કરી, સાધ્વીઓએ પણ તેને હેલના કરી વારંવાર નિવારવા લાગી. ત્યારે કાલી સાધ્વીએ જુદા ઉપાશ્રયે રહેવાનો વિચાર કર્યો અને જઈને જુદા ઉપાશ્રયે રહી. હવે અહિં ણીને કોઈ ટકોર કરનાર ન હોવાથી વારંવાર હાથ, પગ આદિ ધોવા વિગેરે કરવા લાગી યાવત્ પાસથા-પાસથવિહારી-શુદ્ધ ક્રિયામાં આલસુ-વિહાર કરવામાં આલસુ-કુશીલા-કુશીલવિહારી અને ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તન કરનારી હત્યાદિ દોષોને અનુસરનારી થઈ. આવી રીતે ઘણા વર્ષો સુધી સંયમ પાઠીને અર્ધમાસના

अनशनवडे शरीरेने क्षीण कर्युं, आलोचना प्रतिक्रमण कर्यो विना काळघर्म पामी चमरचंभाराजधानी विषे काली नामनी देवीपणे उत्पन्न थइ. हमणां उत्पन्न थयेली कालावतंसक भवनमां रहेनारा असुरकुमार देव-देवीओनुं अधिपतिपणुं पामी छे ते कालीदेवीनुं आयुष्य अढीपस्योपम छे, ते त्यांथी च्यवीने महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न थइ सिद्धिपदने पामने.

॥ इति प्रथमवर्गना प्रथम अध्ययनननो सारांशः ॥

प्रथमवर्गना द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ अने पंचमा अध्ययननो सारांशः

२-५५

[illegible]

રજની ગાથાપતિ, રજનશ્રી માર્યા અને રજની પુત્રી યાવત્ રાજીની જેમ વધો સમ્બન્ધ અહિં કહેવો. ચોથા અધ્યયન વિષે ઇજ્ઞ નગરી, વિદ્યુત ગાથાપતિ, વિદ્યુતશ્રી માર્યા અને વિદ્યુત નામની પુત્રી શેષ અધિકાર રાજીની જેમ કહેવો. પાંચમા અધ્યયન વિષે ઇજ્ઞ નગરી, મેઘનામનો ગાથાપતિ, મેઘશ્રી નામની માર્યા, મેઘા નામની પુત્રી શેષ અધિકાર તેજ પ્રમાણે જાણવો.

इति बीजा, त्रीजा, चोथा, पांचमा अध्ययननो प्रथमवर्गनो सारांश समाप्तः ।

बीजो वर्ग—हे जम्बू ! बीजा वर्गनां पांच अध्ययनो कक्षां छे. ते आ प्रमाणे—१ शुंभा, २ निशुंभा, ३ रंभा, ४ निरंभा અને ૫ મદના આ પ્રમાણે પાંચ અધ્યયનો કક્ષાં છે. બલિચંચા નામની રાજધાની વિષે શુંભાવંતસક નામના ભવનમાં શુંભ નામના સિંહાસન વિષે બેઠેલી શુંભા નામની દેવી હતી હત્યાદિ, કાલીની જેમ નાટ્યવિધિ વિગેરે દેસાડીને ગદ્, અહિં પ્રસુ શ્રીગૌતમસ્વામિના પ્રશ્નોત્તર પૂર્વની જેમ સમજવા. શ્રાવસ્તિનગરી, કોટ્ટક ચૈત્ય, જિતશત્રૂરાજ, શુંભનમે ગાથાપતિ, શુંભશ્રી માર્યા અને શુંભા નામની પુત્રી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવીની જેવો જાણવો. વિશેષ શુંભાદેવીની સ્થિતિ સાડા ત્રણ પલ્યોપમની જાણવી, બાકીના ચાર અધ્યયન વિષે શ્રાવસ્તિ નગરીના જાણવા વિશેષ એકે-પુત્રીનાં નામ સરસાં માતાપિતાનાં નામ જાણવાં.

ત્રીજો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! ત્રીજા વર્ગમાં ચોપન અધ્યયનો કક્ષાં છે, તે કાલે તે સમયે મહાવીરપ્રસુ રાજગૃહ નગરી બહાર ગુણશીલ ચૈત્ય હતું ત્યાં સમવસર્યા. તે સમયે ઇલા નામની દેવી ઘરણી નામની રાજધાનીમાં ઇલાવંતસક નામના ભવનવિષે ઇલા નામના સિંહાસન વિષે બેઠેલી હતી વિગેરે હકીકત કાલીદેવી સમાન યાવત્ નાટ્યવિધિ દેસાડીને પાછી ગદ્. ગૌતમસ્વામિના પૂછવાથી તેનો પૂર્વભવ શ્રી મહાવીરપ્રસુ કહ્યો કે—હે ગૌતમ ! વાણારસીનગરી બહાર કામ નામનું મહાવન હતું ઇલ નામનો ગાથાપતિ, ઇલશ્રી નામની તેને

માર્ગા અને ફલા નામની પુત્રી હતી, શેષ હકીકત કાલી સમાન જાણવી, વિશેષ ધરણેન્દ્રની અગ્રમહિષીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે. તેની સ્થિતિ અર્ધપર્યોપમથી કંઈક અધિક છે, બાકીની હકીકત કાલીદેવી પ્રમાણે જાણવી. એજ પ્રમાણે અનુક્રમે ૨, સતેરા ૩, સૌદામિની ૪ હન્દ્રા, ૫ ઘના અને ૬ વિદ્યુતા આ પાંચ દેવીઓનાં પાંચ અધ્યયન જાણવાં. આ સર્વે ધરણેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ છે. એ પ્રમાણે છ અધ્યયનો વેણુદેવની છ અગ્રદેવીઓનાં, યાવત્ ધોષેન્દ્રની અગ્રદેવીઓનાં છ અધ્યયનો કંઈ પણ ફેરફાર વિના કહેવાં, આ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશાના નવ હન્દ્રોનાં ચોપન અધ્યયનો થાય છે. આ સર્વે અધિકાર પણ વાણારસી નગરીના કામ મહાવનના ચૈત્ય વિષે જાણવાં.

ચોથો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! ચોથા વર્ગમાં ચોપન અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે કાલે તે સમયે મહાવીરસ્વામી પ્રસુ રાજગૃહ નગરીની બહાર ગુણશીલ ચૈત્ય વિષે સમવસર્યા હતા, તે કાલે તે સમયે ૧ રુચા નામની દેવી રુચાનામની રાજધાની વિષે રુચક નામના સિંહાસન પર બેઠી હતી. વિગેરે સર્વ કાલીદેવીની જેમ જાણવું, વિશેષ એ કે—પૂર્વભવમાં ચંપાનામની નગરી, પૂર્ણમદ્ર નામે ચૈત્ય, રુચક નામનો ગાથાપતિ હતો તેને રુચકશ્રી નામની માર્યા અને રુચા નામની પુત્રી હતી. શેષ અધિકાર પૂર્વેની જેમ જાણવો. વિશેષ એ કે—ચૂતાનન્દ નામના હન્દ્રની અગ્રમહિષીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે, સ્થિતિ એક પર્યોપમની છે. આ પ્રમાણે ચોથા વર્ગનો—પહેલા અધ્યયનનો નિર્લેપ કહ્યો, એ જ પ્રમાણે અનુક્રમે ૨ સુરુચા, ૩ રુચાંશા, ૪ રુચકાવતી, ૫ રુચકાંતા અને ૬ રુચપ્રમા આ નામની પાંચ દેવીઓનાં પાંચ અધ્યયન કહેવાં, એજ પ્રમાણે કુલ છ છ દેવીઓ યાવત્ નવમા મહાધોષ સુધી ઉત્તરદિશાના હન્દ્રોની કહેતાં ચોપન અધ્યયનો થાય છે.

પાંચમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! પાંચમા વર્ગનાં વત્રીસ અધ્યયનો જાણવાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કમલાદેવી—૨ કમલપ્રમા—૩ ઉત્પલા—૪ સુદર્શના—૫ રૂપવતી—૬ બહુરૂપા—૭ સુરુપા—૮ સુમગા—૯ પૂર્ણા—૧૦ બહુપુત્રિકા—૧૧ ઉત્તમા—૧૨ મારિકા—૧૩ પદ્મા—૧૪

વસુમતી-૧૫ કનકા-૧૬ કનકપ્રમા-૧૭ અવતંસા-૧૮ કેલુમતી-૧૯ વજ્રસેના-૨૦ રતિપ્રમા-૨૧ રોહિણી-૨૨ નવમિકા-૨૩ દ્વી-૨૪ પુષ્પવતી-૨૫ સુજગા-૨૬ સુજગવતી-૨૭ મહાકચ્છા-૨૮ અપરાજિતા-૨૯ સુધોષા-૩૦ વિમલા-૩૧ સુસ્વરા અને ૩૨ સરસ્વતી. આ વત્રીસ દેવીઓનાં વત્રીશ અધ્યયન જાણવાં.

પાંચમા વર્ગ વિષે પ્રથમ અધ્યયન-યાવત્ વત્રીશ અધ્યયન—

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહ નગરી વિષે મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યાં ત્યારે કમલા નામની દેવી કમલા નામની રાજધાનીમાં કમલા-વતંસક નામના યવન વિષે કમલ નામના સિંહાસણ પર બેઠી હતી. વેષ અધિકાર કાલીદેવીની સમાન કહેવો. વિશેષ એ કે-પૂર્વમવને વિષે નાગપુર નામનું નગર હતું તેની બહાર સહસ્રાબ્રવન નામનું ઉદ્યાન હતું અને કમલ નામનો ગાથાપતિ હતો તેને કમલશ્રી નામની માર્યા અને કમલા નામની પુત્રી હતી. તેણે પાર્શ્વનાથ પ્રસુ પાસે દીક્ષા લીધી વિગેરે સર્વ પૂર્વની જેમ જાણવું. એજ પ્રમાણે વાકીના પૃક્ત્રીસ અધ્યયનો દક્ષિણ દિશાના વાનમંતરના આઠ હન્દ્રોનાં કહેવાં, કમલપ્રમા વિગેરે ૩૧ કન્યાઓએ નાગપુરમાં સહસ્રાબ્રવનના ઉદ્યાનમાં દીક્ષા લીધી, માતાપિતાનાં નામ પુત્રી સરસ્વા જાણવા અને અર્ધપત્યોપમની સ્થિતિ જાણવી.

છટ્ટો વર્ગ—છટ્ટો વર્ગ પણ પાંચમા વર્ગ સમાન છે. વિશેષતા એ છે કે-તે સર્વ કન્યાઓ મહાકાલેન્દ્ર વિગેરે ઉત્તરદિશાના આઠ હન્દ્રોની ૩૨ અગ્રમહિષીઓ થઈ, પૂર્વમવમાં સાંકેત નગર વિષે ઉત્પન્ન થઈ હતી, ઉત્તરકુરુ ઉદ્યાન વિષે તેળીઓએ દીક્ષા ગ્રહણ કરેલી, તેમનાં માતાપિતાનાં નામ તેમના સમાન જાણવાં, શેષ હસીકત પૂર્વવત્ જાણવી.

સાતમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! શ્રી મહાવીરસ્વામિએ સાતમા વર્ગના ૧ સૂરપ્રમા-૨ આતપા-૩ અર્ચિમાલી અને ૪ પ્રમંકરા એમ ચાર અધ્યયનો કહ્યાં છે. તેમાં પ્રથમ અધ્યયનમાં સૂરપ્રમા નામની દેવી સૂરનામના વિમાન વિષે સૂરપ્રમ નામના સિંહાસન વિષે બેઠી હતી વિગેરે. બાકી સર્વ શૂતાન્ત કાલીદેવી જેવો જાણવો. વિશેષ એ છે કે-પૂર્વભવમાં અરકસુરી નગરીમાં સૂરપ્રમા નામની પુત્રી હતી તે સૂર્ય નામના ઇન્દ્રની અગ્રમહિષી થઈ, તેની અર્ધ પત્ન્યોપમ ઉપર પાંચસો વર્ષ અધિક સ્થિતિ કહેલી છે, બાકી સર્વ અધિકાર કાલીદેવી સમાન જાણવો. એજ પ્રમાણે સૂર્ય ઇન્દ્રની ૩ દેવીઓનો અધિકાર જાણવો ત્રણે દેવોઓ અહુપુરો નગરીમાં પૂર્વભવમાં ઉત્પન્ન થયેલી.

આઠમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! આઠમા વર્ગના ચાર અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ચન્દ્રપ્રમા-૨ દોષીનામા-૩ અર્ચિમાલી અને ૪ પ્રમંકરા. પ્રથમ અધ્યયનમાં ચન્દ્રપ્રમાદેવી ચન્દ્રપ્રભનામના વિમાનમાં ચંદ્રપ્રમ નામના સિંહાસન ઉપર બેઠી હતી શેષ અધિકાર કાલીદેવી સમાન જાણવો. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવમાં મથુરાનામની નગરી હતી તેની બહાર ચન્દ્રાવંતસક ઉદ્યાન હતું તે નગરીમાં ચન્દ્રપ્રમ નામે ગાથાપતિ હતો તેને ચન્દ્રશ્રી માર્યા હતી અને ચન્દ્રપ્રમા નામની પુત્રી હતી તે યાવત્ ચન્દ્રદેવેન્દ્રની અગ્રમહિષી થઈ તેની સ્થિતિ અર્ધપત્ન્યોપમ ઉપર પચાસ હજાર વર્ષની કહી છે, શેષ અધિકાર કાલીદેવીની સરખો જાણવો.

૯વી રીતે બાકીની ત્રણ દેવીઓ પણ પૂર્વભવમાં મથુરા નગરી વિષે ઉત્પન્ન થયેલી માતા પિતાઓનાં નામ પણ પુત્રીઓને અનુસરતાં જાણવાં અને વર્તમાનભવમાં ચન્દ્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ જાણવી, શેષ કાલીદેવી સમાન જાણવું.

નવમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! નવમા વર્ગના આઠ અધ્યયનો શ્રી મહાવીરસ્વામિએ કહ્યાં છે તે આ પ્રમાણે—૧ પદ્મા ૨ ત્રિયા ૩ રાત્રી

૪ અંબ ૫ રોહિણી ૬ નવમિકા ૭ અવલા અને ૮ અપસરા. નવમાવર્ગના પ્રથમ અધ્યયનથી યાવત્ અઠમા અધ્યયનનો સારાંશ—

તે કાલે તે સમયે હે જમ્બૂ ! પદ્માદેવી—સૌધર્મકલ્પ નામના પ્રથમ દેવલોકમાં પદ્માવતંસક નામના વિમાનમાં સુધર્મા નામની સમા વિષે પદ્માનામના સિંહાસન પર બેઠી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવી સરસ્વો જાણવો. એવી રીતે આઠે અધ્યયનો કાલીદેવી સરસ્વાં જાણવાં. વિશેષ એ કે—પૂર્વભવ વિષે બે શ્રાવસ્તિનગરી વિષે, બે હસ્તિનાપુર વિષે, બે કાંપિલ્યપુર વિષે અને બે સાકેતનગર વિષે ઉત્પન્ન થયેલી, આ બધીયેની માતાઓનું નામ વિજયા અને પિતાઓનું નામ પદ્મા હું, સર્વેશ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુની પાસે દીક્ષા લીધી હતી. યાવત્ શકેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ થઈ છે, તેમની સ્થિતિ નવ પલ્લોપમની કહેલી છે તે સર્વે ચ્યવીને મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ મોક્ષે જશે.

દશમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! દશમા વર્ગના આઠ અધ્યયનો શ્રીમહાવીરસ્વામિએ કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કૃષ્ણા ૨ કૃષ્ણરાજી ૩ રામા ૪ રામરક્ષિતા ૫ વસુ ૬ વસુગુપ્તા ૭ વસુમિત્રા અને ૮ વસુધરા. દશમાવર્ગના પ્રથમ અધ્યયનથી યાવત્ અષ્ટમ અધ્યયનનો સારાંશ—

તે કાલે તે સમયે હે જમ્બૂ ! રાજગૃહનગરમાં શ્રીમહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા ત્યારે કૃષ્ણા નામની દેવી ર્દેશાનકલ્પ નામના બીજા દેવ-લોકમાં કૃષ્ણાવતંસકનામના વિમાનમાં સુધર્મીનામની સમા વિષે કૃષ્ણ નામના સિંહાસન ઉપર બેઠી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવી સરસ્વો કહેવો, એ જ પ્રમાણે આઠે અધ્યયનો જાણવા. વિશેષ એ કે—પૂર્વભવમાં બે વાળારસી નગરી વિષે, બે રાજગૃહનગરી વિષે, અને બે કૌશંબી-નગરી વિષે ઉત્પન્ન થઈ હતી, તે સર્વના પિતાઓનું નામ રામ હું, માતાઓનું નામ ધર્મા હું, તે આઠે પાર્શ્વનાથપ્રમુની પાસે પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી અને પ્રમુએ પુષ્પચૂલા આર્યને શિષ્યા તરીકે અર્પણ કરેલી તેમની સ્થિતિ નવ પલ્લોપમની કહી છે, તેઓ ત્યાંથી ચ્યવી

महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न थइ दीक्षा लइ सिद्धिगतिने पामशे.

आ प्रमाणे निश्च हे जम्बू ! श्रमण भगवानमहावीरस्वामि के जे धर्मनी आदि करनारा-तीर्थने करनारा यावत् सिद्धिपदने पामेला छे तेमणे कहेछे छे.

इति श्री द्वितीय श्रुतस्कंध सारांश समाप्तः ।

एवं श्री सौराष्ट्रदेशे कुंडलनगरे प० पू० आचार्यदेव श्रीमच्चन्द्रसागरसूरीश्वरजीनी पवित्र निश्राए विक्रम संवत्सार २००८ वर्षे चातुर्मासस्थितः शुनिश्रीचन्द्रसागरे वि. सं. २००८ वर्षे आषाढकृष्णअमावास्यासोमवासरे श्री ज्ञाताधर्मकथाज्ञना प्रथम श्रुतस्कंधना आठमा अध्यायनथी यावत् द्वितीय श्रुतस्कंधसमाप्ति पर्यन्तनो सारांश तारवीने लख्यो. शुभं भवतु ।

श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे द्वितीयविभागस्य अनुक्रमणिका—

अ०	अध्ययनानि
९	श्री माकन्दीदारकाख्यम्
"	श्री चन्द्राख्यम्
"	श्री द्रावद्रवाख्यम्
"	श्री उदकाख्यम्
"	श्री दुर्दुराख्यम्
"	श्री तेतलिपुत्रज्ञाताध्ययनम्

पृष्ठांकः	अ०	अध्ययनानि
१६३	अ०	१५ श्री नन्दीफलाख्यम्
१७७	"	१६ श्री अपरकङ्काख्यम्
१७८	"	१७ श्री अश्वख्यम्
१८०	"	१८ श्री सुसुमाख्यम्
१८५	"	१९ श्री पुण्डरीकाख्यम्
१९१	"	२० श्री द्वितीयश्रुतस्कन्धम्

पृष्ठांकः
२००
२०३
२३४
२४२
२४९
२५३

शुद्धिपत्रकम्.

पृष्ठ० पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठ० पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
१७०-१६	पणियमंड०	पणियमंड	१९०-१६	षक०	पक
१८०-२७	करेइ	करेह	१९६-१९		वडुति
१७४-८	विरुव०	विरुव०	१९६-२०	इत्यर्थः	इत्यर्थः
१७४-१०	स्वरूपे	स्वरूपे	१९७-२४	मुयति, तत्थवि	मुयति, तत्थवि से थाहे
१७४-१६	रूपक०	रूपक०			जाते, तेतेणं से तेतलि.
१७४-२४	रूपकार्य	रूपकार्य			सुक्कंसि तणकुडंसि अग-
१७८-२७	महावाया, मंदावाया	मंदावाया, महावाया			णिकायं पक्खिवंति २,
१८७-१०	'दिवाइ'	'दिवाइ'	२००-१२	घणणे	अप्पाणं मुयति, तत्थवि
१८७-१०	'वर्हिहि'	'वर्हिहि'	२००-१६	कंडियं	धणणे
१८९-४	अणेग०	अणेग०			कुंडियं

पृष्ठ० पंक्ति
२०१-१३
२०४-२८
२०५-२५
२०७-१५
२०९-२६
२१२-१०

अशुद्धम्
तय० फल०
एगं ते
चेवे
गोक्ष
निसामति
'पुरा पोरणाण'मित्यत्र यावत्
करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुष्पिणाणं
दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं
कम्माणं परवगं फलविप्ति
विसेसं'ति अयमर्थः पुरा-

शुद्धम्
तय० पत्त० फल०
एगंते
चेव
गोक्षं
निसामेति
XXXXXX
XXXXXX
XXXXXX
XXXXXX
XXपुरा-

अशुद्धम्
पमाणं
हव्मा०
'लुल्ला०
कर्म०
'कहु'
'जाण०
महं
से कणगकेलु तेसि
सालोवन्ना

शुद्धम्
पणामं
हव्मा०
'लुल्ला०
कर्म०
'कहु'
'जाण०
महं
से कणगकेलु तेसि
सालोवन्ना

॥ ९-श्रीमाकन्दीदारकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ नवमं विव्रियते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः, पूर्वत्र मायावतोऽनर्थ उक्तः; इह तु भोगेवविरतिमतोनर्थो विरतिमतश्चाथोऽभिधीयते इत्येवं सम्बद्धं—

जह्नुं गं भंते !, समणेणं जाव संपत्तेणं अट्टमस्स नायज्झयणस अयमट्ठ पणत्ते; नवमस्स गं भंते !, नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठ पणत्ते !, एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं, चंपा नामं नयरी, पुण्णभेदे, तत्थ गं माकंदी नामं सत्थवाहे परिवसति, अट्ठे०; तस्स गं भद्दा नामं भारिया, तीसे गं भद्दाए अत्तया दुवे, सत्थवाहदारया होत्था; तं०-जिणपालिए य, जिणरक्खिए य; तते गं तेसि मागंदियदारगणं, अण्णया कयाई एगयओ इमेयारूवे मिहो कहाससुल्लावे ससुप्पज्जित्था-एवं खलु अम्हे लवणससुहं पोयवहणेणं एक्कारस वारा ओगाढा, सव्वत्थविय गं लद्धटा, कयकज्जा अणहसमग्गा पुणरवि नियघरं हव्वमागया; तं सेयं खलु अमहं देवाणुप्पिया !, दुवालसमं पि लवणससुहं पोतवहणेणं ओगाहित्तए सिकटु अण्णमणस्सेतमट्ठ पडिसुणेंति२ त्ता, जेणेव अम्मपियरो, तेणेव उवा०; एवं वदासी-एव खलु अम्हे अम्मयाओ !, एक्कारस वारा तं चेव जाव निययं घरं हव्वमागया, तं इच्छामो गं अम्मयाओ !, तुम्हेहि अब्भण्णयाया समाणा दुवालसमं लवणससुहं पोयवहणेणं ओगाहित्तए, तते गं ते मागंदियदारए अम्मपियरो एवं वदासी-इमे ते जाया !, अज्जग जाव परिभाएत्तए तं अणुहोह ताव

जाया ! विडले माणुस्सए इड्डीसक्कारससुदए, किं भे सपच्चवाएणं निरालंबणेणं लवणसमुदोत्तारेणं ?
एवं खल्ल पुत्ता !, दुवालसमी जत्ता सोवसग्गा यावि भवति, तं मा णं तुब्भे दुवे पुत्ता !, दुवालसमं पि
लवण० जाव ओगाहेह, मा ह्हु तुब्भं सरीरस्स वावत्ती भविस्सति; तते णं मांगंदियदारगा अम्मापियरो
दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदासी-एवं खल्ल अम्हे अम्मयाओ !, एक्कारस वारा लवणं ओगाहित्तए, तते णं ते
मांगंदीदारए अम्मापियरो जाहे नो संचाएन्ति बहूहिं आघवणाहिं, पणवणाहिं य, आघवित्तए वा,
पल्लवित्तए वा, ताहे अकामा चेव एयमट्ठं अणुजाणित्था; तते णं ते मांगंदियदारगा अम्मापिज्जहिं अब्भणु-
ण्णाया समाणा गणिमं च, धरिमं च, मेज्जं च, पारिच्छेज्जं च, जहा अरहणगस्स जाव लवणसमुदं बहूहं
जोअणसयाइं ओगाढा ॥ सूत्रम्-८५ ॥ तते णं तेसि मांगंदियदारगाणं अणेगाइं जोयणसयाइं, ओगाढाणं
समाणाणं अणेगाइं उप्पाइयसयातिं पाउब्भूयातिं; तंजहा-अकाले गज्जियं जाव थणियसइं कालियवाते
तत्थ समुट्ठिए, तते णं सा णावा तेणं कालियवातेणं आहुणिज्जमाणी२, संचालिज्जमाणी२, संखोभिज्जमाणी
२, सलिलतिकववेगेहिं आयट्ठिज्जमाणी२, कोट्ठिमं सि करतलाहते विव तेदूसए तत्थेव२; ओवयमाणी य,
उप्पयमाणी य; उप्पयमाणीविव धरणीयलाओ, सिद्धविज्जाहरकन्नगा ओवयमाणीविव गगणतलाओ,
*भट्टविज्जा विज्जाहरकन्नगाविव, पलायमाणीविव महगरुलवेगवित्तासिया, सुयगरकन्नगा धावमाणी-

*एतदन्तर्गतः पाठः अ प्रती नस्ति ।

विव, महाजणरसियसहवित्तथा, ठाणभट्टा आसकिसोरी निगुंजमाणीविव, गुरुजणदिट्ठावराहा सुयण-
 कुलकन्नगा धुम्ममाणीविव, वीचीपहारसततालिया गलियलंबणाविव, गगणतलाओ, रोयमाणीविव*
 सलिलगंड्हिविप्पहरमाणघोरंसुवाएहिं णववहू, उवरतभत्तुया विलवमाणीविव, परचक्करायाभिरोहिया
 परममहब्भयाभिदुया महापुरवरी ज्ञायमाणीविव, कवडच्छोमप्पओगजुत्ता जोगपरिव्वाइया णिसास-
 माणीविव, महाकंतरविणिगयपरिस्संता परिणयवया अम्मया सोयमाणीविव; तवचरणखीणपरिभोगा
 चयणकाले देववरवहू संचुणियकट्टकूवरा, भग्गमेढिमोडियसहस्समाला, सूलाइयवंकपरिमासा, फलहं-
 तरतडतडैतंसंधिवियलंतलोहकीलिया, सव्वंगवियंभिया, परिसडियरज्जुविसरंतसव्वगत्ता, आमग-
 मल्लगभूया अकयपुण्णजणमणोरहोविव; चित्तिज्जमाणगुरुई हाहाकयकणधारणावियवाणियगज्जणकम्म-
 गारविलविया पाणाविहरयणपणियसंपुण्णा बहूहि पुरिससएहिं रोयमाणेहिं, कंद०, सोय०, तिप्प०,
 विलवमाणेहिं; एगं महं अंतो जलगयं गिरिसिहरमासायहत्ता संभग्गकूवतोरणा, मोडियद्वयदंडा, वलय-
 सयखंडिया, करकरस्स तस्थेव विद्ववं उवगया; तते णं तीए णावाए भिज्जमाणीए बहवे पुरिसा विपुलप-
 डियं भंडमायाए अंतो जलंभि णिमज्जावि यावि होत्था ॥ सूत्रम्-६६ ॥ तते णं ते मांगदिघदारगा छेया,
 दक्खा, पत्तट्ठा, कुसला, मेहावी, णिउणसिप्पोवगया, बहुसु पोतवहणसंपराएसु कयकरणलद्धविजया,

अमूढा, अमूढहृत्था, एगं महं फलगखंडं आसादेति; जंसिं च णं पदेसंसि से पोयवहणे विवन्ने, तंसिं च णं पदेसंसि एगे महं रयणदीवे णामं दीवे होत्था, अणेगाइं जोअणातिं आयामविक्खंमेणं, अणेगाइं जोअणाइं परिकखेवेणं णाणाडुमसंडमंडिउदेसे सस्सिरीए पासातीए ४, तस्स णं बहुमज्जेदेसभाए, तत्थ णं महं एगे पासायवडेंसए होत्था, अब्भुगयमूसियए जाव सस्सिरीभूयरूवे पासातीए ४, तत्थ णं पासायवडेंसए रयणदीवेदेवया नामं देवया परिवसति, पावा चंडा रुद्धा साहसिया; तस्स णं पासायवडेंसयस्स चउदिसिं चत्तारि वणसंडा किण्हा किण्होभासा; तते णं ते मागंदियदारगा तेणं फलयखंडेणं उवुल्लमाणा २, रयणदीवतेणं संबुढा यावि होत्था, तते णं ते मागंदियदारगा थाहं लभंति २ सुहुत्ततरं आससंति २, फलगखंडं विसंज्जेति २, रयणदीवं उत्तरंति २, फलाणं मग्गणगवेसणं करंति २, फलातिं णिण्हंति २, आहारंति २, णालिएराणं मग्गणगवेसणं करंति २, नालिएराहं फोडेंति नालिएरतेल्लेणं अणमणस्स गत्ताइ अब्भंगंति २, पोक्खरणीतो ओगाहिंति २, जलमज्जणं करंति २, जाव पच्चुत्तरंति २, पुढविसिलापट्ठयंसि निसीयंति २, आसत्था, वीसत्था, सुहासणवरगया चंपानयरिं अम्मापिउआपुल्लणं च लवणसमुदोत्तारं च कालियवायसमुत्थणं च पोतवहणविवत्तिं च फलयखंडस्स आसायणं च रयणदीवुत्तारं च अणुचिंतेमाणा २, ओहतमणसंकप्पा जाव झियायेन्ति; तते णं सा रयणदीवेदेवया ते मागंदियदारए ओहिणा आभोएति,

असिफलवगहत्था सत्तट्टतलप्पमाणं उहुं वेहासं उप्पयति २, ताते उक्किट्ठाए जाव देवगईए बीइवयमाणी २, जेणेव मांगंदियदारए तेणेव आगच्छति २, आसुरुत्ता मांगंदियदारए खरफरुसनिट्ठरवय-
णेहिं एवं वदासी-हं भो मांगंदियदारया !, अप्पत्थियपत्थिया जति णं तुब्भे मए सद्धिं विउलातिं
भोगभोगाहं भुंजमाणा बिहरह, तो भे अत्थि जीविअं, अहणं तुब्भे मए सद्धिं विउलातिं नो बिहरह,
तो भे इमेणं नीलुप्पलगवल्लुगुल्लय जाव खुरधारणं असिणा रत्तगंडमंसुयाहं माउयाहिं उवसोहियाहं
तालफलाणीव सीसाहं एगंते एहेमि; तते णं ते मांगंदियदारगा रयणदीवदेवयाए अंतिए सो० भीया,
करयल० एवं जणं देवाणुप्पिया ! वनिस्ससि, तस्स आणाउववायवयणनिहेसे चिट्ठिरसामो, तते णं सा
रयणदीवदेवया ते मांगंदियदारए गेण्हति २, जेणेव पासायवड्डिसए तेणेव उवागच्छह २, असुभपोगलाव-
हारं करेति २, सुभपोगलपक्खेवं करेति २ त्ता, पच्छा तेहिं सद्धिं विउलातिं भोगभोगाहं भुंजमाणी
बिहरति, कल्लकाहिं च अमयफलार्तिं उवणेति ॥ सूत्रम्-८७ ॥

सर्वं सुगमं, नवरं-‘निरालंबणेणं’-निष्कारणेन प्रत्यपायसम्भवे वा त्राणायाम्बनीयवस्तुवर्जितेन, ‘कालियावाए
तत्थ’-त्ति-कालिकावातः-प्रतिकूलवायुः, ‘आहुणिज्जमाणी’त्यादि, आप्रयमाना कम्पमाना विद्रवमुपगतेति सम्बन्धः,
सञ्चाल्यमाना-स्थानात् स्थानान्तरनयनेन सङ्कोभ्यमाना-अधो निमज्जनतः तद्गतलोकक्षोभोत्पादाद्वा सलिलातीक्ष्णवेगेन
तिवर्त्यमाना-आक्रम्यमाणा कुड्डिमे करतलेनाहतो यः स तथा स इव, ‘तेंदूसए’-त्ति-कन्दुकः, तत्रैव प्रदेशेऽधः पतन्ती

वा-अधो गच्छन्ती उत्पतन्ती वा-ऊर्ध्वं यान्ती तथोत्पतन्तीव धरणीतलात्, सिद्धविद्या विद्याधरकन्यका तथाऽधः पतन्तीव, गगनतलाद् अष्टविद्या विद्याधरकन्यका, तथा-विपलयमानेव-भयाद्भावन्तीव महागरुडवेगवित्रासिता भुजगकन्यका धावन्तीव, महाजनस्य रसितशब्देन वित्रस्ता स्थानप्रष्टाऽक्षकिशोरी, तथा-विगुञ्जन्तीव-अव्यक्तशब्दं कुर्वन्तीव अवनमन्तीव वा, गुरुजनदृष्टापराधा-पित्राद्युपलब्धव्यलीका सुजनकुलकन्यका कुलीनेति भावः, तथा-घूर्णन्तीव-वेदनया थरथरायमाणेव वीचिप्रहारश्चतताडिता हि स्त्री वेदनया घूर्णतीति वेदनयेव घूर्णयन्तीत्येवमुपमानं द्रष्टव्यं, गलितलम्बनेव-आलम्बनाद् अष्टेव गगनतलाद्-आकाशात् पतितेति गम्यते, यथा क्षीणबन्धनं फलाद्याकाशात् पतति एवं साऽपीति, क्वचित्तु-गलितलम्बना इत्येतावदेव दृश्यते, तत्र लम्बयन्ते इति लम्बनाः-नङ्गरास्ते गलिता यस्यां सा तथा, तथा रुदन्तीव, कैः केत्याह-सलिलभिन्ना ये ग्रन्थयस्ते सलिलग्रन्थयः ते च ते, 'विप्पहरमाण'ति-विप्रकिरन्तश्च सलिलं क्षरन्त इति समासः त एव स्थूरा अश्रुपाता-स्तैनवधूवरुपरतभर्तृका, तथा विलपन्तीव, कीदृशी केत्याह-परचक्रराजेन-अपरसैन्यनृपतिनाऽभिरहिता-सर्वतः कृतनिरोधा-या सा तथा, परममहाभयाभिद्रुता महापुरवरी, तथा क्षणिकस्थिरत्वसाधर्म्यात् ध्यायन्तीव कीदृशी केत्याह-कपटेन-वेषा-द्यन्यथात्वेन यच्छब्दं तेन प्रयोगः-परप्रतारणव्यापारः तेन युक्ता या सा, तथा, योगपरित्राजिका-समाधिप्रधानव्रतिनी-विशेषः, तथा निःश्वसन्तीव अधोगमनसाधर्म्यात् तद्गतजननिःश्वाससाधर्म्याद्वा निःश्वसन्तीव कीदृशी केत्याह-महाका-न्तारविनिर्गता परिश्रान्ता च या सा तथा परिणतवया-विगतयौवना, 'अम्मय'ति-अम्बा पुत्रजन्मवती, एवंभूता हि स्त्री भ्रमप्रचुरा भवति, ततश्चात्यर्थं निःश्वसितीत्येवं सा विशेषितेति, तथा तद्गतजनविषादयोगात् शोचन्तीव, कीदृशी केवेत्याह-

तपश्चरणं-ब्रह्मचर्यादि तत्फलमपि उपचारात् तपश्चरणं-स्वर्गसम्भवमोगजातं तस्य क्षीणः परिभोगो यस्याः सा तथा, व्यवनकाले देववरवधूः, अथवा-‘उत्पयमाणीविवे’त्यादिविशब्दस्यान्यत्र योगादुत्पतन्ती नौः, केव ?-सिद्धविद्या-विद्याधरकन्यकेवेत्यादि व्याख्येयमिति, तथा सञ्चिन्तानि काष्ठानि कूबरं च-तुण्डं यस्याः सा तथा, तथा भग्ना मेढी-सकलफलकाधारभूतकाष्ठरूपा यस्याः सा तथा, मोटितो-भयः सहसा-अकस्मात् सहस्रसङ्ख्यजनाश्रयभूतो वा मालो-मालकः उपरितनमागो जनाधारो यस्याः सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, तथा शूलाचितेव-शूलाग्रोतेव गिरिशृङ्गा-रोहणेन निरालम्बनतां गतत्वाच्छूलाचिता वङ्को-वक्रः परिमर्शो-जलधिजलस्पर्शो-यस्याः सा तथा, ततः कर्मधारयः, अथवा-शूलायितः-आचरितशूलारूपः स्कन्दिदत्परिकरत्वात् ; ‘शूलाहच’चि-पाठे तु शूलायमानो वङ्कश्च-वक्रः ‘परिमासो’चि-नौगतकाष्ठविशेषो नाविकप्रसिद्धो यस्यां सा तथा, फलकान्तरेषु-सङ्घटित-फलकविवरेषु तटतटायमानाः-तथाविधश्चानि विद्धानाः स्फुटन्तो-विघटमानाः सन्धयो-मीलनानि यस्यां सा तथा, विगलन्त्यो लोहकीलिका यस्यां सा तथा, ततः कर्मधारयः, तथा सर्वाङ्गैः-सर्वावयवैर्विजृम्भिता-विघृततां गता या सा तथा, परिघटिता रज्जवः-फलकसङ्घातनद्वरिका यस्याः सा तथा, अत एव ‘विसरन्त’चि-विशीर्यमाणानि सर्वाणि गात्राणि यस्याः सा तथा, ततः कर्मधारयः, आमकमल्लकभूता-अपक्वशरावकल्पा, जलसम्पर्के क्षणेन विलयनात्, तथा अकृतपुण्यजनमनोरथ इव चिन्त्यमाना-कथमि-गमेतामापदं निस्तरिष्यतीत्येवं विकल्प्यमाना गुर्वी-गुरुका, आपदः सकाशात् दुःसमुद्धरणीयत्वात्, निष्पुण्यजनेनापि

स्वो मनोरथः कथमयं पूरयिष्यत इत्येवं चिन्तयमानो दुर्निर्वहत्वाद् गुरुरेव भवन्तीति तेनोपमेति, तथा हाहाकृतेन-
हाहाकारेण कर्णधाराणां-निर्यामकाणां नाविकानां-कैवर्त्तानां वाणिजकजनानां कर्मकराणां च प्रतीतानां विलपितं-विलापो
यस्यां सा तथा, नानाविधै रत्नैः पण्यैश्च-भाण्डैः सम्पूर्णा या सा तथा, 'रोयमाणोहि'ति सशब्दमश्रूणि विमुञ्चत्सु,
'कन्दमाणोहि'ति-शोकात् महाध्वनिं मुञ्चत्सु, 'सोयमाणोहि'-शोचत्सु मनसा खिद्यमानेषु, 'तिप्पमाणोहि'ति-भयात्
प्रस्वेदलालादि तर्पत्सु, 'विलपत्सु'-आर्त्तं जल्पत्सु एकं महत्, 'अंतो जलगयं'ति-जलान्तर्गतं गिरिशिखरमासाद्य
सम्पन्नः कूपकः-कूपकस्तम्भो यत्र यत्र सितपटो निबध्यते तोरणानि च यस्यां सा तथा, तथा मोदिता ध्वजदण्डा यस्यां
सा तथा, बलकानां-दीर्घदारुरूपाणां शतानि खण्डानि यस्यां सा तथा, अथवा बलयज्ञैः-बलयज्ञाकारखण्डजैः खण्डिता
या सा तथा, 'करकर'ति-करकरेतिशब्दं विदधाना तत्रैव जलधौ विद्रवं-विलयमुपगतेति, 'पोयवहणसंपराप्सु'ति-
सम्परायः-मङ्गलामः तद्व्यानि भीषणानि पोतवहनकार्याणि तानि तथोन्यन्ते तेषु, देवताविशेषणानि विजयचौरविशेषणवद्
गमनीयानि; 'असिखेडगवग्गाहृत्य'ति-खड्गफलकाम्यां व्यग्रौ हस्तौ यस्याः सा तथा, 'रत्तगंडमंसुयाइ'ति-
रक्तौ-रञ्जितौ गण्डौ यैस्तानि रक्तगण्डानि तानि इमश्रणि-कर्चकेशाः ययोस्ते रक्तगण्डश्मश्रुके, 'माउयाहि उवसोहि-
याइ'ति-इह माउयाउ उत्तरोष्ठरोमाणि सम्भाव्यन्ते, अथवा-'माउया'-सल्यो मातरो वा ताभिः उपशोभिते-समारचित-
केशत्वादिना जनितशोभे उपशोभिते वा-निर्मलीकृते शिरसी-मस्तके छिच्चेति वाक्यशेषः, 'जणणं देवानुप्पिण्'त्यादि, यं

कञ्चन प्रेक्ष्याणामपि प्रेक्ष्यं देवानुप्रिया वदिष्यति-उपदेक्ष्यति-यदुतायमाराध्यः, 'तस्स'ति-तस्यापि आस्तां भवत्याः आज्ञा अवश्यं विधेयतया आदेशः उपातः-सेवावचनं-अनियमपूर्वक आदेश एव निर्देशः-कार्याणि प्रति प्रश्ने कृते यन्नियतार्थ-मुत्तरमेतेषां समाहारद्वन्द्वः तत्र, अथवा-यद्देवानां प्रिया वदिष्यति, 'तस्स'ति-तत्र आज्ञादिरूपे स्थास्यामः-वर्तिष्याम इति, 'अमयफलाहं'ति-अमृतोपमफलानि ।

तते णं मा रयणदीवदेवया, सक्कवयणसंदेसेणं सुट्टिएणं लवणाहिबइणा लवणसमुहे तिसत्ताखुत्तो अणुपरियट्ठियव्वेत्ति, जं किंचि तत्थ तणं वा, पत्तं वा, कट्ठं वा, कयवरं वा, असुहं पूतियं दुरभिगंधमचोक्खं तं सव्वं आहुणिय२, तिसत्ताखुत्तो एणंते एहेयव्वं तिकट्ठु णित्ता; तते णं सा रयणदीवदेवया, ते मागं-दियदारए; एवं वदासी-एवं खलु अहं देवाणुप्पिया !, सक्कं सुट्टियं० तं चेव जाव णित्ता; तं जाव अहं देवा० !, लवणसमुहे जाव एहेमि ताव तुब्भे इहेव पासायवडिंसए सुहंसुहेणं अभिरममाणा विट्ठह, जति णं तुब्भे एयंसि अंतरंसि उव्विग्गा वा, उत्सुया वा, उत्पुया वा, भवेज्जाह; तो णं तुब्भे पुरच्छिभिह्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो ऊऊ सया साहीणा तं०-पाउसे य वासारत्ते य,-" तत्थ उ कंदलसिलिधदंतो णित्तरवरपुण्णपीवरकरो । कुडयज्जुणणीवसुरभिदाणो पाउसउज्जयवरो साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य-सुरगोवमणिविचित्तो ददुरकुलरसियउज्जारवो । बरहिणिविदपरिणद्धसिहरो वासारत्तो उऊप-ठवतो साहीणो ॥ २ ॥ " तत्थ णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, बहुसु वावीसु य, जाव सरसरपंतियासु बहसु

आलीघरएसु य, मालीघरएसु य, जाव कुसुमघरएसु य, सुहंसुहेणं अभिरममाणा विहरेज्जाह; जति णं तुब्भे एत्थवि उव्विग्गा वा, उस्सुया वा, उप्पुया वा, भवेज्जाह; तो णं तुब्भे उत्तरिहं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो ऊऊ सया साहीणा तं०-सरदो य हेमंतो य, “तत्थ उ सणसत्तवणकउओ नीलुप्पलपउम-नल्लिणसिंगो । सारसचक्कायरवितघोसो सरयऊऊगोवती साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य सियकुंदधवलजोणहो कुसुमितलोद्धवणसंडमंडलतलो । तुसारदगधारपीवरकरो हेमंतऊऊससी सया साहीणो ॥ २ ॥” तत्थ णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, वावीसु य जाव विहरेज्जाह, जति णं तुब्भे तत्थवि उव्विग्गा वा जाव उस्सुया वा भवेज्जाह, तो णं तुब्भे अवरिहं वणसंडं गच्छेज्जाह; तत्थ णं दो ऊऊ साहीणा, तं०-“वसंते य गिम्हे य, तत्थ उ सहकारचारुहारो किंसुयकणिणयारासोगमउडो । ऊसिततिलगबउलायवत्तो वसंतउऊणरवती साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य पाडलसिरीससलिलो मलियावासंतियधवलवेलो । सीयलसुरभिअनिलमगर-चरिओ गिम्हेऊऊसागरो साहीणो ॥ २ ॥” तत्थ णं बहुसु जाव विहरेज्जाह, जति णं तुब्भे देवा० ! तत्थवि उव्विग्गा उस्सुया भवेज्जाह, तओ तुब्भे जेणेव पासायवडिसए तेणेव उवागच्छेज्जाह, ममं पडि-वालेमाणा २ चिट्ठेज्जाह, मा णं तुब्भे दक्खिणिहं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं महं एगे, उग्गविसे, चंड-विसे, घोरविसे, महाविसे, अइकायमहाकाए, जहा तेयनिसग्गे, मसिमहिसामूसाकालए, नयणविसरो-सपुण्णे, अंजणपुंजनियरप्पगासे, रत्तच्छे, जमल्लुपलंचचलंतजीहे धरणिपलवेणिभूए, उक्कडफुडकुडि-

लज्जडिलकवखडवियडफडाडोवकरणदच्छे, लोगाहारधम्ममाणधमधमैतघोसे, अणागलियचंडतिव्वरोसे, समुहिं तुरियं, चवलं धमधमंतदिट्ठीविसे सण्णे य परिवसति; मा णं तुब्भं सरीरगस्स वावत्ती भविस्सइ; ते मागंदियदारए दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदति, वेउव्वियसमुधाएणं समोहणति, ताए उक्किट्ठाए लवणसमुहं तिसत्तखुत्तो अणुपरियेदुं पयत्ता यावि होत्था ॥ सूत्रम्-८८ ॥

‘सक्कवयणसंदेसेणं’ति-शुक्रवचनं चासौ सन्देशश्च-भाषकान्तरेण देशान्तरस्थस्य भग्नं शुक्रवचनसन्देशः तेन, अशुचिकं-अपवित्रं, समुद्रस्याशुद्धिमात्रकारकं पत्रादीति प्रक्रमः पूतिकं-जीर्णतया कुथितप्रायं, दुरभिगन्धं-दुष्टगन्धं किमुक्तं भवति ? अचोक्ष अशुद्धे; ‘तिसत्तखुत्तो’ति-त्रिभिर्गुणिताः सप्त त्रिसप्त वाराः त्रिसप्तकृत्वः, एकविंशतिवारानित्यर्थः; ‘एयंस्मि अंतरंस्मि’ति-एतस्मिन्नवसरे विरहे वा, ‘उव्विगण’ति-उद्विग्नौ उद्वेगवन्तौ, ‘उप्पिच्छ’चि-भीतौ, पाठान्तरेण-उत्प्लुतौ-भीतावेव; ‘उस्सुय’चि उस्सुक्कौ अस्मत्समागमनं प्रति, ‘तत्थ णं दो उदु’इत्यादि, तत्र-पौरस्त्यं वनखण्डे द्वौ क्रतू-कालविशेषौ सदा स्वाधीनौ-अस्तित्वेन स्वायत्तौ, तज्जन्यानां वनस्पतिविशेषपुष्पादीनां सद्भावात्, तद्यथा-ग्रावृट्-वर्परित्रश्च, आषाढश्रावणौ भाद्रपदाश्वयुजौ चेत्यर्थः, अनयोरेव रूपकालङ्कारेण वर्णनाय गीतिकाद्वयम्, ‘तत्थ उ’इत्यादि, तत्रैव पूर्ववनखण्डे नान्यत्रौदीच्ये पश्चिमे चेत्यर्थः, कन्दलानि च-प्रत्यग्रलताः सिलिन्ध्राश्च-भूमिस्फोटाः, अन्ये त्वाहुः-कन्दलप्रधानाः सिलिन्ध्रा-बृक्षविशेषा ये प्रावृणि पुष्यन्ति, सितकुसुमाश्च भवन्ति त एव कुसुमिताः सन्ती दन्ता यस्य धवलत्वमाधर्म्यात् सः कन्दलसिलीन्ध्रदन्तः, इह च सिलीन्ध्राणां कुसुमितत्वविशेषणं सामर्थ्याद् व्याख्यातं,

कुसुमाभावे तेषां प्रावृषोऽन्यत्रापि कालान्तरे सम्भवादिति, तथा 'निउरो'चि-वृक्षविशेषः, तस्य यानि वरपुष्पाणि तान्येव पीवरः-स्थरः करो यस्य स तथा, कुटजार्जुननीपा-वृक्षविशेषस्तत् पुष्पाणि कुटजार्जुननीपानि तान्येव सुरभिदानं-सुगन्धिमदजलं यस्य स तथा, प्रावृद्ध ऋतुरेव गजवरः प्रावृद्धऋतुगजवरः स्वाधीनः, इह सिलिन्ध्रादिवनस्पतीनां कालान्तराकृतकुसुमानां सदाकुसुमितानां भावादात्मवशोऽस्तीति भावः ॥ १ ॥ तथा तत्रैव वनखण्डे सुरगोपा-इन्द्रगोप-कामिघाना रक्तवर्णाः कीटास्त एव मणयः पद्मरागादयः तैर्विचित्रः-कर्जुरो यः स तथा, तथा दर्दुरकुलरसितं-मण्डूकसमूहरटितं तदेव उज्झररवो-निर्झरशब्दो यत्र स तथा, बर्हिणवृन्देन-शिखण्डिसमूहेन परिणद्धानि शिखराणि ऋतुपक्षे वृक्षसम्बन्धीनि पर्वतपक्षे कूटानि यत्र स तथा वर्षारात्रऋतुरेव पर्वत इति विग्रहः, स्वाधीनः-स्वायत्तस्तद्धर्माणां सर्वदा तत्र भावादिति ॥ २ ॥ 'वावीसु'इत्यादि प्रथमाध्ययनवत्, 'सरओ हेमंतो य'चि-कार्तिकमार्गशीर्षौ पौषमाघौ चेत्यर्थः इहापि गीतिकाद्वयं-'तत्थ उ'इत्यादि, तत्रैव सनो-वल्लकप्रधानो वनस्पतिविशेषः सप्तपर्णः-सप्तच्छदस्तयोः पुष्पाणि सनसप्तपर्णानि तान्येव ककुदं-स्कन्धदेशविशेषो यस्य स तथा, नीलोत्पलपद्मनलिनानि-जलजकुसुमविशेषास्तान्येव शृङ्गे यस्य स तथा, सारसाश्रकवाकाश्च-पक्षिविशेषास्तेषां 'रविच्यं'ति-रुतं तदेव घोषो-नर्दितं यस्य स तथा शरहतुरेव गोपतिः-मवेन्द्रःशरहतुगोपतिः स्वाधीनः ॥ १ ॥ तथैव तत्र वनखण्डे सितानि यानि कुन्दानि-कुन्दाभिधानवनस्पतिकुसुमानि तान्येव श्वला ज्योत्स्ना-चन्द्रिका यस्य स तथा, पाठान्तरेण-सितकुन्दविमलजोणहो'चि स्पष्टं, कुसुमितो यो लोध्रवनखण्डः स एव मण्डलतलं-विम्बं यस्य स तथा, तुषारं-हिमं तत्प्रधानाः या उदकधारा-उदकबिन्दुप्रवाहास्ता एव पीवराः-

स्थूलाः कराः—किरणा यस्य स तथा, हेमन्तऋतुरेव शशी-चन्द्र इति विग्रहः स्वाधीनः ॥ २ ॥ तथैव 'वसन्ति गिम्हे य'चि- फाल्गुनचैत्रौ वैशाखज्येष्ठौ चेत्यर्थः, 'तत्थ उ' इत्यादि, गीतिकाद्वयं, तत्र च सहकाराणि-चतुष्टुष्याणि तान्येव चारुहरीरौ यस्य स तथा, किंशुकानि-पलाशस्य कुसुमानि कर्णिकाराणि-कर्णिकारस्य अशोकानि चाशोकस्य तान्येव सुकुटं-किरीटं यस्य स तथा, उन्मिष्टं-उन्नतं तिलकबकुलानि-तिलकबकुलकुसुमानि तान्येवातपत्रं-छत्रं यस्य स तथा, वसन्तऋतुर्नरपतिः स्वाधीनः प्रतीतम् ॥ १ ॥ तत्र च पाटलाशिरीषाणि-पाटलाशिरीषकुसुमानि तान्येव सलिलं यत्र स तथा मल्लिका-विचकिलो वासन्तिका-लताविशेषः तत्कुसुमानि मल्लिकावासान्तिकानि तान्येव धवला-सिता वेला-जलशृङ्खल्यस्य स तथा, शीतलः सुरभिश्च योऽनिलो-वायुः स एव मकरचरितं यत्र स तथा, इह चानिलशब्दस्य अकारलोपः प्राकृतत्वात् 'अरण्यं अलायं लाडय' मित्यादिवत्, ग्रीष्मऋतुसागरः स्वाधीन इति । 'उग्गविसे' इत्यादि उग्रं दुर्जरत्याद्विषं यस्य स उग्रविषः, एवं सर्वत्र, नवरं चण्डं झगिति व्यापकत्वात्, पाठान्तरे तु- 'भोगविसे' इति तत्र भोगः शरीरं स एव विषं यस्येति, चोरं परम्परया पुरुषसहस्रस्यापि घातकत्वात्, महत् जम्बूद्वीपप्रमाणशरीरस्यापि विषतयाऽऽभवनात्, कायान्-शरीराणि शेषाहीनामतिक्रान्तोऽतिकायः, अत एव महाकायः, 'जहा तेयनिसग्गे' 'ति-शेषविशेषणानि यथा गोशालक-चरिते तथेहाभ्येतव्यानीत्यर्थः, तानि चैतानि 'मस्मिन्हिसमूसाकालगे' मपी च महिषश्च मूपा च-स्वर्णादितापन-भाजनविशेष इति द्वन्द्वः एता इव कालको यः स तथा, 'नयणविसरोसपुण्णो' नयनविषेण-दृष्टिविषेण रोषेण च पूर्ण इत्यर्थः, 'अंजणपुंजनिगरप्पगास्' कञ्जपुञ्जानां निकर इव प्रकाशते यः स तथा, 'रत्तच्छे जमलजुयलचंचलचलं-

तजोहे' यमलं-सहवर्त्ति युगलं-द्वयं चञ्चलं च यथा भवत्येवं चलन्त्योः-अतिचपलयोजिह्वयोर्यस्य स तथा, 'धरणिनल-
वेणिभूर' धरणीतलस्य वेणीभूतो-वनिताशिरसः केशवन्धविशेष इव यः कृष्णत्वदीधन्वश्शृङ्गत्वपश्चाद्भागत्वादिसाधम्यति स
तथा, 'उक्कडुडकुडिलजडिलककम्बडविगडफडाडोवकरणदच्छे' उत्कटो बलवताऽन्येनाध्वंसनीयत्वात् स्फुटो-व्यक्तः
अत्यन्विहितत्वात् कुटिलः-तत्स्वरूपत्वात् जटिलः-स्कन्धदेशे केसरिणामिवाहीनां केसरसद्भावात् कर्कशो-निष्ठुरो बलवत्त्वात्
निकटश्च-विस्तीर्णो यः स्फटाटोपः-फणासंरम्भः तत्करणे दक्षो यः स तथा, 'लोहागरधम्ममाणधमधमंतघोसे' -
लोहाकरे ऽमायमानं-अग्निना ताप्यमानं लोहमिति गम्यते, तस्यैव यद्गममायमानो-धमधमेतिवर्णव्यक्तिमिवोत्पादयन्
बोषः-शब्दो यस्य स तथा, 'अणागलियचंडतिन्वरोसे'-अनर्गलितः-अनिवारितोऽनाकलितो वा-अप्रमेयश्चण्डतीव्रः-
अत्यर्थतीव्रो रोषो यस्य स तथेति, 'समुहिं तुरियं चवलं धमंतं'ति शुनो मुखं श्मुखं तस्यैवाचरणं श्वघृषि-कौलेयकस्यैव
भषणतां त्वरितचपलं-अतिचटुलतया धमन्-शब्दं कुर्वन्नित्यर्थः ।

तए नं ते मांगंदियदारया तओ सुहुत्तंतरस्स पासायवडिंसए सहं वा, रतिं वा, धितिं वा, अलभ-
माणा अणणमणणं एवं वदासी-एवं खलु देवा० !, रयणदीवदेवया अम्हे एवं वदासी-एवं खलु अहं सक्क-
वयणसंदेसेणं सुट्टिएणं लवणाहिवइणा जाव वावत्ती भविस्सइ, तं सेयं खलु अमहं देवाणस्पिया !, पुर-
च्छिमिल्ले वणसंडं गमित्तए, अणणमणणस्स एयमट्ठं पडिसुणंति२, जेणेव पुरच्छिमिल्ले, वणसंडे, तेणेव
उवागच्छंति२, तत्थ नं वावीसु य जाव अभिरममाणा आलीघरएसु य जाव विहरंति; तते नं ते मांगं-

दियदारया तत्थवि सइं वा जाव अलभमाणा, जेणेव उत्तरिल्ले वणसंडे, तेणेव उवा०२, तत्थ णं वावीसु
 य जाव जालीघरएसु य विहरंति; तते णं ते मांगंदियदारया तत्थवि सतिं वा जाव अलभ० जेणेव
 पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे, तेणेव उवा० २ जाव विहरति; तते णं ते मांगंदिय० तत्थवि सतिं वा जाव अलभ०
 अणमणं, एवं वदासी-एवं खलु देवा० !, अम्हे रयणदीवदेवया एवं वयासी-एवं खलु अहं देवाणु-
 प्पिया !, सक्कस्स वयणसंदेसेणं सुट्ठिएण लवणाहिवहणा जाव मा णं तुभं सरीरगस्स वावत्ती भवि-
 स्सति, तं भवियच्चं एत्थ कारणेणं, तं सेयं खलु अमहं दक्खिणिहं वणसंडं गमित्तए त्तिकहु अणम-
 णस्स एतमहं पडिसुणेंति२, जेणेव दक्खिणिहं वणसंडे, तेणेव पहरेत्य गमणाए; तते णं गंधे निद्धाति
 से जहा नामए अहिमडेति वा जाव अणिट्ठतराए चेव, तते णं ते मांगंदियदारया तेणं असुभेणं गंधेणं
 अभिभूया समाणा सएहिं२ उत्तरिल्लेहिं आसातिं पिहेंति२, जेणेव दक्खिणिहं वणसंडे तेणेव उवागया,
 तत्थ णं महं एणं आयातणं पासंति२; अट्ठियरासिसतसंकुलं, भीमदरिसणिज्जं, एणं च तत्थ सूलाहतयं,
 पुरिसं, कलुणातिं विस्सरतिं कट्ठातिं कुच्चमाणं पासंति; भीता जाव संजातभया जेणेव से सूलाति-
 यपुरिसे तेणेव उवागच्छंति२, तं सूलाहयं एवं वदासी-एस णं दे० ! कस्साघये तुमं च णं के कओ
 वा, इहं हव्वमागए केण वा इमेयारुवं आवतिं पाविए !; तते णं से सूलातियए पुरिसे मांगंदियदारए

एवं वदासी-एस गं देवाणु० ! रयणदीवदेवयाए आघयणे अहणं देवाणुप्पिया ! जंबुदीवाओ दीवाओ, भारहाओ वासाओ, कागंदीए आसवाणियए, विपुलं पणियमंडमायाए पोतवहणेणं लवणसमुदं ओयाए, तते गं अहं पोयवहणविवत्तीए निब्बुडु मंडसारे एगं फलगखंडं आसाएमि; तते गं अहं उवुज्झमाणे२; रयणदीवतेणं संवूढे, तते गं सा रयणदीवदेवया ममं ओहिणा पासइ२, ममं गेणहइ २, मए सद्धि विपु-
लतिं भोगभोगातिं सुंजमाणी विहरति; तते गं सा रयणदीवदेवया अणदा कयाइ अहालहुसगंसि अवराहंसि परिकुविया समानी ममं एतारूवं आवतिं पावेइ, तं ण गज्जति गं देवा० !, तुमंहं पि इमेसि सरीराणं का मणे आवती भविस्सइ !, तते गं ते मागंदियदारया तस्स सूलाइयगस्स अंतिए एयमत्थं सोच्चा, णिसम्म, बलियतरं भीया जाव संजायभया सूलाइतगं पुरिसं एवं व०-कहणं देवाणु० !, अमहे रतणदीवदेवयाए हत्थाओ साहत्थि णित्थरिज्जामो !, तते गं से सूलाइयए पुरिसे ते मागंदिय० एवं वदासी-एस गं देवाणु० !, पुरिच्छिमिल्ले वणसंडे सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे सेलए नामं आसरूव-
धारी जक्खे परिवसति, तए गं से सेलए जक्खे चोइसट्टमुद्धिपुणमासिणीसु आगयसमए पत्तसमये महया २ सदेणं एवं वदति-कं तारयामि !, कं पालयामि !; तं गच्छह, गं तुमं देवा० !, पुरिच्छिमिल्लं वणसंडं सेलगस्स जक्खस्स महरिहं पुप्फवणियं करेइ२, जणुपायवडिया पंजलिउडा विणएणं पज्जुवा-
समाणा चिट्ठह, जाहे गं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदेज्जा-कं तारयामि !, कं पाल-

यामि !; ताहे तुम्भे वदह-अम्हे तारयाहि, अम्हे पालयाहि; सेलए भे जक्खे परं रयणदीवदेवयाए
 हत्थाओ साहत्थि गित्थारेज्जा, अण्णहा भे न याणामि इमेसिं सरीरणं का मण्णे आवई भविस्सह ?
 ॥ सूत्रम् ८९ ॥ तेते णं ते मागंदिय० तस्स सुलाहयस्स अंतिए ण्यमट्ठं सोच्चा, निसम्म; भिण्णं, चंडं,
 चवलं, तुरियं, वेहयं जेणेव पुरच्छिभिह्ले वणसंडे, जेणेव पोक्खरिणी, तेणेव उवा०, पोक्खरिणिं गाहंति२,
 जलमज्जणं करेन्ति२, जाहं तत्थ उप्पलाहं जाव गेण्हंति२, जेणेव मेलगस्स जक्खस्स जक्खाययेणे,
 तेणेव उ०२, आलोए पणामं करेत्ति२, महरिहं पुक्खणियं करेत्ति२, जण्णुपायवडिया, सुस्सुसमाणा, णमं-
 समाणा पज्जुवासंति; तते णं मे सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदासी-कं तारयामि !,
 कं पालयामि !; तते णं ते मागंदियदारया उट्ठाए उट्ठेत्ति, करयल० एवं व०-अम्हे तारयाहि, अम्हे पाल-
 याहि; तए णं से सेलए जक्खे ते मागंदिय०, एवं वया०-एवं खलु देवाणुप्पिया !, तुम्भं मए सद्धिं लव-
 णसमुद्देणं मज्झं२, बीहवयमाणं सा रयणदीवदेवया पावा, चंडा, रुद्धा, खुद्धा, साहसिया बह्महिं ग्वरएहि
 य, मउण्हि य, अणुलोमेहि य, पडिलोमेहि य, सिंगारेहि य, कलुणेहि य, उवसग्गेहि य, उवसग्गं
 करेहि; तं जति णं तुम्भे देवा० ! रयणदीवदेवयाए एतमट्ठं आढाह वा, परियाणह वा, अवयेक्खह वा,
 तो भे अहं पिट्ठातो विधुणामि, अह णं तुम्भे रयणदीवदेवयाए एतमट्ठं णो आढाह, णो परियाणह, णो
 अवेक्खह, तो भे रयणदीवदेवयाहत्थातो साहत्थि गित्थारेमि; तए णं ते मागंदियदारया सेलगं जक्खं,

एवं वदासी-जणं देवानु० ! वदस्सन्ति तस्स णं उववायवयणणिहेसे चिद्धिस्सामो, तते णं से सेलए जक्खे उत्तरपुरच्छिमं दिसीभागं अवक्कमतिर, वेउब्बियसमुग्याणं समोहणतिर, संखेज्जातिं जोयणाइं दंढं निस्सरह, दोच्चपि तच्चपि वेउब्बियसमु० २, एगं महं आसरूवं विउच्चवह२, ते मागंदियदारए एवं वदासी-हं भो मागंदिया !, आरुह णं देवानुप्पिया !, मम पिट्ठसि, तते णं ते मागंदिय०, हट्ठ०, सेल-गस्स जक्खस्स पणामं करेतिर, सेलगस्स पिट्ठिं दुरुद्धा; तते णं से सेलए ते मागंदिय०, दुरुद्धे जाणित्ता, सत्तट्ठतालप्पमाणमेत्तातिं उड्डं वेहासं उप्पयति, उप्पहत्ता य ताए उक्किट्ठाए, तुरियाए, देवयाए, लवण-समुदं मज्झंमज्जेणं, जेणेव जंबुद्वीवे दीवे, जेणेव भारहे, जेणेव चंपा नयरी, तेणेव पहरेतथ गमणाए ॥ सूत्रम् १० ॥ तते णं सा रयणदीवदेवया लवणसमुदं तिसत्तखुत्तो अणुपरियद्वति, जं तत्थ तणं वा जाव एहेति, जेणेव पासायवडेंसए तेणेव उवागच्छतिर, ते मागंदिया पासायवडेंसए अपासमाणी जेणेव पुरच्छिमिहे वणसंडे जाव सव्वतो समंता मगणगवेसणं करेतिर, तेसि मायंदियदारगणं कच्छइ सुतिं वा ३, अलभमाणी जेणेव उत्तरिहे एवं चेव पच्चत्थिमिहेवि जाव अपासमाणी ओहिं पउजंति; ते मागंदियदारए सेलएणं सद्धिं लवणसमुदं मज्झंमज्जेणं वीहवयमाणे२, पासतिर, आसुरुत्ता असिखेहगं नेणहतिर, सत्तट्ठ जाव उप्पयतिर, ताए उक्किट्ठाए जेणेव मागंदिय० तेणेव उवा० २, एवं व०-हं भो मागं-

दिय० अप्पत्थियपत्थिया किणं तुब्भे जाणह ममं विप्पजहाय सेलएणं जक्खेणं सद्धिं लवणसमुदं मज्झं-
 मज्झेणं, वीतीवयमाणा !; तं एवमवि गए जह णं तुब्भे ममं अवयक्खह तो भे अत्थि जीवियं, अहण्णं
 णावयक्खह तो भे इमेणं नीलुप्पलगवल जाव एडेमि, तते णं ते मागंदियदारया रयणदीवदेवयाए अंतिए
 एयमदं सो०, णिस०; अभीया, अतत्था, अणुव्विग्गा, अक्खुभिया, असंभंता, रयणदीवदेवयाए एयमदं
 नो आहंति, नो परि०, णो अवयक्खंति; अणाढायमाणा अपरि०, अणवयक्खमाणा सेलएण जक्खेण
 सद्धिं लवणसमुदं मज्झंमज्झेणं वीतिवयंति; तते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदिया जाहे नो संचाएति,
 बहूहिं पडिलोमेहि य, उवसग्गेहि य, चालित्तए वा, खोभित्तए वा, विपरिणामित्तए वा, लोभित्तए वा,
 ताहे महुरेहि सिंगारेहि य, कलुणेहि य, उवसग्गेहि य, उवसग्गेउं पयत्ता यावि होत्था; हं भो मागं-
 दियदारगा !, जति णं तुब्भेहिं देवाणुप्पिया !, मए सद्धिं हसियाणि य, रमियाणि य, ललियाणि य,
 कीलियाणि य, हिंदियाणि य, मोहियाणि य; ताहे णं तुब्भे सव्वान्ति अगणेमाणा ममं विप्पजहाय
 सेलएणं सद्धिं लवणसमुदं मज्झंमज्झेणं वीइवयह; तते णं सा रयणदीवदेवया जिणरक्खिस्स मणं
 ओहिणा आभाएति आभोएत्ता एवं वदासी-णिचंडपिय णं अहं जिणपालियस्स अणिट्ठा ५ निचं मम
 जिणपालिए अणिट्ठे ५ निचंपिय णं अहं जिणरक्खिस्स इट्ठा ५ निचंपिय णं ममं जिणरक्खिस्स इट्ठे ५,
 जति णं ममं जिणपालिए रोयमाणीं, कंदमाणीं, सोयमाणीं, तिप्पमाणीं, चिलवमाणीं, णावयक्खति

किण्णं तुमं जिणरक्खिया !, ममं रोयमणिं जाव पावयक्खसि ? तते णं-“ सा पवररणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरक्खियस्स मणं । नाळण वधनिमित्तं उवरि मागंदियदारगणं दोणहंपि ॥ १ ॥ ” दोसकलिया सल्लियं पाणाविहचुण्णवासमीसं (सियं) दिव्वं । घाणमणनिव्वुइकरं सब्बोउयसुरभिक्कुसु-ममुट्ठिं पसुंचमानी ॥ २ ॥ पाणासमणिकरणरयणधंदियिक्खिणिणेळरमेहलभूसणरवेणं । दिसाओ विदि-साओ पूरयंती वयणमिणं बेति सा सकलुसा ॥ ३ ॥ होल वसुल गोल पाह दहत पिय रमण कंत सामिय णिग्घिण णित्थक्क । छिण्ण णिक्खिव अकयल्लय सिट्ठिलभाव निल्लज्ज लुक्ख अकलुण जिणरक्खिय मज्झं हिययरक्खगा ! ॥ ४ ॥ णहु जुज्जसि एक्कियं अणाहं अबंधवं तुज्झ चलणओवायकारियं उज्झउं महण्णं । गुणसंकर ! अहं तुमे विट्ठणा ण समत्थावि जीविउं खणंपि ॥ ५ ॥ इमस्स उ अणेगझसमगरविविघसा-वयसयाउलघरस्स । रयणागरस्स मज्झे अप्पाणं वहेमि तुज्झ पुरओ एहि णियत्ताहि जइसि कुविओ खमाहि एक्कावराहं मे ॥ ६ ॥ तुज्झ य विगयघणविमलससिमंडलगारसस्सिरीयं सारयनवकमलकुसुद-कुवलयविमलदलनिकरसरिसनिभं । नयणं वयणं पिवासागयाए सद्धा मे येच्छिउं जे अवलोएहि ता इओ ममं पाह जा ते पेच्छामि वयणकमलं ॥ ७ ॥ एवं सप्पणयसरलमहुरातिं पुणो २ कलुणाइं वय-णातिं जंपमानी सा पावा मग्गओ समणोह पावहियया ॥ ८ ॥ ” तते णं से जिणरक्खिए चलमणे तेणेव भूसणरवेणं कणसुहमणोहरेणं तेहि य सप्पणयसरलमहुरभणिएहिं संजायविउणराए रयणदी-

वस्स देवयाए तीसे सुंदरथणजहणवयणकरचरणयणलावन्नरूवजोव्वणसिरिं च दिव्वं सरभसउवग्-
 हियाइं जातिं विब्बोयविलसियाणि य विहसियसकडक्खदिट्ठिनिस्ससियमलियउवल्लियठियगमणपण-
 यखिज्जियपासादियाणि य सरमाणे रागमोहियमइं अवसे कम्मवसणए अवयक्खति मग्गतो सविलियं,
 तत्ते णं जिणरक्खियं समुप्पन्नकलुणभावं मरुडुगलत्थल्लुणोह्लियमइं अवयक्खंतं तहेव जक्खे य सेलए
 जाणिऊण सणियं उव्विहति नियगपिट्ठाहि विगयसत्थं, तत्ते णं सा रयणदीवदेवया निस्संसा कलुणं
 जिणरक्खियं सकलुसा सेलणपिट्ठाहि उवयंतं दास ! मओसित्ति जंपमाणी अप्पत्तं सागरसलिलं गेण्हिय
 बाह्माहिं आरसंतं उडुं उव्विहति, अंबरतले ओवयमाणं च मंडलग्गेण पडिच्छित्ता नीलुप्पलगवलअय-
 सिप्पगासेण असिचरेणं खंडाखंडिं करेति २ तत्थ विलवमाणं तस्स य सरसवहियस्स घेत्तुण अंगमंगतिं
 सरुहिराइं उक्खित्तबल्लिं चउदिस्सिं करेति सा पंजली पहिट्ठा ॥ सूत्रम् ११ ॥ एवामेव समणाउसो !, जो
 अमहं निगंथाण वा २, अंतिए पव्वतिए समाणे पुणरवि माणुस्सए कामभोगे आसायति, पत्थयति,
 पीहेति, अभिलसति; से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं ४, जाव संसारं अणुपरियट्ठिस्सति; जहा वा
 से जिणरक्खिए—“ छलओ अवयक्खंतो निरावयक्खो गओ अविग्गेणं । तम्हा पवयणसारं निरावय-
 क्खेण भवियव्वं ॥ १ ॥ भोगे अवयक्खंता पडंति संसारसाधरे घोरे । भोगेहिं निरवयक्खत्वा तरंति संसा-
 रकंतारं ॥ २ ॥ (सूत्रम् १२) तत्ते णं सा रयणदीवदेवया जेणेव जिणपालिए तेणेव उवा० बह्महिं अणुलो-

नेति च, पट्टिभ्योमिति य, च्चरमदुर्मिगारं हिं कल्लुणं हि य, उचमन्गं हि य, ज्ञाहे नां संभाणह, चान्तिज्ज वा.
लोवि०, चित्त्व०, ताहे संभा, भन्ता, परिचन्ता, निज्जिणणा, ममाणा ज्ञामेव दिमि पाउ० नामेव दिमं पट्टि-
गता, तते णं मे संमणं ज्ञाहं जिनपान्तिग मदि न्दवणममुं मज्झमं ज्ञेयं वीनीवगति०, ज्ञेयं चंपा-
नयरी, नेनेव उवागच्छति २, चंपाण नयरीणं अगुज्जाणं मि जिनपान्तिं पट्टातो आयागंति२, एवं च०-मम
नं देवा० १, चंपानयरी वीमनि त्तिरुहु जिनपालियं आपुच्छति २, ज्ञामेव दिमि पाउ०-भूण, नामेव दिमि
पट्टिगण ॥ सूत्रम् ०३ ॥ तते णं जिलपालिं चंपं अनुपविसति २, ज्ञेयेव मण गिहे, ज्ञेयेव अम्मापियरो,
तेनेव उवागच्छति२, अम्मापिऊणं रोयमाणे जाव विलवमाणे जिनरक्खियवावत्ति निवेदेति, तते णं
जिनपालिं अम्मापियरो मित्तणाति जाव परिघणं सद्धि रोयमाणानि बहूहं लोइयाहं मयकिचाइ
करेति२, कालेणं विगतसोया जाया; तते णं जिनपालियं अन्नया कयाइ सुहासणवरगतं अम्मापियरो
एवं बवासी-कहणं पुत्ता ! जिनरक्खिणं कालगणं १, तते णं से जिनपालिं अम्मापिऊणं लवणसमुद्धो-
साहं च कालियवायसमुत्थणं पोतवहणविवत्तिं च फलह्वंडआसातणं च रयणदीधुत्तारं च रयणदीवदेव-
आनिहं च भोगविभूहं च रयणदीवदेवया अप्पाहणं च सूलाइयपुरिसदरिसणं च सेलगजक्खआरुहणं च
रयणदीवदेवयाउवसगं च जिनरक्खियविवत्तिं च लवणसमुद्धउत्तरणं च चंपाणमणं च सेलगजक्खआ-
पुच्छणं च जहाभूयमवितहमसंदिद्धं परिकहेति, तते णं जिनपालिं जाव अप्पसोणे जाव विपुलानि

भोगभोगाहं भुंजमाने विहरति ॥ सूत्रम् ९४ ॥ तेषां कालेणं २, समणे०, समोसडे, धम्मं सोच्चा, पव्व-
तिए, एक्कारसंगवी, मासिएणं, सोहम्ममे कप्पे, दो सागरोवमे; महाविदेहे सिञ्जिहिति । एवामेव समणा-
उसो !, जाव माणुस्सए कामभोए णो पुणरवि आसाति, से णं जाव वीतिवत्तिस्सति, जहा वा से जिण-
पालिए । एवं खलु जंबू !, समणेणं भगवया नवमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणणत्ते त्तिबेमि ॥ सूत्रम्
॥ ९५ ॥ नवमं अज्झयणं समत्तं ॥ 'सहं व' ति-मुखलक्षणफलबहुलां स्मृतिं वा स्मरणं अतिव्याकुलचित्ततया न
लभते स्म, रति-चित्तरमणं, 'धिहं व' ति-धृतिं चित्तस्वास्थ्यमिति, 'आसयाहं' ति-आस्ये-मुखे, 'पिहंति' ति-पिधन्तः-
स्थगयन्तः, 'आघयणं' ति-वधस्थानं, 'सूलाहयगं' ति-शूलिकाभिर्बन्धं, 'कलुणाहं' ति-करुणाजनकत्वात्, 'कट्ठाहं' ति-
कट्टं-दुःखं तत्प्रभवत्वात्, 'विससराहं' ति-विरुण्णशब्दस्वरूपत्वात् वचनानीति गम्यते, 'कूजन्तं' -अव्यक्तं शब्दायमानं,
'काकं दीए' ति-कान्दनीनगरी तद्भवः, 'ओयाए' ति-उपायातः-उपागतः, 'अहालहुस्सगंसि' ति-यथाप्रकारे लघु-
स्वरूपे 'उद्धि' ति-अमावास्या, 'आगयस्समए' ति-आसक्तीभूतोऽसरो-यस्य स इत्यर्थः, प्राप्तस्तु साक्षादेव, 'हत्थाओ' ति-
हस्ताद् ग्रहणप्रवृत्तात्, 'साहत्थि' ति-स्वहस्तेन, 'सिंगारेहि' ति-शृङ्गारसोपेतैः कामोत्कोचकैः करुणैस्तथैव, उपसर्गैः-
उपद्रवैर्वचनचेषाविशेषरूपैः, 'अवयक्खह' -अपेक्षध्वं, 'मए सद्धि' हसियाणि' इत्यादि; इह क्तप्रत्ययो भावे तस्य
चोपाधिभेदेन भेदस्य विचक्षणाद् बहुवचनं, अन्यथा यद्युवाभ्यां मया सार्द्धं हसितं चेत्यादि वाच्यं स्यात्, तथा रतानि च
अक्षादिभिः ललितानि च ईप्सितानि लीला वा, 'कीलियाणि य' ति-जलान्दोलनक्रीडादिभिः हिण्डितानि च वनादिषु

विहृतानि मोहितानि च-निधुवनानि, एतच्च वाक्यं काक्काऽध्येयं, तत उपालम्भः प्रतीयते; 'तए णं सा रयणदीवै'त्यादि
क्षेत्रं वाचनान्तरे-रूपकविशेषद्वयमग्नान्ति करोति, तथाहि-'सा पवररयणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरक्खिअस्स
नाऊण वह्निमित्तं उवर्णि माहंदिदारगण दोणहं पि' इत्येकं, 'दोसकलिया सलीलयं नाणाविहचुणणवास-
मीसियं दिव्वं घाणमणनिब्बुहकरं सव्वोउयसुरहिक्कुसुमवुट्टिकरं पमुंचमाणी' इति द्वितीयं; एवमन्यान्यपि
परिभावनीयानि पद्यानि, पद्यबन्धं हि विना तुकारादिनिपातानां पादपूरणार्थानां निर्देशो न घटते, अपरिमितानि च छन्दः-
शास्त्राणीति, अर्थस्त्वेवम्-सा देवता जिनरक्षितस्य ज्ञात्वा भावमिति शेषो वधनिमित्तं तस्यैव, वचनमिदं ब्रवीति स्मेति
सम्बन्धः; 'दोसकलिय'चि-द्वेषयुक्ता 'सलीलयं'ति-सलीलं यथा भवतीत्यर्थः, 'चुणणवास'चि-चूर्णलक्षणा वासाः चूर्ण-
वासाः तैर्मिश्रा या सा तथा तां दिव्यां घ्राणमनोनिवृत्तिकरीं सर्वतुकानां सुरभीणां च कुसुमानां या वृष्टिः सा तथा तां प्रमु-
ञ्चन्ती । तथा नानामणिकनकरत्नानां सम्बन्धीनि घण्टिकाश्च किङ्किण्यश्च-धुद्रघण्टिका नुपूरो च प्रतीतौ मेखला च-रसना
बल्ललक्षणाणि यानि भूषणानि तेषां यो स्वस्तेन इति रूपकार्थं, 'दिसाओ विदिसाओ पूरयंती वयणमिणं बेइ यं'ति
किञ्चो विदिशश्च पूरयन्ती वचनमिदं वक्ष्यमाणं ब्रवीति सा देवता, 'सकलस'चि-सह कलुषेण पापेन वर्त्तते या सा तथेति
वृत्तीयं । हे हो (हा)ल हे वसुल हे गोल एतानि च पदानि नानादेशापेक्षया पुरुषाद्यामन्नपवनानि गौरवकुत्सादिगर्भाणि
वर्चन्ते, हो (हा)ल इति दशचैकालिके होल इति दृश्यते, तथा नाथ !-योगक्षेमकरिन् !, दयित !-वल्लभ !, रक्षित ! इति
वा; प्रिय !-प्रेमकर्त्तुः !, रमण-भर्त्तुः !, कान्त !-कमनीय ! स्वामिक !-अधिपते !, निर्घृण !-निर्दय !, सत्सेहाया वियोग-

दुःस्थाया मम परित्यागात्, 'नित्यक्क'त्ति-अनवसरञ्च अनुरक्ताया ममाकाण्डे एव त्यागादित्यद्दं, 'छिण्ण'त्ति-स्त्यानं !, कठिन मदीयात्यन्तानुकूलचरिताद्रवीकृतहृदयत्वात् निष्कृप !, मम दुःखिताया अप्रतीकारात्, अकृतज्ञ !, मदीयोपकारस्या-
नपेक्षणात् शिथिलभाव !, अकस्माद् मम मोचनात् निर्लज्ज ! प्रतिपन्नत्यागात् ; रुक्ष !, स्नेहकार्यकिरणात् ; अकरुण !, हे
जिनरक्षित मम हृदयरक्षक !-वियोगदुःखेन शतधास्फुटतो हृदयस्य त्रायक पुनर्मम स्वीकरणत इत्यर्थः इति चतुर्थं, 'नहु' नैव
युज्यसे-अहंसि एककामनाथामबान्धवां तव चलनोपपातकारिकां-पादसेवाविधायिनीमुज्झितुमधन्यामिति, इह च समानार्थानि-
कशब्दोपादानेऽपि न पुनरुक्तदोषः सम्भ्रमाभिहितत्वात्, यदाह-"वक्ता हर्षभयादिभिराक्षिप्तमनाः स्तुवंस्तथा निन्दन् । यत्पद-
मसकृद् ब्रूयात् तत्पुनरुक्तं न दोषाय ॥ १ ॥" इति अर्थः, हे गुणसंकर !-गुणसमुदायरूप !, हं इति अकारलोपदर्शनादहमिति
दृश्यं त्वया विहीना न समर्था जीवितुं क्षणमपीति पञ्चमं । तथा 'इमस्स उ'त्ति-अस्य पुनः अनेके ये ज्ञषा-मत्स्या, मकरा-
ग्राहाः, विविधश्वापदाश्च-जलचरशुद्रसत्त्वरूपास्तेषां यानि शतानि तेषामाकुलगृहं आकीर्णगेहं ज्ञषादीनां वा सदा-नित्यं कुल-
गृहमिव कुलगृहं यः स तथा तस्येत्यद्दं, रत्नाकरस्य-समुद्रस्य मध्ये आत्मानं, 'वहेमि'त्ति-हन्मि तव-भवतः पुरतः-अग्रतः
तथा एहि निवर्त्तस्व, 'जहसि'त्ति-यदि भवसि कुपितः क्षमस्वैकापराधं त्वं मे इति षष्ठं । 'तुज्झ य'त्ति-तव च विगतघनं
विमलं च यच्छशिमण्डलं तस्येवाकारो यस्य श्रिया च सह यद्वर्त्तते तत्तथा, पाठान्तरेण-विगतघनविमलशशिमण्डलेनोपमा
यस्य सश्रीकं च यत्तत्तथा; शारदं-शरत्कालसम्भवं यन्नवं-प्रत्यग्रं कमलं च-सूर्यबोध्यं कुमुदं च-चन्द्रबोध्यं कुवलयं च-
नीलोत्पलं तेषां यो दलनिकरः-दलवृन्दं तत्सदृशे नितरां भात इति-निमेषे च नयने यत्र तत्तथा, पाठान्तरेण-शारदनव-

कमलकुमुदे च ते विष्टकुले च ते विकसिते शेषं तथैव, वदनं-मुखं प्रतीति वाक्यशेषः, पिपासागतायाः-मुखदर्शनजलपानेच्छया आयातायाः तां वा गतायाः-प्राप्तायाः कस्याः?-मे-मम श्रद्धा-अभिलाषः किं कर्तुं?-प्रोक्षितुं-अवलोकयितुं जे इति पादपूर्णे निपातः, अवलोकय ता इति-ततस्तावदिति वा इतः-अस्यां दिशि मां नाथ जा इति-येन यावदिति वा ते-तत्र प्रेक्षे वदनकमल-मिति रूपकं ॥ ७ ॥ एवं सप्रणयानि-सखेहानीव सरलानि-सुखावगम्याभिधेयानि मधुराणि च-भाषया कोमलानि यानि सानि तथा; तथा करुणानि-करुणोत्पादकत्वात् वचनानि जल्पन्ती सा पापा क्रियया मार्गतः-पृष्ठतः, समन्वेति-समनु-गच्छति पापहृदेति ॥ ८ ॥ ततोऽसौ जिनरक्षितश्चलमनाः-अभ्युपगमाच्चलितचेताः 'अवयवखह'ति-सम्बन्धः, किंभूतः? सञ्जातद्विगुणरागः पूर्वकालापेक्षया, कस्यां?-रत्नद्वीपदेवतायां, केन कैश्चेत्याह-तेन च-पूर्वोक्तेन भूषणरवेण कर्णसुखो मनोहरश्च यस्तेन तैश्च पूर्ववर्णितैः सप्रणयसरलमधुरमणितैः, तथा तस्या देवतायाः सुन्दरं यस्तनजवनवदनकरचरणनय-नानां लावण्यं-स्पृहणीयत्वं तच्च रूपं च-शरीरसुन्दरत्वं च यौवनं च-तारुण्यं तेषां या श्रीः-सम्पत् सा तथा तां च दिव्यां-देवसम्बन्धिनीं स्मरन्निति सम्बन्धः, तथा सरभसानि-सहर्षाणि यान्युपगूहितानि-आलिङ्गितानि तानि तथा 'विब्वोयकाः' स्त्रीचेष्टाविशेषाः, विलसितानि च-नेत्रविकारलक्षणाणि च-तानि तथा, विहसितानि च-अर्द्धहसितादीनि, सकटाक्षाः-सापा-ङ्गदर्शनाः, दृष्टयो-विलोकितानि निःश्वसितानि च-कामक्रीडायाः समुद्भवानि मलितानि च-पुरुषाभिलषणीययोषिदङ्गम-र्दनानि च पाठान्तरेण-मणितानि च-रतङ्कजितानि उपललितानि च-क्रीडितविशेषरूपाणि, पाठान्तरेण-ललितानि-ईप्सि-तानि क्रीडितानि वा स्थितानि च-स्वभवनेषु उत्सङ्गासनादिषु वा अवस्थानानि गमनानि च-हंसगत्या चङ्क्रमणानि प्रण-

यखेदितानि च-प्रणयरोषणानि प्रसादितानि च-कोपप्रसादनानीति द्वन्द्वस्तानि च स्मरन्-चिन्तयन् रागमोहितमतिः अवश
 आत्मन इति गम्यते, कर्मवशं-कर्मणः पारतन्त्र्यं गतो यः स तथा, पाठान्तरे-कर्मवशात् वेगेन मोहस्य नडितो-विडम्बितो
 यः स कर्मवशवेगनडितः, 'अवहृक्खइ'ति-अवेक्षते-निरीक्षते स्म मार्गतः-पृष्ठतोऽवलोकयति तामागच्छन्तीमित्यर्थः,
 'सचिलियं'ति-सव्रीडं, सलज्जामित्यर्थः । 'मञ्चुगलत्थल्लणोल्लियमइ'ति-मृत्युना-यमराक्षसेन 'गलत्थल्ला' हस्तेन गल-
 ग्रहणरूपा तथा नोदिता-स्वदेशगमनवैमुख्येन यमपुरीगमनाभिमुखीकृता मतिर्यस्य स तथा, तं अवेक्खमाणं तथैव यक्षस्तु
 शैलको ज्ञात्वा शनैः २ 'उन्निवहइ'ति-उद्विजहाति-ऊर्ध्वं क्षिपति, 'तदेव सणियं'-इत्येतत् पदद्वयं वाचनान्तरे-नोपलभ्यते
 निजकपृष्ठात् शरीरावयवविशेषात्, विगयसत्थं'ति-विगतस्वास्थ्यं पाठान्तरे-विगतश्रद्धो यक्षः शैलक इति, 'ओचयंतं'ति-
 अवपतन्तं, 'सरस्सबहियस्स'ति-सरसं-अभिमानसोपेतं वाधितो-हतो यः स तथा तस्य, अंगमंगाइ'ति-शरीरावय-
 वान्, 'उक्खित्तबल्लि'ति-उत्क्षिप्तः-ऊर्ध्वं आकाशे क्षिप्तो न भूमिपट्टादिषु निवेशितो यो बलिः-देवतानामुपहारः स तथा
 ते चतुर्दिशं करोति, सा देवता 'पंजलि'ति-प्रकृताञ्जलिः प्रकृष्टतोषवती, 'एवमेवे'त्यादि, निगमनं; 'आसाय'ति-प्राप्ता-
 नाश्रयति भजते-अप्राप्तान् प्रार्थयते, ऋद्धिमन्तं याचते, स्पृहयति-अप्रार्थित एव यद्ययं श्रीमान् भोगान् मे ददाति तदा साधु
 भवति इत्येवंरूपां स्पृहां करोति, अभिलषति-दृष्टादृष्टेषु शब्दादिषु भोगेच्छां करोतीत्यर्थः, अत्रार्थे-'छलिउं' गाहा-छलितो-
 व्यसितोऽनर्थं प्राप्तः 'अवकाह्वन्'-पश्चाद्भागमवलोकयन् जिनरक्षित इति प्रस्तुतमेव 'निरवयक्खो'-निरकाङ्क्षः पश्चाद्भा-
 गमनवेक्षमाणस्तन्निर्स्पृह इत्यर्थो गतः-स्वस्थानं प्राप्तोऽविघ्नेन-अन्तरायामावेन जिनपालित इति वक्ष्यमाणः एष दृष्टान्ता-

बुवादो, दाष्टान्तिकस्त्वेवं-यस्मादेवं तस्मात् 'प्रवचनसारे'-चारित्र्ये लब्धे सतीति गम्यते, 'निरवकाङ्क्षेण'-परित्यक्तभोगान् प्रति निरपेक्षेण-अनभिलाषवता भवितव्यमिति, 'भोगे' गाहा चारित्र्यं प्रतिपद्यापि भोगानवकाङ्क्षन्तः पतन्ति संसारसागरे घोरं जिनरक्षितवत्, इतरे तु तरन्ति जिनपालितवत् समुद्रमिति ॥ २ ॥ शेषं सूत्रसिद्धं ॥ इह विशेषोपनयमेवं वर्णयन्ति व्याख्यातारः-“जह रयणदीवदेवी तह एत्थं अविरइ महापावा । जह लाहत्थी वणिथा तह सुहकाया इहं जीवा ॥ १ ॥ जह तेहिं मीएहिं दिट्ठो आघायमंडले पुरिसो । संसारदुक्खभीया पासंति तहेव धम्मकंहं ॥ २ ॥ जह तेण तेसि कहिया देवी दुक्खाण कारणं घोरं । तत्तो खिय नित्थारो सेलगजक्खाओ ननत्तो ॥ ३ ॥ तह धम्मकही भव्वाण साहए दिट्ठअविरइसहावो । सयलदुहहेउभूओ विसया विरयंति जीवाणं ॥ ४ ॥ सत्ताणं दुहत्ताणं सरणं चरणं जिणिदपक्कं । आणंदरूवनिव्वाणसाहणं तहय देसेइ ॥ ५ ॥ जह तेसिं तरियव्वो रुहसमुद्धो तहेव संसारो । जह तेसि सगिहगमणं निव्वाणगमो तहा एत्थं ॥ ६ ॥ जह सेलगपिट्ठाओ भट्ठो देवीइ मोहियमईओ । सावयसहस्सपउरंमि सायरे पाविओ निहणं ॥ ७ ॥ तह अविरइइ नडिओ

सा० १ यथा रत्नदीपदेवी तथात्राविरतिर्महापावा । यथा लाभार्थिनो वणिजौ तथा सुखकाया इह जीवाः ॥ १ ॥ यथा ताभ्यां भीताभ्यां दृष्ट आघातमण्डले पुरुषः । संसारदुःखभीताः पश्यन्ति तथैव धर्मकथकं ॥ २ ॥ यथा तेन ताभ्यां कथिता दुःखानां घोरं कारणं देवी । तत एव शैलकथ-
क्यात् निस्तारो नान्यस्मात् ॥ ३ ॥ तथा धर्मकथको भव्येभ्यः कथयेत् दृष्टमविरतिस्वभावम् । सकलदुःखहेतुभूतं विषयेभ्यो विरमयन्ति जीवान् ॥ ४ ॥
सत्त्वानां दुःखार्तानां शरणं चरणं जिनेन्द्रप्रज्ञसं । आनन्दरूपनिर्वर्णसाधनं तथैव दर्शयति ॥ ५ ॥ यथा ताभ्यां तरणयो रुद्रः समुद्रस्तथैव संसारः ।
यथा तयोः स्वपृष्ठगमनं निर्वाणगमनं तथाऽत्र ॥ ६ ॥ यथा शैलकपृष्ठात् श्रेष्ठो देवीमोहितमतिकः । श्वापदसहस्रप्रचुरे सागरे प्राप्तो निधनम् ॥ ७ ॥

चेरणचुओ दुक्खसावयाइणो । निवडइ अपारसंसारसायरे दारुणसरूवे ॥ ८ ॥ जह देवीए अक्खाहो पचो सट्ठाण जीविय-
सुहाइं । तह चरणट्ठिओ साहू अक्खोहो जाइ निव्वाणं ॥ ९ ॥ समाप्तमिंदं नवमज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥

॥ १०-श्रीचन्द्राख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ दशमं विव्रियते, अस्य चायं पूर्वेण सह सम्बन्धः-अनन्तराध्ययनेऽविरतिवश्वर्यवश्ववर्त्तिनोरनर्थतरावुक्तौ, इह तु
गुणहानिवृद्धिलक्षणावनर्थाथौ प्रमाद्यप्रमादिनोरभिधीयेते इत्येवं सम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, समणेणं० णवमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, दसमस्स के अट्ठे० ?; एवं खलु
जंबू !, तेणं कालेणं २, रायगिहे नगरे सामी समोसहे, गोयमसामी एवं वदासी-कहणं भंते !, जीवा वड्ढति
वा हायन्ति वा !, गो० !, से जहा नामए बहुलपक्खस्स पाडिबयाचंदे पुणिमाचंदं पणिहाय हीणो; वणणेणं
हीणे, सोम्मयाए हीणे, निद्धयाए हीणे, कंतीए; एवं दित्तीए, जुत्तीए, छायाए, पभाए, ओयाए, खेस्साए,
मंडलेणं; तयाणंतं च णं बीयाचंदे पाडिबयं चंदं पणिहाय हीणतराए वणणेणं जाव मंडलेणं, तयाणंतं च

सा० १ तथाऽविरत्या नटितश्चरणच्युतो दुःखश्चपदाकीर्णः । निपतत्यपारसंसारसागरे दारुणस्वरूपे ॥ ८ ॥ यथा देव्याऽक्षोभः प्राप्तः स्वस्थानं
जोवितसुखानि च । तथा चरणस्थितः साधुरक्षोभो याति निर्वाणम् ॥ ९ ॥

णं तत्तिआचंदं विनियचंदं पणिहाय हीणनराण वणणेणं जाव मंडलेणं, एवं खलु गणं कमेणं पणिहायमाणं
२, जाव अमावसमाचंदं चाउहमिचंदं पणिहाय नट्ट वणणेणं जाव नट्ट मंडलेणं; एवमेव समणाउसो : जो
अमं निगंगथो वा, निगंगथी वा जाव पट्टवदए समाणे हीणे खंतीए, एवं मुत्तीए, गुत्तीए, अज्जेवणं,
मरेवणं, लायवेणं, सबेणं, नवेणं, वियाए, अकिंचणयाए, बंभेचरवासंणं, तयाणंतरं च णं हीणे हीणतराए,
खंती^ए जाव हीणतराए बंभेचरवासंणं; एवं खलु गणं कमेणं परिहायमाणे २, णट्टे खंतीए जाव णट्टे
बंभेचरवासंणं, से जहा वा सुक्कपक्कवस्स पडिवयाचंदे अमावासाए चंदं पणिहाय अहिए वणणेणं जाव
अहिए मंडलेणं, तयाणंतरं च णं विइयाचंदे पडिवयाचंदं पणिहाय अहिययराए वणणेणं जाव अहियतराए
मंडलेणं; एवं खलु एणं कमेणं परिउट्टमाणे २, जाव पुणिमाचंदे चाउहसि चंदं पणिहाय पडिपुणं
वणणेणं जाव पडिपुणे मंडलेणं; एवमेव समणाउसो !, जाव पट्टवतिए समाणे अहिए, खंतीए, जाव बंभे-
चरवासंणं, तयाणंतरं च णं अहिययराए खंतीए जाव बंभेचरवासंणं एवं खलु एणं कमेणं परिवट्टमाणे २,
जाव पडिपुणे बंभेचरवासंणं; एवं खलु जीवा वडुंति वा, हायंति वा एवं खलु जंझ !, समणेणं भगवता महा-
वीरेणं वसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्टे पणत्ते तिबेमि ॥ सूत्रम्-१६ ॥ दसमं णायज्झयणं समत्ते ॥ १० ॥
सर्वं सुगमम्, नवरं जीवानां द्रव्यतोऽनन्तत्वेन प्रदेशतश्च प्रत्येकमसङ्ख्यातप्रदेशत्वेनावस्थितपरिमाणत्वात् वर्द्धन्ते गुणैः
हीयन्ते च तैरेव । अनन्तरनिर्देशत्वेन हानिमेव तावदाह-‘से जहे’त्यादि, ‘पणिहाए’चि-प्रणिधायोपेक्ष्य, ‘वर्णेन’-

शुक्लतालक्षणेन, 'सौम्यतया'—सुखदर्शनीयतया, 'स्निग्धतया'—अरुक्षतया, 'कान्त्या'—कमनीयतया, 'दीप्त्या'—दीपनेन, वस्तुप्रकाशनेनेत्यर्थः; 'जुत्तीय'—चि—युक्त्या आकाशसंयोगेन, खण्डेन हि मण्डलेनात्यतरमाकाशं युज्यते न पुनर्यावित्सम्पूर्णं, 'छायया'—जलादौ प्रतिबिम्बलक्षणया शोभया वा, 'प्रभया'—उद्गमनसमये यद् द्युतिस्फुरणं तया, 'ओयाए'—चि—ओजसा दाहापनयनादिस्वकार्यकरणशक्त्या, 'लेहयया'—किरणरूपतया, 'मण्डलेन'—वृत्ततया; क्षान्त्यादिगुणहानिश्च कुशीलसंसर्गात् सद्गुरूणामपर्युपासनात् प्रतिदिनं प्रमादपदासेवनात्, तथाविधचारित्रावरणकर्मोदयाच्च भवतीति; गुणवृद्धिस्त्वेतद्विपर्ययादिति, एवं च हीयमानानां जीवानां न वाञ्छितस्य निर्वाणसुखस्यावामितिर्येनर्थः; आह च—'चंदोर्ब' कालपक्त्वे परिहाई पए पए पमायपरो । तह उग्घरविग्घरनिरंगणोवि न य हन्धिंयं लहह ॥ १ ॥ "त्ति गुणैर्वद्धमानानां तु वाञ्छिता-र्थावाप्तेरर्थ इति, विशेषयोजना पुनरेवम्—'जहं चंदो तह साहू राहुवरोहो जहा तह पमाओ । वण्णाई गुणगणो जह तहा खमाई समणधम्मो ॥ २ ॥ पुण्णोचि पइदिणं जह हायंतो सबहा ससी नस्से । तह पुण्णचरित्तोऽविहु कुसीलसंसंगिगमाईहि ॥ ३ ॥ जँणिपपमाओ साहू हायंतो पइदिणं खमाईहि । जायह नहुचरित्तो तत्तो दुक्खाइ पावेइ ॥ ४ ॥ तथा—'हीणगुणो-

त्यर्थः अ । सा० १ चन्द्र इव कृष्णपक्षे परिहीयते पदे पदे प्रमादपरः । तथा उद्ग्रहविष्टनिर्जनेऽपि द्रव्यतो नेप्सितं लभते ॥ १ ॥ यथा चन्द्रस्तथा साधुः राहुपरोधो यथा प्रमादः । वर्णादिगुणगणो यथा तथा क्षमादिः श्रमणधर्मः ॥ २ ॥ पूर्णोऽपि प्रतिदिनं यथा हीयमानः सर्वथा नश्यति शशी । तथा पूर्णचारित्र्योऽपि कुशीलसंसर्गादिभिः ॥ ३ ॥ जातप्रमादः साधुः प्रतिदिनं हीयमानः क्षमादिभिः । जायते नष्टचारित्रः ततो दुःखानि प्राप्नोति ॥ ४ ॥

विहं ह्रीं सुहगुरुजोगाइजणियसवेगो । पुणसखो जायइ विवड्डमाणो ससहरोव ॥ ५ ॥ समाप्तमिदं दशमश्रीचन्द्राख्यज्ञाता-
व्ययनं विवरणम् ॥ ५ ॥

॥ ११-श्रीदावद्रवाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथैकादशमं विव्रियते-अस्य पूर्वेण सहायं सम्बन्धः-पूर्वत्र च प्रमाद्यप्रमादिनोर्गुणहानिवृद्धिलक्षणानवर्थानुक्तौ, इह तु मार्गाराधनचिराधनाभ्यां तावुच्येते इतिसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, दसमस्स नायज्झणस्स अयमट्ठे एक्कारसमस्स के अट्ठे ?, एवं खलु जंबू !, तेण कालेणं २, रायणिहे गोयसे एवं वदासी-कह णं भंते !, जीवा आराहगा वा, विराहगा वा भवंति !; गो० !, से जहा णामए एंगंसि समुदकूलंसि दावइवा नामं रूखा पणत्ता, किण्हा जाव निउरुबभूया पत्तिया, पुफिया, फलिया, हरियगरेज्जिमाणा सिरीए अतीव उवसोभमाणा २, चिट्ठंति; जया णं दीविच्चगा ईसिं पुरेवाया, पच्छावाया, महावाया, मंदावाया वायंति, तदा णं बहवे दावइवा रूखा पत्तिया

सा० १ हीनगुणोऽपि भूत्वा शुभगुणयोगादिजित्तसंवेगः । पूर्णस्वरूपो जायते विवर्धमानः शशधर इव ॥ ५ ॥

जाव चिद्वंति, अप्पेगतिया दावद्वा रुक्खा जुत्ता झोडा परिसडियपंडुपत्तपुप्फफला सुद्धरुक्खओ विव
 मिलायमाणा २, चिद्वंति; एवामेव समणाउसो !, जे अम्हं निगंथो वा, निगंथी वा जाव पव्वतिते
 समणे बहूणं समणाणं ४, सम्मं सहति जाव अहियासेति; बहूणं अण्णउत्थियाणं, बहूणं गिहत्थाणं नो
 सम्मं सहति, जाव नो अहियासेति एस णं मए पुरिसे देसविराहए पणत्ते समणाउसो ! । जया णं
 सामुहगा ईसिं पुरेवाया पच्छावाया, मंदावाया महावाता वायंति, तदा णं बह्वे दावद्वा रुक्खा जुत्ता
 झोडा जाव मिलायमाणा २, चिद्वंति, अप्पेगहया दावद्वा रुक्खा पत्तिया पुप्फिया जाव उवसोभेमाणा २,
 चिद्वंति; एवामेव समणाउसो !, जे अम्हं निगंथो वा, निगंथी वा पव्वतिए समणे बहूणं अण्णउत्थि-
 याणं बहूणं गिहत्थाणं सम्मं सहति, बहूणं समणाणं ४, नो सम्मं सहति; एस णं मए पुरिसे देसाराहए
 पत्तत्ते समणाउसो ! । जया णं नो दीविच्चगा णो सामुहगा ईसिं पुरेवाया पच्छावाया जाव महावाया तते
 णं सव्वे दावद्वा रुक्खा जुत्ता झोडा० एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समणे बहूणं समणाणं २
 बहूणं अन्नउत्थियगिहत्थाणं नो सम्मं सहति, एस णं मए पुरिसे सव्वविराहए पणत्ते समणाउसो !,
 जया णं दीविच्चगावि सामुहगावि ईसिं पुरेवाया पच्छावाया जाव वायंति तदा णं सव्वे दावद्वा रुक्खा
 पत्तिया जाव चिद्वंति; एवामेव समणाउसो !, जे अम्हं पव्वतिए समणे बहूणं समणाणं अन्नउत्थि-
 यगिहत्थाणं सम्मं सहति, एस णं मए पुरिसे सव्वाराहए पं० !, एवं खलु गो० !, जीवा आराहगा

वा चिराहगा वा भवंति; एवं खलु जंबू !, समणेणं भगवया एकारसमस्स अयमेदु पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्-१७ ॥ एकारसमं नायज्जयणं समत्तं ॥

सर्व सुगमं, नवरं आराधका ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य विराधका अपि तस्यैव 'जया ण'मित्यादि; 'दीविच्चगा'-द्वैप्या द्वीपसम्भवा ईषत् पुरोवाताः-भनाक्-सलेहवाता इत्यर्थः, पूर्वदिक्सम्बन्धिनो वा, पथ्या वाता-वनस्पतीनां सामान्येन हिता वायवः पश्चाद्वाता वा मन्दः-शूनैः सञ्चारिणः महावाताः-उद्दंढवाता वान्ति, तदा 'अप्येगहय'त्ति-अप्येके केचनपि स्तोका इत्यर्थः; 'जुण्ण'त्ति-जीर्णा इव जीर्णाः, झोडः-पत्रादिघाटनं, तद्योगाच्चेऽपि झोडाः, अत एव परिश्रितानि कानि-चिच्च पाण्डूनि पत्राणि पुष्पफलानि च येषां ते तथा शुक्लवृक्षक इव म्लायन्तस्तिष्ठन्ति इत्येष दृष्टान्तो, योजना त्वस्यैवं 'एवामेवे'त्यादि, 'अण्णउत्थियाणं'त्ति-अन्ययूथिकानां-तीर्थान्तरियाणां, कापिलादीनामित्यर्थः; दुर्वचनादीनुपसर्गान् नो सम्यक् सहते इति, 'एस णं'त्ति-य एवंभूतः एष पुरुषो देशविराधको ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य, इयमत्र विकल्पचतुष्टयेऽपि भावना-यथा दावद्रव्यवृक्षसमूहः स्वभावतो द्वीपवायुभिः बहुतरदैशैः स्वसम्पदः समृद्धिमनुभवति देशेन चासमृद्धिः १, समृद्धवायुभिश्च देशैरसमृद्धि देशेन च समृद्धिम् २, उभयेषां च वायूनामभावे समृद्ध्यभावम् ३, उभयसद्भावे च सर्वतः समृद्धिम् ४; एवं क्रमेण साधुः कुतीर्थिकगृहस्थानां दुर्वचनादीन्यसहमानः क्षान्तिप्रधानस्य ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य देशतो विराधनां करोति, अमणादीनां बहुमानविषयाणां दुर्वचनादिक्षमणेन बहुतरदेशानामाराधनात् १, अमणादिदुर्वचनानां त्वसहने कुती-

१ ° या महावीरेण अ । २ शनैः २ सं ० अ ।

थिंकादीनां सहने देशानां विराधनेन देशत एवाराधनां करोति २, उभयेषामसहमानो विराधनायां सर्वथा तस्य वर्त्तते ३, सहमानश्च सर्वथाऽऽराधनायामिति ४, इह पुनर्विशेषयोजनामेवं वर्णयन्ति—“ जहं दावद्वतरुव्रणमेवं साहू जहेव दीविच्चा । वाया तह समणाइयसपक्खवयणांइ दुसहाइं ॥ १ ॥ जहं सासुद्धयवाया तहऽण्णतित्थाइकड्डुयवयणांइ । कुसुमाहसंपया जहं सिवमगाराहणा तह उ ॥ २ ॥ जहं कुसुमाइविणासो सिवमगविराहणा तहा नेया । जहं दीववाउजोगे बहु इड्डी ईसि य अणिड्डी ॥ ३ ॥ तह साहम्मियवयणाण सहमाणाराहणा भवे बहुया । इयराणमसहणे पुण सिवमगविराहणा थोवा ॥ ४ ॥ जहं जलहि वाउजोगे थोविड्डी बहुयरा यऽणिड्डी य । तह परपक्खक्खमणे आराहणमीसि बहुययरं ॥ ५ ॥ जहं उभयवाउ- विरहे सबा तरुसंपया विणट्ठत्ति । अनिमित्तोभयमच्छरूवे विराहणा तह य ॥ ६ ॥ जहं उभयवाउजोगे सव्वसमिड्डी चणस्स संजाया । तह उभयवयणसहणे सिवमगाराहणा वुत्ता ॥ ७ ॥ ता पुन्नसमणधम्माराहणचिच्चो सया महासत्तो । सवेणवि कीरंतं सहेज्ज सवंपि पडिक्कलं ॥ ८ ॥ ” इति ॥ एकादशज्ञानविवरणं समाप्तं ॥ ११ ॥

सा० १ यथा दावद्वतरुवनमेवं साधवः यथैव द्वीपगाः । वातास्तथा श्रमणादिकसपक्षवचनानि दुःसहानि ॥ १ ॥ यथा समुद्रवातास्तथाऽन्यतोधि- कादिकटुक्खवचनानि । कुसुमादिसंपत् यथा शिवमार्गाराधना तथेव ॥ २ ॥ यथा कुसुमादिविनाशः शिवमार्गविराधना तथा ज्ञेया । यथा द्वीपवायुयोगे बहुः ऋद्धिरीषच्चादुद्धिः ॥ ३ ॥ तथा साधार्थिकवचनानां सहमानानामाराधना भवेद्वहुका । इतरेषामसहने पुनः शिवमार्गविराधना स्तोका ॥ ४ ॥ यथा जलविवायु- योगे स्तोकाद्विबहुतकराऽनाद्विश्च । तथा परपक्षमणे आराधनेषत् बहुकतरा (विराधना) ॥ ५ ॥ यथोभयवायुविरहे सर्वा तरुसंपत् विनष्टेति । अनिमित्तो- भयमस्तरूरोह विराधना तथा च ॥ ६ ॥ यथोभयवायुयोगे सर्वा समुद्धिर्वनस्य र्गजाता । तथोभयवचनमहने शिवमार्गाराधनोक्ता ॥ ७ ॥ तत् पूर्णश्रमण- धर्मावनाचित्तः सदा महासत्त्वः । सर्वेणापि क्रियमाणं सहेत सर्वमपि प्रतिकूलं ॥ ८ ॥

॥ १२-श्रीउदकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अधुना द्वादशं विव्रियते, अस्य चैवं सम्बन्धः-अनन्तरज्ञाते चारित्रधर्मस्य विराधकत्वमाराधकत्वं चोक्तिमिह तु चारित्राराधकत्वं प्रकृतिमलीमसानामपि भव्यानां सद्गुरुपरिकर्मणातो भवतीत्युदकोदाहरणेनाभिधीयते, इत्येवं सम्बद्धमिदम्-

जति णं भंते !, समणेणं जाव संपत्तेणं एक्कारसमस्स नायज्झयणस्स, अयम० बारसमस्स णं नायज्झयणस्स के अट्ठे पं० ?; एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं २, चंपा नाम नयरी, पुण्णभेदे, जितसत्तू राया, चारिणी देवी, अदीणसत्तू नामं कुमारे जुवराया यावि होत्था, सुबुद्धी अमचे जाव रज्जधुराचितए समणो-वासए; तीसे णं चंपाए णयरीए, बहिया उत्तरपुरच्छिमेणं एगे परिहोदए यावि होत्था, मेयवसामंसकहिर-पूयपडलपोच्चेडे, मयगकलेवरसंछणो, अमणुणो वणणेणं जाव फासेणं; से जहा नामए अहिमडेति वा, गोमडेति वा जाव मयकुहियविणट्टकिमिणवावणणदुरभिगंधे किमिजालाउले संसत्ते असुहविगयबीभत्थ-दरिसणिज्जे, भवेयारूवे सिया ?, णो इणट्ठे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठतराए चेव जाव गंधेणं पणत्ते ॥सूत्रम्-१८॥ तत्ते णं से जितसत्तू राया, अण्णदा कदाइ णहाए कयबलिकम्मे जाव अप्पमहग्घाभरणालंकियसरीरे बह्हिं राईसर जाव सत्थवाहपभित्तिहिं सद्धिं भोयणवेलाए सुहासणवरगए विपुलं असणं ४ जाव विहरति,

जिम्मितसुत्ततरायए जाव सुहभूते तंसि विपुलंसि असण ४, जाव जायविम्हए, ते बहवे ईसर जाव पभित्तीए एवं वयासी-अहो णं देवा० !, इमे मणुणे असण ४, वणणेणं उववेए जाव फासेणं उववेते अस्सायणिज्जे, विस्सायणिज्जे, पीणणिज्जे, दीवणिज्जे, दप्पणिज्जे, मयणिज्जे, बिहणिज्जे, सच्चिवदियगाय-पल्हायणिज्जे; तते णं ते बहवे ईसर जाव पभियओ जितसत्तु एवं व०-तदेव णं सामी !, जणं तुम्भे वदह ! अहो णं इमे मणुणे असणं ४, वणणेणं उववेए जाव पल्हायणिज्जे; तते णं जितसत्तु सुबुद्धिं अमच्चं एवं व०-अहो णं सुबुद्धी !, इमे मणुणे असणं ४, जाव पल्हायणिज्जे; तए णं सुबुद्धी जितसत्तुस्सेयमट्ठं नो आढाइ जाव तुसिणीए संचिट्ठति, तते णं जितसत्तुणा सुबुद्धी दोच्चंपि एवं वुत्ते समोणे जितसत्तु रायं एवं वदासी-नो खलु सामी !, अहं एयंसि मणुणंसि असण ४ केइ विम्हए, एवं खलु सामी !, सुब्भिसद्दावि पुग्गला दुब्भिसद्दाए परिणमंति, दुब्भिसद्दावि पोग्गला सुब्भिसद्दाए परिणमंति; सुरू-वावि पोग्गला दुरूवत्ताए परिणमंति, दुरूवावि पोग्गला सुरूवत्ताए परिणमंति; सुब्भिभंगंघावि पोग्गला दुब्भिभंगंघत्ताए परिणमंति, दुब्भिभंगंघावि पोग्गला सुब्भिभंगंघत्ताए परिणमंति; सुरसावि पोग्गला दुर-सत्ताए परिणमंति, दुरसावि पोग्गला सुरसत्ताए परिणमंति; सुहफासावि पोग्गला दुहफासत्ताए परिण-मंति, दुहफासावि पोग्गला सुहफासत्ताए परिणमंति; पओगवीससापरिणयावि य णं सामी !, पोग्गला पणत्ता; तते णं से जितसत्तु सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्खमाणस्स ४, एयमट्ठं नो आढाति, नो

परियाणई, तुसिणीए, संचिदृह; तए णं से जितसत्तू अण्णदा कदाई णहाइ आसबंधवर्गते महया भड-
चडगरहआसवाहणियाए निज्जायमाणे तस्स फरिहोदगस्स अदूरसामंतेणं वीतीवयह । तते णं जितसत्तू
तस्स फरिहोदगस्स असुभेणं गंधेणं अभिभूते समाणे सएणं उत्तरिज्जेणं आसगं पिहेह, एणंतं अवक्कमत्ति,
ते बहवे ईसर जाव पभित्तिओ एवं वदासी-अहो णं देवाणुप्पिया इमे फरिहोदए ! अमणुणे वण्णेणं ४,
से जहा नामए अहिमडेति वा जाव अमणामतराए चेव; तए णं ते बहवे राईसरपभिइ जाव एवं व०-
तेहेव णं तं सामी !, जं णं तुब्भे एवं वयह, अहो णं इमे फरिहोदए अमणुणे वण्णेणं ४, से जहा णामए
अहिमडे इ वा जाव अमणामतराए चेव, तए णं से जियसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं एवं वदासी-अहो णं सुबुद्धी !
इमे फरिहोदए अमणुणे वण्णेणं, से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव अमणामतराए चेव, तए णं सुबुद्धी
अमच्चं जाव तुसिणीए, संचिदृह; तए णं से जियसत्तू राया सुबुद्धिं अमच्चं दोच्चं पि तच्चं पि एवं व०-अहो णं
तं चेव, तए णं से सुबुद्धी अमच्चं जियसत्तुणा रत्ता दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्ते समाणे एवं व०-नो खलु
सामी !, अम्मं एयंसि फरिहोदगंसि केइ विम्महए, एवं खलु सामी ! सुब्भिसदावि पोग्गला दुब्भिसद-
त्ताए परिणमंति, तं चेव जाव पओगवीससापरिणयावि य णं सामी !, पोग्गला पणत्ता, तते णं जित-
सत्तू सुबुद्धिं एवं चेव, मा णं तुमं देवाणु० !, अण्णाणं च परं च तदुभयं वा बहूहि य असब्भावुब्भावणाहिं

मिच्छत्ताभिणिवेसेण य बुग्गाहेमाणे बुप्पाएमाणे विहराहि, तते णं सुबुद्धिस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ५,
 समुपज्जित्था-अहो णं जितसत्तू संते तच्चे तद्दिए अवितहे सब्भूते जिणपणत्ते भावे णो उवलभति,
 तं सेयं खल्ल मम जितसत्तुस्स रणो संताणं तच्चाणं तद्दिहाणं अवितहाणं सब्भूताणं जिणपणत्ताणं
 भावाणं अभिगमणट्ठयाए एयमट्ठं उवाइणावेत्तए, एवं संपेहेति २, पच्चतिएहिं पुरिसेहिं सद्धि अंतरा-
 वणाओ नवए घडयपडए पगेण्हति २, संझाकालसमयंसि पविरलमणुस्संसि णिसंतपडिनिस्तंसि जेणेव
 फरिहोदए तेणेव उवागए २, तं फरिहोदगं गेण्हवेति २, नवएसु घडएसु गालावेति २, नवएसु घडएसु
 पक्खिवावेति २, लंछियमुद्धिते करावेति २, सत्तरत्तं परिवसावेति २, दोब्बंवि नवएसु घडएसु गालावेति,
 नवएसु घडएसु पक्खिवावेति २, सज्जक्खारं पक्खिवावेइ^x लंछियमुद्धिते कारवेति २, सत्तरत्तं परिवसा-
 वेति २, तच्चं पि णवएसु घडएसु जाव संवसावेति, एवं खल्ल एणं उवाएणं अंतरा गलावेमाणे अंतरा
 पक्खिवावेमाणे अंतराय विपरिवसावेमाणे २, सत्त २, रातिदिआ विपरिवसावेति; तते णं से फरिहोदए
 सत्तमसत्तयंसि परिणममाणंसि उदगरयणे जाए यावि होत्था, अच्छे, पत्थे, जच्चे, तणुए फलिह-
 वणांभे वण्णेणं उववेत्ते ४, आसायणिज्जे जाव सव्विदियगायपल्हायणिज्जे; तते णं सुबुद्धी अमच्चे
 जेणेव से उदगरयणे तेणेव उवा० २, करयलंसि^x आसादेति २, तं उदगरयणं वण्णेणं उववेयं ४, आसा-

यणिज्जे जाव सन्विदियगायपल्हायणिहज्जे जाणित्ता, हट्टुट्ठे बहूहिं उदगसंभारणिज्जेहिं संभारेति २, जितसत्तुस्स रण्णो पाणियघरियं सद्देवेति २; एवं व०-तुमं च णं देवाणुप्पिया ! इमं उदगरयणं गेणहाहि जितसत्तुस्स रण्णो भोयणवेलाए उवणेज्जासि; तते णं से पाणियघरिए सुबुद्धियस्स एतमट्ठं पडिसुणेति २, तं उदगरयणं गिणहति २, जितसत्तुस्स रण्णो भोयणवेलाए उवट्ठेवेति; तते णं से जितसत्तु राया तं विपुलं असण ४, आसाएमाणे जाव विहरइ; जिमियसुत्तुराययावि य णं जाव परमसुहभूए तंसि उदगरयणे जायविम्हए, ते बहवे राईसर जाव एवं व०-अहो णं देवाणु० !, इमं उदगरयणे अच्छे जाव सन्विदिय-गायपल्हायणिज्जे, तते णं बहवे राईसर जाव एवं व०-तहेव णं सामी !, जणं तुभे वदह जाव एवं चेव पल्हायणिज्जे, तते णं जितसत्तु राया पाणियघरियं सद्देवेति २, एवं व०-एस णं तुभे देवा० ! उदगरयणे कओ आसादिते ? तते णं से पाणियघरिए जितसत्तु एवं वदासी-एस णं सामी ! मए उदगरयणे सुबुद्धिस्स अंतियाओ आसादिते, तते णं जितसत्तु सुबुद्धिं अमच्चं सद्देवेति २, एवं व०-अहो णं सुबुद्धी केणं कारणेण अहं तव अणिट्ठे ५, जेणं तुमं मम कल्लाकर्हिं भोयणवेलाए इमं उदगरयणं न उवट्ठेवेसि ? तए णं तुमे देवा० ! उदगरयणे कओ उवलट्ठे ? तते णं सुबुद्धी जितसत्तु एवं व०-एस णं सामी !, से फरिहोदए, तते णं से जितसत्तु सुबुद्धिं एवं व०-केणं कारणेणं सुबुद्धी !, एस से फरिहोदए ? तते णं सुबुद्धी जितसत्तु

एवं व०-एवं खलु सामी !, तुम्हे तथा मम एवमातिक्रमाणास्स ४, एतमट्ठं नो सदहह, तते णं मम हमे-
 यारूवे अब्भत्थिते ६, अहो णं जितसत्तू संते जाव भावे नो सदहति, नो पत्तियति, नो रोएति, तं सेयं खलु
 ममं जियसत्तुस्स रत्तो संताणं जाव सबूत्ताणं जिणपन्नत्ताणं भावाणं अभिगमणट्ठयाए एतमट्ठं उवाइणा-
 वेत्तए, एवं संपेहेमि २, तं चेव जाव पाणियघरियं सदावेमि २, एवं वदामि-तुमं णं देवाणु० !, उदगरतणं
 जितसत्तुस्स रत्तो भोग्यवेलाए उवणेहि, तं एएणं कारणेणं सामी !, एस से फरिहोदए । तते णं जितसत्तू
 राया सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्रमाणास्स ४, एतमट्ठं नो सदहति ३, असदहमाणे ३, अर्द्धिभत-
 रट्ठाणिज्जे पुरिसे सदावेति २, एवं वदासी-गच्छह णं तुम्हे देवाणुप्पिया !, अंतरावणाओ नवघडए पडए
 य गेणहह जाव उदगसंहारणिज्जेहिं दब्बेहिं संभोरह, तेऽवि तहेव संभारेंति २, जितसत्तुस्स उवणेंति; तते
 णं जितसत्तू राया तं उदगरयणं करयलंसि आसाएति, आसातणिज्जं जाव सत्विदियगायपल्हायणिज्जं
 जाणित्ता सुबुद्धिं अमच्चं सदावेति २, एवं व०-सुबुद्धी !, एए णं तुमे संता तच्चा जाव सबूया भावा कतो
 उवलद्धा !, तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं वदासी-एए णं सामी ! मए संता जाव भावा जिणवयणातो
 उवलद्धा, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं एवं व०-तं इच्छामि णं देवाणु० !, तव अंतिए जिणवयणं निसामेत्तए,
 तते णं सुबुद्धी जितसत्तूस्स विचित्तं केवलपन्नत्तं चाउज्जामं धम्मं परिकहेह, तमाइक्खति जहा जीवा
 बज्झंति जाव पंच अणुव्वयान्ति, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिस्स अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म हट्ठं सुबुद्धिं

अमर्चं एवं व०-सदृहामि णं देवाणुप्पिया !, निगगंथं पावयणं ३, जाव से जहेयं तुभे वयह; तं इच्छामि
 णं तव अंतिए पंचाणुव्वहयं सत्तसिक्खावहयं जाव उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, अहासुहं देवा० ! मा
 पडिबंधं, तए णं से जियसत्तू सुबुद्धिस्स अमच्चस्स अंतिए पंचाणुव्वहयं जाव दुवालसविहं सावयधम्मं
 पडिबज्जह, तते णं जितसत्तू समणोवासए अभिगयजीवाजीवे जाव पडिलाभेमाणे विहरति । तेणं कालेणं
 २, थेरागमणं, जियसत्तू राया सुबुद्धी य निगगच्छति; सुबुद्धी धम्मं सोच्चा जं णवरं जियसत्तुं आपुच्छामि
 जाव पव्वयामि, अहासुहं देवा० !, तते णं सुबुद्धी जेणेव जितसत्तू तेणेव उवा० २ एवं व०-एवं खलु
 सामी !, मए थेराणं अंतिए धम्मे निसन्ते सेऽविय धम्मे इच्छियपडिच्छिए ३; तए णं अहं सामी !,
 संसारभउव्विग्गे भीए जाव इच्छामि णं तुभेहिं अब्भणुन्नाए स० जाव पव्वहत्तए, तते णं जितसत्तू
 सुबुद्धिं एवं व०-अच्छासु ताव देवाणु० ! कतिवयातिं वासाहं उरालातिं जाव भुंजमाणा ततो पच्छा
 एगयओ थेराणं अंतिए मुंढे भवित्ता जाव पव्वहस्सामो, तते णं सुबुद्धी जितसत्तूस्स एयमट्ठं पडिसुणेति,
 तते णं तस्स जितसत्तूस्स सुबुद्धीणा सद्धिं विपुलाहं माणुस्स० पच्चणुभवमाणस्स दुवालस वासाहं वीत्तिक्कं-
 ताहं तेणं कालेणं २, थेरागमणं, तते णं जितसत्तू धम्मं सोच्चा एवं जं नवरं देवा० !, सुबुद्धिं आमंतेमि
 जेद्धुत्तं रज्जे ठवेमि; तए णं तुभं जाव पव्वयामि, अहासुहं, तते णं जितसत्तू जेणेव सए गिहे तेणेव
 उवा० २, सुबुद्धिं सदावेति २, एवं वयासी-एवं खलु मए थेराणं जाव पव्वज्जामि, तुमं णं किं करेसि ?,

तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं व०-जाव के० अन्ने आहारे वा जाव पव्वयामि, तं जति णं देवा० जाव पव्वयह गच्छह णं देवाणु० ! जेट्ठपुत्तं च कुडुंबे ठावेहि २, सीयं दुरुहित्ताणं ममं अंतिए सीया जाव पाउब्भवेति; तते णं सुबुद्धीए सीया जाव पाउब्भवइ, तते णं जितसत्तू कोडुंबियपुरिसे सदावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !, अदीणसत्तुस्स कुमारस्स रायाभिसंयं उवट्टवेह जाव अभिसिंचति जाव पव्वतिए । तते णं जितसत्तू एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, बहूणि वासाणि परियाओ मासियाए सिद्धे; तते णं सुबुद्धी एक्कारस अंगाइं अ० बहूणि वासाणि जाव सिद्धे । एवं खलु जंबू !, समणेण भगवया महावीरेण बारसमस्स अयमेट्ठे पणत्ते त्तिबेमि ॥ सूत्रम्—९९ ॥ बारसमं नाअज्झयणं समत्तं ॥

सर्वं सुगमं नवरं, 'फरिहोदए'ति-परिखायाः-खातवलयस्योदकं परिखोदकं, चापीति समुच्चये, ततश्चपादिकोऽर्थोऽभूद् एवं परिखोदकं चाभूदित्येवं, चः समुच्चये इति, 'मेये'त्यादि, अत्र मेदःप्रभृतीनां पटलेन-समूहेन, 'पोच्चडं'—विलीनं मृतकानां यथा वा द्विपदादीनां कडेवरैः संछन्नं यत्तत्तथा, अद्यादिकडेवरविशेषणयाह-मृतं-जीवविमुक्तमात्रं सद्यत् कुथिते-ईषत्तदुर्गन्धमित्यर्थः, तथा विनष्टं-उच्छूनत्वादिविकारवत्; 'किमिणं'ति-कतिपयकृमिवत् व्यापन्नं च-शकुन्यादिभक्षणाद्धी-भत्सतां गतं सद्यदुरभिगन्धं-तीव्रतरदुष्टगन्धं तत्तथा, 'सुब्भिसदावि'ति-शुभशब्दा अपि, 'दुब्भिसदत्ताए'ति-दुष्टशब्दतया, 'पओगवीससापरिणय'ति-प्रयोगेण-जीवव्यापारेण, विश्रसया च-स्वभावेन परिणताः-अवस्थान्तरमापन्ना ये ते तथा, 'आसखंधवरगए'ति अश्वा एव स्कन्धः-पुद्गलप्रचयरूपो वरः-प्रधानोऽश्वस्कन्धवरोऽथवा स्कन्धप्रदेशप्रत्ययासेत्तः पृष्ठमपि

स्कन्ध इति व्यपदिष्टमिति, 'असंभ्रातृभावरणाहिं'ति-असतां भावानां-वस्तूनां वस्तुधर्माणां वा या उद्भावेना-उत्क्षेप-
णानि तास्तथा ताभिर्मिथ्यात्वाभिनिवेशेन च-विपर्यासाभिमानेन व्युद्ग्राहयन्-विविधत्वेनाधिक्येन च ग्राहयन् व्युत्पादयन्-
अव्युत्पन्नमतिं व्युत्पन्नं कुर्वन् 'संते' इत्यादि, सतो-विद्यमानान्, 'तच्चे'ति-तत्त्वरूपानैदंपर्यसमन्वितानित्यर्थः; अत एव
तथ्यान्-सत्यान्, एतदेव व्यतिरेकेणोच्यते-अवितथान् न वितथानित्यर्थः, किमुक्तं भवति ?-सद्भूतान् सता प्रकारेण
भूतान्-यातान् सद्भूतान् एकार्था वृत्ते शब्दाः; 'अभिगमणदृष्ट्या'-अवगमलक्षणाय अर्थोपेत्यर्थः, 'एतमदृष्टं'ति-एवं
(तं)-पुद्गलानामपरापरपरिणामलक्षणमर्थं 'उवाङ्गणावित्तए'ति-उपादापयितुं ग्राहयितुमित्यर्थः; 'अंतरावणाउ'-
त्ति-परिखोदकमार्गान्तरालवर्तिनो हृद्वाक् कुम्भकारसम्बन्धिन इत्यर्थः, 'सज्जस्वारं'ति-सद्यो भस्म; 'अच्छे'त्यादि,
अच्छं-निर्मलं, पथ्यं-आरोग्यकरं जात्यं-प्रधानमिति भावः, तनुकं-लघु सुजरमिति हृदयं, 'उदगसंभारणिज्जिहि'ति-
उदकवासकैः-वालकमुस्तादिभिः संभारयति-संभृतं करोति । इहाध्ययने यद्यपि सूत्रेणोपनयो न दर्शितः तथाऽप्येवं
द्रष्टव्यः-“मिच्छत्तमोहियमणा पावपसत्तावि पाणिणो विगुणा । फरिहोदगं व गुणिणो हवंति वरगुरुपसायाओ ॥ १ ॥”ति
समांसमिदं द्वादशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥

शा०-१ मिथ्यात्वमोहितमनसः पापप्रसक्ता अपि प्राणिनो विगुणाः । परिखोदकमिव गुणिनो भवन्ति वरगुरुप्रसादात् ॥ १ ॥

॥ १३-श्री दूर्दुराख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ त्रयोदशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायं सम्बन्धः, -अनन्तराध्ययने संसर्गविशेषाद् गुणोत्कर्ष उक्तः; इह तु संसर्गविशेषाभावाद् गुणापकर्ष उच्यते, इत्येवं सम्बद्धमिदम् —

जति णं भंते !, समणेणं० बारसमस्स अयमट्ठे पणत्ते, तेरसमस्स णं भंते !, नाय० के० अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं २, रायगिहे, गुणसिलए चेतिए, समोसरणं, परिसा निग्गया; तेणं कालेणं २, सोहम्ममे कल्हे, ददूदुरचडिंसए विमाणे, सभाए सुहम्माए, ददूदुरंसि सीहासणंसि, ददूदुरे देवे, चउहिं सामा-
णियसाहस्सीहिं, चउहिं अग्गमहिंसीहिं सपरिसाहिं, एवं जहा सुरियाभो भाव दिव्वान्ति भोगभोगांइं मुंजमाणो विहरइ; इमं च णं केवलकप्पं जंबुदीवं २, विपुलेण ओहिणा आभोएमाणे २, जाव नट्टविहिं उवदंसित्ता पडिगते जहा सुरियाभे । भंतेति भगवं गोयमे, समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमंसति २; एवं व०-अहो णं भंते !, ददूदुरे देवे महिहिण २, ददूदुरस्स णं भंते ! देवस्स सा दिव्वा देविड्डी २, कहिं गया० ?; गो० ! सरीरं गया सरीरं अणुपविट्ठा कूडागारदिट्ठतो, ददूदुरेणं भंते ! देवेणं सा दिव्वा देविड्डी २ किण्णा लद्धा जाव अभिसमन्नागया !, एवं खलु गो० ! इहेव जंबुदीवे २, भारहे वासे, रायगिहे, गुण-

सिद्धए चेति, सेणिए राया; तत्थ णं रायणिहे णंदे णामं मणियारसेट्ठी, अट्ठे दित्ते; तेणं कालेणं २, अहं गोयमा !, समोसट्ठे, परिसा णिगगया; सेणिए राया निगए, तते णं से नंदे मणियारसेट्ठी इमीसे कहाए लद्धे समोणे णहाए पायचारेणं जाव पज्जुवासति, णंदे धम्मं सोच्चा समणोवासए जाते; तते णं अहं रायणिहाओ पडिनिक्खन्ते, बहिया जणवयविहारं विहरामि; तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी अन्नया कदाह असहुदंसेणेण, य, अपज्जुवासणाए य, अणणुसासणाए य, असुस्सूसणाए य, सम्मत्तपज्जवेहिं परिहाय-माणेहिं २, मिच्छत्तपज्जवेहिं परिवड्ढमाणेहिं २, मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने जाए यावि होत्था; तते णं नंदे मणि-यारसेट्ठी अन्नता गिम्हकालसमयंसि जेट्टामूलंसि मासंसि अट्ठमभत्तं परिगेणहति २, पोसहसालाए जाव विहरति; तते णं णंदस्स अट्ठमभत्तंसि परिणममाणंसि तण्हाए, छुहाए य अभिभूतस्स समाणस्स इमेयारूवे अब्भत्थिते ५-धन्ना णं ते जाव ईसरपभितओ जेसिं णं रायणिहस्स बहिया, बहूओ वावीतो, पोक्खर-णीओ जाव सरसरपतियाओ, जत्थ णं बहुजणो णहाति य, पियति य, पाणियं च संवहति; तं सेयं खलु ममं कल्लं पाउ० सेणियं आयुच्छित्ता, रायणिहस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए, वेभारपण्वयस्स अदूर-सामंते, बत्थुपाढगरोहंतंसि भूमिभागंसि जाव णंदं पोक्खरणिं खणावेत्तए त्तिकट्ठ, एवं संपेहेति २, कल्लं पा० जाव पोसहं पारेति २, णहाते कयबलिकम्मे मित्तणाइ जाव संपरिबुडे महत्थ जाव पाहुडं रायारिहं गेणहति २, जेणेव सेणिए राया तेणेव उवा० २, जाव पाहुडं उवट्ठेवेति २, एवं व०-इच्छामि णं सामी ! तुब्भेहिं अ-

ंभण्णाए समणे रायगिहस्स बहिया जाव खणावेत्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया!; तते णं णंदे सेणिएणं रत्ता
 अंभण्णणाते समणे हट्ठं रायगिहं मज्झमज्जेणं निगगच्छति २, वत्थुपाढयरोइयंसि भूमिभागंसि णंदं
 पोक्खरणीं खणाविउं पयत्ते यावि होत्था, तते णं सा णंदा पोक्खरणी अणुपुब्बेणं खणमाणा २, पोक्ख-
 रणी जाया यावि होत्था; चाउक्कोणा समतीरा, अणुपुब्बसुज्जायप्पसीयलजला, संछणपत्तबिससुणाला,
 बहुप्पलपउमक्कुमुदनलिणसु भगसोगंधियपुंडरीयमहापुंडरीयसयपत्तसहस्सपत्तपफुल्लकैसरोवैया परिहत्थ-
 भंमतमच्छलप्पयअणेगसउणगणमिहुणवियरियसददुल्लहयमहुरसरनाइया पासाइया ४ । तते णं से णंदे
 मणियारसेट्ठी णंदाए पोक्खरणीए चउद्धिसि चत्तारि वणसंढे रोवावेति । तए णं ते वणसंडा अणुपुब्बेणं
 सारक्खिज्जमाणा संगोविज्जमाणा य संवड्डियमाणा य से वणसंडा जाया किण्हा जाव निक्खुंखंभूया
 पत्तिया पुप्फिया जाव उवसोभमाणा २, चिट्ठंति । तते णं नंदे पुरच्छिमिल्ले वणसंढे एगं महं चित्तसंभं
 करावेति, अणेगखंभसयसंनिविट्ठं पा०, तत्थ णं बहूणि किण्हाणि य जाव सुक्खिलाणि य, कट्टकम्माणि य,
 पोत्थकम्माणि चित्तं लिप्पं गंधिमवेढिमपूरिमसंघातिमं उवदंसिज्जमाणां २, चिट्ठंति; तत्थ णं बहूणि
 आसणाणि य, सयणाणि य अत्थुपपच्चत्थुयां चिट्ठंति; तत्थ णं बहूवे णडा य णट्ठा य जाव दिन्नमइ-
 भत्तवेयणा तालायरकम्मं करेमाणा विहरंति, रायगिहविणिग्गओ य जत्थ बहू जणो तेसु पुब्बन्नत्थेसु
 आसणसयणेसु संनिसन्नो य, संतुयदो य, सुणमाणो य, पेच्छमाणो य, सोहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरइ;

तत्ते णं णंदे दाहिणिह्ले वणसंडे एगं महं महाणससालं करावेति अणेगखंभ० जाव रूवं तत्थ णं बहवे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा विपुलं असण ४ उवक्खडंति बहूणं समणमाहणअतिहीक्किवणणीमगाणं परिभाएमाणा २, विहरंति, तत्ते णं णंदे मणियारसेट्ठी पच्चत्थिमिह्ले वणसंडे एगं महं तेगिच्छियसालं करेति, अणेगखंभसय० जाव रूवं, तत्थ णं बहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाणुया य जाणुयपुत्ता य कुसला य कुसुलपुत्ता य दिन्नभइभत्तवेयणा बहूणं वाहियाणं गिलाणाण य रोगियाण य दुब्बलाण य तेहच्छं करेमाणा विहरंति, अणे य एत्थ बहवे पुरिसा दिन्न तेसिं बहूणं वाहियाण य रोगि० गिला० दुब्बला० ओसहभेसज्जभत्तपाणेणं पडियारकम्मं करेमाणा विहरंति तत्ते णं णंदे उत्तरिह्ले वणसंडे एगं महं अलंकारिसभं करेति, अणेगखंभसत० जावपडिरूवं, तत्थं णं बहवे अलंकारियपुरिसा दिन्नभइभत्त० बहूणं समणाण य अणाहाण य गिलाणाण य रोगि० दुब्ब० अलंकारियकम्मं करेमाणा २, विहरंति । तत्ते णं तीए णंदाए पोक्खरणीए बहवे सणाहा य, अणाहा य, पंथिया य, पहिया य, करोडिया, कारिया०, तणहार०, पत्त० कट्ट०; अप्पेगतिया पहायंति, अप्पेगतिया पाणिंयं पिंयंति, अप्पेगतिया पाणिंयं संवहंति, अप्पे० विसज्जितसेय जल्लमलपरिस्समनिद्विखुप्पिवासा सुहंसुहेणं विहरंति । राय-गिहविणिगगओवि जत्थ बहुजणो किं ते जलरमणविह्विहमज्जणकयलिलयाघरयकुसुमसत्थरयअणेग सडणगणख्यरिभित्तसंकुलेसु सुहंसुहेणं अभिरममाणो २ विहरति । तत्ते णं णंदाए पोक्खरिणीए

बहुजणो ण्हायमाणो पाणियं च संवहमाणो य'अन्नमन्नं एवं वदासी-घण्णे णं देवा० !, णंदे मणियार-
सेट्ठी कयत्थे जाव जम्मजीवियफले जस्स णं इमेयारूवा णंदा पोक्खरणी चाउक्कोणा जाव पडिरूवा,
जस्स णं पुरत्थिमिद्धे तं चेव सन्नं चउसुवि वणसंडेसु जाव रायगिहिविणिगगओ जत्थ बहुजणो आसणेसु
य सयणेसु य सन्निसन्नो य संतुयट्ठो य पेच्छमाणो य साहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरति, तं धन्ने कयत्थे
कयपुन्ने कयाणं० लोया ! सुलद्धे माणुस्सए जम्मजीवियफले नंदस्स मणियारस्स, तते णं रायगिहे संघाडग
जाव बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिकव्वति ४, धन्ने णं देवाणुप्पिया !, णंदे मणियारं सो चेव गमओ जाव
सुहंसुहेणं विहरति । तते णं से णंदे मणियारं बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा०, हट्ठ २ धाराहयकलंबगंपिव
समूससियरोमकूचे परं सायासोक्खमणुभवमाणे विहरति ॥ सूत्रम्-१०० ॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'एवं सुरियाभे'ति-यथा राजप्रश्रुते स्वरिकाभो देवो वर्णितः, एवं अयमपि वर्णनीयः; कियता वर्ण-
केनेत्याह-'जावदिन्वाइ'इत्यादि, स चायं वर्णकः-“तिहि परिसाहिं, सत्तहि अणिएहिं, सत्तहि अणियाहवहहिं” इत्यादि;
'इमं च णं केवलकप्पे'ति इमं च केवलः-परिपूर्णः, स चासौ कल्पश्च-स्वकार्यकरणसमर्थ इति केवलकल्पः, केवल एव
वा केवलकल्पः, तं 'आभोएमाणे'-इह यावत्करणादिदं दृश्यं, -'पासइ समणं भगवं महावीर'मित्यादि; 'कूडागारदि-
ट्ठंते'ति एवं चासौ 'से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ सरीरं अणुपविट्ठा !, गोयमा ! से जहा नामए कूडागारसाला सिया
दुहओ बहिरन्तश्च गुत्ता लिच्चा' सावरणत्वेन गोमयाद्युपलेपनेन च उभयतो गुप्तत्वमेवाह-गुप्ता-बहिः प्राकारावृता गुत्तडु-

वास-अन्युपेत्यर्थः, अथवा-गुप्ता गुप्तद्वारा द्वाराणां केषांचित् स्थगितत्वादि, 'निवाया'-
 वायीप्रवेशात्, 'निवायगंभीरा'-किल महद् गृहं निवातं प्रायो न भवतीत्यत आह-निवातगम्भीरा निवातविशालेत्यर्थः;
 'तीक्ष्णं कुडागारसालाए अदूरसामंते एत्थ णं महं एगे जणसमूहे चिट्ठइ, तए णं से जणसमूहे एगं महं अब्भवदलयं वा,
 पासवदलयं वा, महावायं वा एजमाणं पासइ, पासिचा तं कुडागारसालं अंतो अणुपविसिचाणं चिट्ठइ; से तेणद्वेणं गोयमा !
 एवं बुचइ सरीरं गया सरीरं अणुपविट्ठ'ति, 'असाधुदर्शनेने'ति-साधूनामदर्शनेनात एव, 'अपयुपासनया'-
 अपसवनया, 'अननुशासनया'-शिक्षाया अभावेन, 'अशुश्रवणया'-श्रवणेच्छाया अभावेन, 'सम्यक्त्वपर्यवै'-सम्य-
 कत्वरूपपरिणामविशेषैरेवं, मिथ्यात्वपर्यवैरपि मिथ्यात्वं विशेषेण प्रतिपन्नो विप्रतिपन्नः, काष्ठकर्मणि-दारुमयपुत्रिकादि-
 निर्माणानि एवं सर्वत्र, नवरं; पुस्तं-वस्त्रं, चित्रं लेप्यं च प्रसिद्धं, ग्रन्थिमानि-यानि सूत्रेण ग्रथयन्ते मालावत्, वेष्टिमानि-
 यानि वेष्टनतो निष्पाद्यन्ते, पुष्पमालालम्बूसकवत्, पूरिमाणि-यानि पूरणतो भवन्ति, कनकादिप्रतिमावत्; सङ्घातिमानि-
 सङ्घातनिष्पाद्यानि रथादिवत्, उपदर्यमानानि लोकैरन्योऽन्यमित्यर्थः; 'तालायरकम्मं'ति-प्रेक्षणकर्मविशेषः, 'तेगि-
 च्छियसांलं'-ति-चिकित्साशालं अरोगशालां, वैद्याः-भिक्षवराः, आयुर्वेदपाठकाः, वैद्यपुत्राः-तत्पुत्रा एव; 'जाणुयं'ति-
 ज्ञायकाः शास्त्रानव्यायिनोऽपि शास्त्रज्ञग्रहचिदर्शनेन रोगस्वरूपतः चिकित्सावेदिनः, कुशलाः-स्ववितर्काचिकित्सादिप्रवीणाः;
 'वाहियाणं'ति-व्याधितानां विशिष्टचिन्तनीयावतां शोकादिविस्तृतचित्तानामित्यर्थः अथवा-विशिष्टा आधिर्यस्मात् स व्याधिः-
 स्थिररोगः कुष्ठादिस्तद्वतां ग्लानानां-क्षीणदर्शनामशक्तानामित्यर्थः, रोगितानां-सज्जातज्वरकुष्ठारिरोपणमाशुवातिरोगाणां

वा, 'ओसह'मित्यादि, औषध-एकद्रव्यरूपं, भैषजं-द्रव्यसंयोगरूपं; अथवा-औषधं-एकानेकद्रव्यरूपं भैषजं तु-पथ्यं, भक्तं तु-भोजनमात्रं, प्रतिचारककर्म-प्रतिचारकत्वं, 'अलंकारियसहं'ति-नापितकर्मशालां, 'विसर्जिए'त्यादि, विसृष्टस्वे-दजलमलपरिश्रमानिद्राक्षुत्तिपासाः, तत्र जल्लोऽस्थिरो मालिन्यहेतुर्मलस्तु स एव कठिनीभूत इति, 'रायगिहे'त्यादि, राज-गृहविनिर्गतोऽपि चात्र बहुजनः, 'किं ते'ति-किं तद् यत्करोति ?, उच्यते-जलरमणैः-जलक्रीडाभिः विविधमञ्जनैः-बहुप्र-कारस्नानैः कदलीनां च लतानां च गृहकैः कुसुमस्तैः अनेकशकुनिगणैश्च रिभितैः-स्वर्धोलनावद्भिर्मयुरैरित्यर्थः, सङ्कलानि यानि तानि तेषु पुष्करणीवनखण्डलक्षणेषु पञ्चसु वस्तुष्विति प्रक्रमः, 'संतुयदो य'ति-शयितः, 'साहेमा-णो य'ति प्रतिपादयन्, 'गमय'ति पूर्वोक्तः पाठः, 'सायासोक्त्वं'ति सातात्-सातवेदनीयोदयात् सौख्यं-सुखं ॥ १०० ॥

तत्ते णं तस्स नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स अन्नया कयाई सरीरंगंसि सोलस रोयायंका पाउब्भूया, तं०-
 "सासे कासे जरे दाहे, कुच्छिसूले भगंदरे ६ । अरिसा अजीरए दिट्ठिसुद्धसूले अगारए ॥ १ ॥ अच्छि-
 वेयणा कसवेयणा कंडू दउदरे कोढे १६ ।" तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी सोलसहिं रोयायंकेहिं अभिभूते
 समणे कोढुबियपुरिसे सदावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !, रायगिहे सिंघाडग जाव पहेसु
 महया सवेणं उग्घोसेमाणा २, एवं व०-एवं खलु देवाणु० !, णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरीरंगंसि सोलस
 रोयायंका पाउब्भूता, तं०-'सासे जाव कोढे' तं जो णं इच्छति देवाणुत्थिया !, वेज्जो वा, वेज्जपुत्तो वा,
 जाणुओ वा २, कुसलो वा २, नंदस्स मणियारस्स तेसिं च णं सोलसणहं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकं

उवसामेत्तए तस्स णं दे० ! मणियारे विउलं अत्थसंपदानं दलयति, त्तिकट्टु दोच्चं पि तच्चं पि घोसणं घोसेह
२, पच्चप्पिणह, तेवि तहेव पच्चप्पिणंति; तते णं रायणिहे इमेयारूवं घोसणं सोच्चा णिसम्म बहवे वेज्जा
य, वेज्जपुत्ता य जाव कुसलपुत्ता य, सत्थकोसहत्थगया य, कोसगपायहत्थगया य, सिलियाहत्थगया य,
गुलिया० य ओसहभेसज्जहत्थगया य सएहिं २, गिहेहिंतो निक्खमंति २, रायणिहं मज्झमज्जेणं जेणेव
णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स गिहे तेणेव उवा० २, णंदस्स सरीरं पासंति, तेसिं रोयायंकाणं णियाणं पुच्छंति,
णंदस्स मणियार० बहूहिं उव्वलणेहि य, उवट्टणेहि य, सिणेहपाणेहि य, वमणेहि य, विरेयणेहि य,
सेयणेहि य, अवदहणेहि य, अवणहाणेहि य, अणुवासणेहि य, वत्थिकम्महेहि य, निरुहेहि य, सिरावेहेहि
य, तच्छणाहि, य, पच्छणाहि य, सिरावेहेहि य, तप्पणाहि य, पुढवाएहि य, छल्लीहि य, वल्लीहि य,
मूलेहि य, कंदेहि य, पत्तेहि य, पुप्फेहि य, फलेहि य, बीएहि य, सिलियाहि य, गुलियाहि य, ओस-
हेहि य, भेसज्जेहि य, इच्छंति तेसिं सोलसणहं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकं उवसामित्तए, नो चेव णं
संचाएति उवसामेत्तए, तते णं ते बहवे वेज्जा य ६ जाहे नो संचाएंति, तेसिं सोलसणहं रोगाणं एगमवि
रोगा० उव० ताहे संता तंता जाव पडिगया । तते णं नंदे तेहिं सोलसेहिं रोयायंकेहिं अभिभूते समणे
णंदापोक्खरणीए मुच्छिए ४ तिरिक्खजोणिहिं निबद्धाउते बद्धपएसिए अट्टदुहट्टवसंटे कालमासे कालं
किच्चा नंदाए पोक्खरणीए दहुरीए कुच्छिसि दहुरत्ताए उववन्ने । तए णं णंदे दहुरे गन्भाओ विणिम्मुक्के

समाणे उम्मुक्कवालभावे विद्यायपरिणयमित्ते जोव्वणगमणुपत्ते नंदाए पोक्खरणीए अभिरममाणे २ विहरति, तते णं गंदाए पोक्खरणीए बहू जणे ण्हायमाणो य पियइ य पाणियं च संबहमाणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खति ४ धन्ने णं देवाणुप्पिया ! णंदे मणियारे जस्स णं इमेयारूवा णंदा पुक्खरणी चाउक्कोणा जाव पडिरूवा जस्स णं पुरत्थिमिल्ले वणसंढे चित्तसभा अगणेखंभ० तहेव चत्तारि सहाओ जाव जम्मजीवियफले, तते णं तस्स दहुरस्स तं अभिक्खणं २ बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म इमेयारूवे अब्भत्थिए ६-से कहिं मन्ने मए इमेयारूवे सदे णिसंतपुव्वे त्तिकहु सुभेणं परिणामेणं जाव जाइसरणे ससुप्पन्ने, पुव्वजातिं सम्मं समागच्छति, तते णं तस्स दहुरस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ५-एवं खल्ल अहं इहेव रायगिदे नगरे णंदे णामं मणियारे अहु । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं म० समोसंढे, तए णं समणस्स भगवओ० अंतिए पंचाणुव्वइए सत्तसिक्खावइए जाव पडिवन्ने, तए णं अहं अन्नया कयाई असाहुदंसणेण य जाव मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने, तए णं अहं अन्नया कयाई गिम्हे कालसमयंसि जाव उपसंपज्जित्ता णं विहरामि, एवं जहेव चित्ता आयुच्छणा नंदापुक्ख० वणसंडा सहाओ तं चेव सव्वं जाव नंदाए पु० दहुरत्ताए उववन्ने, तं अहो णं अहं अहन्ने अपुन्ने अकयपुन्ने निगंगथाओ पावयणाओ नट्टे भट्टे परिब्भट्टे तं सेयं खल्ल ममं समयमेव पुव्वपडिवन्नातिं पंचाणुव्वयातिं० उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, एवं संपेहेति २ पुव्वपडिवन्नातिं पंचाणुव्वयाई० आरुहेति २ इमेयारूवं अभिगगहं अभिगिण्हति-कप्पइ मे

जायसीव छट्टछट्टेणं अणि० अप्पाणं भावेमाणस्स विहरित्तए, छट्टस्सविय गं पारणंगंसि कप्पह मे णंदाए
पोक्खरणीए परिपेरंतेसु फासुएणं णहाणोदएणं उम्मइणोलोलियाहि य विरित्तं कप्पेमाणस्स विहरित्तए,
इमेयारूवं अभिगंहं अभिगेणंहति, जावलीवाए छट्टछट्टेणं जाव विहरति; तेणं कालेणं २, अहं गो० १,
पुणसिलए समोसडे, परिसा निग्गया; तए णं नंदाए पुक्खरिणीए बहुजणो णहाय० ३ अन्नमन्नं०, जाव
समणे ३ इहेव गुणसिलए०, तं गच्छामो णं देवाणु० समणं भगवं० वंदामो जाव पज्जुवासामो एयं मे
इह भवे पर भवे य हियाए जाव अणुगामियत्ताए भविस्सइ, तए णं तस्स ददुरस्स बहुजणस्स अंतिए
एयमइ सोच्चा निसम्म० अयमेयारूवे अब्भत्थिए ५ समुप्पज्जित्था-एवं खलु समणे० तं गच्छामि णं
वदामि०, एवं संपेदेति २, णंदाओ पुक्खरणीओ सणियं २, उत्तरइ; जेणेव रायमग्गे तेणेव उवा० २, ताए
उच्छिट्टाए ५, ददुरगईए वीतिवयमाणे जेणेव ममं अंतिए तेणेव पहारेत्थ गमणाए, इमं च णं सेजिए राया
ममसारे णहाए क्रयकोउय० जाव सव्वालंकारविमूसिए, हत्थिखंधवरगए, सकोरंटमल्लदामेणं, छत्तेणं०,
सयवरचामरा०, हयगयरह०, महया भडचडगर०, चाउरंगिणीए सेणाए सद्धि संपरिवुडे, मम पायवंदते
हव्वमागच्छति; तते णं से ददुरे सेजियस्स रत्तो एगेणं आसकिसोरएणं वामपाएणं अक्कंते समणे अंत-
निग्घातिए कते यावि होत्था, तते णं से ददुरे अत्थामे अबले अबीरिए अपुरिसकारपरक्कमे आधारणि-

जमि तिकहु एगंतमवक्कमति० करयलपरिगगहिं० नमोऽस्तु णं जाव संपत्ताणं, नमोऽस्तु णं मम घम्माय-
रियस्स जाव संपाविकामस्स पुण्विपिय णं मए समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए थूलए पाणाति-
वाए पच्चक्खाए जाव थूलए परिगगे पच्चक्खाए, तं इयाणिपि तस्सेव अंतिए सव्वं पाणातिवायं पच्च-
क्खामि जाव सव्वं परि० पच्च० जावजीवं सव्वं असण ४, पच्च० जावजीवं जंपिय इमं सरीरं इडं कंतं
जाव मा कुसंतु एयंपि णं चरिमेहिं ऊसासेहिं वोसिरामि त्तिकहु, तए णं से ददुदुरे कालमासे कालं किच्चा
जाव सोहम्मे कप्पे, ददुरवडिंसए विमाणे, उववायसभाए, ददुरदेवत्ताए उववत्ते; एवं खलु गो० १,
ददुरेणं सा दिव्वा देविद्धी लद्धा ३। ददुरस्स णं भंते ! देवस्स केवतिकालं ठिई पणत्ता १, गो० १,
चत्तारि पल्लिओवमाइं ठिती पं०, से णं ददुरे देवे० महाविदेहे वासे सिज्झिहिति, बुज्झि० जाव अंतं
करेहिइ य । एवं खलु समणेणं भग० महावीरेणं तेरसमस्स नायज्झयणस्स अयमेट्ठे पणत्ते त्तिवमि ॥
सुत्रम्-१०१ ॥ तेरसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १३ ॥

‘सासे’त्यादि श्लोकः प्रतीतिः, नवरं ‘अजीरए’ति-आहारापरिणतिः, ‘दिद्धीमुद्धसूले’ति-दृष्टिशूलं-नेत्रशूलं,
मुद्धशूलं-मस्तकशूलं, ‘अकारए’ति-यक्तद्वेषः, ‘अच्छिवेयणे’त्यादि, श्लोकातिरिक्तं, ‘कंहु’ति-खर्जुः, ‘दउदरे’ति-
दकोदरं-जलोदरमित्यर्थः, ‘सत्थकोसे’त्यादि, शस्त्रकोशः-क्षुरनखरदनादिभाजनं स हस्ते गतः-स्थितो येषां ते तथा, एवं
सर्वत्र, नवरं शिलिकाः-किराततिककादिवृणरूपाः प्रतपपाषाणरूपा वा शस्त्रतीक्ष्णीकरणार्थाः, तथा गुटिका-द्रव्यसंयोगनि-

व्यादितगोलिकाः ओषधभेषजे तथैव 'उन्वलयणेही'त्यादि, उद्वेलनानि-देहोपलेपनविशेषाः यानि देहाद्वस्तामर्शेनेनापनीयमानानि मलादिकमादायोद्वलतीति उद्वर्चनानि-तान्येव विशेषस्तु लोकुरुहिममवसेय इति, स्नेहपानानि-द्रव्यविशेषकघृतादिपानानि वमनानि च प्रसिद्धानि विरेचनानि-अधोविरेकाः स्वेदनानि-सप्तधान्यकादिभिः अवदहनानि-दम्भनानि अपस्नानानि-स्नेहापनयनहेतुद्रव्यसंस्कृतजलेन स्नानानि अनुवासनाः-चर्मयन्त्रयोगेणापानेन जठरे तैलविशेषप्रवेशनानि बस्तिकर्माणि-चर्मवेष्टनप्रयोगेण शिरःप्रभृतीनां स्नेहपूरणानि गुदे वा वत्स्योद्विषणानि निरूहा-अनुवासना एव केवलं द्रव्यकृतो विशेषः शिरोवेधा-नाडीवेधनानि रुधिरमोक्षणानीत्यर्थः तक्षणानि-त्वचः क्षुरप्रादिना तनूकरणानि प्रक्षणानि-इस्वानि त्वचो विदारणानि शिरोबस्तयः-शिरसि बद्धस्य चर्मकोशस्य संस्कृततैलापूरलक्षणाः, प्रागुक्तानि बस्तिकर्माणि सामान्यानि अनुवासनानिरूहाशिरोबस्तयस्तु तद्भेदाः, तर्पणानि-स्नेहद्रव्यविशेषैर्बृंहणानि, पुटपाकाः-कुष्ठिकानां कणिकावेष्टितानामग्निना पचनानि, अथवा-पुटपाकाः-पाकविशेषनिष्पन्ना औषधविशेषाः, छल्लयो-रोहिणीप्रभृतयः, वल्लयो-गुडूचीप्रभृतयः, कन्दादीनि प्रसिद्धानि एतैरिच्छन्ति एकमपि रोगमुपशमयितुमिति, 'निबद्धाउए'त्ति-प्रकृतिस्थित्यनुयागबन्धापेक्षया, 'बन्धपएसिए'त्ति-प्रदेशबन्धापेक्षयेति, 'अंतनिग्घाइए'त्ति-निर्घातितान्तः, 'सर्वं पाणाइवायं पचस्वामि' इत्यनेन यद्यपि सर्वग्रहणं तथापि तिरश्चां देशविरतिरेव, इदार्थे गाथे-"तिरियाणं चारित्तं निवारियं अह य तो पुणो तेसि । सुव्वह बहुयाणंपि हु महव्वया-रोहणं समए ॥१॥ न महव्वयसत्त्वावेवि चरणपरिणामसम्भवो तेसि । न बहुगुणाणंपि जओ केवलसंभूहपरिणामो ॥२॥" इति

शा० १ तिरश्चां चारित्तं अथ च तदा पुनस्तेषां श्रूयते बहूनामपि महाव्रतारोपणं समये ॥ १ ॥ न महाव्रतसम्भावोऽपि चरणपरिणामसंभवस्तेषां । बहुगुणानामपि न यतः केवलसंभूतिपरिणामः ॥२॥

इह यद्यपि सूत्रे उपनयो नोक्तः तथाऽप्येवं द्रष्टव्यः—“संपन्नगुणोवि जओ सुसाहुंसंगिगवज्जिओ पायं । पावह गुणपरि-
हाणीं दहुरजीवोव मणियारो ॥ १ ॥” चि, अथवा—तित्थयसंवदणत्थं चलिओ भावेण पावह संगं । जह दहुरदेवेणं पत्तं वेमा
णियसुरत्तं ॥ २ ॥” चि समासमिदं त्रयोदशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥ १३ ॥

॥ १४-श्रीतेतल्लिपुत्रज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ चतुर्दशज्ञातं विव्रियते—अस्य चायं पूर्वेण सहाभिसम्बन्धः—पूर्वस्मिन् सतां गुणानां सामग्र्यभावे हानिरुक्ता, इह तु
तथाविवसासमग्रीसद्भावे गुणसम्पदुपजायते इत्यभिधीयते, इत्येवं सम्बद्धमिदम्—

लति णं भंते !, तेरसमस्स ना० अयमट्ठे पणत्ते, चोहसमस्स के अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खल्ल जंबू !, तेणं
काळेणं २, तेयल्लिपुरं नाम नगरं, पमयवणे उज्जाणे, कणगरहे राया, तस्स णं कणगरहस्स पउमावती
देवी, तस्स णं कणगरहस्स तेयल्लिपुत्ते णामं अमच्चे, सामदंड०; तत्थ णं तेयल्लिपुरे कलादे नामं मूसियार-
दारए होत्था, अट्ठे जाव अपरिभूत्ते, तस्स णं भदा नामं भारिया, तस्स णं कलायस्य मूसियारदारयस्य

सा० १ संपन्नगुणोऽपि यतः सुसाधुसंसर्गवर्जितः प्रायः । आप्नोति गुणपरिहाणिं दहुरजीव इव मणिकारः ॥ १ ॥ तीर्थकरवन्दनार्थं चलितो भावेन
आप्नोति स्वर्गम् । यथा दहुरदेवेन प्राप्तं वैमानिकसुरत्वम् ॥ १ ॥

धूया भदाए अत्तया पोडिला नामं दारिया होत्था, रूवेण जोव्वणेण य लाव्वेण उक्किट्ठा२, तते णं पोडिला दारिया, अन्नदा कदाइ णहाता सव्वालंकरविभूसिया चेडियाचक्कवालसंपरिवुडा उट्पि पासायवरगया आगा संतलंगंसि कणगमएणं तिंदूसएणं कीलमाणी २ विहरति, इमं च णं तेयलिपत्ते अमंबे ण्हाए आसंबंधव-
रगए महया भडचडगरआसवाहणियाए णिज्जायमाणे कलायस्स मूसियारदारगस्स गिहस्स अदूरसामंतेणं वीतिवयति, तते णं से तेयलिपुत्ते मूसियारदारगगिहस्स अदूरसामंतेणं वीतीवयमाणे २, पोडिलं दारियं उट्पि पासायवरगयं आगासतलंगंसि कणगतिंदूसएणं कीलमाणीं पासति २, पोडिलाए दारियाए रूवे य इ जाव अज्झोववन्ने कोडुंबियपुरिसे सदावेति२, एवं व०-एस णं देवा० !, कस्स दारिया किं नामवेज्जा १, तते णं कोडुंबियपुरिसे तेयलिपुत्तं एवं वदासी-एस णं सामी !, कलायस्स मूसियारदारयस्स धूता, भदाए अत्तया, पोडिला नामं दारिया रूवेण य जाव सरीरा; तते णं से तेयलिपुत्ते आसवाहणियाओ पडिनि-
यत्ते समणे अडिभतरट्ठाणिज्जे पुरिसे सदावेति२, एवं व०-गच्छह णे तुंभे देवाणुप्पिया ! कलादस्स मूसियार० धूयं भदाए अत्तयं पोडिलं दारियं मम भारियत्ताए वरेह, तते णं ते अमंभतरट्ठाणिज्जा पुरिसा तेतलिणा एवं वुत्ता समाणा हट्ठ० करय० तहत्ति जेणेव कालयस्स मूसि० गिहे तेणेव उवागया, तते णं से कलाए मूसियारदारते पुरिसे एज्जमाणे पासति२, हट्ठेतुडे आसणाओ अब्भुट्ठेति २, सत्तट्ठपदातिं अणु-
गच्छति २, आसणेणं उवणिमंतेति २, आसत्थे कीसत्थे सुहासणवरगए एवं व०-संदिसंतु णं देवाणु० !,

किमागमणपओयणं ? तते णं ते अडिभतरट्ठाणिज्जा पुरिसा कलायसूसियं एवं व०-अमहे णं देवाणु० ।, तव धूर्यं भदाए अत्तयं पोदिलं दारियं तेयलिपुत्तस्स भारियत्ताए वरेमो, तं जति णं जाणसि देवाणु० जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा सरिसो वा संजोगो ता दिज्जउ णं पोदिला दारिया तेयलिपुत्तस्स, ता भण देवाणु० ।, किं दलामो सुक्कं ?, तते णं कलाए सूसियारदारए ते अडिभतरट्ठाणिज्जे पुरिसे एवं वदासी-एस चेव णं दे० ।, मम सुक्के जणं तेतलिपुत्ते मम दारियानिमित्तेणं अणुग्गहं करेति, ते ठाणिज्जे पुरिसे विपुलेणं असणं, पुक्कवत्थ जाव मल्लालंकारेणं सक्कारेइ स० २, पडिविसज्जेइ; तए णं कलायस्सवि मूसि० गिहाओ पडिनि० २, जेणेव तेयलिपुत्ते अ० तेणेव एवा०, तेयलिपु० एयमहं निवेयंति; तते णं कलादे मूसियदारए अन्नया कयाइं सोहणंसि तिहिक्कवत्तमुहुत्तंसि पोदिलं दारियं पहायं सव्वालंकारभूसियं सीयं दुरुहइत्ता मित्तणाहंसंपरिवुडे सातो गिहातो पडिक्कवत्तमति २, सव्विड्डीए तेयलीपुरं मज्झं-मज्झेणं जेणेव तेतलिस्स गिहे तेणेव उवा०, पोदिलं दारियं तेतलिपुत्तस्स सयमेव भारियत्ताए दलयति; तते णं तेतलिपुत्ते पोदिलं दारियं भारियत्ताए उवणीयं पातति२, पोदिलाए सद्धिं पट्टयं दुरुहति २, सेतापीतएहिं कलसेहिं अत्तपाणं मज्जावेति २, अग्गिहोमं करेति २, पाणिग्गहणं करेति २, पोदिलाए भारियाए मित्तणाति जाव परिजणं विपुलेणं असणपाणत्तातिमसातिमेणं पुक्क जाव पडिविसज्जेति; तते

णं से तेतलिपुत्ते पोद्विलाए भारियाए अणुरत्ते अविरत्ते उरालाहं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-१०२ ॥ तते णं से कणगरहे राया रज्जे य रट्ठे य बले य बाहणे य कोसे य कोट्ठागारे य अंतोउरे य मुच्छित्ते ४, जाते २, पुत्ते वियंगेति, अप्पेगइयाणं हत्थंगुलियाओ छिदति, एवं पायंगुलियाओ पायंगुट्टएवि कलसक्कुलीएवि नासापुडाहं फालेति, अंगमंगार्ति वियंगेति; तते णं तीसे पडमावतीए देवीए अन्नया पुव्वरत्ताव० अयमेयारूवे अबभत्तिए समुप्पज्जित्था ४-एवं खल्ल कणगरहे राया रज्जे य जाव पुत्ते वियंगेति जाव अंगमंगहं वियंगेति, तं जति अहं दारयं पयायामि सेयं खल्ल भमं तं दारगं कणगरहस्स रहसिसयं चेव सारक्खमाणीए संगोवेमाणीए विहरित्तए, त्तिकट्ठु एवं संपेहेति २, तेयलिपुत्तं अमच्चं सदा-वेति२, एवं व०-एवं खल्ल देवा० !, कणगरहे राया रज्जे य जाव वियंगेति तं जति णं अहं देवाणु० !, दारणं पयायामि; तते णं तुमं कणगरहस्स रहसिसयं चेव अणुपुव्वेणं सारक्खमाणे संगोवेमाणे संवड्ढेहि, तते णं से दारए उम्मुक्कबालभावे जोव्वणगमणुप्पत्ते तव य मम य भिक्खाभायणे भविस्सति, तते णं से तेयलिपुत्ते पडमावतीए एयमट्ठं पडिसुणेति२ पडिगए, तते णं पडमावतीय देवीए पोद्विलाय अमचीए सयमेव गच्चं मेणह-ति सयमेव परिवहति, तते णं सा पडमावती नवणहं मासाणं जाव पियंदसणं सुरूवं दारगं पयाया, जं रयणिं च णं पडमावती दारयं पयाया तं रयणिं च णं पोद्विलावि अमची नवणहं मासाणं विणिहायमावन्न

दारियं पयाया, तते णं सा पउमावती देवी अम्मधाइं सदावेति २, एवं व०-गच्छह-णं तुमे अम्मो !
 तेयलिगिहे तेयलिपु० रहस्सियं चैव सदावेह; तते णं सा अम्मधाइं तहत्ति पडिखुणेति २, अंतेउरस्स
 अवदारेणं निग्गच्छति २, जेणेव तेयलिस्स गिहे जेणेव तेयलिपुत्ते तेणेव उवा० २, करयल जाव एवं
 वदासी-एवं खलु देवा० !, पउमावती देवी सदावेति; तते णं तेयलिपुत्ते अम्मधातीए अंतिए एयमडं
 सोच्चा हट्ट २, अम्मधातीए सद्धिं सातो गिहाओ णिग्गच्छति २, अंतेउरस्स अवदारेणं रहस्सियं चैव अणु-
 पविसति २, जेणेव पउमावती तेणेव उवाग० करयल० एवं व०-संदिंसंतु णं देवाणुप्पिया ! जं मए कायब्बं !,
 तते णं पउमावती तेयलीपुत्तं एवं व०-एवं खलु कणगरहे राया जाव वियंगेति अहं च णं देवा० ! दारगं
 पयाया तं तुमं णं देवाणु० !, तं दारगं गेणहाहि जाव तव मम य भिक्खाभायणे भविस्सति त्तिकट्ट तेय-
 लिपुत्तं दलयति; तते णं तेयलिपुत्ते पउमावतीए हत्थातो दारगं गेणहति, उत्तरिल्लेणं पिहेति २, अंतेउरस्स
 रहस्सियं अवदारेणं निग्गच्छति २, जेणेव सए गिहे जेणेव पोड्डिला भारिया तेणेव उवा० २, पोड्डिल एवं
 व०-एवं खलु देवाणु० !, कणगरहे राया रल्ले य जाव वियंगेति अयं च णं दारए कणगरहस्स पुत्ते पउमा-
 वईए अत्तए तेणं तुमं देवा० !, इमं दारगं कणगरहस्स रहस्सियं चैव अणुपुब्बेणं सारक्खाहि य, संगोवेहि
 य, संबव्हेहि य; तते णं एस दारए उम्मुक्कवालभावे तव य मम य पउमावतीए य आहारे भविस्सति
 त्तिकट्ट पोड्डिलाए पासे णिक्खवति पोड्डिलाओ पासाओ तं विणिहायमान्नियं दारियं गेणहति २, उत्तरि-

ज्जेणं पिहेति २, अंतेउरस्स अवदारेणं अणुपविसति २, जेणेव पउमावती देवी तेणेव उवा० २, पउमावतीए देवीए पासे ठावेति २, जाव पडिनिगते । तते णं तीसे पउमावतीए अंगपडियारियाओ पउमावहं देविं विणिहायमावन्नियं च दारियं पयायं पासंति २ त्ता, जेणेव कणगरहे राया तेणेव० २ त्ता करयल०, एवं व०-एवं खल्लु सामी !, पउमावती देवी मइल्लियं दारियं पयाया, तते णं कणगरहे राया तीसे मइल्लियाए दारियाए नीहरणं करेति बहूणि लोइयाइं मयकिच्चाइं० कालेणं विगयसोए जाते; तते णं से तेतलियुत्ते कल्ले कोइंविउरिसे सदावेति २ एवं व०-खिप्पामेव चारगसो० जाव ठितिपडियं जम्हा णं अम्मं एस दारए कणगरहस्स रज्जे जाए तं होउ णं दारए नामेणं कणगज्झए जाव भोगसमत्थे जाते ॥ सूत्रम्-१०३ ॥

तते णं सा पोद्विला अन्नया कयाई तेतलियुत्तस्स अणिट्ठा ५, जाया यावि होत्था णेच्छइ य तेयलियुत्ते पोद्विलाए नामगोत्तमवि सवणयाए, किं पुण दरिसणं वा परिभोगं वा ?, तते णं तीसे पोद्विलाए अन्नया कयाई पुव्वरत्त इमेयारूवे ५ जाव समुपज्जित्था-एवं खल्लु अहं तेतलिरस्स पुड्वि इट्ठा ५, आसि इयाणि अणिट्ठा ५ जाया, नेच्छइ य तेयलियुत्ते मम नामं जाव परिभोगं वा ओहयमणसंकप्पा जाव झियायति; तए णं तेतलियुत्ते पोद्विलं ओहयमणसंकप्पं जाव झियायमाणं पासति २, एवं व-मा णं तुमं दे० !, ओहयमणसं० तुमं णं मम महाणसंसि विपुलं असण ४, उवक्खडावेहि २, बहूणं समणमाहण जाव वणीमगाणं देयमाणी य दवावेमाणी य बिहराहि, तते णं सा पोद्विला तेयलियुत्तेणं एवं बुत्ता समाणा हट्ठ०

तेयलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति२, कल्लकल्लं महाणसंसि विपुलं असण४, जाव दवावेमाणी विहरति
 ॥ सूत्रम्-१०४ ॥ तेणं कालेणं२, सुव्वयाओ नामं अज्जाओ ईरियासमिताओ जाव गुत्तवंभयारिणीओ बहु-
 स्सुयाओ बहुपरिचाराओ पुव्वानुपुब्बि जेणामेव तेयलिपुरे नयरे तेणेव उवा० २, अहापडिरूवं उग्गहं
 उग्गिणहंति२, संजमेण तवसा अप्पणं भावेमाणीओ विहरंति; तते णं तासि सुव्वयाणं अज्जाणं एगे
 संघाडए पदमाए पोरसीए सज्झायं करेति जाव अडमाणीओ तेतलिस्स गिहं अणुपविट्ठाओ, तते णं सा
 पोद्विला ताओ अज्जाओ एज्जमाणीओ पासति२ हट्ठं आसणाओ अब्बुट्ठेति२, वंदति नमंसति२, विपुलं
 असण४, पडिलाभेति२, एवं व०-एवं खल्ल अहं अज्जाओ !, तेयलिपुत्तस्स पुब्बि वट्ठा ५, आसी इयाणिं
 अणिट्ठा५, जाव दंसणं वा परिभोगं वा०; तं तुभे णं अज्जातो सिक्खियाओ बहुनायाओ बहुपट्टियाओ
 बट्ठणि गामागर जाव आहिडह बट्ठणं राईसर जाव गिहंति अणुपविसह तं अत्थि याहं भे अज्जाओ !,
 केइ कंहंवि चुन्नजोए वा, मंतजोगे वा, कम्मणजोए वा, हियउट्ठावणे वा, काउट्ठावणे वा, आभिओगिए
 वा, वसीकरणे वा, कोउयकम्मे वा, मूह०, मूले, कंदे, छल्ली, वल्ली, सिलिया वा, गुलिया वा, ओसहे वा,
 भेसल्ले वा, उवलद्धपुव्वे जेणाहं तेयलिपुत्तस्स पुणरवि वट्ठा ५ भवेज्जामि, तते णं ताओ अज्जाओ पोद्वि-
 लाए एवं बुत्ताओ समाणीओ दोवि कन्ने ठाईति २, पोद्विलं एवं वदासी-अम्हे णं देवा० ! समणीओ

निगङ्गीओ जाव गुत्तबंभचारिणीओ नो खलु कप्पइ अम्हं एयप्पयारं कत्तेहि वि निसामेत्तए, किमंग पुण उवदिसिस्सिस्सए वा आयरिस्सए वा !, अम्हे णं तव देवा० ! विचित्तं केवलपन्नत्तं धम्मं पडिकहिज्जामो; तते णं सा पोट्टिला ताओ अज्जाओ एवं व०-इच्छामि णं अज्जाओ !, तुम्हं अंतिए केवलपन्नत्तं धम्मं निसामिस्सिस्सए; तते णं ताओ अज्जाओ पोट्टिलाए विचित्तं धम्मं परिकहेत्ति, तते णं सा पोट्टिला धम्मं सोचा निसम्म हट्ठं, एवं व०-सइहामि णं अज्जाओ !, निगङ्गं पावयणं जाव से जहेयं तुब्भे वयह, इच्छामि णं अहं तुब्भं अंतिए पंचाणुव्वयाहं जाव धम्मं पडिवज्जिस्सए, अहासुहं; तए णं सा पोट्टिला तासि अज्जाणं अंतिए पंचाणुव्वयं जाव धम्मं पडिवज्जइ, ताओ अज्जाओ वंदति, नमंसति२, पडिवि-सज्जेति; तए णं सा पोट्टिला समणोवासिया जाया जाव पडिलाभेमाणी विहरइ ॥ सूत्रम्-१०५ ॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'कलाए'त्ति-कलादो नाम्ना मूषिकारदारक इति पितृव्यपदेशेनेति 'अर्द्धिभतरठाणिज्जे'त्ति-आभ्यन्तरानाप्तानित्यर्थः, 'वियंगेह'त्ति-व्यङ्ग्यति विगतकर्णनाशाहस्ताद्यङ्गान् करोतीत्यर्थः; 'विहंतेति'त्ति-विकृतन्तति छिनत्तीत्यर्थः; 'संरक्खमाणीय'त्ति-संरक्षन्त्याः आपदः सङ्कोपयन्त्याः प्रच्छादन्तः, 'भिकखाभायणे'त्ति-भिक्षाभाजनमिव भिक्षाभाजनं तदस्माकं भिक्षोरिव निर्वाहकारणमित्यर्थः, 'पढमाए पोरुसीए सज्जाय'मित्यादौ यावत्करणादिदं द्रष्टव्यं- 'बीयाए पोरिसीए ज्ञाणं क्षियायइ, तईयाए पोरिसीए अतुरियमचवलमसंभंते म्महपोचियं पडिलेहेइ, भायणवत्थाणि पडिलेहेइ, भायणाणि पमज्जइ, भायणाणि उग्गाहेइ२, जेणेव सुबयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छन्ति२, सुबयाओ अज्जाओ वंदन्ति, नमं-

सन्ति२, एवं वयासी इच्छामो णं तुम्भेहिं अब्भणुनाए तेयलिपुरे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं घरसमुयाणस्स भिक्खायरियाए अब्भित्तए, अद्दासुइं देवाणुप्पिया !, मा पडिबंघं, तए णं ताओ अज्जाओ सुव्वयाओ अब्भणुणायाओ समाणीओ सुव्वयाणं अज्जाणं अंतियाओ पडिस्सयाओ पडिनिक्खमिति अतुरियमचवलमसंभंताए गतीए जुंगतरपलोयणाए दिट्ठीए पुरओ रियं सोहेमाणीओ तेयलिपुरे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं घरसमुयाणस्स भिक्खायरियं अडमाणीउ'त्तिं गृहेषु समुदानं-भिक्खा गृहसमुदानं तस्मै गृहसमुदानाय भिक्षाचर्या-भिक्षानिमित्तं विचरणं अटन्त्यः-कुर्वणाः, 'अत्थि याइं मे'त्ति आइंति-देशभाषायां भेत्ति-भवतीनां, 'चुण्णजोए'त्ति-द्रव्यचूर्णानां योगः स्तम्भनादिकर्मकारी, 'कम्मणजोए'त्ति-कुष्ठादिरोगहेतुः, 'कम्माजोए'त्ति-काम्ययोगः-कर्मनीयताहेतुः, 'हियउड्डावणे'त्ति-हृदयोद्घापनं चित्ताकर्षणहेतुः, 'काउड्डावणे'त्ति-कार्याकर्षणहेतुः, 'आमिओगिए'त्ति-पराभिभवनहेतुः, 'वस्सीकरणे'त्ति-वश्यताहेतुः, 'कोउयकम्मे'त्ति-सौभाग्यनिमित्तं स्वप्नादि; 'भूइकम्मे'त्ति मन्त्राभिसंस्कृतभूतिदानं ॥ १०५ ॥

तते णं तीसे पोदिलाए अन्नया कयाइ पुव्वरत्तावरत्तकालस० कुडुंबजागरियं० अयमेयारूवे अब्भ-
त्थिते० एवं खलु अहं तेतलि० पुर्व्वि इट्ठा^५, आसि इयाणिं अनिट्ठा^५ जाव परिभोगं वा तं सेयं खलु
मम सुव्वयाणं अज्जाणं अंतिए पव्वत्तित्तए, एवं संपेहेति२ कल्लं पाउ० जेणेव तेतलिपुत्ते तेणेव उवा०२
करयलपरि० एवं व०-एवं खलु देवाणुप्पिया !, मए सुव्वयाणं अज्जाणं अंतिए धम्मे णिसंते जाव अब्भ-

पुद्गाया पञ्चदहत्तए, तते णं तेयलिपुत्ते पोद्विलं एवं व०-खलु तुमं देवानुप्पिए ! मुंडो पञ्चइया समानी कालमासे कालं किच्चा अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववज्जिहिसि, तं जति णं तुमं देवा०, ममं ताओ देवलोयाओ आगम्म केवलपन्नत्ते धम्ममे बोहिहि तोऽहं विसज्जेमि, अहं णं तुमं ममं ण संबोहेसि तो ते ण विसज्जेमि; तते णं सा पोद्विला तेयलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति, तते णं तेयलिपुत्ते विपुलं असण४, उवक्खडावेति२, मित्तणातिजावआमंतेइ२ जाव सम्माणेइ२ पोद्विलं पहायं जाव पुरिससहस्सवाहणीयं सिअं दुरुहित्ता मित्तणाति जाव परिवुडे सन्विट्ठिए जाव रवेणं तेतलीपुत्तस्स मज्झमज्जेणं जेणेव सुव्वयाणं उवस्सए तेणेव उवा० सीयाओ पच्चोरुहति २ पोद्विलं पुरतो ऋदु जेणेव सुव्वया अज्जा तेणेव उवागच्छति२, वंदति-नमंसति२, एवं व०-एवं खलु देवा० !, मम पोद्विला भारिया इट्ठा ५ एस णं संसारभउव्विग्गा जाव पव्वतित्तए पडिच्छंतु णं देवा० ! सिरिसणिभिव्वलं दलयामि, अहासुहं मा० प०, तते णं सा पोद्विला सुव्वयार्हिं अज्जाहिं एवं वुत्ता समाणा इट्ठ० उत्तरपुर० सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओसुयति२ सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेइ२, जेणेव सुव्वयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छइ२, वंदति-नमंसति२, एवं व०-आलित्ते णं भंते !, लोए एवं जहा देवाणंदा जाव एक्कारस अंगाइं बहूणि वासाणि सामन्नपरियाणं पाउणइ२, मासियाए संखेहणाए अत्ताणं झोसेत्ता सट्ठिं भत्ताइं अण० आलोइयपडि० समाहिं पत्ता

कालमासे कालं किञ्चा अन्नतरेसु देवलोएसु देवदत्ताए उववन्ना ॥ सूत्रम्-१०६ ॥ तते णं से कणगरहे राया
 अन्नया कयाई कालधम्मुणा संजुत्ते यावि होत्था, तते णं राईसर जाव णीहरणं करेति २ अन्नमन्नं एवं
 व०-एवं खलु देवाणु० ! कणगरहे राया रज्जे य जाव पुत्ते वियंगित्था, अम्हे णं देवा० ! रायाहीणा राया-
 हिट्ठिया रायाहीणकज्जा अयं च णं तेतली अमच्चे कणगरहस्स रत्तो सव्वट्ठाणोसु सव्वभूमियासु लट्ठपच्चए
 दिन्नवियारे सव्वकज्जवट्ठावए यावि होत्था, तं सेयं खलु अम्हं तेतलिपुत्तं अमच्चं कुमारं जातित्तए च्चिकट्ठु
 अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति२, जेणेव तेयलिपुत्ते अमच्चे तेणेव उवा०२, तेयलिपुत्तं एवं व०-एवं खलु
 देवाणु० !, कणगरहे राया रज्जे य रट्ठे य जाव वियंगेह, अम्हे य णं देवाणु० ! रायाहीणा जाव रायाहीण-
 कज्जा, तुमं च णं देवा० ! कणगरहस्स रत्तो सव्वट्ठाणोसु जाव रज्जधुराचिंतए, तं जइ णं देवाणु० ! अत्थि
 केइ कुमारं रायलक्खणसंपन्ने अभिसेयारिहे तणं तुमं अम्हं दलाहि, जा णं अम्हे महया२ रायाभिसे-
 एणं अभिसिंचामो, तए णं तेतलिपुत्ते तेसि ईसर० एतमट्ठं पडिसुणेति२, कणगज्जयं कुमारं प्हायं जाव
 सस्सिरीयं करेइ २ ता, तेसि ईसर जाव उवणेति२, एवं व०-एस णं देवा० !, कणगरहस्स रत्तो पुत्ते
 पउमावतीए देवीए अत्तए कणगज्जए नामं कुमारं अभिसेयारिहे रायलक्खणसंपन्ने मए कणगरहस्स रत्तो
 रहसियं संवट्ठिए, एयं णं तुम्भे महया २ रायाभिसेणं अभिसिंचह, सव्वं च तेसि उट्ठाणपरियावणियं
 परिकहेइ । तते णं ते ईसर० कणगज्जयं कुमारं महया २ अभिसिंचंति । तते णं से कणगज्जए कुमारं

राया जाए महया हिमवंतमलय० वणओ जाव रज्जं पसासेमाणे विहरइ । तते णं सा पउमावती देवी कणगज्झयं रायं सद्दावेति २ एवं व०-एस णं पुत्ता ! तव० रज्जे जाव अंतेउरे य० तुमं च तेतलिपुत्तस्स पहावेणं, तं तुमं णं तेतलिपुत्तं अमच्चं आढाहि, परिजाणाहि, सक्कारेहि, सम्माणेहि इंतं अब्बुद्धेहि छियं पज्जुवासाहि वच्चंतं पडिसंसाहेहि अद्धासणेणं उवणिमंतेहि भोगं च से अणुवड्डुहि, तते णं से कणगज्झए पउमावतीए तहत्ति पडि० जाव भोगं च से वड्डुति ॥ सूत्रम्-१०७ ॥

‘रायाहीणा’इत्यादि, राजाधीनाः राज्ञो दूरेऽपि वर्तमाना राजवशवर्तिन इत्यर्थः, राजाधिष्ठितास्तेन स्वयमध्यासिताः, राजाधीनानि-राजायत्तानि कार्याणि येषां ते वयं राजाधीनकार्याः, ‘सब्बं च से उट्ठाणपरियावणियं’ति-सर्वं च से-तस्मै उत्थानं च-उत्थापितं परिथापनिका च-कालान्तरं यावत् स्थितिरित्युत्थानपरिथापनिकं तत्परिक्रथयतीति, ‘वयंतं पडिसंसाहेहि’त्ति विनयप्रस्तावात् व्रजन्तं प्रतिसंसाधय-अनुव्रज, अथवा वदन्तं प्रति संश्चाधय-साधूक्तं साध्वित्येवं प्रशंसां कुर्वित्यर्थः, भोगं-वर्त्तनं ॥ १०७ ॥

तते णं से पोट्टिले देवे तेतलिपुत्तं अभिक्खणं२, केवलपन्नत्ते धम्मं संबोहेति, नो चेव णं से तेतलिपुत्ते संबुज्झति, तते णं तस्स पोट्टिलदेवस्स इमेयारूवे अब्भत्थिते५, एवं खलु कणगज्झए राया तेयलिपुत्तं आढाति जाव भोगं च संबड्डुति, तते णं से तेतली अभिक्खणं२, संबोहिज्जमाणेवि धम्मं नो संबुज्झति, तं सेयं खलु कणगज्झयं तेतलिपुत्तातो विप्परिणामेत्तए त्तिकहु एवं संपेहेति२त्ता, कणगज्झयं तेत-

लिपुत्तातो विष्णुरिणामेह । तते णं तेतलिपुत्ते कल्लं णहाते जाव पायच्छित्ते आसखंधवरगए बहूहिं पुरिसंहिं
 संपरिबुद्धे सातो गिहातो निग्गच्छति२, जेणेव कणगज्झए राया तेणेव पहरेत्थ गमणाए, तते णं तेतलि-
 पुत्तं अमच्चं जे जहा बहवे राईसरतलवर जाव पभियओ पासंति ते तेहव आढायंति, परिजाणंति,
 अब्भुद्धंति३, अंजलिपरिगहं करंति, इट्ठाहिं कंताहिं जाव वग्गहिं आलवेमाणा य, संलवेमाणा य, पुरतो य,
 पिट्ठतो य, पासतो य, मग्गतो य, समणुगच्छंति, तते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव कणगज्झए तेणेव उवा-
 गच्छति, तते णं कणगज्झए तेतलिपुत्तं एज्जमाणं पासति२, नो आढाति, नो परियाणाति, नो अब्भुद्धंति;
 अणाढायमाणे २, परम्मुहे संचिद्धति; तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयस्स रत्तो अंजलिं करेइ, तते णं से
 कणगज्झए राया अणाढायमाणे, तुसिणीए, परम्मुहे संचिद्धति; तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयं विष्णुरिणयं
 जाणित्ता भीते जाव संजातभए, एवं व०-रुद्धे णं ममं कणगज्झए राया हीणे णं मम कणगज्झए राया
 अवज्झाए णं कणगज्झए, तं ण नज्झ णं मम केणइ कुमारेण मारेहिंति त्तिक्कट्ठु भीते तत्थे य जाव सणियं
 २, पच्चोसक्कोति२, तमेव आसखंधं दुरुहेति२, तेतलिपुरं मज्झमज्झेणं जेणेव सए गिहे तेणेव पहारेत्थ
 गमणाए; तते णं तेयलिपुत्तं जे जहा ईसर जाव पासंति ते तहा नो आढायंति, नो परियाणंति, नो
 अब्भुद्धंति, नो अंजलि०, इट्ठाहिं जाव णो संलवंति नो पुरओ य, पिट्ठओ य, पासओ य, (मग्गतो य),
 समणुगच्छंति; तते णं तेतलिपुत्ते जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छति, जावि य से तत्थ बाहिरिया परिसा

भवति, तं०-दासेति वा, पेसेति वा, भाइल्लएति वा, सावि य णं नो आढाइ २, जाविय से अङ्गिभत्तरिया परिसा भवति, तंजहा-पियाइ वा, माताति वा, जाव सुणहाति वा, साविय णं वा नो आढाइ ३; तत्ते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव वासघरे जेणेव सए सयणिल्ले तेणेव उवागच्छति २, सयणिल्लंसि णिसीयति २, एवं व०-एवं खलु अहं सयातो गिहातो निगगच्छामि, तं चैव जाव अङ्गिभत्तरिया परिसा नो आढाति, नो परियाणाति, नो अ०सुट्टेति, तं सेयं खलु मम अप्पाणं जीवियातो ववरोवित्तए स्तिकडु एवं संयेहेति २, तालउडं विसं आसंगंसि पक्खिवति, से य विसे णो संक्रमति; तत्ते णं से तेतलिपुत्ते नीलुप्पल जाव अंसि खंघे ओहरति, तत्थवि य से धारा ओपल्ला; तत्ते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव असोगवणिया तेणेव उवागच्छति २, पासगं गीवाए बंधति २, रुक्खं दुरुहति २, पासं रुक्खे बंधति २, अप्पाणं सुयति, तत्थवि य से रज्जु छिन्ना; तत्ते णं से तेतलिपुत्ते महतिमहालयं सिलं गीवाए बंधति २, अत्थाहमतारमपोरिसियंसि उदगंसि अप्पाणं सुयति, तत्थवि य से अगणिकाए विज्झाए; तत्ते णं से तेतली एवं व०-सद्धेयं खलु, भो समणा वयंति सद्धेयं खलु, भो माहणा वयंति सद्धेयं खलु, भो समणा माहणा वयंति; अहं एगो असद्धेयं वयामि, एवं खलु अहं सह पुत्तेहिं अपुत्ते को मेदं सदहिस्सति १, सह भित्तेहिं अभित्ते को मेदं सदहिस्सति १, एवं अत्थेणं दारेणं दासेहिं परिज्जेणं, एवं खलु तेयलिपुत्ते णं अ० कणगज्झएणं रत्ता अवज्झाएणं समाणेणं तेयलिपुत्ते तालपुडगे विसे आसंगंसि पक्खित्ते सेविय णो कमति को मेयं सदहिस्सति १, तेतलिपुत्ते नीलुप्पल

जाव खंधसि ओहरिए तत्थविय से धारा ओपट्ठा को मेदं सदहिस्सति १, तेतलिपुत्तस्स पासगं गीवाए बंधेत्ता
 जाव रज्जू छिन्ना को मेदं सदहिस्सति १, तेतलिपुत्ते महासिलयं जाव बंधित्ता अत्थाह जाव उदगंसि
 अप्पा मुक्के तत्थविय गं थाहे जाए को मेयं सदहिस्सति १, तेतलिपुत्ते सुक्कंसि तणकूडे, अग्गी विज्झाए,
 को मेदं सदहिस्सति १; ओहतमणसंकप्पे जाव क्षियाह । तते गं से पोदिले देवे पोदिलारूवं विउव्वतिर,
 तेतलिपुत्तस्स अदूरसामंते ठिच्चा एवं व०-हं भो । तेतलिपुत्ता १, पुरतो पवाए, पिट्ठओ हत्थिभयं दुहओ
 अचक्खुफासे मज्झे सराणि वरिसयंति, गामे पलित्ते, रत्ने क्षियाति, रत्ने पलित्ते गामे क्षियाति; आउसो १,
 तेतलिपुत्ता १, कओ वयामो १; तते गं से तेतलिपुत्ते पोदिलं एवं वयासी-भीयस्स खलु भो १, पव्वज्जा
 सरणं, उक्कट्टियस्स संदेसगमणं, छुहियस्स अन्नं, तिसियस्स पाणं, आउरस्स भेसज्जं माइयस्स रहस्सं,
 अभिजुत्तस्स पच्चयकरणं, अद्दाणपरिसंतस्स वाहणगमणं, तरिउकामस्स पवहणं; किच्चं परं अभिओजि-
 तुकामस्स सहायकिच्चं खंतस्स दंतस्स जित्तिदियस्स एत्तो एगमवि ग भवति, तते गं से पोदिले देवे
 तेयलिपुत्तं अमच्चं एवं व०-सुद्धु गं तुमं तेतलिपुत्ता १ एयमट्ठं आयाणिहि त्तिक्कु दोच्चं पि एवं वयइर, जाम्भेव
 दिसं पाउब्भूए तामेव विसि पडिगए ॥ सूत्रम्-१०८ ॥ तते गं तस्स तेयलिपुत्तस्स सुभेणं परिणामेणं
 जाइसरणे समुप्यत्ते, तते गं तस्स तेयलिपुत्तस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिते ५, समु०-एवं खलु अहं इहेव
 जंबुदीवेर, महाविदेहे वासे पोक्खलावतीविजये पौडरीणितीते रायहाणीए महापउमं नामं राया होत्था;

तते णं अहं थेराणं अंतिए मुंडे भवित्ता जाव चोदस पुब्बतिं०, बहूणि वासाणि सामन्नपरियाए०, मासि-
याए०, संलेहणाए, महासुक्के कप्पे देवे; तते णं अहं ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं इहेव तेयलिपुरे तेय-
लिस्स अमच्चस्स भदाए भारियाए दारगत्ताए पच्चायाते; तं सेयं खल्लु मम पुब्बदिट्ठाइं महव्वयाइं समयमेव
उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, एवं संपेहेति२ समयमेव महव्वयाइं आरुहेति२, जेणेव पमयवणे उज्जाणे तेणेव
उवा०२, असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्टयंसि सुहनिसन्नस्स अणुचित्तमाणस्स पुब्बाहीयातिं
सामाहयमातियाइं चोदसपुब्बाइं समयमेव अभिसमन्नागयाइं, तते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स अणगारस्स
सुभेणं परिणामेणं जाव तयावरणिज्जाणं कम्ममाणं खओवसमेणं कम्मरयविकरणकरं अपुब्बकरणं पविट्ठस्स
केवलवरणाणदंसणे ससुप्पन्ने ॥ सूत्रम्-१०९ ॥ तए णं तेतलिपुरे नगरे अहासन्निहिहिं वाणमंतरेहिं देवेहिं
देवीहि य देवदुंदुभीओ समाहयाओ दसद्धवत्ते कुसुमे निवाहए, दिव्वे गीयगंधव्वनिनाए कए यावि
होत्था, तते णं से कणगज्झए राया इमीसे कहाए लद्धे, एवं व०-एवं खल्लु तेतलिं मए अवज्झाते मुंडे
भवित्ता पव्वतिते तं गच्छामि णं तेयलिपुत्तं अणगारं वंदामि-नमंसामि २, एयमट्ठं विणएणं सुज्जो२,
खामेमि; एवं संपेहेति२, ण्हाए चाउरंगिणीए सेणाए जेणेव पमयवणे उज्जाणे तेतलिपुत्ते अणगारे
तेणेव उवागच्छति२, तेतलिपुत्तं अणगारं वंदति-नमंसति२, एयमट्ठं च विणएणं सुज्जो२ खामेइ नच्चासन्ने
जाव पज्जुवासह; तते णं से तेयलिपुत्ते अणगारे कणगज्झयस्स रत्तो तीसे य महइ० धम्मं परिकहेह,

तते णं से कणगज्झए राया तेतलिपुत्तस्स केवलस्स अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खा-
वइयं सावगधम्मं पडिवज्झइ२, समणेवासए जाते जाव अहिगयजीवाजीवे । तते णं तेतलिपुत्ते केवली
बद्धणि वासाणि केवलपरियागं पाडणित्ता जाव सिद्धे । एवं खलु जंबू ! भगवया समणेणं महावीरेणं
चोइसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते, तिबेमि ॥ सूत्रम्-११० ॥ चउदसमं अज्झयणं समत्तं ॥ १४ ॥

‘कूटे ण’मित्यादौ, हीनोऽयं मम ग्रीत्येति गम्यते, अपघ्यातो-दुष्टचिन्तावान् यमेति-ममोपरि कनकध्वजः, पाठान्तरेण
दुष्यतोऽहं-दुष्टचिन्ताविषयीकृतोऽहं कनकध्वजेन राज्ञा, तव-तस्मान्न ज्ञायते केनापि कुमारेण-विरूपमारणप्रकारेण मारयिष्य-
तीति ‘खंधंसि उव्वहरइ’ इति-स्कन्धे उपहरति विनाशयतीति, ‘धारा ओपह्छु’त्ति-अपदीर्णा कुण्ठीभूतेत्यर्थः; ‘अत्थाहं’ति-
अस्त्वं-निरस्तमविद्यमानमघस्तलं प्रतिष्ठानं यस्य तदस्ताद्यं स्तावो वा-प्रतिष्ठानं तदभावादस्ताव, अतारं यस्य तरणं
नास्ति पुरुषः परिमाणं यस्य तत्पौरुष्यं तन्निषेधादपौरुष्यं ततः पदत्रयस्य कर्मधारयो, मकारौ च प्राकृतत्वात्; अतस्तत्र,
‘सद्धेय’मित्यादि, श्रद्धेयं श्रमणा वदन्ति आत्मपरलोकपुण्यपापादिकमर्थजातं, अतीन्द्रियस्यापि तस्य प्रमाणाबाधितत्वेन
श्रद्धानगोचरत्वात्, अहं पुनरेकोऽश्रद्धेयं वदामि पुत्रादिपरिवारयुक्तस्यात्यर्थं राजसम्मतस्य च अनुत्रादित्वमराजसम्मतत्वं
च विषखड्गपाशकजलाग्निभिरहिंस्यत्वं चात्मनः प्रतिपादयतो मम युक्तिबाधितत्वेन जनप्रतीतेरविषयत्वेनाश्रद्धेयत्वादिति
प्रस्तुतवद्वत्भावना, ‘तए ण’मित्यादि, हं मो !, इत्यामन्त्रणे, पुरतः-अग्रतः, प्रपातो-गर्त्तः पृष्ठतो हस्तिभयं, ‘दुहओ’त्ति-
उभयतः अचक्षुःस्पर्शः-अन्वकारं मध्ये-मध्यभागे यत्र वयमास्महे तत्र शरा-बाणा निपतन्ति, ततश्च सर्वतो भयं वर्त्तते इत्यर्थः;

तथापि अस्मैऽविनाशो न भवति, अस्त्यं तु श्वायतेत्युपख्यानद्वारं वर्त्तते, अथवा-ध्यायीत्व ध्यायति, अग्रेरधिष्ठानेन जागर्तो
वेत्यादिभिरर्थक्यैश्च अरण्यं पर्वतौ आसौ रुमायते; न विद्ध्ययाति, एवं सर्वस्यापि भयानकत्वात् स्थानान्तरस्य चाभावादामृत्युमे-
स्तेष्वलिङ्गेषु॥६, ‘काण्ड’ इति एक अजहम् ॥१, भीतैर्मन्त्रित्वमस्माभिरीधान्येनापि भवतीति श्रद्धाः उत्तरं च भीतस्य प्रव्रज्या शरणं
पात्रीमिति ग्रन्थलेखयेत्कोष्ठादीनीं स्वदेशस्थमनादीनि, तत्र ‘छुहिद्यस्स’ चि-बुमुक्षितस्य मायिनो-वंचकस्य रहस्यं-गुप्तत्वं
प्रकरणमिति सर्वत्र गमनीयं, अभियुक्तस्य-सम्पादितद्रूपणस्य प्रत्ययकरणं-दूषणायोहेन प्रतीयुत्पादनं अध्वानं अरियतो (अध्व-
परिश्रोन्तस्य)-गन्तुमुखकस्य वाहनगमनं-शकटाद्यारोहणं तरीतुकामस्य नद्यादिकं प्लवनं-तरणं कृत्यं-कार्यं यस्य तत् प्लव-
नकृत्यं-तरकाष्टं परमभिघोकृक्कामस्य-अभिभावितुकामस्य सहायकृत्यं-मित्रादिकृतं सहायकर्ममिति, अथ कथं भीतस्य प्रव्रज्या
शरणं भवति, अत उच्यते-‘त्वने’ त्यादि, क्षान्तस्य क्रोधनिग्रहेण, दान्तस्येन्द्रियनोइन्द्रियदमेन, जितेन्द्रियस्य विषयेषु रागादि-
निरोद्धः, ‘एस्ते’ चि-एतेभ्योऽनन्तरोदितेभ्योऽगतः प्रपातादिभ्यो भयेभ्यः एकमपि भयं न भवति, प्रव्रजितस्य सामायिकपरि-
णत्या शरीरादिषु निरभिभवज्ञत्वात् मरणादिभयभावादादिति, एवं देवेनामात्यः स्वप्नाचा भीतस्य प्रव्रज्या श्रेयसीत्यभ्युपगमं कार-
यित्वा एवमुक्तः, ‘सुहुडु’ इत्यादि, अयमर्थो-भीतस्य प्रव्रज्या शरणमिति, यदि प्रतिज्ञायते तदा सुन्दु ते मतं, भयाभिभूतस्त्वभि-
दानीर्मसीति-एतमर्थमाजानीहि-अनुष्ठानद्वारेण बुध्यस्व प्रव्रज्यां विधेहीतियावत् । इह च यद्यपि सूत्रे उपनयो नोक्तः तथा-
प्येवं हि युक्तम्-जाव न इवसं पक्षा माणवभंसं च पाणिणो पायं । ताव न धम्मं गेण्हंति भावओ तेयलीसुउव ॥ १ ॥

समाप्तमिदं चतुर्विंशज्ज्ञानाध्यायनविवरणम् ॥ १४ ॥

सा०—प्राणिनः प्रायेण तावन्न धर्मं गृह्णति भावतः, यावद्दुःखं न प्राप्ता मानभ्रंशं च देतल्लिसुतवत् ॥ १ ॥

॥ १५-श्रीनन्दीफलाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अधुना पञ्चदशं विव्रियते, अस्य चैवं पूर्वेषां सह सम्बन्धः—पूर्वस्मिन्नपमानाद्विषयत्यागः प्रतिपादितः, इह तु जिनोपदे-
शात्, तत्र च सत्यर्थप्राप्तिस्तद्भाषे-त्वनर्थप्राप्तिरभिधीयत इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंतेः, चोदसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, पन्नरसमस्स के अट्ठे पन्नत्ते ?; एवं खलु
जंजु !, तेणं काळेणंर, चंपा नाम नयरी होत्था, पुन्नभहे चेहए, जियसत्तू राया; तत्थ णं चंपाए नयरीए धण्णे
णामं सत्थवाहे होत्था, अट्ठे जाव अपरिभूए; तीसे णं चंपाए नयरीए उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए अहि-
च्छत्ता नाम नयरी होत्था, रिद्धत्थिमियसमिद्धा वन्नओ; तत्थ णं अहिच्छत्ताए नयरीए कणगकेउ नाम
राया होत्था; महया वन्नओ, तस्स धण्णस्स सत्थवाहस्स अन्नदा कदाह पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमे-
यारूवे अब्भत्थिते चित्तिए पत्थिए मणोणए संकप्पे ससुप्पज्जित्था—सेयं खलु मम विपुलं पणियमंडमा-
याए अहिच्छत्तं-नगरं वाणिज्जाए गमित्तए, एवं संपेहेतिर, गणिमं च ४ चउव्विहं भंडं गेणहहर, सगडी-
सागडं सज्जेहर, सगडीसागडं भरेतिर, कोडुंबियपुरिसे सद्दवेतिर, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !
चंपाए नगरीए सिंघाडग जाव पहेसुं एवं खलु देवाणु० ! धण्णे सत्थवाहे विपुले पणिय० इच्छति, अहि-
च्छत्तं नगरं वाणिज्जाए गमित्तते, ते जो णं देवाणु० !, चरए वा चीरिए वा, चम्मखंडिए वा, भिच्छुं दे वा
पंडुरगे वा, गोतमे वा, गोवतीते वा, गिहिधम्मं वा, गिहिधम्मचित्तए वा, अचिरुद्धविरुद्धुडुसावगरत्तपड-

निगन्थप्यभितिपासंडत्थे वा, गिहत्थे वा, तस्स णं धण्णेणं सद्धिं अहिच्छत्तं नगरिं गच्छह; तस्स णं धण्णे अच्छत्तगस्स छत्तगं दलाह अणुवाहणस्स उवाहणाउ दलयह, अकुडियस्स कुडियं दलयह, अपत्थय-
-गस्स पत्थयणं दलयह, अपक्खेवगस्स पक्खेवं दलयह, अंतराडविय से पडियस्स वा भग्गलुग्गसा-
हेज्जं दलयति, सुहंसुहेण य णं अहिच्छत्तं संपावेति त्तिकहु दोचपि तच्चपि घोसेह२, मम एयमाणत्तियं
पच्चप्पिणह; तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव एवं व०-हंदि सुणंतु भगवंतो चंपानगरीवत्थव्वा बहवे
चरगा य जाव पच्चप्पिणंति, तते णं से कोडुंबियघोसणं सुच्चा चंपाए णयरीए बहवे चरगा य जाव गिहत्था य
जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छन्ति, तते णं धण्णे तेसिं चरगाण य जाव गिहत्थाण य अच्छत्तगस्स
छत्तं दलयह जाव पत्थयणं दलाति, गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया १, चंपाए नयरीए बहिया अग्गुल्लाणंसि
ममं पडिवाल्लेमाणा चिट्ठह, तते णं चरगा य० धण्णेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा जाव चिट्ठति, तते णं
धण्णे सत्थवाहे सोहणंसि तिहिकरणनक्खत्तंसि चिपुलं असणं ४ उवक्खडावेह२ त्ता, भित्तनाई आमंतेति२,
भोयणं भोयावेति२, आपुच्छति२, सगडीसागडं जोयावेति२, चंपानगरीओ निगच्छति; णाहविप्पगिट्ठिहं
अद्धाणेहिं वसमाणे२ सुहेहिं वसहिपायासेहिं अंगं जणवयं मज्झंमज्झेणं जेणेव देसगं तेणेव उवाग-
च्छति२, सगडीसागडं मोयावेति२, सत्थणिवेसं करेति२, कोडुंबियपुरिसे सदावेति; एवं व-तुब्भे णं देवा०

मम सत्थनिवेसंसि महया२, सदेणं उग्घोसेमाणा२, एवं वदह-एवं खलु देवाणु० ! इमीसे आगामियाए
छिन्नावायाए दीहमद्धाए अडवीए बहुमज्झदेसभाए बहवे णंदिफला नामं रुक्खा पन्नत्ता, किण्हा जाव
पत्तिया, पुप्फिया, फलिया, हरियरेरिज्जमाणा सिरीए अईव उवसोमेमाणा चिट्ठंति, मणुण्णा वव्वेणं ४
जाव मणुन्ना फासेणं मणुन्ना छायाए, तं जो णं देवाणुप्पिया ! तेसि नंदिफलाणं रुक्खाणं मूलाणि वा कंद०
तय० पत्त० पुप्फ० फल० बीयाणि वा हरियाणि वा आहारेति छायाए वा वीसमति, तस्स णं आवाए भइए
भवति, ततो पच्छा परिणममाणा२, अकाले चैव जीवियातो ववरोव्वेति, तं मा णं देवाणुप्पिया ! केह तेसि
नंदिफलाणं मूलाणि वा जाव छायाए वा वीसमउ, मा णं सेऽवि अकाले चैव जीवियातो ववरोविज्जिस्सति;
तुब्भे णं देवाणु० ! अत्तेसि रुक्खाणं मूलाणि य जाव हरियाणि य आहारेण छायासु वीसमहत्ति घोसणं
घोसेह जाव पच्चप्पिणंति, तते णं घण्णे सत्थवाहे सगडीसाण्डं जोएति२, जेणेव नंदिफला रुक्खा तेणेव
उवागच्छति२, तेसि नंदिफलाणं अदूरसामंते सत्थनिवेसं करेति२, दोच्चं पि तच्चं पि कोडुंबिययुरिसे सद्दा-
वेति२, एवं व०-तुब्भे णं देवाणु० !, मम सत्थनिवेसंसि महत्ता सदेणं उग्घोसेमाणा२, एवं वयह-एए णं
देवाणु० ! ते णंदिफला किण्हा जाव मणुन्ना छायाए तं जो णं देवाणु० ! एएसि णंदिफलाणं रुक्खाणं
मूलाणि वा कंद० पुप्फ० तय० फल० जाव अकाले चैव जीवियाओ ववरोव्वेति, तं मा णं तुब्भे जाव दूरं
दूरेणं परिहरमाणा वीसमह, मा णं अकाले जीवितातो ववरोविस्संति, अत्तेसि रुक्खाणं मूलाणि य जाव

वीसमह त्ति कहु घोसणं पच्चप्पिणंति, तत्थ णं अत्थेगइया पुरिसा धणणस्स सत्थवाहस्स एयमट्ठं सदहंति जाव रोयंति, एयमट्ठं सदहमाणा तेसिं नंदिफलाणं दूरं दूरेण परिहरमाणा२, अन्नेमिं रुक्खाणं मूलाणि य जाव वीसयंति, तेसिं णं आवाए नो भइए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा२, सुहरूवत्ताए ५ सुज्जो२, परिणमंति; एवामेव समणाउसो ! जो अमहं निगंथो वा२ जाव पंचसु कामगुणेषु नो सज्जेति, नो रज्जेति; से. णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं ४ अच्चणिज्जे परलोए नो आगच्छति जाव वीतीवतिस्सति; तत्थ णं जे से. अप्पेगतिया पुरिसा धणणस्स एयमट्ठं नो सदहंति३, धणणस्स एतमट्ठं असदहमाणा३, जेणेव ते नंदिफला तेणेव उवागच्छंति२, तेसिं नंदिफलाणं मूलाणि य जाव वीसमंति, तेसिं णं आवाए भइए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा जाव बवरोवति, एवामेव समणाउसो ! जो अमहं निगंथो वा निगंथी वा पच्चतिए पंचसु कामगुणेषु सज्जेति३ जाव अणुपरियट्ठिस्सति जहा व ते पुरिसा, तते णं से धण्णे सगडीसागडं जोयावेति३ जेणेव अहिच्छत्ता नगरी तेणेव उवागच्छति२, अहिच्छत्ताए णयरीए बहिया अगुल्लोणे सत्थनिवेसंत्तामेति२, सगडीसागडं मोयावेइ; तए णं से धण्णे सत्थवाहे महत्थं३, रायरिहं पाहुडं गेणहइ२, बहुपुरिसेहिं तस्मिं संपप्पिसे. अहिच्छत्तं नयरं मज्झमज्जेणं अणुप्पविसइ, जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छति, कामक-जाव अस्सवेइ, तं महत्थं३, पाहुडं उबणेइ; तए णं से कणगकेऊ राया हट्टुट्ठं धणणस्स सत्थवाह-हत्ता तं महत्थं३, जाव पच्छिच्छइ२, धण्णं सत्थवाहं सकारेइ, सम्माणेइ२, उस्सुक्कं वियरति २, पड्डिविस-

जिह्वः भंडविणिमयं करोह १, पडिभंडं गेण्हति २, सुहंसुहेणं जेणेव चंपानयरी तेणेव उवागच्छति २, मित्त-
 नाति० अभिसमन्नागते विपुलाहं माणुस्सगाहं जाव विहरति; तेणं कालेणं २ थेरागमणं धण्णे धम्मं
 सोच्चा, जेठुत्तं कुडुंबे ठावेत्ता पव्वइए एक्कारस सामाहयति अंगतिं बहूणि वासाणि जाव मासियाए सं०
 अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववत्ते, महाविदेहे वासे सिज्झिहति जाव अंतं करोति । एवं खल्ल जंबू !,
 सम्मणेणं भगवया महावीरेणं पन्नरसस्स नायज्झयणस्स अयमेठ्ठे पणत्ते त्ति बेमि ॥ सूत्रम्-१११ ॥
 पन्नरससं नायज्झयणं समत्तं ।

सर्व-सुगमं नवरं 'चरए वे' त्यादि, तत्र चरको-धाटिमिक्षाचरः, चीरिको-रथ्यापतितचीवरपरिधानः, चीरोपकरण
 इत्यन्ये-वर्षस्वण्डकः-चर्मपरिधानः, चर्मोपकरण इति चान्ये; भिक्षाण्डो-भिक्षामोजी सुगतशासनस्थ इत्यन्ये, पाण्डुरागः-शैवः,
 गोप्तमः-लघुसराक्षमालाचर्वितविचित्रपादपतनादिशिक्षाकलापवद्दुष्मकोपायतः कर्णभिक्षाग्राही गोत्रतिकः-गोश्वर्यानुकारी,
 उक्तं च-"गौवीहिं समं निगमपवेसठणासणाइ पक्खेति भुंजति । जहा गावी तिरिक्खवासं विभावता ॥ १ ॥ गृहिधर्मा-गृहस्थ-
 धर्म एव श्रेयमनित्यमिषसन्धाय तद्यथोक्तकारी धर्ममन्वितको-धर्मसंहितापरिज्ञानवान् सभासदः अविरुद्धो-वैनीयिकः, उक्तं च-
 "अविरुद्धो विणयकारी देवाहणं पराए भत्तोए । जह वेसियायणसुओ एवं अबेवि नायव्वा ॥ २ ॥" विरुद्धो-अक्रियावादी

सा० १ गोभिः समं प्रवेशनिर्गमस्थानासनादि भ्रुकुर्वन्ति । भुजन्ति यथा गावस्तिर्यग्वासं विभावयन्तः ॥ १ ॥

२ अविरुद्धो विनयकारी देवादीनां परया भक्त्या । यथा वैश्यायनसुत एवमन्येऽपि ज्ञातव्याः ॥ २ ॥

परलोकानभ्युपगमात् सर्वादिभ्यो विरुद्धः, एवं ब्रुद्धः-तापस प्रथममृत्युभक्त्वात् प्रायो ब्रुद्धकाले च दीक्षाप्रतिपत्तेः श्रावको-
ब्राह्मणः, अन्ये तु ब्रुद्धश्रावक इति व्याचक्षते, स च ब्राह्मण एव, रक्तपटः-परिव्राजको निर्ग्रन्थः-साधु प्रश्रुतिग्रहणात् कापि-
लादिपरिग्रह इति, 'पत्थयणं'ति पथ्यहनं-शुम्बलं 'पक्खिवं' ति अर्द्धपथे नुटितशुम्बलस्य शुम्बलपूर्णं द्रव्यं प्रक्षेपकः,
'पद्धियस्स' ति वाहनात्पतितस्य रोगे वा पतितस्य, 'भगगुरुगस्स' ति वाहनात् स्खलनाद्वा पतने भगनस्य रुग्णस्य
च जीर्णतां गतस्येत्यर्थः, 'हंदि' ति-आमन्त्रणे, 'नाइविगिट्टेहि' अद्धाणेहि 'ति-नातिविप्रकृष्टेषु-नातिदीर्घेष्वन्वसु-
प्रयाणकर्मार्गेषु वसन् शुभैरनुकूलैः 'वसन्तिप्रातराशौ'-आवासस्थानैः प्रातर्भोजनकालैश्चेत्यर्थः, 'देस्सगं'ति-देशान्तं ।
इहोपनयः द्धन्नाभिहित एव, विशेषतः पुनरेवं तं प्रतिपादयन्ति-“ चंपा इव मणुयगती धणोव भयवं जिणो दएक्करसो ।
अहिछत्तानयरिसमं इह निव्वाणं सुण्यव्वं ॥ १ ॥ घोसणया इव तित्थंकरस्स सिवसग्गदेसणमहग्गं । चरगाहणोव इत्थं सिव-
सुहक्कामा जिया बहवे ॥ २ ॥ नंदिफलाइ व्व इहं सिवपहपडिक्खणगाण विसया उ । तन्मक्खणाओ मरणं जह तह विसएहि
संसारी ॥ ३ ॥ तव्वज्जेण जह इहपुरगमो विसयवज्जेण तहा । परमानंदनिबंध्यणसिवपुरगमं सुण्यव्वं ॥ ४ ॥

समाप्तमिदं पञ्चदशज्ञातविवरणम् ॥ १५ ॥

सा० चम्येव मनुष्यगतिर्धन इव भगवान् जितो दयैकरसः अहिच्छत्रानगरीसममिह निर्वाणं ज्ञातव्यं ॥ १ ॥ घोषणमिव तीर्थंकरस्य शिवभागदेशन-
मनधं । चरकादिवदत्र शिवसुखकामा जीवा बहवः ॥ २ ॥ नन्दीफलानीवेह शिवपथप्रतिपत्तानां विषयाः । तद्भक्षणत् मरणं यथा तथेह विषयैः संसारः
॥ ३ ॥ तद्भर्जनेवेष्टपुरगमो यथा विषयवर्जनेन तथा । परमानन्दनिबन्धनशिवपुरगमं ज्ञातव्यं ॥ ४ ॥

॥ १६-श्रीअपरकङ्काख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ षोडशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः—पूर्वत्र विषयाभिष्वङ्गस्यानर्थफलतोक्ता, इह तु तद्विषय-
निदानस्य सोच्यते इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते ! स० अ० म० पन्नरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे प० सोलसमस्स णं णायज्झयणस्स
णं सम० भग० महा० के अट्ठे पण्णत्ते !, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ चंपा नाम नयरी होत्था, तीसे णं
चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए सुभूमिभागे उज्जाणे होत्था, तत्थ णं चंपाए नयरीए तओ
माहणा भातरो परिवसंति, तंजहा—सोमे, सोमदत्ते, सोमभूती; अट्ठा जाव रिउव्वेद ४ जाव सुपरिनिट्ठिया,
तेसि णं माहणाणं तओ भारियातो होत्था, तं०—नागसिरी, भूयसिरी, जक्खसिरी; सुकुमाल जाव तेसि णं
माहणाणं इट्ठाओ विपुले माणुस्सए जाव विहरंति । तते णं तेसि माहणाणं अन्नया कयाई एगयओ
समुवागयाणं जाव इमेयारूवे मिहो कहासमुल्लावे समुप्पजित्था, एवं खलु देवाणुगिया ! अम्हं इमे विपुले
घणे जाव सावतेज्जे अलाहि जाव आसत्तमाओ कुलवंसाओ पकामं दाउं पकामं भोत्तुं पकामं परिभाए०
तं सेयं खलु अम्हं देवाणु० अन्नमन्नस्स गिहेसु कल्लकल्लि विपुलं असणं ४ उवक्खडेउं २ परिभुंजमाणानं
विहरित्तए, अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, कल्लकल्लि अन्नमन्नस्स गिहेसु विपुलं असण ४ उवक्खडावेंति

२ पशुं कुञ्जाणां विहरंति; तत्ते नं तीसे नागसिरि ए माह गी ए अन्नदा भोयणवार ए जाते यावि होत्था, तते
णं सः नागसिरी विपुलं असणं ४, उवक्खडेति २; एणं महं सालतियं तित्तालाउअं बहुसंभारसंजुत्तं गेहाव-
णाहं उवक्खवावेति; एणं विंदुयं करणलंसि आसाएइ तं खारं कहुयं अक्खलं अभोज्जे विसम्भूयं जाणिता
एवं व०-धिरत्थु णं मम नागसिरी ए अहन्ना ए अणुत्ता ए दूभगा ए दूभगसत्ता ए दूभगणिबोलिया ए जीए णं
मम सालङ्गः बहुसंभारसंभि ए नेहावगाडे उवक्खडि ए सुबहुदन्वक्खणं, नेहक्ख ए य कए, तं जति णं
ममं जाडयाओ जाणिस्संति, तो णं मम खिसिस्संति, तं जाव ताव ममं जाडयाओ ण जाणंति ताव मम
सेवः एणं सालतियं तित्तालाउ बहुसंभारणेहकयं एगंते गोवेत्ता ए, अन्नं सालइयं महुरालाउयं जाव
नेहावगाहं उवक्खडेत्ता ए, एवं संयेहेति २ तं सालतियं जाव गोवेह, अन्नं सालतियं महुरालाउयं उव-
क्खडेह; तेसिः माहणाणं पहायाणं जाव सुहासणवरगयाणं तं विपुलं असण ४, परिवेसेति; तते णं
ते माहणा विमित्तसुत्तरागया समाणा आयंता चोक्खा परमसुहभूया सकम्मसंपत्ता जाया यावि
होत्था, तते णं ताओ माहणीओ पहायाओ जाव विभूसियाओ तं विपुलं असण ४, आहारंति २;
जेणेव सयाइं २ गेहाइं तेणेव उवा० २ सकम्मसंपत्तातो जायातो सूत्रम्-११२ ॥ तेणं कालेणं २,
धम्मघोसा नाम थेरा जाव बहुपरिवारा, जेणेव चंपा नामं नगरी, जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे, तेणेव
उवा० २ अहापडिरुवं जाव विहरंति, परिसा निग्गया, घम्मो कहिओ, परिसा पडिगया; तए णं

तेन धम्मघोसाणं थेराणं अंतैवासी. धम्मरूई नाम अणगारे ओगळे जाव तेउलेस्से मासं मासेणं खम-
 माणे विहरति, तते णं से धम्मरूई अणगारे मासखमणपारणंगंसि पढमाए पोरिसीए सज्झायं करेइ,
 २ बीक्काए पोरिसीए एवं जहा गोयमसामी तहेव उग्गाहेति २ तहेव धम्मघोसं थेरं आपुच्छइ जाव चंपाए
 नवरीए उचनीयमज्झिमकुलाहं जाव अडमाणे, जेणेव नागसिरीए माहणीए गिहे तेणेव अणुपविट्ठे; तते णं
 सा नागसिरी माहणी धम्मरूई एज्जमाणं पासति २ त्ता, तस्स सालइयस्स तित्तकडुयस्स बहु० णेहा०
 निसिरणट्टयाए हट्टुडा उट्टेति २ जेणेव भत्तघरे तेणेव उवा० २ तं सालतियं तित्तकडुयं च बहुनेहं धम्म-
 रूइस्स अणगारस्स पडिग्गहंसि सव्वमेव निसिरइ, तते णं से धम्मरूई अणगारे अहापज्जत्तमिति कट्टु
 णागसिरीए माहणीए गिहातो पडिनिक्खमति २ चंपाए नगरीए मज्झमज्जेणं पडिनिक्खमति २, जेणेव
 सुभूमिभाणे उज्जमणे तेणेव उवागच्छति २ धम्मघोसस्स अदूरसामंते अन्नपाणं पडिदंसेइ २, अन्नपाणं
 करवळंसि पडिदंसेति; तते णं ते धम्मघोसा थेरा तस्स सालइतस्स नेहावगाहस्स गंधेणं अभिभूया
 समाना, ततो सालइयातो नेहावगाढाओ एणं बिंदुगं गहाय करयलंसि आसादेति तित्तगं खारं कडुयं
 अक्खं अभोज्जं विसभूयं जाणिता धम्मरूई अणगारं एवं वदासी-जति णं तुमं देवाणु० ! एवं सालइयं
 जाव नेहावगाढं आहारेसि तो णं तुमं अक्काले चेव जीवितातो ववरोविज्जसि, तं मा णं तुमं देवाणु० ! इमं
 समलतियं जाव आहारेसि, मा णं तुमं अक्काले चेव जीविताओ ववरोविज्जसि, तं गच्छ णं तुमं देवाणु० !

इमं सालतियं एगंतमणावाए अचित्ते थंडिले परिट्ठवेहि २, अन्नं फासुयं एसणिज्जं असण ४, पडिगाहेत्ता
आहारं आहारेहि; तते णं से धम्मरूढं अणगारे धम्मघोसेणं थेरेणं एवं वुत्ते समाणे धम्मघोसस्स थेरस्स
अंतियाओ पडिनिक्खमति २, सुभूमिभागउज्जाणाओ अदूरसामंते थंडिल्लं पडिलेहेति २; ततो सालइयातो
एगं बिंदुगं गहेइ २, थंडिलंसि निसिरति; तते णं तस्स सालतियस्स तित्तकडुयस्स बहुनेहावगाढस्स
गंघेणं बहूणि पिपीलिगासहस्साणि पाउ० जा जहा य णं पिपीलिका आहारेति सा तहा अकाले चेव
जीवितातो ववरोविज्जति, तते णं तस्स धम्मरूढस्स अणगारस्स इमेयारूवे अब्भत्तिथए ५-जह ताव इमस्स
सालतियस्स जाव एगंमि बिंदुगंमि पक्खित्तंमि अणेगात्तिं पिपीलिकासहस्साइं ववरोविज्जंति, तं जति णं
अहं एयं सालइयं थंडिल्लंसि सव्वं निसिरामि, तते णं बहूणं पाणाणं ४ बहकरणं भविस्सति; तं सेयं खलु
ममेयं सालइयं जाव गाढं सयमेव आहारेत्तए, मम चेव एणं सरिरेणं णिज्जाउ त्तिकट्टु एवं संयेहेति २,
सुहपोत्तिचं २, पडिलेहेति २, ससीसोवरियं कायं पमज्जेति २, तं सालइयं तित्तकडुयं बहुनेहावगाढं बिल-
मिव पन्नगभूतेणं अप्पाणेणं सव्वं सरिरकोट्टंसि पक्खिवति; तते णं तस्स धम्मरूढस्स तं सालइयं जाव
नेहावगाढं आहारियस्स समाणस्स सुहुत्तंतरेणं परिणममाणंसि सरिरगंसि वेयणा पाउब्भूता उज्जला जाव
दुरहियासा, तते णं से धम्मरूची अणगारे अथामे अबले अबीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे आधारणिज्जमि-
त्तिकट्टु आथारभंडगं एणं ते ठवेइ २ थंडिल्लं पडिलेहेति २ दब्भसंथारगं संथारेइ २ दब्भसंथारगं दुहरूत्ति २

पुरस्थाभिषुहे संपलयंकनिसन्ने करयलपरिगगहियं एवं व०-नमोऽस्तु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं, णमो-
 ऽस्तु णं धम्मघोसाणं थेराणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवएसगाणं, पुब्बिपि णं मए धम्मघोसाणं थेराणं
 अंतिए सव्वे पाणान्तिवाए पच्चक्खाए जावज्जीवाए जाव परिगगहे; इयाणिपि णं अहं तेसिं चव भगवंताणं
 अंतियं सव्वं पाणाति० पच्चक्खामि जाव परिगगहं पच्चक्खामि जावजीवाए, जहा खंदओ जाव चरिमेहि
 उस्सासेहि बोसिराभित्तिकट्टु आलोइयपडिक्कते समाहिपत्ते कालगए, तते णं ते धम्मघोसा थेरा धम्मरुइ
 अणगारं चिरं गयं जाणिता समणे निगंगंथे सदावेंति२ एवं व०, एवं खलु देवाणु० ! धम्मरुइस्स अणगारस्स
 मासखमणपारणगंसि सालइयस्स जाव गाढस्स णिसिरणट्टयाए बहिया निगते चिराति तं गच्छह णं तुब्भे
 देवाणु० ! धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वतो समंता मगगणवेसणं करेह, तते णं ते समणा निगंगंथा जाव
 पडिसुणेंति२ धम्मघोसाणं थेराणं अंतियाओ पडिनिकखमंति२, धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वओ समंता
 मगगणगवेसणं करेमाणा जेणेव थंडिल्लं तेणेव उवागच्छंति२, धम्मरुइस्स अणगारस्स सरीरगं निप्पाणं
 निचेंदं जीवविप्पजहं पासंति२, हा हा अहो अक्खामित्तिकट्टु धम्मरुइस्स अणगारस्स परिनिव्वाणवत्तियं
 काउस्सगं करेंति, धम्मरुइस्स आयागभंडगं गेणहंति२, जेणेव धम्मघोसा थेरा तेणेव उवागच्छंति२,
 गमणागमणं पडिक्कमंति२, एवं व०-एवं खलु अम्हे तुब्भं अंतियाओ पडिनिकखमामो२ सुभूमिभागस्स
 उ० परिपेरेंतेणं धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वं जाव करेमाणे जेणेव थंडिल्ले तेणेव उवा०२ जाव इहं

हृदयसाम्राज्ञा, तं कालमात्रं भंते ! धम्मरुई अणगारे इमे से आचारभंडए, तते णं ते धम्मघोसा थेरा पुरुषत्वरूपं उच्चओगं गच्छंति२, समणे निगंगे निगंगीओ य सदावेंति२ एवं व०-एवं खलु अज्जो ! मम अलेखसी धम्मरुची नाम अणगारे पगइभइए जाव विणीए मासंमासेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मणे जम्भ सागसिरीए माहणीए गिहे अणुपविट्ठे, तए णं सा नागसिरी माहणी जाव निसिरइ, तए णं से धम्मरुई अणगारे अहापज्जत्तमित्तिकहु जाव कालं अणवकंलेमाणे विहरति, से णं धम्मरुई अणगारे वड्डणि वासहणि सामन्नपरियागं पाडणित्ता आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा उहुं सोइम्म ज्ञाव सज्जहसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववन्ने, तत्थ णं अजहणमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोव खाइं ठिती पत्तत्ता, तत्थ धम्मरुइस्सवि देवस्स तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पणत्ता, से णं धम्मरुई देवे ताओ देवल्लोमाओ जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहति ॥ सूत्रम्-११३ ॥ तं धिरत्थु णं अज्जो ! नागसिरीए माहणीए अधन्नाए अपुन्नाए जाव णिबोलियाए जाए णं तहारूवे साहू धम्मरुई अणगारे मासखमण-पर्यायंसि सालइएणं जाव गाढेणं अकाले चेवे जीवितातो ववरोविए, तते णं ते समणा निगंगथा धम्म-लोत्साणं थेराणं अंतिए एतमहुं सोच्चा णिसम्म चंपाए सिंघाडगतिगजाव बहुजणस्स एवमातिक्खंति-स्मिस्सथु णं देवा० ! नागसिरीए माहणीए जाव णिबोलियाए जाए णं तहारूवे साहू सालतिएणं जीविताओ ववरोवेइ, तए णं तेसिं समणाणं अंतिए एयमहुं सोच्चा णिसम्म बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमा-

तिक्त्वति एवं भासति-धिरत्यु णं नागसिरीए माहणीए जाव जीवियाओ ववरोविते, तते णं ते माहणा
 चंपाए नयरीए बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ता जाव मिसिमिसेमाणा जेणेव नाग-
 सिरी माहणी तेणेव उवागच्छंति२, जागसिरी माहणी एवं वदासी-हं ओ ! नागसिरी ! अपत्तिथयपत्तिथए
 दुरंतपंतलक्खणे हीणपुण्णचाउदसे धिरत्यु णं तव अधन्नाए अपुन्नाए जाव णिबोलियाते जाए णं तुमे तहा-
 रूवे साइ सादुरुवे मासखमणपारणंगंसि सालतिएणं जाव ववरोविते, उच्चावएहिं अक्कोसणाहिं अक्कोसंति,
 उच्चावयाहिं उद्धंसणाहिं उद्धंसंति, उच्चावयाहिं णिब्भत्थणाहिं णिब्भत्थंति उच्चावयाहिं णिच्छोडणाहिं
 निच्छोडंति तल्लंति तालेंति तल्लेत्ता तालेत्ता सयातो गिहातो निच्छुभंति; तते णं सा नागसिरी सयातो
 गिहातो निच्छुद्धा समाणी चंपाए नगरीए सिंघाडगतिथचउक्कचचरउम्मुह० बहुजणेणं हीलिज्जमाणी
 खिसिज्जमाणी निंदिज्जमाणी गरहिज्जमाणी तज्जिज्जमाणी पव्वहिज्जमाणी धिक्कारिज्जमाणी धुक्कारिज्जमाणी
 कत्थइ ठाणं वा निलयं वा अलभमाणी २ दंडीलंडनिवसणा खंडमल्लयखंडघडगहत्थगया फुट्टहडाहडसीसा
 मच्छिआचडगरेणं अग्निज्जमाणमग्गा गेहंगेहेणं देहंबलियाए चित्ति कप्पेमाणी विहरति, तते णं तीसे नाग-
 सिरीए माहणीए तब्भवंसि चैव सोलस रोयायंका पाउब्भूया, तंजहा-“सासे कासे जोणिसूले जाव कोदे,”
 तए णं सा नागसिरी माहणी सोलसहिं रोयायंकेहिं अभिभूता समाणी अट्टुहद्वसट्ठा कालमासे कालं
 क्रिवा, छट्टीए पुढवीए उक्कोसेणं बावीससागरोवमट्ठितीएसु नरएसु नेरइयत्ताते उववत्ता; सा णं तओज्ज-

तरंसि उव्वट्ठित्ता मच्छेसु उवववन्ना, तत्थ णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतिए कालमासे कालं किच्चा अहेसत्तमीए पुढवीए उक्कोसाए तित्तीसंसागरोवमट्ठितीएसु नेरइएसु उवववन्ना, सा णं ततोऽणंतरं उव्वट्ठित्ता दोब्बपि मच्छेसु उववज्जति, तत्थविय णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतीए दोब्बपि अहे सत्तमीए पुढवीए उक्कोसं तेत्तीस-सागरोवमट्ठितीएसु नेरइएसु उववज्जति, सा णं तओहिंतो जाव उव्वट्ठित्ता तच्चपि मच्छेसु उवववन्ना, तत्थविय णं सत्थवज्झा जाव कालं किच्चा दोब्बपि छट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं० तओऽणंतरं उव्वट्ठित्ता नरएसु एवं जहा गोसाले तहा नेयव्वं जाव रयणप्पभाए सत्तसु उवववन्ना, ततो उव्वट्ठित्ता जाव इमाहं खहयरविहाणाहं जाव अदुत्तरं च णं खरबायरपुढविकाइयत्ताते तेसु ओणेगसतसहस्स खुत्तो । सूत्रम्-११४॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'सालइयं'ति-शारदिकं सारेण वा-रसेन चितं-युक्तं सारचितं, 'तित्तालाउयं'ति-कटुकतुम्बकं 'बहुसंभारसंजुत्तं'-बहुभिः सम्भारद्रव्यैः-उपरि प्रक्षेपद्रव्यैस्त्वगेलाप्रभृतिभिः संयुक्तं यच्च तथा 'स्नेहावगाहं'-स्नेहव्याप्तं 'दूभगसत्ताए'ति-दुर्भगः सत्त्वः-प्राणी यस्याः सा तथा, 'दूभगनिबोलियाए'ति-निम्बगुलिकैव-निम्बफलमिव अत्य-नादेयत्वसाधर्म्यति दुर्भगणां मध्ये निम्बगुलिका दुर्भगनिबोलियाए, अथवा-दुर्भगानां मध्ये निबोलिता-निमज्जिता-दुर्भ-गनिबोलिता, 'जाउयाउ'ति-देवराणां जाया भार्या इत्यर्थः; 'बिलमिवे'त्यादि, बिले इव-रन्ध्रे इव पन्नगभूतेन-सर्पकल्पेन आत्मना करणभूतेन सर्वं तदलाबु शरीरकोष्ठके प्रक्षिपति, यथा किल बिले सर्प आत्मानं प्रक्षिपति पार्श्वान् असंस्पृशन् एवमसौ वदनकन्दरपार्श्वान् असंस्पृशन् आहारेण तदसञ्चारणतस्तदलाबु जठरबिले प्रवेशितवानिति भाव 'गमणागमणाए

पडिक्कमंति'त्ति-गमनागमनं-ईर्यापथिकी, 'उच्चावयाहिं'त्ति-असमञ्जसाभिः, 'अक्कोसणाहिं'त्ति-मृताऽसि त्वमित्यादिभिर्वचनैः, 'उद्धंसणाहिं'त्ति-दुष्कृतीनेत्यादिभिः कुलाद्यभिमानपातनार्थैः, 'निच्छुहणाहिं'त्ति-निःसरास्मद्गेहादित्यादिभिः, 'निच्छोड्डणाहिं'त्ति-त्यज्जास्मदीयं वस्त्रादीत्यादिभिः, 'तज्जेति'त्ति-ज्ञास्यसि पापे ! इत्यादिभणनतः, 'तारल्लिति'त्ति-चपेटादिभिः, हील्यमाना-जात्याद्युद्धवद्भूतेन, खिस्यमाना-परोक्षकुत्सनेन, निन्द्यमाना-मनसा जनेन, गर्ह्यमाणा-तत्समक्षमेव तत्पर्यमाना-अकुलीचालनेन ज्ञास्यसि पापे इत्यादिभणनतः प्रव्यध्यमाना-यध्यादिताडनेन धिक्क्रियमाणा-धिक्शब्दविषयीक्रियमाणा, एवं धूत्क्रियमाणा, दण्डी-कृतसन्धानं जीर्णवस्त्रं तस्य खण्डं निवसनं-परिधानं यस्याः सा तथा, खण्डमल्लुकं-खण्डशरावं भिक्षाभाजनं खण्डघटकञ्च-पानीयभाजनं ते हस्तयोगते यस्याः सा तथा, 'फुट्टं'त्ति-स्फुटितया स्फुटितकेश-सञ्चयत्वेन विकीर्णकेशं, 'हड्डाहड्डं'त्ति अत्यर्थं-'शीर्षं' शिरो यस्याः सा तथा, मक्षिकाचटकरेण-मक्षिकासमृदायेन अन्वीयमानमार्गा-अनुगम्यमानमार्गा मलाविलं हि वस्तु मक्षिकाभिर्वेष्ट्यते एवेति, देह बलिमित्येतस्याख्यानं देहबलिका तथा, अनुस्वारो नैपातिकः, 'सत्थवज्झ'त्ति-शस्त्रवज्या जातेति गम्यते, 'दाहवक्कंति'त्ति-दाहव्युत्क्रान्त्या-दाहोत्पत्त्या 'खह्यरविहाणाहं जाव अदुत्तरं चे'त्यत्र गोशालकाध्ययनसमानं सूत्रं तत एव दृश्यं, बहुत्वाच्चु न लिखितं ॥११४॥

सा णं तओऽणंतरं उव्वट्ठित्ता इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे चंपाए नयरीए सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स भद्दाए भारियाए कुच्छिंसि दारियात्ताए पच्चायाया, तते णं सा भद्दा सत्थवाही णवणहं मासाणं दारियं पयाया सुकुमालकोमलियं गयताल्लयसमाणं तीसे दारियाए निव्वत्ते बारसाहियाए अम्ममापियरो

इमं एतारूढं गोघ्न गुणनिष्कलं नामधेजं करेति-जम्हा णं अम्हं एसा दारिया सुकुमाला गयतालुयसमाणा तं होउ णं अम्हं इमीसे दारियाए नामधेजे सुकुमालिया, तते णं तीसे दारियाए अम्मापितरो नामधेजं करेति सूमालियत्ति, तए णं सा सूमालिया दा० पंचघाईपरिगहिया तंजहा-खीरघाईए जाव गिरिकंदर-मल्लीणा इव चंपकलया निव्वाए निव्वाघायंसि जाव परिवड्ढुह, तते णं सा सूमालिया दारिया उम्मुक्कबाल-भस्वा जाव रूवेण य जोव्वणेण य लावणेण य उक्किट्टा उक्किट्टसरीरा जाता यावि होत्था ॥ सूत्रम्-११५ ॥

तत्थ णं चंपाए नयरीए जिणदत्ते नाम सत्थवाहे अट्टे०, तस्स णं जिणदत्तस्स भदा भारिया सूमाला इट्ठा जाव माणुस्सए काम भोए पच्चणु०भवमाणा विहरति, तस्स णं जिणदत्तस्स पुत्ते भदाए भारियाए अत्तए सागरए नाम दारए सुकुमाले जाव सुरूवे, तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे अन्नदा कदाई सातो गिहातो पच्चिनिक्खमत्ति२, सागरदत्तस्स गिहस्स अदूरसामंतेणं वीतीवयइ इमं च णं सूमालिया दारिया पहाया चेत्थिसासंघपरिवुडा उप्पि आगासतलगंसि कणगत्तेदूसएणं कीलमाणी२ विहरति, तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सूमालियं दारियं पासति२, सूमालियाए दारियाए रूवे य ३ जायविम्हए कोडुंबियपुरिसे सदा-वेत्ति२, एवं व०-एस णं देवा० ! कस्स दारिया !, किं वा णामधेजं से ?, तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जिण-दत्तेणा सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा हट्ट करपल जाव एवं वयासी-एस णं देवाणु० ! सागरदत्तस्स सत्थ-वाडुस्स धूधा, भदाए अत्तया, सूमालिया नाम दारिया, सुकुमालपाणिपाया जाव उक्किट्टा; तते णं से जिण-

वत्से सत्थवाहे तेस्सि कोढुबियाणं अतिए एयमङ्ग सोच्चा जेणेव सए गिहे तेणेव उवां० २ एहाए जाव मित्त-
 नाइपरिखुहे चंपए जेणेव सागरदत्तस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, तए णं सागरदत्ते सत्थवाहे जिणदत्तं सत्थ-
 वाहं एज्जमाणं पासइ, एज्जमाणं पासइत्ता, आसणाओ अब्भुइह २ त्ता, आसणेणं उवणिमंतेति २, आसत्थं
 वीसत्थं सुहासणवरगं एवं वयासी-भण देवाणुप्पिया ! किमागमणपओयणं !, तते णं से जिणदत्ते
 सत्थवाहे सागरदत्तं सत्थवाहं एवं वयासी-एवं खलु अहं देवा० !, तव धूयं, भद्दाए अत्तियं, सुमालियं,
 सागरस्स भारियत्ताए वरेमि, जति णं जाणाह देवा० ! जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा सरिसो वा
 संजोगो ता विज्जउ णं सुमालिया सागरस्स, तते णं देवा० ! किं दलयामो सुंक्कं सुमालियाए !, तए णं से
 सागरदत्ते तं जिणदत्तं एवं वयासी-एवं खलु देवा० ! सुमालिया दारिया मम एगा एगजाया इट्ठा जाव
 किमंग पुण पासण्याए तं नो खलु अहं इच्छामि सुमालियाए दारियाए खणमवि विप्पओगं, तं जति णं
 देवाणुप्पिया ! सागरदारए मम घरजामाउए भवति, तो णं अहं सागरस्स दारगस्स सुमालियं दलयामि;
 तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सागरदत्तेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ते समाणे जेणेव सए गिहे तेणेव उवाग-
 च्छइ २ सागरदारगं सद्दावेति २ एवं व०-एवं खलु पुत्ता ! सागरदत्ते स० मम एवं वयासी-एवं खलु देवा० !
 सुमालिया दारिया इट्ठा तं च्चेव तं जति णं सागरदारए मम घरजामाउए भवइ, ता दलयामि; तते णं से
 सागरए दारए जिणदत्तेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ते समाणे तुसिणीए, तते णं जिणदत्ते स० अन्नदा कदाइ

सोहणंसि तिहिकरणे विडलं असण ४ उवक्खवडावेति २, मित्तणाई आमंतेइ जाव सम्माणित्ता सागरं दारगं
ण्हायं जाव सब्वालंकारविभ्रूसियं करेइ २ पुरिससहस्सवाहिणिं सीयं दुरूहावेति २, मित्तणाइ जाव संप-
रिबुडे सन्निवद्दीए सातो गिहाओ निगच्छति २ चंपानयरिं मज्झमज्जेणं जेणेव सागरदत्तस्स गिहे तेणेव
उवागच्छति २, सीयाओ पबोरुहति २, सागरगं दारगं सागरदत्तस्स सत्थं उवणेति; तते णं सागरदत्ते
सत्थवाहे विपुलं असण ४ उवक्खवडावेइ २ जाव सम्माणेत्ता सागरगं दारगं सूमालियाए दारियाए सद्धिं
पट्ठयं दुरूहावेइ २ सेयायीतएहिं कलसेहिं मज्जावेति २, होमं करावेति २, सागरं दारयं सूमालियाए दारियाए
पाणिं गेण्हारिविति ॥ सूत्रम् ११६ ॥ तते णं सागरदारए सूमालियाए दारि० इमं एयारूवं पाणिफासं पडि-
संवेदेति से जहा नाम ए असिपत्ते इ वा जाव सुम्भुरे इ वा इतो अणिट्ठतराए चेव पाणिफासं पडि-
संवेदेति, तते णं से सागरए अकामए अवसब्बसे तं शुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से सागरदत्ते
सत्थवाहे सागरस्स दारगरस्स अम्मापियरो मित्तणाइ विडलं असण ४ पुण्फवत्थ जाव सम्माणेत्ता
पडिविसज्जति, तते णं सागरए दारए सूमालियाए सद्धिं जेणेव वासघरे तेणेव उवा० २ सूमालियाए
दारियाए सद्धिं तलिंगंसि निवज्जइ, तते णं ते सागरए दा० सूमालियाए दा० इमं एयारूवं अंगफासं
पडिसंवेदेति, से जहा नामए असिपत्तेइ वा जाव अमणामयरागं चेव अंगफासं पबणुभवमाणे
विहरति, तते णं से सागरए अंगफासं असहमाणे अवसब्बसे शुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से

सागरदारए सुमालियं दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सुमालियाए दारियाए पासाउ उट्टेति२, जेणेव सए सय-
 णिज्जे तेणेव उवा० २ सयणीयंसि निवज्जइ, तते णं सुमालिया दारिया तओ सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा
 समाणी पत्तिवया पइमणुरत्ता पत्ति पासे अपस्समाणी तलिमाउ उट्टेति२ जेणेव से सयणिज्जे तेणेव
 उवागच्छति२ सागरस्स पासे णुवज्जइ, तते णं से सागरदारए सुमालियाए दारि० दुब्बं पि इमं एयारूवं
 अंगफासं पडिसंबेदेति जाव अकामए अवसव्वसे सुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से सागरदारए सुमालियं
 दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सयणिज्जाओ उट्टेइ२ वासघरस्स दारं विहाडेति२ मारासुक्के चिव काए जामेव
 दिसि पाउवभूए तामेव दिसि पडिगए ॥सूत्रम्-११७॥ तते णं सुमालिया दारिया ततो सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा
 पत्तिवया जाव अपासमाणी सयणिज्जाओ उट्टेति सागरस्स दा० सव्वतो समंता मग्गणगेवसणं करेमाणी
 २ वासघरस्स दारं विहाडियं पासइ २ एवं व०-गए से सागरे त्तिकहु ओहयमसंकप्पा जाव क्षियायइ, तते
 णं सा भद्दा सत्थवाही कल्लं पाउ० दासचेडियं सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणुत्तिपए ! बहुव-
 रस्स सुहसोहणियं उवणेहि, तते णं सा दासचेडी भद्दाए एवं उत्ता समाणी एयमट्ठं तहत्ति पडिसुणंति,
 सुहधोवणियं गेण्हति २ जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छति २ सुमालियं दारियं जाव क्षियायमाणि
 पासति२ एवं व०-किं तुमं देवाणु० ! ओहयमणसंकप्पा जाव क्षियाहिसि !, तते णं सा सुमालिया दारिया
 तं दासचेडियं एवं व० एवं खलु देवा० ! सागरए दारए मम सुहपसुत्तं जाणित्ता मम पासाओ उट्टेति २

अस्यधसदुक्तारं अवगुण्डति जाव पडिगए, तते णं ततो अहं मुहुत्तंतरस्स जाव विहाडियं पासामि, गंए णं से
सागरस्स स्तिकट्ठ ओहयमण जाव श्रियायामि, तते णं सा दासचेडी सूमालियाए दारि० एयमट्ठं सोचा जेणेव
सागरदत्ते तेणेव उबगच्छइ २ ता सागरदत्तस्स एयमट्ठं निवेएह, तते मं से सागरदत्ते दासचेडीए अंतिए
एयमट्ठं सोचा निसम्म आसुरुत्ते जेणेव जिणदत्तसत्थवाहगिहे तेणेव उवा० २ जिणद० एवं व०-किणं
वेवाणुप्पिप्पसा ! एवं जुत्तं वा, पत्तं वा, कुलाणुरूवं वा, कुलसरिसं वा, जन्नं सागरदारए सूमालियं दारियं
अविट्ठोसं पइवयं विप्पज्जाय इहमागओ बहूहिं लिज्जणियाहि य वंढणियाहि य उवालभति, तए णं जिण-
दत्ते सागरदत्तस्स एयमट्ठं सोचा जेणेव सागरए दारए तेणेव उवा० २ सागरयं दारयं एवं व०-दुहु णं पुत्ता !
तुमे कयं सागरदत्तस्स गिहाओ इहं हव्वमागते, तेणं तं गच्छह णं तुमं पुत्ता ! एवमवि गते सागरदत्तस्स
सिद्धे, तते णं से सागरए जिणदत्तं एवं व०-अवि यतिं अहं ताओ ! गिरिपडणं वा, तरुपडणं वा, मरुप्पवायं
वा, जलस्सवेसं वा, विसम्भक्खणं वा, वेहाणसं वा, सत्थोवाडणं वा, गिद्धापिट्ठं वा, पव्वज्जं वा, विदेसगमणं वा,
असुत्तसच्चिज्जास्मि नो खलु अहं सागरदत्तस्स गिहं गच्छिज्जा, तते णं से सागरदत्ते सत्थवाहे कुडुंतरिए
सागरदत्तस्स एयमट्ठं तिसामसि २ लज्जिए विलीए विट्ठे जिणदत्तस्स गिहातो पडिक्खिक्खमहं जेणेव सए गिहे
तेणेव उवा० २ सुकुमालियं दारियं सइवेइ २, अंके निक्खेइ २, एवं व०-किणं तव पुत्ता ! सागरएणं

वारणं युक्ताः, अहं णं तुमं तस्स दाहामि जस्स णं तुमं इट्ठा जाव मणामा भविस्ससिस्ति सुमालियं दारियं
 त्तरि इट्ठाकिं वगस्सिं समात्तासेह २ पडिबिसजेह । तए णं से सागरदत्ते सत्थं अन्नया उप्पि आगासत-
 त्यांस्मि सुहस्सिक्कण्णे राधमग्गं ओलोएसणो २ चिट्ठति, तते णं से सागरदत्ते एगं महं दमगपुरिसं पासइ
 दंदिखंडतिवस्सणं खंडगमल्लगघडगहत्थग्गं मच्छियात्ताहस्सेहिं जाव अज्झिमाणमग्गं तते णं से सागरदत्ते
 कोडुंबियपुरिसे खदावेसि २ एवं व०-तुब्बे णं देवा० ! एयं दमगपुरिसं विउलेणं असण ४ पलोभेहि २, गिहं
 अणुप्पवेसेह २, खंडगमल्लग्गं खंडघडगं ते एयंते एवेह २, अलंकारियकम्मं कारेह २, एहायं कयबलि० जाव
 सन्वालंकाविसुसियं करेह २ मणुणं असण ४ भोयावेह २ मम अंतियं उवणेह; तए णं कोडुंबियपुरिसा
 जाव पडिसुण्णेति २ जेणेव से दमगपुरिसे तेणेव उवा० २ त्ता तं दमगं असणं उवप्पलोभेति २ त्ता सयं
 गिहं अणुपवेसिस्ति २ तं खंडगमल्लगं खंडघडगं च तस्स दमगपुरिसस्स एगंते एडंति, तते णं से दमगे तं
 खंडमल्लगंसि खंडघडगंसि य एगंते एडिजमाणंसि महया २ सहेणं आरसति, तए णं से सागरदत्ते तस्स
 दमगपुरिसस्स तं महया २ आरसियसइ सोच्चा निसम्म कोडुंबियपुरिसे एवं व०-किणं देवानु० ! एस
 दमगपुरिसे महया २ सहेणं आरसति १, तते णं ते कोडुंबियपुरिसा एवं व०-एस णं सामी ! तंसि खंडमल्ल-
 गंसि खंडघडगंसि एगंते एडिजमाणंसि महया २ सहेणं आरसइ, तते णं से सागरदत्ते सत्थं ते कोडुं-
 बियपुरिसे एवं व०-मा णं तुब्बे देवा० ! एयस्स दमगस्स तं खंड जाव एवेह पासे ठवेह जहा णं पत्तियं

भवति, तेवि तद्देव ठविति; तए णं ते कोडुबियपुरिसा तस्स दमगस्स अलंकारियकम्मं करेति २ सयपो-
 गसहस्सपागेहिं निछेहिं अबभंगेति अबभंगिए समणे सुरभिगंधुव्वट्टणेणं गायं उव्वट्ठिति २ उसिणो-
 दगंगंघोदएणं सीतोदगेणं ण्हणेंति, पम्हलसुखुमालगंधकासाईए गायाइं त्थंति २ हंसलक्खणं पट्टसाडगं
 परिहंति २, सब्वालंकारविभूसियं करेति २, विउलं असण ४ भोयावेंति २ सागरदत्तस्स उवणेन्ति, तए
 णं सागरदत्ते सुमालियं दारियं ण्हायं जाव सब्वालंकारभूसियं करित्ता तं दमगपुरिसं एवं व०-एस णं
 देवा० मम धूया इट्ठा एयं णं अहं तव आरियत्ताए दलामि भदियाए भहतो भविज्जासि, तते णं से दम-
 गपुरिसे सागरदत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २ सुमालियाए दारियाए सट्ठि वासघरं अणुपविसति सुमा-
 लियाए दा० सट्ठि तलिंगंसि निवज्जइ, तते णं से दमगपुरिसे सुमालियाए इमं एयारूवं अंगफासं पडि-
 संबेवेति, सेसं जहा सागरस्स जाव सयणिज्जाओ अबुट्ठेति २ वासघराओ निगच्छति २, खंडमल्लणं
 खंडचट्ठं च गहाय मारासुक्के विव काए जामेव दिसं पाउन्नुए तामेव दिसं पडिगए, तते णं सा सुमा-
 लिया जाव गए णं से दमगपुरिसे त्तिकहु ओहयमण जाव म्रियायति ॥सुत्रम्-११८॥ तते णं सा भइा कल्लं
 पाउ० वासवेडिं सदावेति २ एवं वयासी जाव सागरदत्तस्स एयमट्ठं निवेदेति, तते णं से सागरदत्ते तद्देव
 संभंते समणे जेणेव वासहरे तेणेव उवा० २सुमालियं दारियं अंके निवेसेति २ एवं व-अहो णं तुमं पुत्ता !

पुरापोराणेणं जाव पवणुभवमानी विहरसि तं मा णं तुमं पुत्ता ! ओहयमण जाव झियाहि तुमं णं पुत्ता,
 मम महाणसंसि विपुलं असणं ४ जहा पुट्टिला जाव परिभाएमानी विहराहि; तते णं सा सूमालिया
 दारिया एयमट्टं पडिसुणेति २ महाणसंसि विपुलं असण जाव दलमानी विहरइ । तेणं कालेणं २ गोवा-
 लियाओ अज्जाओ बहुसुयाओ एवं जहेव तेयलिणाए सुव्वयाओ तहेव समोसट्ठाओ तहेव संघाडओ
 जाव अनुपविट्ठे तहेव जाव सूमालिया पडिलाभित्ता एवं वदासी-एवं खलु अज्जाओ ! अहं सागरस्स
 अणिट्ठा जाव अमणामा नेच्छइ णं सागरए मम नामं वा जाव परिभोगं वा, जस्स २ विय णं दिज्जामि
 तस्स २ विय णं अणिट्ठा जाव अमणामा भवामि, तुब्भे य णं अज्जाओ ! बहुनायाओ एवं जहा पुट्टिला
 जाव उवल्लेहे जे णं अहं सागरस्स दार० इट्ठा कंता जाव भवेज्जामि, अज्जाओ तहेव भणंति तहेव साविया
 जाया तहेव चिंता तहेव सागरदत्तं सत्थवाहं आपुच्छति जाव गोवालियाणं अंतिए पव्वहया तते, णं सा
 सूमालिया अज्जा जाया ईरियासमिया जावे बंभयारिणी बहूहि चउत्थछट्टम जाव विहरति, तते णं सा
 सूमालिया अज्जा अन्नया कयाइ जेणेव गोवालियाओ अज्जाओ तेणेव उवा० २ वंदति नमंसति २ एवं
 व०-इच्छामि णं अज्जाओ ! तुब्भेहि अबभणुन्नाया समानी चंपाओ बाहिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स
 अदूरसामंते छट्ठं छट्ठेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मणेणं सूरामिसुही आयावेमानी विहरित्तए, तते णं ताओ

गोबालिष्यओ अज्जाओ सूमालियं एवं व०-अम्हे णं अज्जे ! समणीओ निगंथीओ ईरियासमियाओ जाव सुत्तामंभचारिणीओ नो लल्लु अम्हं कप्पति बहिया गामस्स जाव सण्णिवेस्स वा छट्ठं २ जाव विहरि-
त्ताए, कप्पति णं अम्हं अंतो उवस्सयस्स वतिपरिक्खित्तस्स संघाडिबद्धियाए णं समतलपतियाए आया-
वित्तए, तते णं सा सूमालिया गोबालिया एयमट्ठं नो सदहति, नो पत्तिथइ, नो रोएति, एयमट्ठं अ० ३
सुसुम्भिभागस्स उज्जाणस्स अहूरसामंते छट्ठं छट्ठेणं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-११९ ॥

सुकुमालक्कोमलिक्का-अत्यर्थं सुकुमारं, गजतालुसमानं, गजतालुकं ह्यत्यर्थं सुकुमालं भवतीति, 'जुत्तं वा' इत्यादि
बुद्धं-सङ्गत्तं, 'पत्तं'ति प्राप्तं प्राप्तकालं पात्रं वा गुणानामेष पुत्रः, श्लाघनीयं वा सदृशो वा संयोगो विवाहयोरिति,
'से जहा नामए अस्सिपत्तेइ वा' इत्यत्र यावत्कारणादिदं द्रष्टव्यं । 'करपत्तेइ वा, खुरपत्तेइ वा, कलंबचीरिगापत्तेइ वा,
सत्तिअग्गेति वा, कोतग्गेति वा, तोमग्गेति वा, भिडिमालग्गेइ वा, सुचिकलावएति वा, विच्छुयडंकेइ वा, कविकच्छूइ वा, इंगा-
लेइति वा, मुग्गुमेति वा, अचीइ वा, जालेइ वा, अलाएति वा, सुद्धागणीइ वा; भवेतारुवे !, नो इण्णे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठ-
तसए चेव, अकंततराए चेव, अप्पियतराए चेव, असणुभतराए चेव, अमणामतराए चेव 'त्ति; तत्रासिपत्रं-खड्गः, करपत्रं-क्रकचं,
खुरपत्रं-सुरः, कदम्बचीरिकादीनि लोकरुद्धाऽवसेयानि, वृश्चिकडङ्कः-वृश्चिककण्टकः, कपिकच्छु-खड्गुकारी वनस्पतिविशेषः,
अङ्गारो-विज्जालोऽग्निनक्रणः, मुग्गुरः-अग्निनक्रणमिश्रं भस्म, अर्विः-इन्धनप्रतिबद्धा ज्वाला उज्जाला तु-इन्धनच्छिन्ना अलातं-
उत्प्लुङ्गं, सुद्धाभिः-अयस्विण्डान्तर्गतोऽस्मिरिति 'अकामए'ति अकामज्जो-निरभिलाषः, 'अवस्सवसे'ति अपस्ववशः,

अफमत्तास्पन्तस्त्व इत्यर्थः, 'तलियंसि निवज्जइ'ति तल्पे-शयनीये निषद्यते-शेते 'पइवय'ति पति-भर्तारं व्रत-यसि-तमेवमभिगच्छामीत्येव नियमं करोतीति पतिव्रता, पतिमनुरक्ता-भर्तारं प्रति रागवतीति, 'मारासुक्केविच काए' ति मार्यन्ते प्राणिनो यस्यां शालायां सा मारा-शूना तस्या मुक्तो यः स मारामुक्तो माराद्वा-मरणान्मारकपुरुषाद्वा मुक्तो-धिच्छुटितः काको-वायसः, 'वहुवरस्स'ति वधूश्च वरश्च वधवरं तस्य, 'कुलाणुरुच्चं'ति कुलोचितं वणिजां वणिज्य-मिव 'कुलस्ससिंसं'ति श्रीमद्वणिजां रत्नवणिज्यमिव 'अदिट्ठदोसवडिंयं'ति न दृष्टे-उपलभ्यस्वरूपे दोषे-दूषणे पक्षिता-समाप्रक्ता अदृष्टदोषपतिता तां, 'खिज्जणियाहिं'ति खेदक्रियाभिः रुष्टनकादिभिः-रुदितक्रियाभिः, 'मरुप्प-कायं व'ति निर्जलदेशप्रपातं 'सत्थोवाडणं'ति शस्त्रेणावपाटनं-विदारणमात्मन इत्यर्थः, 'गिद्धपट्टं'ति गुध्रस्पृष्टं-गुध्रेः स्पर्शान्नं कडेवराणां मध्ये निपत्य गुध्रैरात्मनो भक्षणमित्यर्थः, 'अब्भुपेमि, 'पुरा पोराणाण' मित्यत्र याक्त्तकरणादेवं द्रष्टव्यं 'दुच्चिणाणं दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलवित्तिविसेसं'ति 'पुरा पोराणाण' मित्यत्र यावत्करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुच्चिणाणं दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलवित्तिविसेसं'ति अयमर्थः-पुरा-पूर्वमवेक्षु, पुराणानां-अतीतकालभाविनां तथा दुश्चीणं-दुश्चरितं सृषावादनपारदार्यादि तद्धेतुकानि कर्माण्यपि दुश्चीर्णानि व्यपदिश्यन्ते अतस्तेषामेव दुष्पराक्रान्तानां नवरं दुष्पराक्रान्तं-प्राणिवातादत्तापहारादिकृतानां प्रकृत्यादिभेदेन, पुरास्मृद्स्येह सम्बन्धः, पापानां-अपुण्यरूपणां, 'कर्मणां' ज्ञानावरणादीनां, पापकं-अशुभं 'फलवृत्तिविशेषं' उदय-वर्धनभेदं, 'प्रत्यनुभवन्ती'-वेदयन्ती, 'विहरसि'-वर्त्तते, 'कप्पइ णं अम्मं' इत्यादि 'अम्मं'ति अस्माकं मते

प्रव्रजिताया इति गम्यते, अन्तः-मध्ये 'उपाश्रयस्य' वसतेर्बृत्तिपरिक्षिप्तस्य परेशमनालोक्वत इत्यर्थः, 'संधाटी' निर्ग्रन्थि-
काग्रच्छदविशेषः सा बद्धा-निवेशिता काये इति गम्यते यया सा संधाटीबद्धिका तस्याः, णमित्यलङ्कारे समतले द्वयोरपि
शुवि विन्यस्तत्वात् पदे-पादौ यस्याः सा समतलपदिका तस्याः 'आतापयितुं' आतापनां कर्तुं कल्पते इति योगः ॥११९॥

तत्थ णं चंपाए ललिया नाम गोट्टी परिवसति, नरवहदिण्णचि(प)यारा अम्ममापिहनिययनिप्पिवासा
वेसविहारकयनिकेया नाणाविहअविणयप्पहाणा अट्ठा जाव अपरिभूया, तत्थ णं चंपाए देवदत्ता नामं
गणिया होत्था, सुकुमाला जहा अंडणाए; तते णं तीसे ललियाए गोट्टीए अन्नया पंच गोट्टिल्लगपुरिसा देव-
दत्ताए गणियाए सद्धिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स उज्जाणसिरिं पच्चणुंभवमाणा विहरंति, तत्थ णं एगे
गोट्टिल्लगपुरिसे देवदत्तं गणियं उच्छंगे धरति, एगे पिट्ठओ आयवत्तं धरेइ, एगे पुप्फपूरयं रएइ, एगे पाए
रएइ, एगे चामरुक्खेवं करेइ; तते णं सा सूमालिया अज्जा देवदत्तं गणियं तेहिं पंचहिं गोट्टिल्लपुरिसेहिं सद्धिं
उरालाहं माणुस्सगाहं भोगभोगाहं मुंजमाणीं पासति २ इमेयारूवे संकप्पे समुप्पज्जित्था-अहो णं इमा
इत्थिया पुरा पोरानाणं कम्ममाणं जाव विहरइ, तं जति णं केइ इमस्स सुचरियस्स तवनियमबंभेचरवास-
स्स कल्लणो फलवित्ति विसेसे अत्थि तो णं अहमवि आगमिस्सेणं भवग्गहणेणं इमेयारूवाहं उरालाहं जाव
विहरिज्जामि त्तिकट्ठु नियणं करेति २ आयावणभूमिओ पच्चोरुहति ॥ सूत्रम्-१२० ॥ तते णं सा सूमालिया
अज्जा सरीरवउसा जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवेइ, पाए धोवेइ, सीसं धोवेइ, सुहं धोवेइ, थणं-

तराहं धोवेह, कक्खंतराहं धोवेह, गोज्झंतराहं धोवेह; जत्थ णं ठाणं वा सेज्जं वा निसीहिं वा चेएति तत्थवि
य णं पुन्वामेव उदएणं अब्बुक्खहत्ता ततो पच्छा ठाणं वा ३ चेएति, तते णं तातो गोवालियाओ अज्जाओ
सूमालियं अज्जं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अज्जे अम्हे समणीओ निगंथीओ इरियासमियाओ जाव बंभ-
चेरधारिणीओ, नो खलु कप्पति अम्हं सरीरबाउसियाए होत्तए, तुमं च णं अज्जे ! सरीरबाउसिया अभि-
क्खणं २ हत्थे धोवसि जाव चेदेसि, तं तुमं णं देवानुप्पिए ! तस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पडिक्खहि,
तते णं सूमालिया गोवालियाणं अज्जाणं एयमट्ठं नो आढाह नो परिजाणति अणाढायमाणी अपरिजाणमाणी
विहरति, तए णं ताओ अज्जाओ सूमालियं अज्जं अभिक्खणं २ अभिहीलंति जाव परिभवंति, अभि-
क्खणं २ एयमट्ठं निवारंति, तते णं तीए सूमालियाए समणीहिं निगंथीहिं हीलिज्जमाणीए जाव वारिज्ज-
माणीए इमेयारूवे अब्भत्थिए जाव ससुप्पज्जित्था, जया णं अहं अगरवासमज्झे वसामि तया णं अहं
अप्पवसा, जया णं अहं सुंदे भविता पन्वइया तया णं अहं परवसा, पुट्ठिं च णं ममं समणीओ आढा-
यंति २ इयानि नो आढंति २ तं सेयं खलु मम कल्लं पाउ० गोवालियाणं अंतिथाओ पडिनिक्खमित्ता
पाडिएक्कं उवस्सगं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए त्तिक्कु, एवं संपेहेति २ कल्लं पा० गोवालियाणं अज्जाणं अंति-
याओ पडिनिक्खमति २ ता पाडिएक्कं उवस्सगं उवसंपज्जित्ता णं विहरति, तते णं सा सूमालिया अज्जा
अणोहइया अनिवारिया सच्छंदमई अभिक्खणं २, हत्थे धोवेह जाव चेएति; तत्थवि य णं पासत्था पास-

नवाङ्गी-
दृ० पु०
श्रीज्ञाता-
वर्मकथाङ्गे

॥ २१३ ॥

१६
अपरकङ्का-
ज्ञाताद्य०
सुकुमालि-
कांतिम-
जीवन-
चर्या ।

॥ २१३ ॥

तथजिह्वासी, ओसण्णा ओसणविहारी, कुसीला २ संसत्ता २ बहूणि वासाणि सामणपरियाणं पाउणति
अद्वयसिवाए संखेहणाए तस्स ठाणस्स अणमलोइय अपडिक्कता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अण-
यंखि विमानंस्सि देवगणियत्ताए उववणणा, तत्थेगलियाणं देवीणं नव पलिओवमाइं ठिती पणत्ता, तत्थ
णं सुमालियाए देवीए नव पलिओवमाइं ठिती पणत्ता ॥ सूत्रम्-१२१ ॥

‘ललिय’चि क्रीडाप्रधाना, ‘गोट्टि’चि जनसमुदायविशेषः, ‘नरवहद्विपयार’चि-नृपानुज्ञातकामचारा ‘अम्मा-
पिहत्तियगनिप्पिवास’चि मात्रादिनिरपेक्षा ‘वेसविहारकयनिकेय’चि वेइयाविहारेषु-वेइयामन्दिरेषु कृतो निकेतो-
निवासो यया सा तथा, ‘नाणाविहअविणयप्पहाणा’ कण्ठयं ‘पुप्फपूरयं रएह’चि पुष्पशेखरं करोति, ‘पाए रएह’
पादावलक्तादिना रञ्जयति, पाठान्तरे-‘रावेइ’चि घृतजलाभ्यामार्द्रयति, ‘सरीरबाउसियं’चि बकुशः-श्वबलचरित्रः स च
शरीरत उपकरणतश्चेत्पुक्तं शरीरबहुला-तद्विभूषानुवर्त्तिनीति, ‘ठाणं’चि कायोत्सर्गस्थानं निषदनस्थानं वा ‘शर्या’-त्वग्वर्त्तनं,
‘नैषधिका’-स्वाध्यायभूमिं चेतयति-करोति, ‘आलोएहि ज्ञावे’त्यत्र यावत्करणात् ‘निन्दाहि गरिहाहि पडिक्कमाहि विउ-
इहि विसोदेहि अकरणयाए अब्बुइहि अहारिहं तवोक्रमं पायच्छिच्छं पडिवज्जाहि’चि इदयमिति, तत्रालोचनं-गुरोर्निवेदनं
निन्दनं-पश्चात्तापो भरणं-गुरुसमक्षं निन्दनमेव प्रतिक्रमणं-मिथ्यादुष्कृतदानलक्षणं अकृत्याभिवर्त्तनं वा वित्रोटनं-अनुबन्ध-
च्छेदनं विशेषान्तं-व्रतानां पुनर्नवीकरणं शेषं कण्ठ्यमिति, ‘पडिएक्क’ति-पृथक्, ‘अणोहट्टिय’चि-अविद्यमानोऽपघट्टको-

१ ० तिः ३ ता अ० अ० १ ।

सहस्रच्छा प्रवर्तमानायाः हस्तग्राह्यदिना निवर्तको विवर्तको यस्या सा तथा, तथा नास्ति निवारको-मैवं कार्पोरित्येवं निषेधको यस्याः सा तथा ॥ १२०-१२१ ॥

तेषां कालेषां २ इहेव जंबूद्वीवे भारहे वासे पंचालेषु जणवएसु कंपिल्लपुरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ, तत्था णं दुवए नामं राया होत्था, वन्नओ; तस्स णं बुलणी देवी घट्टज्जुणे कुमारं जुवराया, तए णं सा सुमालिया देवी ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं जाव चहत्ता इहेव जंबूद्वीवे २ भारहे वासे पंचालेषु जणवएसु कंपिल्लपुरे नगरे दुपयस्स रण्णो बुलणीए देवीए कुच्छिसि दारियत्ताए पचायाया, तते णं सा बुलणी देवी नवण्हं मासाणं जाव दारियं पयाया, तते णं तीसे दारियाए निवत्तवारसाहियाए इमं एया-स्सं नामं जमहा णं एस दारिया दुवयस्स रण्णो धूया बुलणीए देवीए अत्तिया तं होउ णं अम्हं इमीसे दारियाए नाम्मधिल्ले दोवई, तए णं तीसे अम्मापियरो इमं एयारूवं गुणं गुणनिष्फत्तं नामधेज्जं करिंति दोवती, तते णं सा दोवई दारिया पंचथद्धपरिगहिया जाव गिरिकंदरमल्लीण इव चंगलया निवायनि-व्वाचात्थंसि सुहंसुहेणं पस्सिवड्डह । तते णं सा दोवई रायवरक्कत्ता उम्मुक्कबालभावा जाव उक्किट्टसरारा ज्ञाय पामि होत्था, तते णं तं दोवतिं रायवरक्कत्तं अण्णया कयाई अंतेउरियाओ णहायं जाव विभूसियं व्वेति २ दुवयस्स रण्णो पाववद्धिउं पेसंति, तते णं सा दोवती राय० जेणेव दुवए राया तेणेव उवाग-नद्ध २ दुवयस्स रण्णो पावयम्मद्धणं करेति, तए णं से दुवए राया दोवतिं दारियं अंके निवेसेह २ दोवई

रायवरकक्षाए रूवेण य जोव्वणेण य लावणेण य जायविम्हए दोवहं रायवरकक्षं एवं व०-जस्स णं अहं पुत्ता ! रायस्स वा जुवरायस्स वा भारियत्ताए सयमेव दलहस्सामि, तत्थ णं तुमं सुहिया वा दुक्खिया वा भविज्जासि, तते णं ममं जावजीवाए हिययडाहे भविस्सह, तं णं अहं तव पुत्ता ! अज्जयाए सयंवरं विरयामि, अज्जयाए णं तुमं दिणं सयंवरा जेणं तुमं सयमेव रायं वा जुवरायं वा वरेहिसि से णं तव भत्तारे भविस्सह त्तिकहु ताहि इट्ठाहिं जाव आसासेह २ पडिविसज्जेह ॥ सूत्रम्-१२२ ॥ तते णं से दुवए राया दूयं सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! बारवइं नगरिं तत्थ णं तुमं कणहं वसुदेवं समुह-विजयपामोक्खे दस दसारे, बलदेवपासुक्खे पंच महावीरे, उगगसेणपामोक्खे सोलस रायसहस्से, पज्जुण-पासुक्खाओ अट्ठुट्ठाओ कुमारकोडीओ, संबपामोक्खाओ सट्ठि दुदंतसाहस्सीओ, वीरसेणपासुक्खाओ इक्खवीसं वीरपुरिससाहस्सीओ, महसेणपामोक्खाओ छप्पन्नं बलवगसाहस्सीओ, अन्ने य बह्वे राईसरतल-वरमाडंभियकोडुंभियहंभसिट्ठिसेणावइसत्थवाहपभिहओ करयलपरिग्गहिंयं दसनहं सिरसावत्तं अंजलिं मत्थए कहु जएणं विजएणं वद्धावेहि २ एवं वयाहि-एवं खलु देवाणुरिपया ! कंपिछपुरे नयेरे दुवयस्स रण्णो धूयाए चुल्लणीए देवीए अत्तयाए धट्टज्जुणकुमारस्स भणिणीए दोवइए रायवरकणाए सयंवरं भविस्सह, तं णं तुम्मे देवा० ! दुवयं रायं अणुगिणहेमाणा अकालपरिहीणं चेव कंपिछपुरे नयेरे समोसरहः तए णं से दूए करयल जाव कहु दुवयस्स रण्णो एयमट्ठं पडिसुणेंति २ जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छह २

कोडुंबियपुरिसे सदावेइ २ एवं व०-खिण्णामेव भो देवाणुप्पिया ! चाउग्घं आसरहं जुत्तामेव उवट्ठवेह
 जाव उवट्ठवेति, तए णं से दूए णहाते जाव अलंकार० सरीरे चाउग्घं आसरहं ठुक्कह २, बह्वहिं पुरिसेहिं
 सन्नद्ध जाव गहियाऽऽउहपरहेहिं सिद्धिं संपरिवुडे कं पिछपुरं नगरं मज्झंमज्जेणं निगच्छति, पंचाल-
 जणवयस्स मज्झंमज्जेणं जेणेव देसप्पंते तेणेव उवागच्छइ, सुरट्ठाजणवयस्स मज्झंमज्जेणं जेणेव बार-
 वती नगरी तेणेव उवागच्छइ २, बारवइं नगरिं मज्झंमज्जेणं अणुपविसइ २, जेणेव कणहस्स वासुदेवस्स
 बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छइ २ त्ता, चाउग्घं आसरहं ठवेइ २, रहाओ पच्चोक्कहति २, मणुस्स-
 वग्गुरापपरिक्खत्ते पायचारविहारचारेणं जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उवा० २, कणहं वासुदेवं समुद्विजय-
 पासुक्खे य दस दसारे जाव बलवगसाहस्सीओ करयल तं चेव जाव समोसरह । तते णं से कणहे वासु-
 देवे तस्स दूयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठ जाव हियए तं दूयं सक्कारेइ सम्माणेइ २ पडिचिस-
 ज्जेइ । तए णं से कणहे वासुदेवे कोडुंबियपुरिसं सदावेइ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणुप्पिया ! सभाए
 सुहम्माए सामुदाइयं भेरिं ताळेहि, तए णं से कोडुंबियपुरिसे करयल जाव कणहस्स वासुदेवस्स एयमट्ठं
 पडिसुणेंति २, जेणेव सभाए सुहम्माए सामुदाइया भेरी तेणेव उवागच्छइ २, सामुदाइयं भेरिं महया २,
 सदेणं ताळेइ; तए णं ताए सामुदाइयाए भेरीए तालियाए समानीए समुद्विजयपामोक्खा दस दसारा
 जाव महसेणपासुक्खाओ छप्पणं बलवगसाहस्सीओ णहाया जाव चिभूसिया जहा विभवइड्डिसक्कार-

समुद्राणं अग्नेमाहया जाव पायविहारचारेणं जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उवागच्छन्ति २ करयल जाव
कणहे वासुदेवं जएणं विजएणं वद्धावेति, तए णं से कणहे वासुदेवे कोहुंविअपुरिसे सदावेति २ एवं व०-
विअग्नेमोव भो ! देवगुणपिया ! अभिसेक्कं हत्थियएणं पडिकप्पेह ह्यगय जाव पच्चरिपणंति, तते णं से
कणहे वासुदेवे जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवाग० २ समुत्तजालाकुलामिरामे जाव अंजणगिरिकूडसन्निभं
मयवहं नरवहं कुरुढे, तते णं से कणहे वासुदेवे समुद्विजयपासुक्खेहिं दसहिं दसारहिं जाव अणंगसेणा-
पासुक्खेहिं, अणेमाहिं गणिघासाहस्सीहिं सद्धिं संपुरियुडे सच्चिदीए जाव रेवेणं बारवहनयरिं मज्झं-
मज्जेणं निगयच्छइ २ सुरहाजणवयस्स मज्झंमज्जेणं जेणेव देसप्पंते तेणेव उवागच्छइ २, पंचालजण-
वयस्स मज्झंमज्जेणं जेणेव कंपिछपुरे नयरे तेणेव पहारेत्थगमणाए । तए णं से दुवए राया दोचं दूयं
सदावेइ २ एवं व०-गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया ! हत्थिणाउरं नगरं तत्थ णं तुमं पंडुरायं सपुत्तयं जुहि-
ट्टिहं, भीमसेणं, अज्जुणं, नउलं, सहदेवं, दुज्जोहणं भाइसयसमगं गंगेयं विदुरं दोणं जयहहं सउणीं कीवं
आसुत्थामं करयल जाव कहु तहेव समोसरह, तए णं से दूए एवं व०-जहा वासुदेवे नवरं भेरी नत्थि
ज्जाव जेणेव कंपिछपुरे नयरे तेणेव पहारेत्थ गमणाए २ । एणेव कमेणं तच्चं दूयं चंपानयरिं तत्थ णं तुमं
कणहे अंगरत्थं सेहं नंदिरावं करयल तहेव जाव समोसरह । चउत्थं दूयं सुत्तिमं नयरिं तत्थ णं तुमं
विअग्नेमोव भो ! देवगुणपिया ! अभिसेक्कं हत्थियएणं पडिकप्पेह ह्यगय जाव पच्चरिपणंति, तते णं से

तत्थ णं तुमं दमदंतं राधं करयल तद्देव जाव समोसरह । छटं दूयं महरुं नयरिं तत्थ णं तुमं धरं रायं
 करयल जाव समोसरह । सत्तमं दूयं रायसिंहं नगरं तत्थ णं तुमं सहदेवं जरासिधुसुयं करयल जाव
 समोसरह । अट्टमं दूयं कोडिणं नयरं तत्थ णं तुमं रूपिं भेसगसुयं करयल तद्देव जाव समोसरह ।
 नवमं दूयं विवाडनयरं तत्थ णं तुमं कियं भाउसयसमगं करयल जाव समोसरह । दसमं दूयं अवसे-
 सेसु य माकम्मरनगरेसु अणेमाइं रायसहस्साइं जाव समोसरह । तए णं से दूए तद्देव निगच्छइ जेणेव
 माकम्मर जाव समोसरह । तए णं ताइं अणेगाइं रायसहस्साइं तस्स दूयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म
 हट्ठं तं दूयं सम्मत्तेति २, सम्मत्तेति २, पडिविसज्जिति; तए णं ते वासुदेवपासुकत्वा बहवे रायसहस्सा
 पत्तेयं २ गहाय्य सत्तद्धत्थिखंधवरगया हयगयरह० महया भडचडगररहपहकर० सएहिं २ नगरेहिं तो
 अभिनिगच्छंति २ जेणेव पंचाले जणवए तेणेव पहरेत्य गमणाए ॥ सूत्रम्-१२३ ॥ तए णं से दुवए राया
 कोडुबियपुरिसे सदावेइ २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणु० ! कंपिछपुरे नयरे बहिया गंगाए महानदीए
 अदूरसामंते एगं महं सयंवरमंडवं करेह अणेगत्वं भसयसन्निविट्ठं लीलट्टियसालभंजिआगं जाव पच्चपिणंति,
 तए णं से दुवए राया कोडुबियपुरिसे सदावेइ २ एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! वासुदेव-
 पासुक्कवणं बहूणं रायसहस्साणं आवासे करेह, तंवि करेत्ता पच्चपिणंति; तए णं दुवए वासुदेवपासु
 क्कवणं बहूणं रायसहस्साणं आगमं जाणेत्ता पत्तेयं २ हत्थिखंधजावपरिवुडे अगंधं च पज्जं च गहाय

सविष्टिपुं कं पिच्छपुराओ निगच्छह २ जेणेव ते वासुदेवपासुकत्वा बहवे रायसहस्सा तेणेव उवागच्छह २, तां वासुदेवपासुकत्वाहं अग्नेय य पञ्चेण य सक्कारेति सम्माणेह २ तेसि वासुदेवपासुकत्वाणं पत्तेयं २, आवासे वियरति, तए णं ते वासुदेवपामोकत्वा जेणेव सया २ आवासा तेणेव उवा० २ हत्थिखंधाहिंतो पच्चोरुहंति २ पत्तेयं खंधावारनिवेसं करंति २ सए २ आवासे अणुपविसंति २, सएसु २, आवासेसु आसणेसु य सयणेसु य सन्निसन्ना य संतुयद्धा य बह्वहिं गंधर्वेहि य नाडएहि य उवगिज्जमाणा य उवणच्चिज्जमाणा य विहरंति, तते णं से दुवए राया कं पिच्छपुरं नगरं अणुपविसति २ विउलं असण ४ उवकखडावेह २ कोडुंबियपुरिसे सदावेह २ एवं व०-गच्छह णं तुभ्मे देवाणुप्पिया ! विउलं असणं ४ सुरं च मज्जं च मंसं च सीधुं च पसणं च सुबहुपुप्फवत्थगंधमल्लालंकारं च वासुदेवपामोकत्वाणं रायसहस्साणं आवासेसु साहरह, तेवि साहरंति, तते णं ते वासुदेवपासुकत्वा तं विपुलं असणं ४ जाव पसन्नं च आसाएमाणा ४ विहरंति, जिमियसुत्तरागयाविय णं समाणा आयंता जाव सुहासणवरगया बह्वहिं गंधर्वेहि जाव विहरंति, तते णं से दुवए राया पुब्बावरहकालसमयंसि कोडुंबियपुरिसे सदावेह २ स्ता, एवं व०-गच्छह णं तुभ्मे देवाणुप्पिया ! कं पिच्छपुरे संघाडग जाव पहे वासुदेवपासुकत्वाण य रायसहस्साणं आवासेसु हत्थिखंधवरगया महया २, सरेणं जाव उग्घोसेमाणा २, एवं वदह-एवं खलु देवाणु० कल्लं पाउ० दुवयस्स रण्णो धूयाए चुलणीए देवीए अत्तयाए धट्टज्जुणस्स भगिणीए दोवईए रायवरकण्णाए सयंवरं भविस्सह,

तं तुभ्ये णं देवा० ! दुवयं रायाणं अणुगिणहेमाणा णहाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया सकोरंट०
सेयवरचामर० हयगयरह० महया भडचरगरेणं जाव परिक्वित्ता जेणेव सयंवरमंडवे तेणेव उवा० २
पत्तेयं नामकेसु आसणेसु निसीयह २ दोवइं रायकणं पडिवालेमाणा २ चिट्ठह, घोसणं घोसेह २ मम
एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह, तए णं ते कोडुबिया तहेव जाव पच्चप्पिणंति, तए णं से दुवए राया कोडुबिय-
पुरिसे सदा० २ एवं व०-गच्छह णं तुभ्ये देवाणु० ! सयंवरमंडपं आसियसंमज्जिओवलित्तं सुगंधवरगंधियं
पंचवणपुप्फपुंजोवयारकलियं कालागरूपवरकुंदुरुक्कजाव गंधवट्टिभूयं मंचाहमंचकलियं करेह २
वासुदेवपामुक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं पत्तेयं २ नामकाइं आसणाइं अत्थुयपच्चत्थुयाइं एह २ एयमाण-
त्तियं पच्चप्पिणह, तेवि जाव पच्चप्पिणंति, तते णं ते वासुदेवपामुक्खा बहवे रायसहस्सा कल्लं पाउ०
णहाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया सकोरंट० सेयवरचामराहिं हयगय जाव परिवुडा सच्चिवद्दीए
जाव रवेणं जेणेव सयंवरे तेणेव उवा० २ अणुपविसंति २ पत्तेयं २ नामकेसु निसीयंति दोवइं रायवर-
कणं पडिवालेमाणा चिट्ठंति, तए णं से पंडुए राया कल्लं णहाए जाव विभूसिए हत्थिखंधवरगए सकोरंट०
हयगय० कंप्पिछपुरं मज्झमज्जेणं निगच्छंति जेणेव सयंवरामंडवे जेणेव वासुदेवपामुक्खा बहवे राय-
सहस्सा तेणेव उवा० २ तेसिं वासुदेवपामुक्खाणं करयल० बद्धावेत्ता कणहस्स वासुदेवस्स सेयवरचामरं
गहाय उववीयमाणे चिट्ठति ॥ सूत्रम्-१२४ ॥ तए णं सा दोवइं रायवरकन्ना जेणेव मज्जनघरे तेणेव उवा-

गच्छाद् २ पहाया कयबलिकम्मा कयक्रोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं मंगल्लाहं वत्थाहं पवर
प्रसिद्धिया मज्जणघराओ पडिनिक्खमह २ जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छह २ जिणघरं अणुपविसह २
जिणपडिमाणं आलोए पमाणं करेह २ लोमहत्थयं परामुसह एवं जहा सूरियाओ अच्चेह २
तद्धेत्त भाणियच्चवं जाव धूवं डहह २ वामं जाणुं अच्चेति दाहिणं जाणुं धरणिगलंसि णिवेसेति २ तिकखुत्तो
सुद्धाणं धरणिगलंसि नमेह २ ईसिं पच्चुण्णमति करयल जाव कट्टु एवं वयासी-नमोऽस्थुणं अरिहन्ताणं
अज्ञाज्जताणं जाव संपत्ताणं वंदह नमंसह २ जिणघराओ पडिनिक्खमति २ जेणेव अंतेउरे तेणेव
छद्दमागच्छह ॥ सूत्रम्-१२५ ॥

‘अज्जयाए’ति अद्यप्रसृति, ‘अगधं च’ति अर्धं पुष्पादीनि पूजाद्रव्याणि, ‘पज्जं च’ति पादहितं पाद्यं-पादप्रक्षालन-
स्रोहनोद्धर्चनादि, मद्यसीधुप्रसञ्ज्वाख्याः सुरामेदा एव, ‘जिणपडिमाणं अच्चणं करेह’ति एकस्यां वाचनायामेतावदेव
दृश्यते, वाचनान्तरे तु ‘गहाया जाव सच्चांलंकारविभूसिया मज्जणघराओ पडिनिक्खमह २ जेणामेव जिणघरे तेणामेव
उवागच्छति २ जिणघरं अणुपविसह २ जिणपडिमाणं आलोए पमाणं करेह २ लोमहत्थयं परामुसह २ एवं जहा सूरियाओ
जिणपडिमाओ अच्चेति तदेव भाणियच्चवं जाव धूवं डहह’ति इह यावत्करणात् अर्थत् इदं दृश्यं-लोमहस्तकेन जिनप्रतिमाः
प्रमाप्तिं सुरभिणा गन्धोदकेन खपयति गोशीर्षचन्दनानुलिम्पति वस्त्राणि निवासयति, ततः पुष्पाणां माल्यानां-ग्रथिताना-
मित्यर्थः, गन्धानां चूर्णानां वस्त्राणामावरणानां चारोपणं करोति स्म, मालाकलापावलम्बनं पुष्पप्रकरं तन्दुलैर्दर्पणाद्यष्टमङ्ग-

लालेखनं च करोति, 'धामं जाणुं अञ्जेइ'ति उत्थिपतीत्यर्थः, दाहिणं जाणुं धरणीतलंसि निहट्टु-निहत्य स्थापयित्वेत्यर्थः, 'तिक्खुत्तो सुद्धाणं धरणीतलंसि निवेसेइ-निवेशयतीत्यर्थः, 'ईसिं पच्चुल्लमति २ कतलपरिगगहिंयं अंजलिं मत्थए कट्टु एवं वयासी-नमोस्तु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं वंदति नमंसति २ जिणघराओ पडि-निक्खमइ'ति तत्र वन्दते चैत्यवन्दनविधिना प्रसिद्धेन नमस्यति पश्चात् प्रणिधानादियोगेनेति वृद्धाः, न च द्रौपद्याः प्रणिपातदण्डकमात्रं चैत्यवन्दनमभिहितं सूत्रे इति सूत्रमात्रप्रामाण्यादन्यस्यापि श्रावकादेस्तावदेव तदिति मन्तव्यं, चरिता-नुवादरूपत्वादस्य, न च चरितानुवादवचनानि विधिनिषेधसाधकानि भवन्ति, अन्यथा स्वरिकाभादिदेववक्तव्यतायां बहूनां शस्त्राविवस्तूनामर्चनं श्रूयते इति तदपि विधेयं स्यात्, किञ्च-अविरतानां प्रणिपातदण्डकमात्रमपि चैत्यवन्दनं सम्भाव्यते, यतो वन्दते नमस्यतीति पदद्वयस्य वृद्धान्तरव्याख्यानेमेवमुपदर्शितं जीवाभिगमवृत्तिकृता-“विरतिमतामेव प्रसिद्ध-चैत्यवन्दनविधिर्भवति, अन्येषां तथाऽभ्युपगमपुरस्सरकायोत्सर्गासिद्धेः, ततो वन्दते सामान्येन नमस्करोति आशयवृद्धेः प्रीत्युत्थानरूपनमस्कारेणे'ति किञ्च-“समणेण सावएण य अवस्स कायव्वयं हवइ जम्हा । अंतो अहो निसिस्स य तम्हा आवस्सयं नाम ॥ १ ॥” तथा “जणं समणो वा समणी वा सावओ वा साविया वा तच्चित्ते तल्लेसे तम्मणे उभओ कालं आवस्सए चिट्ठति तन्नं लोउत्तरिए भावावस्सए” [श्रमणेन श्रावकेण चावश्यं कर्तव्यं भवति यस्मात् । अन्तरह्यो निज्ञायाश्च तस्मादावश्यकं नाम ॥ १ ॥ यत् श्रमणो वा श्रमणी वा श्रावको वा श्राविका वा तच्चित्तः तन्मनाः तल्लेश्यः उभयस्मिन् काले आवश्यकाय तिष्ठति तत् लोकोत्तरिकं भावावश्यकं] इत्यादेरनुयोगद्वारवचनात्, तथा 'सम्यग्दर्शन-

सम्पन्नः प्रवचनभक्तिमान् षड्विधावश्यकनिरतः षट्स्थानयुक्तश्च श्रावको भवती 'त्युमास्वातिवाचकवचनाच्च श्रावकस्य षड्विधावश्यकस्य सिद्धावावश्यकान्तर्गतं प्रसिद्धं चैत्यवन्दनं सिद्धमेव भवतीति ॥ १२५ ॥

तते नं से दोचइं रायवरकल्लं अंतेउरियाओ सन्वालंकारविभूसियं करेति किं ते ? वरपायपत्तणेउरा जाव वेडियाचक्कवालमयरगविदपरिक्खत्ता अंतेउराओ पड्डिणिवल्लमति २ जेणेव बाहिरिया उचट्टाण-
साला जेणेव चाउग्घंटे आसरहे तेणेव उवा० २ किड्डाविघाए छेहियाए सद्धि चाउग्घंटे आसरहं दूरूहति,
तते नं से घट्टज्जुणे कुमारे दोवतीए कण्णाए सारत्थं करेति, तते नं सा दोवती रायवरकण्णा कंप्पिच्छपुरं
नयरं मज्झमज्झेणं जेणेव सयंवरमंडवे तेणेव उवा० २ रहं ठवेति रहाओ पच्चोरूहति २ किड्डाविघाए
छेहियाए य सद्धि सयंवरं मंडपं अनुपविसति करयल तेसिं वासुदेवपामुक्खाणं बहूणं रायवरसहस्साणं
पणामं करेति, तते नं सा दोवती रायवर० एणं महं सिरिदामगंडं किं ते ? पाडलमल्लियचंपय जाव सत्त-
च्छयाईहिं गंधद्वणिं सुयंतं परमसुहफासं दरिसणिज्जं गिणहति, तते नं सा किड्डाविघा जाव सुलूवा जाव
वामहत्थेणं चिच्छलगदप्पणं गहेज्जण सललियं दप्पणसंक्रंतबिंबं संदंसिए य से दाहिणेणं हत्थेणं दरिसिए
पवररायसीहे फुडविसयविसुद्धरिभियगंभीरमहुरभणिया सा तेसिं सन्वेसिं पत्थिवाणं अम्मापिऊणं वंस-
सत्तसामत्थगेत्तविक्कतिकंतिबहुविहआगममाहप्परूवजोव्वणुणालावणकुलसीलजाणिया कित्तणं करेइ,
पढमं ताव वणिहंपुंगावाणं दसदसारवीरपुरिसाणं तेलोक्कबलवगाणं सत्तुसयसहस्समाणावमद्दगाणं भव-

सिद्धिपवरपुंडरीयाणं चिह्नलगाणं बलवीरियरूवजोव्वणगुणलावन्नकित्तिया कित्तणं करोति, ततो पुणो
 उग्गसेणमार्हणं जायवाणं, भणति य-सोहग्गरूवकलिए वरेहि वरगुरिसिगंघहत्थीणं । जो हु ते होह
 हिययवइओ, तते णं सा दोवइ रायवरकक्कणा बहूणं रायवरसहस्साणं मज्झमज्झेणं समतिच्छमाणी २
 पुव्वकयणियाणेणं चोइज्जमाणी २ जेणेव पंच पंडवा तेणेव उवा० २ ते पंचपंडवे तेणं दसद्धवणेणं
 कुसुमदाणेणं आवेहियपरिवेडियं करोति २ ता एवं वयासी-एए णं मए पंच पंडवा वरिया, तते णं तेसिं
 वासुदेवपामोकत्वाणं बहूणि रायसहस्साणि महया २ सदेणं उग्गघोसेमाणा २ एवं वयंति-सुवरियं खलु
 भो ! दोवइए रायवरकक्काए २ त्तिकहु सयंवरमंडवाओ पडिनिक्खमंति २, जेणेव सया २ आवासा तेणेव
 उवा०, तते णं धट्टज्जुणे कुमारे पंच पंडवे दोवतिं रायवरकक्कणं चाउग्गटं आसरहं दूरुहति २ ता
 कं पिछपुरं मज्झमज्झेणं जाव सयं भवणं अणुपविसति, तते णं दुवए राया पंच पंडवे दोवइ रायवरकक्कणं
 पट्टयं दुरुहेति २ संयापीएहिं कलसेहिं मज्जावेति २ अग्गिहोमं कारवेति पंचणहं पंडवाणं दोवतीए य
 पाणिग्गहणं करावेह, तते णं से दुवए राया दोवतीए रायवरकक्कणाए इमं एयारूवं पीतिदाणं दलयती,
 तंजहा-अट्ट हिरणकोडीओ जाव अट्ट पेसणकारीओ दासचेडीओ, अणं च विपुलं धणकणग जाव
 दलयति तते णं से दुवए राया ताहं वासुदेवपामोकत्वाहं विपुलेणं असण ४ वत्थगंध जाव पडिविसज्जेति
 ॥सूत्रम्-१२६॥ तते णं से पंडू राया तेसिं वासुदेवपामोकत्वाणं बहूणं रा० करयल एवं व०-एवं खलु देवा० !

हस्तिनाउरे नयरे पंचणहं पंडवानं दोवतीए य देवीए कल्लणकरे भविस्सति तं तुब्भे णं देवा० ! ममं
अणुगिणहमाणा अकालपरिहीणं समोसरह, तते णं वासुदेवपामोकत्वा पत्तेयं २ जाव पहरेतथ गमणाए ।
तते णं से पंडुराया कोडुबियपुरिसे सदा० एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! हस्तिनाउरे पंचणहं पंडवानं
पंच पासायवडिसए कारेह अबुगयमूसिय वणणओ जाव पडिस्सवे, तते णं ते कोडुबियपुरिसा पडि-
सुणेंति जाव करावेंति^१, तते णं से पंडुए पंचहिं पंडवेहिं दोवईए देवीए सद्धिं हयगयसंपरिवुडे कंपिल्ल-
पुराओ पडिनिक्खमइ २ जेणेव हस्तिनाउरे तेणेव उवागए, तते णं से पंडुराया तेसिं वासुदेवपामो-
क्त्वाणं आगमणं जाणित्ता कोडुबि० सदावेइ २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवानुप्पिया ! हस्तिनाउरस्स
नयरस्स बहिया वासुदेवपामोक्त्वाणं बहूणं रायसहस्साणं आवासे कारेह अणेगखंभसय तहेव जाव
बच्चप्पिणंति, तते णं ते वासुदेवपामोक्त्वा बहवे रायसहस्सा जेणेव हस्तिनाउरे तेणेव उवागच्छति, तते
णं से पंडुराया तेसिं वासुदेवपामोक्त्वाणं आगमणं जाणित्ता हट्टुट्टे णहाए कयबलि० जहा तुपए जाव
जहारिहं आवासे दलयति, तते णं ते वासुदेवपा० बहवे रायसहस्सा जेणेव सयाइं २ आवासाइं तेणेव
उवा० तहेव जाव विहरंति, तते णं से पंडुराया हस्तिनाउरं णयरं अणुपविसति २ कोडुबिय० सदावेति २
एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! विउलं असण ४ तहेव जाव उवणेंति, तते णं ते वासुदेवपामोक्त्वा बहवे राया

१ इ एतद्वृत्तगतः फटः अ प्रती नास्ति । १ उवा० २, ता त० अ ।

गहाया कयबलिकम्मा तं विपुलं असणं ४ तहेव जाव विहरंति, तते णं से पंडुराया पंच पंडवे दोवन्ति च
 देवि पट्टयं दुरुहेति २ सीयापीएहिं कलसेहिं ण्हावेति २ कल्लणकारं करेति २ ते वासुदेवपामोक्खे बह्वे
 रायसहस्से विपुलेणं असण ४ पुक्खत्थेणं सक्कारेति सम्माणेति जाव पडिविसज्जेति, तते णं ताहं वासु-
 देवपामोक्ख्वाहं बहुहिं जाव पडिगयान्ति ॥ सूत्रम्-१२७ ॥ तते णं ते पंच पंडवा दोवतीए देवीए सद्धिं अंतो
 अंतेउरपरियाल सद्धिं कल्लाकल्लिं वारंवारेणं ओरालान्ति भोगभोगाहं जाव विहरति, तते णं से पंडू राया
 अन्नया कयाई पंचहिं पंडवेहिं कोतीए देवीए देवीए य सद्धिं अंतो अंतेउरपरियाल सद्धिं संपरि-
 बुद्धे सीहासणवरगते यावि विहरति, इमं च णं कच्छुल्लणारए दंसणेणं अहंभइए विणीए अंतो २ य कल्ल-
 सद्धियए मज्झत्थोवत्थिए य अल्लीणसोमपियदंसणे सुखे अमहलसगलपरिहिं कालमियचम्मउत्तरासंग-
 रइयवत्थे दण्डकमण्डलुहत्थे जडामउडदित्तिसिए जम्भोवइयगणेत्तियमुंजमेहलवागलधरे हत्थकयकच्छ-
 भीए पियगंधब्बे धरणिगोयरप्पहाणे संवरणावरणओवयणउप्पयणिलेसणीसु य संकामणिअभिओग-
 पणत्तिगमणीथंभणीसु य बहुसु विज्जाहरीसु विज्जासु विस्सुयजसे इट्ठे रामस्स य केसवस्स य पज्जुन्न-
 पईवसंबअनिरुद्धणिसडउम्मुयसारणगयसुमुहदुम्मुहातीण जायवाणं अद्धुट्ठाण कुमारकोडीणं हिययदइए
 संथवए कलहजुद्धकोलाहलप्पिए भंडणाभिलासी बहुसु य समरसयसंपराएसु दंसणए समंतओ कलह-
 सदक्खिणं अणुगवेसमाणे असमाहिंकरे दसारवरवीरपुरिसितिलोक्कबलवगाणं आमंतेज्जण तं भगवतीं एक्क-

मणि गगणगमनदच्छं उष्पहओ गगणमभिलंघयंतो गामागनगरखेडकब्बडमंडबदोणमुहपट्टणसंवाहसह-
स्समंडियं थिमियमेइणीतलं वसुहं ओलोहंतो रम्मं हत्थिणाउरं उवागए पंडुरायभवणंसि अइवेगेण समो
वइए, तते णं से पंडुराया कच्छुल्लनारयं एल्लमाणं पासति २ पंचहिं पंडवेहिं कुंतीए य देवीए सद्धि आस-
णातो अब्भुतेति २ कच्छुल्लनारयं सत्तट्ठपयाइं पच्चुगगच्छइ २ तिकवुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेति २
बंदति णमंसति महुरिहेणं आसणेणं उवणिमंतेति, तते णं से कच्छुल्लनारए उदगपरिफोसियाए दब्भोवरि-
पच्चत्थुयाए भिसियाए निसीयति २ पंडुरायं रल्ले जाव अंतेउरे य कुसलोदंतं पुच्छइ, तते णं से पंडुराया
कोत्तीदेवी पंच य पंडवा कच्छुल्लणारयं आढंति जाव पज्जुवासंति, तए णं सा दोवई कच्छुल्लनारयं अस्सं-
जयं अविरयं अपडिहयपच्चक्खायपावकम्मंतिकट्टु नो आढाति नो परियाणइ नो अब्भुतेति नो पज्जु-
वासति ॥ सूत्रम्-१२८ ॥ तते णं तस्स कच्छुल्लणारयस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए च्चितिए पत्थिए मणोगए
संकप्पे ससुप्पज्जित्था अहो णं दोवती देवी रूवेणं जाव लावणेण य पंचहिं पंडवेहिं अणुबद्धा समाणी
ममं णो आढाति जाव नो पज्जुवासइ तं सेयं खल्लु मम दोवतीए देवीए विप्पियं करित्तएत्तिकट्टु एवं
संपेहेति २ पंडुरायं आपुच्छइ २ उप्पयणिं विज्जं आवाहेति २ ताए उक्किट्ठाए जाव विज्जाहरगइए लवण-
ससुइं मज्झमज्जेणं पुरत्थाभिमुहे वीहवत्तिउं पयत्ते यावि होत्था । तेणं कालेणं तेणं समएणं घायइसंडे
दीवे पुरत्थिमद्धवाहिणड्ढुभरहवासे अवरकंका णाम रायहाणी होत्था, तते णं अमरकंकाए रायहाणीए पड-

मणामे णामं राया होत्था महया हिमवंतं वणञ्जो, तस्स णं पउमनाभस्स रत्तो सत्त देवीसयाति ओरोहे होत्था, तस्स णं पउमनाभस्स रण्णो सुनामे नामं पुत्ते जुवरायायावि होत्था, तते णं से पउम-
णामे राया अंतो अंतोरसि ओरोहसंपरिवुडे सिंहासणवरगए विहरति, तए णं से कच्छुल्लणारए जेणेव
अमरकंका रायहाणी जेणेव पउमनाहस्स भवणे तेणेव उवागच्छति २ पउमनाभस्य रत्तो भवणंसि झत्ति
वेगेणं समोवइए, तते णं से पउमनामे राया कच्छुल्लनारयं एल्लमाणं पासति २ आसणातो अब्भुट्टति २
अग्गेणं जाव आसणेणं उवणिमंतेति, तए णं से कच्छुल्लनारए उदयपरिफोसियाए दब्भोचरिपच्चत्थुयाते
भिसियाए निसीयइ जाव कुसलोदंतं आपुच्छइ, तते णं से पउमनामे राया णिअगओरोहे जायविम्हए
कच्छुल्लणारयं एवं व०-तुब्भं देवाणुप्पिया ! बहूणि गामाणि जाव गेहाति अणुपविससि, तं अत्थि-
याइं तं कहिंवि देवाणुप्पिया ! एरिसए ओरोहे दिट्ठपुब्बे जारिसए णं मम ओरोहे !, तते णं से कच्छु-
ल्लनारए पउमनामेणं रत्ता एवं पुत्ते समाणे ईसि विहसियं करेइ २ एवं व०-सरिसे णं तुमं पउम-
णाभा ! तस्स अगडदुरस्स, के णं देवाणुप्पिया से अगडदहुरे !, एवं जहा मल्लिणाए एवं खल्ल देवा० !
जंबूद्वीपे २ भारहे वासे हत्थिणाउरे दुपयस्स रण्णो धूया चूलणीए देवीए अत्तया पंडुस्स सुणहा पंचणहं
पंडवाणं भारिया दोवती देवी रूवेण य जाव उक्किट्ठसरीरा दोवईए णं देवीए छिन्नस्सवि पायंगुट्ठयस्स अयं
तव ओरोहे सतिमंणि कलं ण अग्घतित्तिकहु, पउमणाभं आपुच्छति २ जाव पडिगए २, तते णं से पउम-

नाभे राया कञ्जुल्लवारयस्स अंतिए एयमडं सोच्चा णिसम्म दोवतीए देवीए रूवे य ३ सुच्छिए ४ दोवईए अज्जोववसे जेणेव पोसहसाला तेणेव उव० २ पोसहसालं जाव पुव्वसंगतियं देवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! जंबुदीवे २ भारहे वासे हत्थिणाउरे जाव सरीरा तं इच्छामि णं देवा० ! दोवतीं देवीं इहमाणियं, मते णं पुव्वसंगतिए देवे पउमनाभं एवं व०-नो खलु देवा० ! एयं भूयं वा भव्वं वा भविस्सं वा जणं दोवती देवी पंच पंडवे मोत्तूण अन्नेणं पुरिसेणं सद्धि ओरालातिं जाव विहरिस्सति, तहाविय णं अहं तव पियट्ठतयाए दोवतीं देविं इहं हव्वमाणेभि त्तिकहु पउमणाभं आपुच्छइ २ ताए उक्किट्ठाए जाव लवणसमुदं मज्झमज्जेणं जेणेव हत्थिणाउरे णयेरे तेणेव पहरेतथ गमणाए । तेणं कालेणं २ हत्थिणाउरे जुहिट्ठिल्ले राया दोवतीए सद्धि उप्पि आगासतलंसि सुहपसुत्ते यावि होत्था, तए णं से पुव्वसंगतिए देवे जेणेव जुहिट्ठिल्ले राया जेणेव दोवती देवी तेणेव उवाग० २ दोवतीए देवीए ओसोवणियं दलयइ २ दोवतिं देविं णिणइ २ ताए उक्किट्ठाए जाव जेणेव अमरंकका जेणेव पउमणाभस्स भवणे तेणेव उवा० २ पउमणाभस्स भवणंसि असोगवणियाए दोवतिं देवीं ठावेइ २ ओसोवणिं अवहरति २ जेणेव पउमणाभे तेणेव उ० २ एवं व०-एस णं देवा० ! मए हत्थिणाउराओ दोवती इह हव्वमाणीया तव असोगवणियाए चिट्ठमि, अतो परं तुमं जाणसि त्तिकहु जामेव दिसि पाउब्भूए तामेव दिसि पडिणए । तते णं सा दोवई देवी नतो खुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा समाणी तं भवणं असोगवणियं च अपच्चभिजाणमणी एवं व०-नो

खलु अम्हं एसे सए भवणे णो खलु एसा अम्हं सगा असोगवणिया, तं ण णज्जति णं अहं केणइ देवेण
 वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा अन्नस्स रण्णो असोगवणियं साह-
 रियं तिकहु ओहयमणसंकप्पा जाव झियायति, तते णं से पउमणासे राया पहाए जाव सव्वालंकार भूसिए
 अंतउरपरियालसंपरिवुढे जेणेव असोगवणिया जेणेव दोवती देवी तेणेव उवा० २ दोवतीं देवीं ओहय०
 जाव झियायमणीं पासति २ ता एवं व०-किणं तुमं देवा० ! ओहय जाव झियाहि १, एवं खलु तुमं
 देवा० ! मम पुव्वसंगतिएणं देवेणं जंबुदीवाओ २ भारहाओ वासाओ हत्थिणापुराओ नगराओ जुहि-
 द्विल्लस्स रण्णो भवणाओ साहरिया तं मा णं तुमं देवा० ! ओहय० जाव झियाहि, तुमं मए सद्धिं विपु-
 लाइं भोगभोगाइं जाव विहराहि, तते णं सा दोवती देवी पउमणाभं एवं व०-एवं खलु देवा० ! जंबूदीवे
 २ भारहे वासे बारवतिए णयरीए कण्हे णामं वासुदेवे ममप्पियभाउए परिवसति, तं जति णं से छण्हं
 मासाणं ममं कूवं नो हवमागच्छइ तते णं अहं देवा० ! जं तुमं वदसि तस्स आणाओवायवयणणिहेसे
 चिट्ठिस्सामि, तते णं से पउमे दोवतीए एयमट्टं पडिसुणेत्ता २ दोवतिं देविं कण्णतेउरे ठवेति, तते णं सा
 दोवती देवी छट्टंछट्टेणं अनिक्खित्तेणं आयंबिलपरिगगहिएणं तवोकम्मेणं अस्पाणं भावेमणीं विहरति
 ।।सूत्रम्-१२९॥ तते णं से जुहुडिल्ले राया तओ मुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धे समणे दोवतिं देविं पासे अपासमाणो
 सयणिज्जाओ उडेइ २ ता दोवतीए देवीए सव्वओ समंता मग्गणवसेणं करेइ २ ता दोवतीए देवीए

कथए सुहं वा खुहं वा पवति वा अलभमाणे जेणेव पंडुराया तेणेव उवा० २ त्ता पंडुरायं एवं व०-एवं
खलु ताओ ! ममं आगासतलंगंसि पसुत्तस्स पासातो दोवती देवी ण गज्जति केणह देवेण वा दाणवेण
वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा हिया वा णीया वा अवक्खित्ता वा !, हच्छामि णं ताओ !
दोवतीए देवीए सब्वतो समंता मग्गणगवेसणं कयं, तते णं से पंडुराया कोडुबियपुरिसे सदावेह २ एवं व०-
गच्छह णं तुब्भे देवा० ! हत्थिणाउरे नयरे सिंघाडगतियचउक्कचरमहापहहेसु महया २ सदेणं उग्घोसे-
माणा २ एवं व०-एवं खलु देवा० ! जुहिट्टिहस्स रणणे आगासतलंगंसि सुहपसुत्तस्स पासातो दोवती देवी
ण गज्जति केणह देवेण वा दाणवेण वा किपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा हिया वा
मीया वा अवक्खित्ता वा, तं जो णं देवाणुप्पिया ! दोवतीए देवीए सुतिं वा जाव पवितिं वा परिकहेति
तस्स णं पंडुराया विउलं अत्थसंपयाणं दाणं दलयति त्तिकट्टु घोसणं घोसावेह २ एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह,
तते णं ते कोडुबियपुरिसा जाव पच्चप्पिणंति तते णं से पंडू राया दोवतीए देवीए कत्थति सुहं वा जाव
अलभमाणे कोतीं देवीं सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणु० ! बारवतिं णयरिं कणस्स वासुदेवस्स
णयमट्ठं णिवेदेहि, कणहे णं परं वासुदेवे दोवतीए मग्गणगवेसेणं करेज्जा, अन्नहा न नज्जह दोवतीए देवीए
सुतीं वा खुतीं वा पवतीं वा उवलभेज्जा, तते णं सा कोती देवी पंडुरण्णा एवं वुत्ता समानी जाव
पडिसुणेह २ ण्हाया कयबलिकममा हत्थिखंधवरगया हत्थिणाउरं मज्झंमज्जेणं णिगगच्छह २ कुरु-

जणवयं मज्झमज्झेणं जेणेव सुरदुज्जावए, जेणेव बारवती णयरी, जेणेव अग्गुल्लाने, तेणेव उवा० २ हत्थि-
 खंधाओ पच्चोरुहति २ कोडुंबियपुरिसे सद्दा० २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! जेणेव बारवई णयरिं^१
 बारवतिं णयरिं अणुपविसह२, कण्हं वासुदेवं करयल एवं वयह-एवं खलु सामी ! तुब्भं पिउच्छा कौती
 देवी हत्थिणाउराओ नयराओ इह हव्वमागया तुब्भं दंसणं कंखति, तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव
 कहंति, तते णं कणहे वासुदेवे कोडुंबियपुरिसाणं अंतिए सोच्चा णिसम्मं हत्थिखंधवरगए हयगय बार-
 वतीए य मज्झमज्झेणं जेणेव कौती देवी तेणेव उ० २, हत्थिखंधातो पच्चोरुहति २, कौतीए देवीए पाय-
 ग्गहणं करेति २, कौतीए देवीए सद्धिं हत्थिखंधं दुरुहति २, बारवतीए णयरीए मज्झमज्झेणं जेणेव सए
 गिहे तेणेव उवा० २, सयं गिहं अणुपविसति । तते णं से कणहे वासुदेवे कौती देविं ण्हायं कयबलिकम्मं
 जिमियसुत्तुत्तरागयं जाव सुहासणवरगयं एवं व०-संदिसउ णं पिउच्छा ! किमागमणपओयणं ? तते णं
 सा कौती देवी कण्हं वासुदेवं एवं व०-एवं खलु पुत्ता ! हत्थिणाउरं णयरे जुहिद्विहस्स आगासतले सुह-
 पसुत्तस्स दोवती देवी पासाओ ण णल्लति केणइ अवहिया जाव अवक्खित्ता वा, तं हच्छामि णं पुत्ता !
 दोवतीए देवीए मग्गणगवेसणं कयं, तते णं से कणहे वासुदेवे कौती पिउच्छि एवं व०-जं णवरं पिउच्छा !
 दोवतीए देवीए कत्थइ सुहं वा जाव लभामि तो णं अहं पायालाओ वा भवणाओ वा अद्धभरहाओ वा

१ णिं x x x x x x x अं अं । २ म० इट्ठ० ह० अं ।

समन्तओ दोवति साहति उवणेमि तिकट्टु कोतीं पिउत्ति सक्कारेति सम्माणेति जाव पडिविसजेति, तते
णं सा कोती देवी कण्हेणं वासुदेवेणं पडिविसल्लिया समानी जामेव दिसि पाउ० तामेव दिसि पडि० ।
तते णं से कण्हे वासुदेवे कोडुबियपुरिसे सदा० २ एवं व०-गच्छह णं तुम्भे देवा० ! बारवति एवं जहा
पडि तहां घोसणं घोसावेति जाव पच्चग्गिणंति, पंडुस्स जहा, तते णं से कण्हे वासुदेवे अन्नया अंतो अंते-
उरगए ओरोहे जाव विहरति, इमं च णं कच्छुल्लए जाव समोवइए जाव णिसीइत्ता कण्हं वासुदेवं
कुसलोदतं पुच्छह, तते णं से कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं एवं व०-तुमं णं देवा० ! बहूणि गामा जाव अणु-
पधिससि, तं अत्थि याहं ते कहिंवि दोवतीए देवीए सुती वा जाव उवलद्धा !, तते णं से कच्छुल्ले कण्हं
वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अन्नया धायतीसंडे दीवे पुरत्थिमद्धं दाहिणडू भरहवासं अवरकंकाराय-
हाणि गए, तत्थ णं मए पउमनाभस्स रन्नो भवणंसि दोवती देवी जारिसिया दिट्ठपुब्बा यावि होत्था,
तते णं कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं एवं व०-तुम्भं चेव णं देवाणु० ! एवं पुब्बकम्मं, तते णं से कच्छुल्लनारए
कण्हेणं वासुदेवेणं एवं बुत्ते समणे उप्पयणि विज्जं आवाहेति २, जामेव दिसि पाउब्भूए तामेव दिसि
पडिगए, तते णं से कण्हे वासुदेवे दूयं सदावेइ २, एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! हत्थिणाउरं पंडुस्स
रन्नो एयमद्धं निवेदेहि-एवं खलु देवाणु० ! धायहसंडे दीवे पुरच्छिमद्धे अवरकंकारे रायहाणीए पउमणाभ-
भवणंसि दोवतीए देवीए पउत्ती उवलद्धा, तं गच्छंतु पंच पंडवा चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपुरिबुडा

पुरत्थिमवेयालीए ममं पडिवालेमाणा चिट्ठु, तते णं से दूए जाव भणति, पडिवालेमाणा चिट्ठह, तेवि
 जाव चिट्ठति, तते णं से कणहे वासुदेवे कोहुंविपुुरिसे सदावेइ २ ता, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !
 सन्नाहिंयं भेरिं ताडेह, तेवि तालेंति, तते णं तीसे सण्णाहियाए भेरीए सहं सोच्चा समुद्विजयपामोक्खा
 दसदसोरा जाव छप्पणं बलवयसाहसीओ सन्नद्धबद्ध जाव गहियाउहपरहरणा अप्पेगतिथा ह्यगया
 गयगया जाव वगुरापरिक्खत्ता जेणेव सभा सुधम्मा जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेवं २, करयल जाव
 वद्धावेंति, तते णं कणहे वासुदेवे हत्थिलंधवरगए सक्कोरेंदमल्लदामेणं छत्तेणं० सेयवर० ह्यगय० महया
 भडचडगरपरहकरेणं बारवती णयरी मज्झमज्जेणं णिगगच्छति, जेणेव पुरत्थिमवेयाली तेणेव उवा० २,
 पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं एगयओ मिलइ २, खंधावारणिवेसं करोति २, पोसहसालं अनुपविसति २, सुद्धियं
 देवं मणसि करोमाणे २, चिट्ठति, तते णं कणहस्स वासुदेवस्स अट्टमभत्तंसि परिणममाणंसि सुद्धिओ
 आगतो, भण देवा० ! जं मए कायव्वं, तते णं से कणहे वासुदेवे सुद्धियं एवं व०-एवं खलु देवा० ! दोवती
 देवी जाव पउमनाभस्स भवणंसि साहरिया तणं तुमं देवा० ! मम पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पच्छट्ठस्स
 छण्हं रहाणं लवणसमुदे मगं वियरेहि, जणं अहं अमरकंकारायहाणीं दोवतीए कूवं गच्छामि, तते णं
 से सुद्धिए देवे कणहं वासुदेवं एवं वयासी-किण्हं देवा० ! जहा चेव पउमणाभस्स रत्तो पुब्बसंगतिएणं

देवेणं दोवती जाव संहरिया तहा चैव दोवतिं देविं धायतीसंडाओ दीवाओ भारहाओ जाव हत्थिणापुरं
साहरामि, उदाहु पउमणांभं रायं सपुरबलवाहणं लवणसमुद्दे पक्खिवामि !, तते णं कण्हे वासुदेवे
सुट्टियं देवं एवं व०-भा णं तुमं देवा० ! जाव साहराहि तुमं णं देवा० ! लवणसमुद्दे अप्पच्छट्टस्स छण्हं
रहाणं मगं चियराहि, सयमेव णं अहं दोवतीए कूवं गच्छामि, तए णं से सुट्टिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं
वयासी-एवं होउ, पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पच्छट्टस्स छण्हं रहाणं लवणसमुद्दे मगं वितरति, तते णं से
कण्हे वासुदेवे चाउरंगिणीसेणं पढिविसल्लेति २, पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पच्छट्ट छहिं रहेहिं लवणसमुद्दं
मज्झमज्झेणं बीतीवयति २, जेणेव अमरकंका रायहाणी जेणेव अमरकंकाए अग्गुज्जाणे तेणेव उवागच्छइ २,
रहं ठवेइ २, दारुयं सारहिं सदावेति एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! अमरकंकारायहाणीं अणुपविसाहि २,
पउमणा भस्स रण्णो वामेणं पाएणं पायपीढं अक्कमित्ता कुंतगेणं छेहं पणामेहि तिवलियं भिउडिं णिडाले
साहहु आसुरुत्ते रुढे कुद्धे कुविए चंडिकिए एवं व०-हं भो पउमणाहा ! अपत्थियपत्थिया दुरंतपंतलक्खणा
हीणपुत्तचाउइसा सिरीहिरिधीपरिवल्लिया अल्ल ण भवसि किन्नं तुमं ण याणासि कण्हस्स वासुदेवस्स
भगिणिं दोवतिं देविं इहं हव्वं आणमाणे, तं एयमवि गए पच्चप्पिणाहि णं तुमं दोवतिं देविं कण्हस्स वासु-
देवस्स अहव णं जुद्धसल्ले णिग्गच्छाहि, एस णं कण्हे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं अप्पच्छट्टे दोवतीदेवीए कूवं
हव्वमागए, तते णं से दारुए सारही कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते समणे हट्टुट्टे जाव पडिसेणेइ २, अमरकंका-

रायहाणि अनुपविसति २, जेणेव पउमनाहे तेणेव उवा० २, करयल जाव वद्धावेत्ता एवं व०-एस णं सामी !
 मम विणयपडिविची इमा अन्ना मम सामिस्स ससुहाणत्ति त्तिकट्ठु आसुरुत्ते वामपाएणं पायपीढं अनुक्कमति
 २, कौतगेणं लेहं पणामति २ त्ता, जाव कूवं हव्वमागए, तते णं से पउमणाभे दारुणेणं सारहिणा एवं
 बुत्ते समणे आसुरुत्ते तिवलिं भिउडिं निडाले साहट्ठु एवं व०-णो अप्पिणामि णं अहं देवा० ! कणहस्स
 वासुदेवस्स दोवति, एस णं अहं समयमेव जुज्झसज्जो णिगच्छामि त्तिकट्ठु दारुयं सारहिं एवं व०-केवलं
 भो ! रायसत्थेसु दूये अवज्जे त्तिकट्ठु असक्कारिय असम्मारिय अवहारेणं णिच्छु भावेति, तते णं से दारुए
 सारही पउमणाभेणं असक्कारिय जाव णिच्छूढे समणे जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उ० २, करयल० कणहं
 जाव एवं व०-एवं खल्लु अहं सामी ! तुंभं वयणेणं जाव णिच्छु भावेति, तते णं से पउमणाभे बलवाउयं
 सदावेति २ एवं व०-खिप्पामेव भो देवाणु० ! आभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेह, तयाणंतरं च णं छेया-
 यरियउवदेसमहविकप्पणाविगप्पेहिं जाव उवणेति, तते णं से पउमनाहे सन्नद्ध० अभिसेयं० दूरूहति २,
 हयगय जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव पहरेत्य गमणाए, तते णं से कणहे वासुदेवे पउमणाभं रायाणं
 एज्जमाणं पासति २, ते पंच पंडवे एवं व०-हं भो दारगा ! किन्नं तुंभे पउमनाभेणं सद्धिं जुज्झहिह
 उयाहु पेच्छहिह ? , तते णं ते पंच पंडवा कणहं वासुदेवं एवं व०-अम्हे णं सामी ! जुज्झामो तुंभे
 पेच्छह, तते णं पंच पंडवे सणणद्ध जाव पहरणा रहे दूरूहंति २ जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उ० २, एवं

व०-अम्हे पउमणाभे वा राय त्तिकहु पउमनाभेणं सद्धिं संपलग्गा यावि होत्था, तते णं से पउमनाभे राया ते पंच पंडवे खिप्पामेव हयमहियपवरचिवडियच्चिन्धद्धयपडागा जाव दिसोदिसि पडिसेहेत्ति, तते णं ते पंच पंडवा पउमनाभेणं रत्ता हयमहियपवरचिवडिय जाव पडिसेहिया समाणा अत्थामा जाव अधारणिज्जत्तिकहु जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवा०, तते णं से कण्हे वासुदेवे ते पंच पंडवे एवं व०-कहणं तुम्भे देवाणु० ! पउमणाभेण रत्ता सद्धिं संपलग्गा ?, तते णं ते पंच पंडवा कण्हे वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हे तुम्भेहिं अम्भणुत्ताया समाणा सबद्ध० रहे दुरुत्तामो २, जेणेव पउमनाभे जाव पडिसेहेत्ति, तते णं से कण्हे वासुदेवे तं पंच पंडवे एवं व०-जति णं तुम्भे देवा० ! एवं वयंता अम्हे णो पउमनाभे राय त्तिकहु पउमनाभेणं सद्धिं संपलग्गंता तो णं तुम्भे णो पउमणाहे हयमहियपवर जाव पडिसेहंते, तं पेच्छह णं तुम्भे देवा० ! अहं नो पउमणाभे राय त्तिकहु पउमनाभेणं रत्ता सद्धिं जुज्झामि रहं दुरुहति २ जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उवाग० २ सेयं गोखीरहारघवलं तणसोल्लियसिंदुवारकुंदे-दुसन्निगासं निययबलस्स हरिसज्जणं रिउसेणविणासकरं पंचवणं संखं परासुसति २, मुहवायपरियं करोति; तते णं तस्स पउमणाहस्स तेणं संखसहेणं बलतिभाए हते जाव पडिसेहिए, तते णं से कण्हे वासुदेवे धणुं परासुसति वेहो धणुं पूरेति २, धणुसहं करोति; तते णं तस्म पउमनाभस्स दोक्के बलतिभाए तेणं धणुसहेणं हयमहिय जाव पडिसेहिए, तते णं से पउमणाभे राया तिभागबलावसेसे अत्थामे अबले

अवीरिण् अयुरिसकारपरक्कम्मे आधारणिज्ज त्तिकट्टु सिग्घं तुरियं जेणेव अमरकंका तेणेव उ० २, अमरकंका
 रायहाणि अणुपचिसति २, दारान्ति पिहेति २, रोहसज्जे चिह्वति; तत्ते णं से कणहे वासुदेवे जेणेव अमरकंका
 तेणेव उ० २ रहं ठवेति २, रहातो पच्चोरुहति २, वेउड्वियसमुघाएणं समोहणति; एणं महं णरसीहरूवं
 चिउड्वति २, महया २, सहेणं पाददहरियं करेति; तत्ते णं से कणहेणं वासुदेवेणं महया २, सहेणं पाददह-
 रणं कएणं समणेणं अमरकंका रायहाणी संभग्गपागारगोपुराट्ठालयचरियतोरणपल्हत्थियपवरभवण-
 सिरिधरा सरस्सरस्स धरणिगळे सन्निवहया, तत्ते णं से पउमणाभे राया अमरकंका रायहाणि संभग्ग
 जाव पासित्ता भीए दोवन्ति देविं सरणं उवेति, तत्ते णं सा दोवई देवी पउमनाभं रायं एवं व०-किण्णं
 तुमं देवा० ! न जाणसि कणहस्स वासुदेवस्स उत्तमपुरिसस्स विप्पियं करेमाणे ममं इह हव्वमाणेसि, तं
 एवमवि गए गच्छह णं तुमं देवा० ! णहाए उल्लपडसाडए अवचूलगवत्थणिग्घत्थे अंतेउरपरियालसंपरिवुडे
 अग्गाहं वराहं रयणाहं गहाय ममं पुरतो काउं कणहं वासुदेवं करयलपायपडिए सरणं उवेहि, पणिवइय-
 वच्छला णं देवाणुप्पिया ! उत्तमपुरिसा, तत्ते णं से पउमनाभे दोवतीए देवीए एयमट्ठं पडिसुणेति २, णहाए
 जाव सरणं उवेति २, करयल० एवं व०-दिट्ठा णं देवाणुप्पियाणं इट्ठी जाव परक्कमे तं खाभेमि णं देवाणु-
 प्पिया ! जाव खमंतु णं जाव णाहं सुज्जो २ एवंकरणयाए त्तिकट्टु पंजलिबुडे पायवडिए कणहस्स वासुदेवस्स
 दोवन्ति देविं साहत्थि उवणेति, तत्ते णं से कणहे वासुदेवे पउमणाभं एवं व०-हं भो पउमणाभा !

अप्यस्थियपत्थिया ४ किण्णं तुमं ण जाणसि मम भगिणि दोवतीं देवीं इह हव्वमाणमाणे तं एवमवि
गए णत्थि ते ममाहिं तो ह्याणि भयमत्थि स्त्तिकहु पडमणाभं पड्विसिज्जेति, दोवतिं देविं गिणहति २, गहं
दुरूहेति २, जेणेव पंच पंडवे तेणेव उवा० २, पंचहं पंडवाणं दोवतिं देविं साहत्थि उवणेति; तने णं मे
कणेहं पंचहिं पंडवेहिं सद्धि अप्पच्छे छहिं रहेहिं लवणसमुहं मज्झमज्जेणं जेणेव जंबुदीवे २, जेणेव
भारहे वासे तेणेव पहरेत्य गमणाए ॥ सूत्रम्-१३० ॥

‘सारत्थं’ति सारथ्यं सारथिकर्म, ‘तए णं सा किडुविए’त्यादौ यावत्करणादेवं दृश्यं-‘साभावियहंमा चोद्दहजणस्म
उत्सुयकरं विचित्तमणिरयणबद्धच्छरुहं’ति, तत्र क्रीडापिका-क्रीडनघात्री ‘साभावियहंस’ति साङ्काविकः-अकैतवकृतो घर्षो-
वर्षणं यस्य स तथा तं दर्पणमिति योगः, ‘चोद्दहजणस्स ऊत्सुयकरे’ति तरुणलोकस्य औत्सुक्यकरं-प्रेक्षणलम्पटत्वकरं
‘विचित्तमणिरयणबद्धच्छरुहं’ति विचित्रमणिरत्नैर्बद्धः छल्लो-मुष्टिग्रहणस्थानं यस्य स तथा तं ‘चिल्लुगं’-दीप्यमानं
दर्पम्-आदर्शम्, ‘दर्पणसंकंत विबसंदंस्सिए य से’ति-दर्पणे सङ्क्रान्तानि यानि राज्ञां विम्बानि-प्रतिविम्बानि तैः संद-
र्शिताः-उपलम्भिता ये ते तथा तांश्च से-तस्या दक्षिणहस्तेन दर्शयति स्म द्रोपद्या इति प्रक्रमः प्रवरराजसिंहान्, स्फुटमर्थतो
विशदं वर्णतः विशुद्धं शब्दार्थदोषरहितं रिभितं-स्वरघोलनाप्रकारोपेतं गम्भीरं-मेघशब्दवत् मधुरं-कर्णसुखकरं भणितं-भाषितं
यस्याः क्रीडापिकायाः सा तथा तां, मातापितरौ वंशं-हरिवंशादिकं सत्वं-आपत्स्वैकव्यकरमध्यवसानकरं च सामर्थ्यं-बलं,
गोत्रं-गौतमगोत्रादि, विक्रान्ति-विक्रमं, कान्ति-प्रभां, पाठान्तरेण कीर्त्तिं वा-प्रख्यातिं बहुविधागमं-नानाविधश्लाघावि-

शारदमित्यर्थः; माहात्म्यं-महातुभावतां, कुलं-वंशस्यावान्तरमेदं शीलं च-स्वभावं जानाति या सा तथा कीर्तनं करोति स्मेति,
 वृष्णिपुङ्गवानां-यदुपुङ्गवानां यदुप्रधानानां दशाराणां-समुद्रविजयादीनां दशारस्य वा-वासुदेवस्य ये वरा वीराश्च पुरुषास्ते
 तथा ते च ते त्रैलोक्येऽपि बलवन्तश्चेति विग्रहस्तत्तेषां, शत्रुशतसहस्राणां-रिपुलक्षाणां मानमवमृद्नन्ति ये ते तथा तेषां
 तथा भविष्यतीति भवा-भाविनी सा सिद्धिर्येषां ते भवसिद्धिक्वास्तेषां मध्ये वरपुण्डरीकाणीव वरपुण्डरीकाणि ये ते तथा तेषां
 'चिह्नगाणं'ति-दीप्यमानानां तेजसा तथा बलं-शरीरं, वीर्यं-जीवप्रभवं, रूपं-शरीरसौन्दर्यं, यौवनं-तारुण्यं, गुणान्-सौन्दर्या-
 दीन्, लावण्यं च-स्पृहणीयतां कीर्तयति या सा तथा, क्रीडापिका कीर्तनं करोति स्म, पूर्वोक्तमपि किञ्चिद्विशेषाभिधाना-
 यामिहितमिति न दुष्टं, 'समइच्छमाणी'ति समतिक्रामन्ती, 'दसखवणेणं'तीह श्रीदामगण्डेन पूर्वगृहीतेनेति सम्बन्धीयं
 'कल्ल्याणकारे'त्ति-कल्याणकरणं मङ्गलकरणमित्यर्थः; 'इमं च णं'ति इतश्च 'कण्ठुल्लानारए'त्ति-एतन्नामा तापसः, इह
 कचिद्वावत्करणादिदं दृश्यं, 'दंसणेणं अह भइए' भद्रदर्शन इत्यर्थः, 'विणीए अंतो य कलुसहियए' अन्तरान्तरा
 दुष्टचित्तः केलीप्रियत्वादित्यर्थः, 'मज्झसत्थउवत्थिए य' माध्यस्थ्यं-समतामभ्युपगतो व्रतग्रहणत इति भावः, 'अल्ल्हीण-
 सोमपियदंसणे सुरूवे' आलीनानां-आश्रितानां सौम्यं-अरौद्रं प्रियं च दर्शनं यस्य स तथा 'अमइलसगलपरिहिए'
 अमलिनं सकलं-अखण्डं अकलं वा खण्डं बलक्वास इति गम्यते परिहितं-निवसितं येन स तथा, 'कालमियचम्मउत्तरा-
 संगरइयवत्थे' कालमृगचर्म उत्तरासङ्गेन रचितं वक्षसि येन स तथा 'दंडकमंडलुहत्थे जडामउडदित्तसिए'
 जलोवहयगणेत्तियमुंजमेहलावागलधरे' गणेत्रिका-रुद्राश्चकृतं कलाचिकामरणं मुञ्जमेखला-मुञ्जभयः कटीदवरकः

नवाङ्गी-
५० पु०
मीमांसा-
वर्षकयाज्ञे
॥ २२७ ॥

वरकलं-तत्त्वक, 'हृत्पथकयकच्छभीए'-कञ्चलपिका तदुपकरणविशेषः, 'पियगंधवे'-गीतप्रियः, 'धरणिगोयरप्पहाणे'-
आकाशीगामित्वात्, 'संचरणाधरणउवयणिलेसणीसु य संकामणिअभिओगपणत्तिगमणीथंभणीसु य बहुसु विज्जाहरीसु विआसु
विस्सुयजसे' इह सञ्चरण्यादिविद्याभामर्थः शब्दानुसारतो वाच्यः, 'विज्जाहरिसु'ति-विद्याधरसम्बन्धिनीषु विश्रुतयन्त्राः-
ख्यातकीर्तिः, 'इट्टे रामस्स केस्सवस्स य पज्जुल्लपईवसंबअनिरुद्धनिसहउम्मुयसारणगयसुसुहुदुम्मुद्दाहणं
जायवाणं अद्धट्ठाणं कुमारकोडीणं हिययदइए' वल्लभ इत्यर्थः, 'संधवे' एतेषां संस्तावकः, 'कलहजुद्धकोलाह-
लपिपे' कलहो-वागयुद्धं युद्धं तु-आयुधयुद्धं कोलाहलो-बहुजनमहाध्वनिः, 'भंडणाभिलासी'-भंडनं पिष्टातक्रादिभिः
'बहुसु य समरसंपराएसु'-समरसञ्ज्ञामेष्वित्यर्थः, 'दंसणए समंतओ कलहं सदक्खिणं' सदानमिन्यर्थः,
'अणुगविसमाणे असमाहिकरे दसारवरवीरपुरिसतेलोकबलवगणं आमंतेऊणं तं भगवति एक्कमणिं
भमणत्थं उप्पइओ गगणतलमभिलंघयंतो गामागारनगरखेडकब्बडमंडबदोणसुहपट्टणसंबाहसहस्समंडियं
थिमिभमिहणीयं गिळभरजनपदं वसुहं ओलोयंतो रम्मं हत्थिणपुरं उवागए' 'असंजयअविरयअप्पडिहय-
पच्चक्खायपावकम्मस्सिकहु' असंयतः संयमरहितत्वात् अविरतो विशेषतस्तपस्यरत्तत्वात् न प्रतिहतानि-न प्रतिषेधितानि
अतीतकालकृतानि निन्दनतः न प्रत्याख्यातानि च भविष्यत्कालभावीनि पापकर्माणि-प्राणातिपातादिक्रिया येन अथवा
न प्रतिहतानि सागरोपमकोटीकोट्यन्तःप्रवेशेन सम्यक्त्वलाभतः न च प्रत्याख्यातानि सागरोपमकोटीकोट्याः सङ्ख्यात-
सागरोपमैर्न्यूनताकरणेन सर्वविरतिलाभतः पापकर्माणि-ज्ञानावरणादीनि येन स तथेति पदत्रयस्य कर्मधारयः, 'कूवं' ति-

१६
अपरकङ्का-
ज्ञानाध्य०
विद्याधरा-
दिपदानां
व्याख्या-
नम् ।

॥ २२७ ॥

क्लृप्तकं व्यावर्त्तकबलमिति भावः, 'सुहृं च' चि-श्रूयते इति श्रुतिः-शब्दः तां, 'सुनि च' चि श्रुतिः छीत्कारादि-
 शब्दविशेष एव तां प्रयुक्तिं-वार्त्ता, वार्त्तापर्यायाश्चैते इति, 'हिया च' चि-हृता प्रदेशान्तरे स्थापिता, 'नीता' नेत्रा
 स्वस्थानं प्रापिता 'आक्षिपिता' आकृष्टेति, 'इमा अण्णे'त्यादि, इयमन्या अपरा मदीयस्वामिनः सम्बन्धिनी
 विनयप्रतिपत्तिरिति वर्त्तते, 'समुहाणत्ति' तिक्कट्टु 'स्वमुखेन स्वकीयवदनेन भणिता आज्ञप्तिः-आदेशः स्वमुखाज्ञप्ति-
 रिति कृत्वा-एवमभिधाय, 'आसुरुत्ते' चि कुट्टः, 'बलवाउए' चि-बलव्यापृतः सैन्यव्यापारवाच्, 'अभिसेक्क' न्ति-
 अभिषेकमर्हतीत्याभिषेक्यं मूर्द्धाभिषिक्तमित्यर्थः, 'छेयायरियउवएसमइविगप्पणाविगप्पेहि' ति-छेको-निपुणो य
 आचार्यः-कलाचार्यः तस्योपदेशात्-तत्पूर्विकाया मतेः-बुद्ध्याः कल्पनाः-विकल्पाः कल्पितेति, तथा तैरिति,
 इह यावत्करणादिदं दृश्यं 'सुनिउणेहि' ति-सुनिपुणैरैः, 'उज्जलनेवत्थहव्वपरिवच्छियं' ति उज्जलनेपथ्येन-
 निर्मलवेषेण 'हव्व' न्ति-शीघ्रं परिक्षिप्तः-परिशुहीतः परिवृतो यः स तथा तं 'सुसज्जं'-सुष्ठु प्रगुणं, 'वम्मिय-
 सन्नद्धबद्धकवचियउप्पीलियकच्छवच्छबद्धगेवज्जगलयवरभूसणविरायंतं'-वर्मणि नियुक्ता वार्त्तिकास्तेः मन्त्रद्वः-
 कृतसन्नाहो यः स वार्त्तिकसन्त्रद्वः बद्धं कवचं-सन्नाहविशेषो यस्य स बद्धकवचः, स एव बद्धकवचिकः, अथवा वर्मितः
 सन्त्रद्वः बद्धस्त्वक्प्राणबन्धनात् कवचितश्च यः स तथा, भेदश्चैतेषां लोकतोऽवसेयः, एकार्थीश्चैते शब्दाः सन्नद्धता-
 प्रकर्षाभिधानायोक्ता इति, तथा उत्पीडिता-माहीकृता कक्षा-हृदयरज्जुर्वक्षसि यस्य स तथा ग्रैवेयकं-ग्रीवाभरणं बद्धं गले-
 कण्ठे यस्य स तथा वरभूषणैर्विराजमानो यः स तथा, ततो वर्मितादिपदानां कर्मधारयोऽतस्तं, 'अहियनेयजुत्तं सललि-

तत्परकण्णपूरविराजितं पलंबं ओचूलमसुखरकयं धरारं' प्रलम्बानि अवचूलानि-करक(ट)न्यस्ताऽधोमुखकूचकाः यस्य सः प्रलम्बावचूलः सधुकैः-अमरैर्मदजलगन्धाकृष्टैः कृतमन्धकारं येन स तथा, ततः कर्मधारयोऽतस्तं, चित्तपरिच्छेय-पच्छदं' चित्रो-विचित्रः परिच्छेको-लघुः प्रच्छदो-वस्त्रविशेषो यस्य स तथा तं, 'प्रहरणावरभरियजुद्धसज्जं' प्रहरणानां-कुन्तादीनामावरणानां च-कङ्कटानां भृतो यः स तथा स च युद्धसज्जश्चेति कर्मधारयः अतस्तं 'सच्छत्तं सज्जयं सघटं पंचामेलयपरिमंढिययाभिरामं' पञ्चभिरापीडैः-शेखरैः परिमण्डितोऽत एवाभिरामश्च-रम्यो यः, 'ओसारियजमल-जुयलघटं'-अवसारितं-अवलम्बितं यमलं-समं युगलं-द्वयं घण्टयोर्यत्र स तथा तं, 'विज्जुप्पणिद्धं व कालमेहं' घण्टा-प्रहरणादीनामुज्ज्वलत्वेन विधूतकल्पत्वात् हस्तिदेहस्य कालत्वेन महत्त्वेन वा मेघकल्पत्वादिति, 'उत्पाइयपव्वयं व चंकमंतं' चङ्क्रममाणमिवोत्पातिकपर्वतं, पाठान्तरेण ओत्पातिकं पर्वतमिव, 'सक्खं'ति साक्षात्, 'मत्तं'ति-मदवन्तं 'गुलु २ गुलंतं' 'मणपवणजहणवंगं' मनःपवनजयी वेगो यस्य स तथा तं, 'भीमं संगामियाजोगं' साङ्घामिक आयोगः परिकरो यस्य स तथा तं, 'अभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पंति २ उवणेंति'ति 'हयमहियपवरविवडियचिधययप डोगे' हतमथिता-अत्यर्थं हताः अथवा हताः प्रहरतो मथिताः मानमथनात् हतमथिताः तथा प्रवरा विपतिताश्चिन्हब्बजा-दयः पताकाश्च तदन्या येषां ते तथा ततः कर्मधारयोऽतस्तान्, यावत्करणात् 'किच्छोवगयप्पाणो'ति इत्थं कष्टगतजीवित-व्यानित्यर्थः, 'अम्हे वा पडमनाभे वा राय त्तिकहु' इति अस्माकं पद्मनाभस्य च बलवत्त्वादिव सङ्गमे वयं वा भवामः पद्मनाभो वा, नोभयेषामपीह संयुगे त्राणमस्तीतिकृत्वा-इति निश्चयं विधाय सम्प्रलयाः योद्धमिति शेषः, 'अम्हे नो

पउमनाभे राय त्तिकट्टु' वयमेवेह रणे जयामो न पन्नामो राजेति, यदि स्वविषये विजयनिश्चयं कृत्वा पन्नामेन साद्धं
 योद्धुं सम्प्रालगिष्यथ ततो न पराजयं प्राप्स्यथ, निश्चयसात्त्वात् फलप्राप्तेः, आह च—“शुमालुभानि सर्वानि, निमित्तानि
 स्थुरेकतः । एकतस्तु मनो याति, तद्विशुद्धं जयावदहम् ॥ १ ॥ तथा-स्यान्निश्चयैकनिष्ठानां, कार्यसिद्धिः पगं नृणाम् । संश-
 यक्षुण्णचित्तानां, कार्ये संशीतिरेव हि ॥ २ ॥” शङ्खविशेषणानि कचिद् दृश्यन्ते—‘सेयं गोखीरहारधवलं तणसोच्छिय-
 सिंदुवारकुंदेंदुसन्निगासं’ ‘तणसोच्छिय’न्ति मल्लिका सिंदुवारो-निर्गुण्डिः, ‘निययस्स बलस्स हरिस्सजणं
 रिउसेणविणासकरं पंचजण’न्ति-पाञ्चजन्याभिधानं, ‘वेढो’त्ति-वेष्टकः एकवस्तुविषया पदपद्धतिः, स चेह धनुर्विषयो
 जम्बूद्वीपप्रज्ञसिप्रासिद्धोऽध्येतव्यः, तथा—‘अहरुग्गयबालचंदंद्दधणुसन्निकासं’ अचिरोद्गतो यो बालचन्द्रः—शुक्लपक्षदि-
 तीयाचन्द्रः तैनेन्द्रधनुषा च वक्रतया सन्निकाशं—सदृशं यत्तत्तथा ‘वरमहिसदरियदप्पियददधणसिगगग्रहयसारं’ वरमहिवस्य
 हस्तदक्षितस्य—सञ्जातदप्पोतिशयस्य यानि दृढानि घनानि च शृङ्गाग्राणि तै रचितं सारं यत्तत्तथा, ‘उरगवरपरगवलपर-
 परहुयममरकुलनीलधंतघोयपट्टं’ उरगवरो—नागवरः प्रवरगवलं—वरमहिवशृङ्गं प्रवरपरभृतो—वरकोकिलो भ्रमरकुलं—मधुकरनिकरो
 नीली—गुल्लिका एतानीच स्निग्धं कालकान्तिमत् ध्मातमिव ध्मातं च—तेजसा ज्वलत् धौतमिव धौतं च—निर्मलं पृष्ठं यस्य
 तत्तथा, ‘निउणोवियमिसिसितमणिरयणवंटियाजालपरिक्खितं’ निपुणेन शिल्पिना ओपितानां—उज्ज्वलितानां मणिरत्न-
 वण्टिकामां यज्जालं तेन परिक्षिप्तं—वेष्टितं यत्तत्तथा ‘तद्धितरुणकिरणतचणिज्जबद्धचिंचं’ तद्धिदिव—विद्युदिव तरुणाः—

प्रत्यग्राः किरणा यस्य तत्तथा तस्य तपनीयस्य सम्बन्धीनि बद्धानि चिह्नानि-लङ्कणानि यत्र तत्तथा । 'दहरमलयगिरिसि-
हरकेसरचामरवालयद्वन्द्विबिंबं' ददर्शमलयभिधानौ यौ गिरी तयोर्यानि शिखराणि तत्सम्बन्धिनो ये केसरचामरवालाः-
सिंहस्कन्धचमरपुच्छकेशाः अर्द्धचन्द्राश्च तल्लङ्घनानि चिह्नानि यत्र तत्तथा, 'कालहरियरत्तपीयसुक्लिबहुहाराणि संपिनद्रजीयं'
कालादिवर्णाः या स्त्रायवः-शरीरान्तर्वर्ध्वास्ताभिः सम्पिनद्धा-बद्धा जीवा-प्रत्यङ्गा यस्य तत्तथा 'जीवियान्तकरं'ति शत्रूणा-
मिति गम्यते, 'संभग्ने'त्यादि, सम्भग्नानि प्राकारो गोपुराणि च-प्रतोल्यः अट्टालकाश्च-प्राकारोपरिस्थानविशेषाः चरिका
च-नगरप्राकारान्तरेऽष्टहस्तो मार्गः तोरणानि च यस्यां सा तथा, पर्यस्तितानि-पर्यस्तीकृतानि सर्वतः क्षिप्तानि इत्यर्थः प्रवर-
भवनानि श्रीगृहाणि च-भाण्डागाराणि यस्यां सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, 'सरसरस्स'ति-अनुकरणशब्दोऽयमिति,
'उल्लुपडसाडए'चि सद्यः स्वानेन आर्द्रौ-पट्टशाटकौ उत्तरीयपरिधाने यस्य स तथा, 'अवबृल्लगवत्थनियत्ये'त्ति अत्र-
चलं-अधोमुखचूलं मुत्कलाञ्चलं यथा भवतीत्येवं वल्लं निवसितं येन स तथा, 'नं एवमवि गए नत्थि ते ममाहिंतो
इयाणि भयमत्थि'चि तत-तस्मादित्यमपि गते अस्मिन् कार्ये नास्ति अयं पक्षो यदुत ते-तत्र मत्तो भयमस्ति-भवति ।

तेन कालेणं २ धायतिसंखे दीवे पुरच्छिमद्धे भारहे वासे चंपा णामं णयरी होत्था, पुण्णभहे चेत्तिए,
तत्थ णं चंपाए नयरीए कविले णामं वासुदेवे राया होत्था, महया हिमवंतं वण्णओ; तेणं कालेणं २
मुणिसुववए अरहा चंपाए पुण्णभहे समोसढे, कपिले वासुदेवे धम्मं सुणेत्ति, तते णं मे कविले वासुदेवे
मुणिसुववयस्स अरहतो धम्मं सुणेमाणे कणहस्स वासुदेवस्स संखसहं सुणेत्ति, तते णं तस्स कविलस्स

वासुदेवस्स इमेयारूढे अढभत्थिए समुप्पज्झित्था-किं मण्णे धायहसंडे दीवे भारहे वासे दोब्बे वासुदेवे
समुप्पण्णे ? जस्स णं अयं संखसेइ ममंपिव सुहवायपरिते वियंभति, कविले वासु० सद्दार्तिं सुणेइ,
मुणिसुन्वए अरहा कविलं वासुदेवं एवं व०-से णूणं ते कविला वासुदेवा ! मम अंतिए धम्मं णिसामे-
माणस्स संखसेइ आकणित्ता इमेयारूढे अढभत्थिए-किं मन्ने जाव वियंभइ, से णूणं कविला वासुदेवा !
अयमेट्ठे समट्ठे ? हंता ! अत्थि, नो खलु कविला ! एवं भूयं वा ३ जन्नं एणे खेत्ते एणे जुणे एणे समए दुवे
अरहंता वा चक्खवी वा बलदेवा वा वासुदेवा वा उप्पज्झित्ति उप्पज्झित्ति वा, एवं खलु
वासुदेवा ! जंबुदीवाओ भारहाओ वासाओ हत्थिणाउरणयराओ पंडुस्स रण्णे सुण्हा पंचणहं पंडवाणं
भारिया दोवती देवी तव पउमनाभस्स रण्णे पुव्वसंगतिएणं देवेणं अमरकंकाणयरिं साहरिया, तते णं
से कण्हे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्ठे छहिं रहेहिं अमरकंकां रायहाणिं दोवतीए देवीए कूवं
हव्वमाणए, तते णं तस्स कणहस्स वासुदेवस्स पउमणाभेणं रण्णा सद्धिं संगामं, संगामेमाणस्स अयं
संखसेइ तव सुहवाया० इव इट्ठे कंते इहेव वियंभति, तए णं से कविले वासुदेवे मुणिसुन्वयं वंदति २
एवं व०-गच्छामि णं अहं भंते ! कण्हं वासुदेवं उत्तमपुरिसं सरिसपुरिसं पासामि, तए णं मुणिसुन्वए
अरहा कविलं वासुदेवं एवं व०-नो खलु देवा० ! एवं भूयं वा ३ जण्णं अरहंता वा अरहंतं पासंति, चक्खवी
वा चक्खविं पासंति, बलदेवा वा बलदेवं पासंति, वासुदेवा वा वासुदेवं पासंति; तहविग णं तुमं कणहस्स

वासुदेवस्य लवणसमुद्रं मज्जमज्ज्जेणं वीतिवयमाणस्स सेयापीयाहं धयग्गातिं पासिहिसि, तते णं से कविले
 वासुदेवे सुणिसुवयं वंदति २, हत्थिखंधं दुरुहति २, सिग्घं २, जेणेव वेलाउले तेणेव उ० २, कणहस्स
 वासुदेवस्स लवणसमुद्रं मज्जमज्ज्जेणं वीतिवयमाणस्स सेयापियाहिं धयग्गातिं पासति २, एवं वयह-एस
 णं मम सरिसपुरिसे उत्तमपुरिसे कणहे वासुदेवे लवणसमुद्रं मज्जमज्ज्जेणं वीतीवयति त्तिकदु पंचयन्नं संखं
 परासुसति सुहवायूरियं करेति, तते णं से कणहे वासुदेवे कविलस्स वासुदेवस्स संखसहं आयन्नेति २,
 पंचयन्नं जाव पूरियं करेति, तते णं दोवि वासुदेवा संखसहसामायारिं करेति, तते णं से कविले वासुदेवे
 जेणेव अमरकंका तेणेव उ० २ अमरकंकां रायहारिणं संभग्गतोरणं जाव पासति २, पउणणाभं एवं व०-
 किन्नं देवाणुप्पिया ! एसा अमरकंका संभग्ग जाव सन्निवह्या !, तते णं से पउमणाहे कविलं वासुदेवं एवं
 व०-एवं खलु सामी ! जंबुदीवाओ दीवाओ भारहाओ वासाओ इहं हव्वमागम्म कणहेणं वासुदेवेणं
 तुभे परिचूय अमरकंका जाव सन्निवाडिया, तते णं से कविले वासुदेवे पउमणाहस्म अंतिए एयमहं
 सोळा पउमणाहं एवं व०-हं ओ ! पउमणाभा ! अपत्थियपत्थिया किन्नं तुमं न जाणसि मम सरिस-
 पुरिस्सस्स कणहस्स वासुदेवस्स विग्गियं करेमाणे !, आसुरुते जाव पउमणाहं णिव्विसयं आणवेति,
 पउमणाहस्स पुत्तं अमरकंकारायहाणीए मह्या २ रायाभिसेएणं अभिसिचति जाव पडिगते ॥ सूत्रम्-
 १३१ ॥ तते णं से कणहे वासुदेवे लवणसमुद्रं मज्जमज्ज्जेणं वीतिवयति, ते पंच पडवे एवं व०-गच्छह णं

तुम्हे देवा० ! गंगामहानदि उत्तरह जाव ताव अहं सुट्टियं लवणाहिबइं पासामि, तते णं ते पंच पंड वा
 कण्हेणं वासुदेवणं एवं वुत्ता समाणा जेणेव गंगामहानदी तेणेव उ० २ एगट्टियाए णावाए मग्गणगवेसणं
 करेति २ एगट्टियाए मावाए गंगामहानदि उत्तरंति २ अण्णमण्णं एवं वयन्ति-पहू णं देवा० ! कण्हे
 वासुदेवे गंगामहानदि बाहाहिं उत्तरित्तए उदाहु णो पभू उत्तरित्तए स्तिकट्टु एगट्टियाओ नावाओ णमंति
 २ कण्हं वासुदेवं पडिवालमाणा २ चिट्ठंति, तते णं से कण्हे वासुदेवे सुट्टियं लवणाहिबइं पासति २ जेणेव
 गंगा महानदी तेणेव उ० २, एगट्टियाए सब्बओ समंता मग्गणगवेसणं करेति २, एगट्टियं अपासमाणे
 एगाए बाहाए रहं सतुरणं ससारहिं गेण्हइ एगाए बाहाए गंगं महानदिं बासहिं जोजयणाति अद्धजोयणं च
 विच्छिन्नं उत्तरिउं पयत्ते यावि होत्था, तते णं से कण्हे वासुदेवे गंगामहानदीए बहुमज्झदेसभागं संपत्ते
 समाणे संते तंते परितंते बद्धमेए जाए यावि होत्था, तते णं कण्हस्स वासुदेवस्स इमे एयारूवे अब्भत्थिए
 जाव ससुप्पजित्था-अहो णं पंच पंडवा महाबलवगा जेहिं गंगामहानदी बासहिं जोजयाइं अद्धजोयणं
 च विच्छिण्णा बाहाहिं उत्तिण्णा, इच्छंतएहिं णं पंचहिं पंडवेहि पउमणाभे राया जाव णो पडिसेहिए,
 तते णं गंगादेवी कण्हस्स वासुदेवस्स इमं एयारूवं अब्भत्थियं जाव जाणित्ता थाहं वितरति, तते णं से
 कण्हे वासुदेवे सुहुत्तंतरं समासासति २, गंगामहानदिं बावहिं जाव उत्तरति २, जेणेव पंच पंडवा तेणेव
 उवा० पंच पंडवे एवं व०-अहो णं तुम्हे देवा० ! महाबलवगा जेणं तुम्हेहिं गंगामहानदी बासहिं जाव

उत्तिष्णन्ना, हच्छन्तएहिं तुभमेहिं पउम जाव णो पडिसेहिए, तते णं ते पंच पंडवा कण्हेणं वासुदेवेणं एवं
 बुत्ता समाणा कण्हं वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हे तुभमेहिं विसज्जिया समाणा जेणेव गंगा
 महानदी तेणेव उवा० २ एगट्टियाए मग्गणगेवेसणं तं चेव जाव णमेमो तुभे पडिवालेमाणा चिट्ठामो,
 तते णं से कण्हे वासुदेवे तेसिं पंचणं पंडवाणं एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म आसुरहे जाव तिचलियं एवं व०-
 अहो णं जया मए लवणसमुदं दुवे जोयणसयसहस्सा विच्छिणं वीतीवइत्ता पउमणाभं हयमहिय जाव
 पडिसेहिता अमरकंका संभग्ग० दोवती साहत्थि उवणीया तथा णं तुभमेहिं मम माहप्पं ण विण्णायं
 इयाणिं जाणिससह त्तिकट्टु लोहदंडं परासुसत्ति, पंचणं पंडवाणं रहे चूरेत्ति २, णिव्विसए आणवेत्ति २, तत्थ
 णं रहमदणे णामं कोड्डु णिविट्ठे, तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव वा सए खंधावारे तेणेव उवागच्छइ २, सएणं
 खंधावारेणं सद्धिं अभिसमन्नागए यावि होत्था, तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव बारवई णयरी तेणेव उवा०
 २ अणुपविसत्ति ॥ सूत्रम्-१३२ ॥ तते णं से पंच पंडवा जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागच्छन्ति २ जेणेव पंडू
 तेणेव उ० २ करयल एवं व०-एवं खलु ताओ ! अम्हे कण्हेणं णिव्विसया आणत्ता, तते णं पंडुराया ते पंच
 पंडवे एवं व०-कहणं पुत्ता ! तुभे कण्हेणं वासुदेवेणं णिव्विसया आणत्ता?, तते णं ते पंच पंडवा पंडुरायं
 एवं व०-एवं खलु ताओ ! अम्हे अमरकंकातो पडिणियत्ता लवणसमुदं दोन्नि जोयणसयसहस्साइं वीति-
 वत्तित्ता(त्था) तए णं से कण्हे अम्हे एवं वयासि-गच्छह णं तुभे देवा० ! गंगामहाणदि उत्तरह जाव चिट्ठह

ताव अहं एवं तहेव जाव चिद्दामो, तते णं से कणहे वासुदेवे सुद्धियं लवणाहिबहं ददुण तं चेव सव्वं
 नवरं कणहस्स चिंता ण जुज्झ (बुच्च)ति जाव अम्हे णिविसए आणवेति, तए णं से पंडुराया ते पंच पंडवे
 एवं व०-दुद्धु णं पुत्ता ! कयं कणहस्स वासुदेवस्स विग्गियं करेमाणेहिं, तते णं से पंडू राया कौंति देविं
 सदावेति २ एवं व०-गच्छ णं तुमं देवा० ! बारवतिं कणहस्स वासु० णिवेदेहि-एवं खल्ल देवा० ! तुम्हे
 पंच पंडवा णिविसया आणत्ता तुमं च णं देवा० ! दाहिणद्धुभरहस्स सामी तं संदिसंतु णं देवा० ! ते
 पंच पंडवा कयरं दिसिं वा विदिसं वा गच्छंतु !, तते णं सा कौंती पंडुणा एवं वुत्ता समानी हत्थिखंघं
 दुरुहति २ जहा हेहा जाव संदिसंतु णं पिउत्था ! किमागमणपओयणं !, तते णं सा कौंती कणहं वासु-
 देवं एवं व०-एवं खल्ल पुत्ता ! तुमे पंच पंडवा णिविसया आणत्ता तुमं च णं दाहिणद्धुभरह जाव वि-
 दिसं वा० गच्छंतु !, तते णं से कणहे वासुदेवे कौंति देविं एवं व०-अहूवयणा णं पिउत्था ! उत्तमपुरिसा
 वासुदेवा बलदेवा चक्खदी तं गच्छंतु णं देवाणु० ! पंच पंडवा दाहिणिहं वेयालिं तत्थ पंडुमहुरं णिवंसंतु
 ममं अदिदुसेवगा भवंतु त्तिकहु कौंति देविं सक्करोति सम्माणेति जाव पडिविसज्जेति; तते णं सा कौंती
 देवी जाव पंडुस्स एयमहं णिवेदेति, तते णं पंडू पंच पंडवे सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुम्हे पुत्ता !
 दाहिणिहं वेयालिं तत्थ णं तुम्हे पंडुमहुरं णिवेसेह, तते णं पंच पंडवा पंडुस्स रणो जाव तहत्ति पडि-
 सुणंति सबलवाहणा हयगय० हत्थिणाउराओ पडिणिक्खमंति २, जेणेव दक्खिणिहं वेयाली तेणेव

उवा० २ पंडुमहुरं नगरिं निवेसेति २ तत्थ णं ते विपुलभोगसमितिसमणगया यावि होत्था ॥ सूत्रम्-
 २३३ ॥ तते णं सा दोवई देवी अन्नया कयाइं आवणसत्ता जाया यावि होत्था, तते णं सा दोवती देवी
 णवणहं भासाणं जाव सुखं दारणं पयाया सूमालं णिव्वसत्तबारसाहस्स इमं एयारुवं जम्हा णं अम्हं
 एस दारए पंचणहं पंडवाणं पुत्ते दोवतीए अत्तए तं होउ अम्हं इमस्स दारगस्स णामधेज्जं पंडुसेणे, तते णं
 तस्स दारगस्स अम्मपियरो णामधेज्जं करेह पंडुसेणत्ति, बावत्तारिं कलाओ जाव भोगसमत्थे जाए
 जुवराया जाव विहरति, थेरा समोसढा परिसा निग्गया पंडवा निग्गया धम्मं सोच्चा एवं व०-जं णवरं
 देवा० ! दोवतिं देविं आपुच्छामो पंडुसेणं च कुमारं रज्जे ठावेमो ततो पच्छा देवा० ! अंतिए सुंहे भविता
 जाव पव्वयामो, अहासुहं देवा० !, तते णं ते पंच पंडवा जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ दोवतिं देविं
 सदावेति २ एवं व०-एवं खल्ल देवा० ! अम्हेहिं थेराणं अंतिए धम्मे णिसंते जाव पव्वयामो तुमं देवाणु-
 प्पिए ? किं करेसि ?, तते णं सा दोवती देवी ते पंच पंडवे एवं व०-जति णं तुम्हे देवा० ! संसारभउ-
 ळ्विग्गा पव्वयह ममं के अण्णे आलंभे वा जाव भविस्सति ?, अहंपि य णं संसारभउळ्विग्गा देवाणु-
 प्पिएहिं सिद्धिं पव्वतिस्सामि, तते णं ते पंच पंडवा पंडुसेणस्स अभिसंओ जाव राया जाए जाव रज्जे
 वत्सहेभाणे विहरति, तते णं ते पंच पंडवा दोवती य देवी अन्नया कयाइं पंडुसेणं रायाणं आपुच्छंति
 तते णं से पंडुसेणे राया कोहुंविपयुरिसे सदावेति २ एवं वयासी-विण्णामेव भो ! देवाणु० ! निक्ख-

अणमभिसंयं जाव उचट्टवेह पुरिससहस्सवाहणीओ सिधियाओ उचट्टवेह जाव पच्चोरुहंति जेणेव थेरा
 तेणिव० आलित्ते णं जाव सम्मणा जाया चोइस्स पुठ्ठाहं अहिज्जंति २ बहूणि वासाणि छट्ठमदसमदु-
 धालसेहिं भासद्धमासखमणेहिं अप्पाणं भावेमाणा विहरंति ॥ सूत्रम्-१३४ ॥ तते णं सा दोवती देवी
 सीयमीतो पच्चोरुहति जाव पव्वति या सुव्वयाए अज्जाए सिस्सिणीयत्ताए दलयति, इक्कारस्स अंगां
 अहिज्जं बहूणि वासाणि छट्ठमदसमदुधालसेहिं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-१३५ ॥ तते णं थेरा भगवंतो
 अन्नया कयाई पंडुमहुरातो णयरीतो सहसंबवणाओ उज्जाणाओ पड्डिणिकलमंति २, बहिया जणवय-
 विहारं विहरंति, तेणं कालेणं २, अरिहा अरिट्ठनेमी जेणेव सुरट्ठाजणवए तेणेव उवा० २, सुरट्ठाजणवयंसि
 संजमेणं मक्खसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति तते णं बहुजणे अन्नमन्नस्स एवमातिक्खह०-एवं खलु
 देवाणुप्पिया ! अरिहा अरिट्ठनेमी सुरट्ठाजणवए जाव वि०, तते णं से जुहिट्ठिष्णामोक्खा पंच अणगारा
 बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा अन्नमन्नं सदावति २, एवं व०-एवं खलु देवाणु० ! अरहा अरिट्ठनेमी
 पुठ्ठाणु० जाव विहरह, तं सेयं खलु अमहं थेरा आयुच्छित्ता अरहं अरिट्ठनेमिं वंदणाए गमित्तए, अन्न-
 मन्नस्स एयमट्ठं पडिसुग्गेति २ जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदंति णमंसंति २ त्ता,
 एवं व०-इच्छामी णं तुब्भेहिं अब्भणुत्ताया समाणा अरहं अरिट्ठनेमिं जाव गमित्तए, अहासुहं देवा० !,
 तते णं ते जुहिट्ठिष्णामोक्खा पंच अणगारा थेरेहिं अब्भणुत्ताया समाणा थेरे भगवंते वंदंति णमंसंति २

धेरारणं अंतियाओ पडिणिक्खमंति मासंमासेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं गामाणुगामं दूईज्जमाणां जाव जेणेव हत्थकप्पे नयरे तेणेव उवा० हत्थकप्पस्स बहिया सहसंबवणे उज्जाणे जाव विहरंति, तते णं ते जुहिट्ठिक्खज्जा चत्तारि अणगारा मासखमणपारणए पढमाए पोरसीए सज्जायं करेति बीयाए एवं जहा गोयमसामी णवरं जुहिट्ठिक्खं आपुच्छंति जाव अडमाणा बहुजणसहं णिसामेति, एवं खलु देवा० ! अरहा अरिट्ठेमी उज्जितसेलसिहरे मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं पंचहिं छत्तीसेहिं अणगारसएहिं सद्धि कालगए जाव पहीणे, तते णं ते जुहिट्ठिक्खज्जा चत्तारि अणगारा बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा हत्थकप्पाओ पडिणिक्खमंति २, जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जेणेव जुहिट्ठिक्खे अणगारे तेणेव उवा० २, भत्तपाणं पच्छुवेक्खंति २, गमणागमणस्स पडिक्कमंति २, एसणमणेसणं आलोएंति २, भत्तपाणं पडिदंसेंति २, एवं व०-एवं खलु देवाणुप्पिया ! जाव कालगए तं सेयं खलु अमहं देवाणुप्पिया ! इमं पुव्वगहिंयं भत्तपाणं परिट्ठेत्ता सेत्तुं पव्वयं सणियं सणियं दुरूहित्तए संलेहणाए झूसणा सियाणं कालं अणवक्खमाणां विहरित्तएत्तिकट्ठु अणमणस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २, तं पुव्वगहिंयं भत्तपाणं एगंते परिट्ठेत्तेति २, जेणेव सेत्तुं पव्वए तेणेव उवागच्छह २ ता, सेत्तुं पव्वयं दुरूहंति २, जाव कालं अणवक्खमाणा विहरंति । तते णं ते जुहिट्ठिक्खपामोक्खा पंच अणगारा सामाहयमातिथयति चोइस पुव्वाहं बहूणि वासाणि दोमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झोसित्ता जस्सट्ठाए कीरति णगग्गावे जाव तमट्ठमाराहेति २

अणंते जाव केवलवरणाणदंसणे समुत्पन्ने जाव सिद्धा ॥ सूत्रम्-१३६ ॥ तते णं सा दोवती अज्जा सुव्वयाणं अज्जियाणं अंतिए सामाइयमाइयाइं एक्कारस अंगार्ति अहिज्जति २ बहूणि वासाणि मासियाए सलेहणाए० आलोइयपडिक्कता कालमासे कालं किच्चा बंभलोए उववन्ना, तत्थ णं अत्थगतिघाणं देवाणं दस सागरोवमाइं ठिती प० तत्थ णं दुवतिस्स देवस्स दस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, से णं भंते ! दुवए देवे ततो जाव महाविदेहे वासे जाव अंतं काहिंति । एवं खलु जंबू ! समणेणं सोलमस्स अयमट्ठे पणत्ते तिचेमि ॥ सूत्रम्-१३७ ॥ सोलसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १६ ॥

‘एगट्ठिय’त्ति नोः ‘नृमंति’त्ति-गोपयन्ति, श्रान्तः-स्निग्धः तान्तः-तरकाण्डकाङ्क्षावान् जातः परितान्तः-सर्वथा स्निग्धः एकार्थिका चैते, ‘इच्छंतएहि’ति इच्छया कयाचिदित्यर्थः, ‘वेयालीए’त्ति वेलातटे इति । इहापि सूत्रे उपनयो न दृश्यते, एवं चासौ द्रष्टव्यः-“सुबहुं पि तत्र किलेसो नियाणदोसेण दूसिओ संतो । न सिवाय दोवतिए जह किल सुकुमालियाजम्मे ॥१॥” अथवा-“अमणुत्तमभचीए पत्ते दाणं भवे अणत्थाय । जह कडुपंतुंबदाणं नागसिखिंमि दोवइए ॥२॥” चि [सुबहुरपि तपःक्लेशो निदानदोषेण दूषितः सन् । न शिवाय द्रौपद्या यथा सुकुमारिक्रज्जमनि ॥ १ ॥ अमनोऽज्ञमभक्त्या पात्रे दानं भवेदनर्थाय । यथा कडुतुम्बदानं नागश्रीभवे द्रौपद्या अपि ॥२॥] समाप्तं षोडशज्ञाताद्ययनविवरणम् ॥ १६ ॥

१७-श्रीअश्वाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथ सप्तदशाध्ययनविवरणम् ॥ १७ ॥

अथ सप्तदशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिमम्बन्धः-इहानन्तराध्ययने निदानात् कुम्भितदानाद्वा अनर्थ उक्त इह त्विन्द्रियेभ्योऽनियन्त्रितेभ्यः स उच्यते, इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति नं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं सोलसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते सत्तरसमस्स नं णायज्झयणस्स के अट्ठे पन्नत्ते !, एवं खल्ल जंबू ! तेणं कालेणं २ हत्थिसीसे नयेरे होत्था, वण्णओ, तत्थ नं कणगकेऊ णामं राया होत्था, वण्णओ; तत्थ नं हत्थिसीसे णयेरे बह्वे संजुत्ताणावावाणियणा परिचसंति अट्ठा जाव बहूजणस्स अपरिभूया यावि होत्था, तते नं तेसिं संजुत्ता- णावावाणियणाणं अऊया एगयओ जहा अरहणओ जाव लवणससुइं अणेगाइं जेयणसयाइं ओगाढा यावि होत्था, तते नं तेसिं जाव बहूणि उप्पातिचसयातिं जहा मार्गदियदारगाणं जाव कालियवाए य तत्थ संसुत्थिए तते नं सा णावा तेणं कालियवाएणं आघोलिज्जमाणी २, संचालिज्जमाणी २, संबोहिज्ज- माणी २, तत्थेव परिभमति; तते नं से गिज्जामए णट्ठमतीते णट्ठसुतीते णट्ठसण्णे मूढविसाभाए जाए

यावि होत्था, ण जाणह कयरं देसं वा, विसं वा, विदिसं वा; पोयवहणे अवहित त्तिकहु ओहयमणसंकप्पे
 जाव झियायति, तते णं ते बहवे कुच्छिधारा य, कणधारा य, गब्भिल्लुगा य, संजुत्ताणावावाणियगा य;
 जेणेव सं णिज्जामए तेणेव उवा० २, एवं व०-किन्नं तुमं देवा० ! ओहयमणसंकप्पा जाव झियायह १,
 तते णं से णिज्जामए ते बहवे कुच्छिधारा य ४, एवं व०-एवं खलु देवा० ! णट्टमतीति जाव अवहिए त्तिकहु
 ततो ओहयमणसंकप्पे जाव झियामि, तते णं ते कणधारा, तस्स णिज्जामयस्स अंतिए एयमहुं सोचा
 णिमम्म भीया ५, एहाया कयबलिकम्मा करयल बहूणं इंदाण य खंधाण य जहा मल्लिनाए जाय उवाय-
 माणा २, चिट्ठंति, तते णं से णिज्जामए ततो मुहुत्तंतरस्स लद्धमतीति ३, अमूढदिसाभाए जाए यावि
 होत्था, तते णं से णिज्जामए ते बहवे कुच्छिधारा य ४, एवं व०-एवं खलु अहं देवा० ! लद्धमतीए जाव
 अमूढदिसाभाए जाए, अम्हे णं देवा० ! कालियदीबतेणं संवूढा, एस णं कालियदीवे आलोक्कति, तते णं ते
 कुच्छिधारा य ४ तस्स णिज्जामसस्स अंतिए सोचा हट्टुढा पयक्खिणानुकूलेणं वाएणं जेणेव कालीयदीवे
 तेणेव उवागच्छंति २ पोयवहणं लब्धेति २ एगट्ठियाहिं कालियदीवं उत्तरंति, तत्थ णं बहवे हिरण्णागरे य
 सुवण्णागरे य रयणागरे य बहरागरे य बहवे तत्थ आसे पासंति, किं ते १, हरिरेणुसोणिसुत्तगा आईण-
 वेढो, तते णं ते आसा ते वाणियए पासंति तेसिं गंधं अग्घायंति २, भीया तत्था उब्बिग्गा, उब्बिग्गमणा;
 ततो अणेगाहं जोहणाति उब्भमंति, ते णं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिया निब्भया निरुब्बिग्गा

सुहृन् सुहृन् विहरन्ति, तेषां संजुत्तानावावाणियगा अणमणं एवं व०-किण्हं अम्हे देवा० ! आसेहिं !
इमे णं बह्वे हिरण्णागरा य, सुवण्णागरा य, रयणागरा य, बहरागरा य; तं सेयं खलु अम्हं हिरणस्स य,
सुवर्णस्स य, रयणस्स य, बहरस्स य, पोयवहणं भरित्तए त्तिकहु अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २,
हिरणस्स य, सुवर्णस्स य, रयणस्स य, बहरस्स य, तणस्स य, अणस्स य, कट्ठस्स य, पाणियस्स य
मयिबहर्णं भरेति १, पयक्खिण्णाणुकूलेणं वाएणं जेणेव गंभीरपोयवहणपट्टणे तेणेव उ० २, पोयवहणं लंबेति
२, संगंढीसंगंढं संज्जेति २, तं हिरणं जाव बहरं च एगट्ठियाहिं पोयवहणाओ संचारेंति २, सगंढीसागंढं
संज्जेति २, जेणेव हत्थिसीसए नयरे तेणेव उवा० २, हत्थिसीसयस्स नयरस्स बहिया अगुल्लाने सत्थ-
निविसं करेति २, संगंढीसागंढं मोएति २; महत्थं जाव पाहुण्डं गेणहंति २, हत्थिसीसं च नगरं अणुपविंसंति
२, जेणेव कणगकेज तेणेव उ० २, जाव उवणेंति, तते णं से कणगकेज तेसिं संजुत्तानावावाणियगाणं तं
महत्थं जाव पेडिच्छति ॥ सूत्रम्-१३८ ॥ ते संजुत्तानावावाणियगा एवं व०-तुम्हे णं देवा० ! गामागर जाव
ओहिण्डं लवणसमुदं च अभिक्खणं २, पोयवहणेणं ओगाहह तं अत्थि याइं केह मे कहिचि अच्छेरए
पिट्ठणुवे १, तते णं ते संजुत्तानावावाणियगा कणगकेउं एवं व०-एवं खलु अम्हे देवा० ! इहेव हत्थिसीसे
नयरे परिविसामो ते चैव जावं कालियदीवंतेणं संबूढा, तत्थ णं बह्वे हिरण्णागरा य जाव बह्वे तत्थ आसे,
किं ते १, हरिणेषु जाव अणेगाइं जोयणाइं उम्भमंति, तते णं सामी ! अम्हेहिं कालियदीवे ते आसा अच्छेरए

दिद्वपुर्वे, ततै णं सै कणगकेजु तेसि संजत्तगणं अतिए एयमट्ठं सोच्चा ते संजुत्तए एवं व०-गच्छह णं
 तुब्भे देवा० । मम कोडुबियपुरिसेहिं सद्धिं कालियदीवाओ ते आसे आणेह, तते णं से संजुत्ता० कणग-
 केउ एवं व०-एवं सामिं त्ति कट्ठु आणाए विणएणं वयणं पडिसुणेंति, तते णं कणगकेजु कोडुबियपुरिसे
 संघवेति २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! संजुत्तएहिं सद्धिं कालियदीवाओ मम आसे आणेह, तेवि
 पडिसुणेंति, ततै णं ते कोडुबिय० सगडीसागडं सज्जेति २, तत्थ णं बहूणं वीणाण य, वल्लकीण य, भाम-
 रीण य; कच्छभीण य, भंभाण य, छब्भामरीण य, विचित्तवीणाण य; अन्नेसिं च बहूणं सोत्तिदियपाउग्गणं
 दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २, बहूणं किण्हाण य जाव सुक्खिलाण य कट्टकम्माण य ४, गंधिमाण य ४,
 जावं संधांमाण य अन्नेसिं च बहूणं चक्खिदियपाउग्गणं दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २, बहूणं कोट्ट-
 पुंडाणं यं केयहपुंडाणं य जाव अन्नेसिं च बहूणं घाणिदियपाउग्गणं दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २,
 बहुस्सं खडस्सं य, गुलस्सं य, सक्काए य, मच्छंडियाए य, पुण्णुत्तरपउसुत्तर० अन्नेसिं च जिडिंभदियपाउग्गणं
 दब्बाणं भरेति २, बहूणं कोयवयाण य, कंबलाण य, पावरणाण य, नवतयाण य, मलयाण य, मसूराण य,
 सिलोवट्ठाण जाव हंसगन्भाण य अन्नेसिं च फासिदियपाउग्गणं दब्बाणं जाव भरेति २, सगडीसागडं
 जायति २, जैणवं गंभीरए पोयट्ठाणे तेणेव य उवा० २, सगडीसागडं मोएति २, पोयवहणं सज्जेति २,
 तेसिं उक्किट्ठाणं सद्धंफेरिं सरस्खंवाणं कट्टस्स य, तणस्स य, पाणियस्स य, तंदुलाण य, समियस्स य,

गोरसस्स य जाव अन्नसिं च बहूणं पोयवहणपाउग्गणं पोयवहणं भरेति २, दक्खिणणुक्खलेणं वाएणं जेणेव कालियदीवे तेणेव उवा० २, पोयवहणं लब्धेति २, ताइ उक्खिटाइं सहफरिसरसरुवगंधाइं एगट्ठि-
याहि कालियदीवं उत्तारेंति २, जहिं २, च णं ते आसा आसयंति वा, चिट्ठंति वा, तुयट्ठंति वा; तहिं २ च णं ते कोडुंबिययुरिसा ताओ वीणाओ य जाव विचित्तवीणातो य अन्नाणि बहूणि मोहं-
दियपाउग्गणि य दब्बाणि समुदीरेमाणा चिट्ठंति, तेसिं परिपेरेंतेणं पासए ठवेंति २, णिच्चला णिप्फंदा
तुसिणीया चिट्ठंति, जत्थ २ ते आसा आसयंति वा जाव तुयट्ठंति वा तत्थ तत्थ णं ते कोडुंबिय० बहूणि
किण्हणि य ५ कट्टकम्मणि य जाव संघाइमाणि य अन्नाणि य बहूणि चर्किवदियपाउग्गणि य दब्बाणि
ठवेंति तेसिं परिपेरेंतेणं पासए ठवेंति २, णिच्चला णिप्फंदा० चिट्ठंति जत्थ २, ते आसा आसयंति ४, तत्थ
२, णं तेसिं बहूणं कोट्टपुडाण य अन्नसिं च घाणिदियपाउग्गणं दब्बाणं पुंजे य णियरे य करेंति २, तेसिं
परिपेरेंते जाव चिट्ठंति जत्थ २, णं ते आसा आसयंति ४, तत्थ २, गुलस्स जाव अन्नसिं च बहूणं जिडिंभ-
दियपाउग्गणं दब्बाणं पुंजे य निक्करे य करेंति २, वियए खणंति २, गुलपाणगस्स खंडपाणगस्स पार-
पाणगस्स अन्नसिं च बहूणि पाणगणं वियरे भरेति २, तेसिं परिपेरेंतेणं पासए ठवेंति जाव चिट्ठंति; जहिं
२, च णं ते आसा आस० तहिं २, च ते बहवे कोयवया य जाव सिलावट्टया अण्णाणि य फासिंदिया-
पाउगाइं अत्थुपच्चत्थुयाइं ठवेंति २, तेसिं परिपेरेंतेणं जाव चिट्ठंति; तते णं आसा जेणेव एते उक्खिटा

सहफरिसरसरूवगंधा तेणेव उवा० २, तत्थ नं अत्थेगतिया आसा अपुन्वा नं इमे सहफरिसरसरूवगंधा
इतिकहु तेसु उक्किट्टेसु सहफरिसरसरूवगंधेसु अमुच्छिया ४, तेसिं उक्किट्टाणं सह जाव गंधाणं दूरंदूरेणं
अवक्कमति, ते नं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिया णिब्भया णिरुव्विगगा सुहंसुहेणं विहरंति, एवामेव
समणाउसो ! जो अमहं णिगंधो वा २, सहफरिसरसरूवगंधा णो सज्जति से णं इहलोए चेव बहूणं मम-
णाणं ४ अब्बणिज्जे जाव वीतिवयति ॥ सूत्रम्-१३९ ॥ तत्थ नं अत्थेगतिया आसा जेणेव उक्किट्टसदफरिसरस-
रूवगंधा तेणेव उवा० २ तेसु उक्किट्टेसु सहफरिस ५, मुच्छिया जाव अज्झोववण्णा आसेविउं पयत्ते
यावि होत्था, तते नं ते आसा एए उक्किट्टे सह ५, आसेवमाणा तेहिं बहूहिं कूडेहि य पासेहि य गलएसु
य बज्झंति, तते नं ते कोडुंबिया एए आसे णिणहंति २ एणट्टियाहिं पोयवहणे संचारंति २, तणस्स कट्टस्स
जाव भरंति, तते नं ते संजुत्ता दक्खिणानुकूलं वाएणं जेणेव गंभीरपोयपट्टणे तेणेव उवा० २, पोयवहणं
लब्धंति २, ते आसे उत्तारंति २, जेणेव हत्थिसीसे णयरे जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छन्ति
२ त्ता करयल जाव वद्धावेंति २, ते आसे उवणंति; तते नं से तेसिं संजुत्तावाणियाणं उस्सुक्कं वितरति
२ सक्कारेति संमाणेति २ त्ता, पडिबिसज्जेति, तते नं से कणगकेऊ कोडुंबियपुरिसं सदावेह २, सक्कारेति०
पडिबिसज्जेति, तते नं से कणगकेऊ आसमदए सदावेति २ एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! मम आसे
विणएह, तते नं ते आसमदगा तहत्ति पडिसुणंति २, ते आसे बहूहिं मुहबंधेहि य कणबंधेहि य

गौसीर्बधेहि य बालबधेहि य खुरबधेहि य कडगबधेहि य खलिगबधेहि य अहिलाणेहि य पडियाणेहि य अकणाहि य वेलप्पहारेहि य चित्तप्पहारेहि य लयप्पहारेहि य कसप्पहारेहि य छिवप्पहारेहि य विजयंति २, कणगकेउस्स रत्तो उवणंति २; तते णं से कणगकेऊ ते आसमहए सक्कारेति २, पडिविसज्जेति, तते णं ते आसा बह्वहि सुहबधेहि य जाव छिवप्पहारेहि य बह्वणि सारीरमाणसाणि दुक्खान्ति पावेंति, एवमेव समणाउस्सो ! जो अम्हं निगगंथो वा २, पव्वहए समाणे इट्ठेसु सद्धफरिस जाव गंधेसु य सज्जेति रज्जेति पिउज्जेति सुउज्जेति अज्जोववज्जेति से णं इहलोए चेव बह्वणं समणाण य जाव सावियाण य हीलणिल्ले जाव अणुपरियट्ठिस्सति ॥ सूत्रम्-१४० ॥

सर्व सुगमं, नवरं नट्टमतीएति-चलुञ्जानस्य विषयानिश्चायकत्वात् नष्टश्रुतिको-निर्यामकशब्देन दिगादिविवेचनस्य करणौ अशकत्वात्, नष्टसंज्ञी मनसो भ्रान्तत्वात्, किमुक्तं भवति ?-मूढः-अविनिश्चितो दिशां भागो-विभागो यस्य स मूढदिग्भागः, कुक्षिधारादयो यानपात्रव्यापारविशेषनियोगिनः, 'हिरण्णागरे'त्यादि, हिरण्याकरांश्च सुवर्णाकरांश्च रत्नाकरांश्च वेराकरांश्च तदुत्पात्तभूमिरित्यर्थः, बह्वश्चाश्चान्-घोटकान् पश्यन्ति स्म, 'किंते'ति किंभूतान् ? अत्रोच्यते-'हरी'त्यादि, 'आइस्सवेढो'ति-आकीर्णी-जात्याः अद्याः तेषां 'वेढो'ति-वर्णनार्था वाक्यपद्धतिराकीर्णवेष्टकः, स चायं-'हरिरेणुसोणिमुत्तग सकविलमज्जारपायकुडवोडससुगगयसामवन्ना । गोहमगोरंगोरीपाडलगोरा पवालवण्णा य धूमवण्णा य केह ॥१॥ तलपच रिडुवण्णा सालोवन्ना य भासवन्ना य । केहं जंपियतिलकीडगा य सोलोयरिडुगा य पुंडपइया य कणगपट्टा य केह ॥२॥

चक्रागपिद्ववर्णा सारसवर्णा य इंसवर्णा य केई। केइत्थ अबभवत्ता पकतलेहवत्ता य बहुवत्ता य केइ ॥३॥ संझाणुराग-
सरिसा सुयधुहगुजदरागमसिउत्थ केइ। एलापाडलगोरा सामलयगवलसामला पुणो केइ ॥४॥ बहवे अने अणिइसा-
सामाकासोसरत्तपोया अबतविसुद्धाविय णं आहणजाइकुलविणीयगयमच्छरा हयवरा जहोवएसकमवाहिणोऽविय णं सिक्खा-
विणीयाविणया लेवणवगणधावणधोरणत्तिवईजईणसिक्खियगइ, किं ते ? मणसावि उबिहंताइ अणेगाइ आससयाइ पांसंति”
त्ति तत्र हरिद्वेणवश्च-नीलवर्णपांसवः श्रोणिध्वजकं च-बालकानां वर्मादिदवरकरूपं कटीध्वजं, तद्वि प्रायः कालं भवति, सह
कपिलेन-पश्चिविशेषेण यो मार्जारो-बिडालः स च तथा पादकुक्कुटः-कुक्कुटविशेषः स च तथा बोटं-कर्पासीफलं तस्य समुद्-
गकं-सम्पुटमभिन्नावस्थं कर्पासीफलमित्यर्थः, तच्चेति द्वन्द्वस्तत् एवामिव इयामो वर्णो येषां ते तथा, इह च सर्वत्र द्वितीयार्थे
प्रथमा, अतस्तानिति, तथा गोधूमो-धान्यविशेषः तद्वद् गौरमङ्गं येषां ते तथा गौरी या पाटला-पुष्पजातिविशेषस्तद्वच्च गौ-
रास्ते तथा ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, गोधूमगौराङ्गगौरपाटलागौरास्तान्, तथा प्रवालवर्णाश्च-विद्रुमवर्णान् अभिनवपङ्क-
ववर्णान् वा रक्तानित्यर्थः, धूमवर्णाश्च-धूमवर्णान् पाण्डुरानित्यर्थः, ‘केइ’त्ति-कांश्चिन्न सर्वानित्यर्थः, इदं च हरीत्यत आर-
भ्य बोण्डगुब्दे कल्पितार्द्धरूपकं भवति । ? तलपत्राणि-तालाभिधानवृक्षपर्णानि रिष्ठा च-मदिरा तद्वद्दर्णो येषां ते तलपत्र-
रिष्ठावर्णान्स्तान्, तथा झालिवर्णाश्च शुक्लानित्यर्थः, ‘भासवर्णा य’त्ति-भस्मवर्णाश्च भाषो वा पश्चिविशेषस्तद्वर्णाश्च कांश्चि-
दित्यर्थः, ‘जंपियतिलकीडगाय’त्ति यापिताः-कालान्तस्यापिता ये तिलाः-धान्यविशेषास्तेषां ये कीटकाः-जीवविशेषास्त-
द्वद् ये वर्णसाधर्म्याद् ते तथा तांश्च यापिततिलकीटकांश्च ‘सोलोयारिडुगा य’त्ति-सावलोकं-सोद्योतं यद्विष्टकं-रत्नविशेष-

स्तद्वद्ये वर्णसाधर्म्यात् ते सावलोकरिष्ठास्तांश्च 'पुंडपहया व'त्ति-पुण्डानि-ववलानि पदानि-पादा येषां ते तथा ते एव पुण्ड-
पदिकास्तांश्च, तथा कनकपृष्ठान् कांश्चिदितिरूपकं । २। 'चक्रागपिटुवण्ण'त्ति-चक्रवाकः-पश्चिविशेषस्तत्पृष्ठस्येव वर्णो येषां
ते तथा तान् सारसवर्णांश्च हंसवर्णान् कांश्चिद् इति पद्याद्धं, 'केतित्थ अब्भवण्णे'ति कांश्चिद्वान्नाप्रवणान् 'पक्कतलमेह-
वण्णा य'त्ति-पक्कपन्नो यस्तलः-तालवृक्षः स च मेवश्चेति विग्रहस्तस्येव वर्णो येषां ते तथा तान्, 'पविरलमेहवण्ण'त्ति
क्वचित्पाठः, तथा 'बहुवण्णा केह'त्ति-बभ्रुवर्णान् कांश्चित्पिङ्गानित्यर्थः, बाहुवर्णानिति क्वचित् दृश्यते, रूपक्रमिदं ३। तथा
'संझाणुरागसरिस्'त्ति-सन्ध्यानुरागेण सदृशान् वर्णत इत्यर्थः, 'सुयमुहगुंजद्धरागसरिस्तथ केह'त्ति-शुकमुखास्य
गुच्छादस्य च प्रतीतस्य रागेण-सदृशो रागो येषां ते तथा तान्, अत्र-इह कांश्चिदित्यर्थः, 'एलापाडलगोर'त्ति एलापाट-
ला-पाटलाविशेषोऽथवा एला च पाटला च तद्वत् गौरा ये ते तथा तान्, 'सामलयागवलसामला पुणो केह'त्ति-श्या-
मलता-प्रियङ्गुलता गवलं च-महिषशृङ्गं तद्वत् श्यामलान्-श्यामान् पुनः कांश्चिदिति रूपकं । ४। 'बह्वे अन्ने य निहेस्'त्ति
एकवर्णेनाव्यपदेश्यानित्यर्थः, अत एवाह 'सामाकासीसरत्तपिय'त्ति-श्यामकाश्च काशीसं-रागद्रव्यं तद्वद्ये ते कासीसा-
स्ते च रक्ताश्च पीताश्च ये ते तथा तान् शबलानित्यर्थः, 'अचंतविसुद्धाविय णं'त्ति-निर्दोषांश्चेत्यर्थः णमित्यलङ्कारे 'आह-
ण्णजाइकुलविणीयगयमच्छर'त्ति-आक्रीर्णानां-त्रवादिगुणयुक्तानां सम्बन्धिनी जातिकुले येषां ते तथा ते च ते विनी-
ताश्च गतमत्सराश्च-परस्परसहनवर्जिता निर्भयका वेति तथा तान्, 'हयवर'त्ति-हयानां-अश्वानां मध्ये वरान् प्रधानानि
त्यर्थः, 'जहोवदेसकमचाहिणोऽविय णं'त्ति-यथोपदेशकमभिव-उपदिष्टपरिपाठ्यनतिक्रमेणैव बोद्धुंशीलं येषां ते तथा ता-

नपि च णमित्यलङ्कारे, 'सिक्खविणीयविणय'त्ति-शिक्षयेव-अश्वदमकपुरुषशिक्षाकरणादिव विनीतः--अवासः विनयो
 येस्ते तथा तान्, 'लंघणवगणघावणधोरणतिवईजइणसिक्खियगइ'त्ति-लङ्घनं गर्त्तादीनां वरुणं--कुर्वन् घावनं--
 वेगवद् गमनं धोरणं--चतुरत्वं गतिविषयं त्रिपदी--महस्येव रङ्गभूयां गतिविशेषः एतद्रूपा ज्विनी--वेगवती शिक्षितेव शि-
 क्षिता गतिर्येस्ते तथा तान्, किं ते इति किमपरं, 'मणसावि उच्चिहंताइ'त्ति-मनसाऽपि-चेतसाऽपि न केवलं वपुषा
 'उच्चिहंताइ'त्ति उत्पतन्ति, 'अणेगाइं आससयाइं'त्ति न केवलमश्वानेकैकशः अपि तु अश्वशतानि पश्यन्ति स्मेति,
 गमनिकामात्रमेतदस्य वर्णकस्य भावार्थस्तु बहुश्रुतबोध्य इति । 'पउरगोयर'त्ति-प्रचुरचरणक्षेत्राः, 'वीणाण ये'त्यादि,
 वीणादीनां तन्त्रीसङ्ख्यादिकृतो विशेषः, मंभा--ढक्का 'कोट्टपुडे'त्यादि, कोष्ठपुटे ये पच्यन्ते ते कोष्ठपुटाः--वासविशेषाः तेषां
 च, इह यावत्करणादिदं दृश्यं--'पत्तपुडाण य'--पत्राणि तमालपत्रादीनि 'चोयपुडाण य'; 'चोय'त्ति-त्वक्पुटं--पत्रादिमयं
 तद्भाजनं 'नगरपुडाण य एलापुडाण य हरिबेरपुडाण य चंदणपुडाण य कुंकुमपुडाण य ओसीरपुडाण य
 चंपगपुडाण य मरुअगपुडाण य दमणगपुडाण य जात्तिपुडाण य जूहियापुडाण य मल्लियापुडाण य
 नोमालियापुडाण य वासंतियापुडाण य केयइपुडाण य कप्परपुडाण य पाडलपुडाण य'त्ति, इह तगरादीनि
 गन्धद्रव्याणि गान्धकप्रसिद्धानि, हिरिबेर-वालकः उसीरं-वेरणीमूलं, केचित्तु पुष्पजातिविशेषाः लोकप्रसिद्धाः, पुष्पजातयश्च
 प्रायो यद्यपि बहुदिनक्षमा न भवन्ति तथाऽप्युपायतः कतिपयदिनक्षमाः सम्भाव्यन्ते, न च शुष्कतायामपि तासां सर्वथा
 सुगन्धाभाव इति तद्ग्रहणमिहादृष्टमिति, तथा 'बहुस्स'त्ति-बहोः खण्डादेः पुष्पोत्तरा पद्मोत्तरा च शर्कराभेदावेव, 'कोय-

वगाण यं चि-रूतपरितपदानां प्राचाराः-प्रावरणविशेषा नवतानि-जीनानि मलयानि मध्वकाणि चासनविशेषाः, अथवा मलयानि-मलयदेशोत्पन्नाः वस्त्रविशेषाः, पाठान्तरेण 'मसगाण यं चि मशकाः--कृत्तिमण्डिताः वस्त्रविशेषाः शिलापट्टाः-मसुणशिलाः, 'समियस्स' चि-कणिकायाः, 'खल्लिणबंधेहि यं चि-खल्लिनैः--कविकैः, 'उवीलणेहि यं चि-अवपीडना-मिबन्धनविशेषः, पाठान्तरे 'अहिलणेहि'-पुलबन्धनविशेषः 'पडियाणएहि यं चि-पटतानकं पर्याणस्याथो यदीयते इति शेष प्रायः प्रसिद्धः । अथेन्द्रियासद्वतानां स्वरूपस्थेन्द्रियासंश्रदोषस्य चाभिधायकं गाथाकदम्बकं वाचनान्तरेऽधिकमु-पलभ्यते, तत्र--

कलरिभियमहुंरततीतलतालवसकउहाभिरामेसु । सहेसु रज्जमाणा रमंती सोहंदियवसद्धा ॥ १ ॥
सोहंदियदुहन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवति दोसो । दीविगरुयमसहंतो वहबंधं तित्तिरो पत्तो ॥ २ ॥
थणजहणवयणकरचरणयणगव्वियविलासियतीसु । रूवेसु रज्जमाणा रमंति चक्खिदियवसद्धा ॥ ३ ॥
चक्खिदियदुहन्तत्तणस्स अह एत्तिओ भवति दोसो । जं जलणंमि जलंते पडति पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥
अगुरुवरपवरघुवणउउयमल्लणुलेवणविहीसु । गंधेसु रज्जमाणा रमंति घाणिदियवसद्धा ॥ ५ ॥ घाणि-
दियदुहन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवह दोसो । जं ओसहिगंधेणं बिलाओ निद्धावती उरगो ॥ ६ ॥ तित्त-
कउंयं कंसयिब महुंर बहुल्लज्जेपेज्जल्लेज्जेसु । आसायमि उ गिद्धा रमंति जिहिमदियवसद्धा ॥ ७ ॥ जिहिम-
दियदुहन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवह दोसो । जं गललगुक्खित्तो फुरह थलविरल्लिओ मच्छो ॥ ८ ॥ उउ-

भयमाणासु हे हि यं सेविभवं हियं गमनिव्वुहकरेसु । फासेसु रज्जमाणा रमंति फासिदियवसद्धा ॥ ९ ॥
 फासिदियवुद्धं तत्तणेस अहं एत्तिओ हवइ दोसो । जं खणह मत्थयं कुंजरस्स लोहं कुसो निक्खवो ॥ १० ॥
 कल्लिभियं महुत्तं तत्तलं वसं कउहाभिरामेसु । सदेसु जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरए ॥ ११ ॥
 थणजे हवधेण करं चरणं यणं गव्वियविलसियगतीसु । रुवेसु जे न रत्ता वसद्धमरणं न ते मरए ॥ १२ ॥
 अगुरुवरं परं धूवणं उउयं मल्लोणुलेवणविहीसु । गंधेसु जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरए ॥ १३ ॥ तित्त-
 कणुयं कसोयं ब महुत्तं बहु खल्लपेज्जलेज्जेसु । आसाये जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरए ॥ १४ ॥ उउभ-
 यमाणेसु हे हि यं सेविभवं हियं गमनिव्वुहकरेसु । फासेसु जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरए ॥ १५ ॥
 सदेसु ये मद्दयपावएसु सोयं विसयं उवगएसु । तुहेण व रुहेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १६ ॥ रुवेसु य
 य मद्दगपावएसु चक्खुविसयं उवगएसु । तुहेण व रुहेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १७ ॥ गंधेसु य
 मद्दयपावएसु घाणविसयं उवगएसु । तुहेण व रुहेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १८ ॥ रसेसु य मद्द-
 यपावएसु जिब्भविसयं उवगएसु । तुहेण व रुहेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १९ ॥ फासेसु य मद्द-
 यपावएसु कायविसयं उवगएसु । तुहेण व रुहेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ २० ॥ एवं खल्ल जंबू !
 समणेणं भगवथा महावीरेणं जाव संपत्तेणं सत्तरसमस्सणा यज्झयणस्स अयमहे पन्नते ति वेमि ॥ सूत्रम्-
 १४१ ॥ सत्तरं समं नायज्झयणं समत्तं ॥ १७ ॥

‘कलरिभियमहुरतंतितलतालवंसककुहाभिरामेसु’चि-कलाः-अत्यन्तश्रवणहृदयहराः अव्यक्तध्वनिरूपा अथवा कलावन्तः-परिणामवन्त इत्यर्थः रिमिताः-स्वरघोलनाप्रकारवन्तः मधुरा-श्रवणसुखकरा ये तन्त्रीतलतालवंशाः ते तथा, तत्र तन्त्री-वीणा तलतालाः-हस्ततालाः अथवा तलाः-हस्ताः तालाः-कंसिकाः वंशाः-वेणवः, इह च तन्त्यादयः कला-दिभिः शब्दधर्मेर्विशेषिताः शब्दकारणत्वात् च ते ककुदाः-प्रधानाः स्वरूपेणाभिरामाश्च-मनोज्ञा इति कर्मधारयोऽतस्तेषु, रमन्ति-रतिं कुर्वन्तीति इति योगः, ‘संवेसु रज्जमाणा रमन्ति सोऽंदिद्यवसट्ट’चि-शब्देषु-मनोज्ञध्वनिषु श्रोतोविषयेषु रज्यमाना-रागवन्तः श्रोत्रेन्द्रियस्य वशेन-बलेन ऋताः-पीडिता इति विग्रहः, ये शब्देषु रज्यन्ते-तत्कारणेषु तन्त्यादिषु श्रोत्रेन्द्रियवशाद्रमन्ते इति वाक्यार्थः, अनेन च कार्यतः श्रोत्रेन्द्रियस्वरूपमुक्तं ॥ ‘सोऽंदिद्यदुदंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । दीवियकयमसहंतो वहंबंधं तित्तिरो पत्तो’ ॥ २ ॥ कण्ठ्या, नवरं शाकुनिकपुरुषसम्बन्धी पञ्जरस्थ-तित्तिरो द्वीपिका उच्यते तस्य यो रवस्तमसहमान, स्वनिलयाभिर्गतो बंधं-मरणं बन्धं च-पञ्जरबन्धनं प्राप्त इत्यर्थः । ‘थणजघणवयणकरचरणनयणगड्वियचिलासियगईसु’चि-स्तनादिषु तथा गर्वितानां-सौभाग्यमानवतीनां स्त्रीणां या विलसिता-जातविलासाः सविकारा गतयस्तासु चेत्यर्थः । ‘रूवेसु रज्जमाणा रमन्ति चर्क्खिदियवसट्टा’ प्रतीतमेव, ‘चर्क्खिदियदुदंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । जं जलणंमि जलंते पढइ पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥’ कण्ठ्या, अगुरुवर-पवरधूवणउडयमल्लानुलेवणविहीसु । गंधेसु रज्जमाणा रमन्ति घाणिदियवसट्टा ॥ ५ ॥’ कण्ठ्याः, नवरं अगुरुवरः-कृष्णागलः प्रवरधूपनानि-गन्धयुक्पुष्पदेव्यविरचित। धूपविशेषाः, ‘उडय’चि-ऋतौ २ यान्युपचिंतानि तानि आर्चवानि मालयानि-

जात्यादिक्लुप्तमानि अनुलेपनानि च-श्रीखण्डकुङ्कुमादीनि विधयः-एतत्प्रकारा इति ॥ 'घार्णिदियदुद्वन्तत्तणस्स अह एत्तिओ भवति दोसो । जं ओसहिगंधेणं बिलाओ निद्धावई उलगो' ॥६॥ कण्ठ्या; तित्तकहुअं कसायंघमहुरं बहुखल्लपेज्जलेज्जेसु । आसायंमि उ गिद्धा रमंति जिडिंभदियवसट्ठा' ॥७॥ पूर्ववत्, नवरं तिकानि-निम्बकट्टु-कादीनि कट्टुकानि-शङ्खबेरादीनि कषायाणि-मुद्गादीनि अम्लानि-तक्रादिसंस्कृतानि मधुराणि-खण्डादीनि खाद्यानि-कुरमोदकादीनि पेयानि-जलमद्यदुग्धादीनि लेह्यानि-मधुशिल्वरिणीप्रभृतीनि आस्वादे-रसे । 'जिडिंभदियदुद्वन्तत्तणस्म अह एत्तिओ भवइ दोसो । जं गललगुक्खित्तो फुरइ थलविरेल्लिओ मच्छो ॥८॥ कण्ठ्या, नवरं गलं-विडिपं तत्र लग्नः कण्ठे विद्वत्त्वात् उत्थिप्पो-जलादुद्धृतस्ततः कर्मधारयः, स्फुरति-स्पन्दते स्थले-भूतले 'विरेल्लिओ'ति प्रसारितः क्षिप्त इत्यर्थः यः स तथा ॥ 'उउभयमाणसुहेसु य सविभवहिययमणनिव्वुइकरेसु फासेसु रज्जमाणा रमंति फासिंदिय वसट्ठा' ॥ ९ ॥ कण्ठ्या, नवरं क्रतुषु-हेमन्तादिषु मज्जमानानि सुखानि-सुखकराणि तानि तथा तेषु, सविभवानि-समृद्धियुक्तानि महाघनानीत्यर्थः, हितकानि-प्रकृत्यनुकूलानि सविभवानां वा-भीमतां हितकानि यानि तानि तथा मनसो निर्द्वितिकराणि यानि तानि तथा ततः पदत्रयस्य तद्वृत्तयस्य वा कर्मधारयोऽतस्तेषु, स्रक्चन्दनाङ्गनावसन-तुल्यादिषु द्रव्येष्विति गम्यते, 'फासिंदियदुद्वन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । जं खणइ मत्थयं कुंजरस्स लोहं कुसो त्तिक्खो ॥ १० ॥' भावना प्रतीतिव, अथेन्द्रियाणां संवरे गुणमाह-'कलरिभियमहुरतंतीतलतालवंसक्कुहाभिरामेसु । सदेसु जे न गिद्धा वसट्ठमरणं न ते मरए' ॥१॥ पूर्ववत्, नवरमिह तन्त्र्यादयः शब्दकारणत्वेनोपचारान्छब्दा एव विवक्षिता

अतः शब्देस्वित्येतस्य विशेषणतया व्याख्येयाः, तथा वशेन-इन्द्रियपारतन्त्र्येण क्रताः-पीडिता वशाचोः वशं वा-विषय-
पारतन्त्र्यं क्रताः-प्राप्ता वशाचोः, तेषां मरणं वशार्त्तमरणं वा न ते 'मरण' इति प्रियन्ते छान्दसत्वादेकवचन-
त्रयोनेऽपि बहुवचनं व्याख्यातमिति, 'यणजध्वणवयणकरचरणनयणगध्वियविलासियगईसु । रुवेसु जे न रत्ता वसट्टमणं नं ते
मरण ॥ १२ ॥' एवमन्यास्तिस्रो गाथाः पूर्वोक्तार्था वाच्याः, उपदेशमिन्द्रियाश्रितमाह-'सहेसु य भइयपावएसु सोयविसयं
उवमएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व सम्भणेण सया न होयवं ॥ १६ ॥' कण्ठ्या, नवरं भद्रकेषु-मनोज्ञेषु पापकेषु-अमनोज्ञेषु क्रमेण
तुष्टेन-रागवता रुष्टेन-रोषवतेति, एवमन्या अपि चतस्रोऽध्येतव्या इति । इह विशेषोपनयमेवमाचक्षते-"जह सो कालियदीवो
अणुवमसोक्खो तहेव जइधम्मो । जह आसा तह साहू वणियध्वणुकूलकारिजणा ॥ १ ॥ जह सहाइअगिद्धा पत्ता नो पास-
बंधणं आसा । तह विसएसु अगिद्धा बज्झंति न कम्मणा साहू ॥ २ ॥ जह सच्छंदविहारो आसाणं तह य इह वरमुणीणं ।
जरमरणाइं विवज्जिय संपत्ताणंदनिर्वाणं ॥ ३ ॥ जह सहाइसु गिद्धा बद्धा आसा तहेव विसयरया । पावेंति कम्मबंधं परमा-
सुहकारणं धोरं ॥ ४ ॥ जह ते कालियदीवा णीया अन्नत्थ दुहणं पत्ता । तह धम्मपरिब्भट्टा अधम्मपत्ता इहं जीवा ॥ ५ ॥
पावेंति कम्मनरवइवसया संसारवाहयालीए । आसप्पमहएहि व नेरइयाइहिं दुक्खाइं ॥ ६ ॥" [यथा स कालिकद्वीपोऽनुपम-
सौख्यस्तथा यतिधर्मः । यथाऽश्वास्तथा साधवः वणिज इवानुकूलकारिणो जनाः ॥ १ ॥ यथा शब्दाद्येषु अगृद्धाः प्राप्ता न
पादबन्धनं अश्वाः । तथा विषयेषु अगृद्धा बध्यन्ते न कर्मणा साधवः ॥ २ ॥ यथा स्वच्छन्दविहारोऽश्वानां तथाचेह वर-
मुनीनां । जरामरणानि विवर्ज्य संग्रामाऽनन्दं निर्वाणं ॥ ३ ॥ यथा शब्दादिषु गृद्धा बद्धा अश्वास्तथैव विषयताः ।

प्राप्नुवन्ति कर्मबन्धं परमासुखकारणं धोरम् ॥ ४ ॥ यथा ते कालकद्वीपात् नीता अन्यत्र दुःखगणं प्राप्तः । तथा धर्मपरिभ्रष्टाः
अधर्मप्राप्ता इह जीवाः ॥ ५ ॥ प्राप्नुवन्ति कर्मनरपतिवशगताः संसारवाह्यालौ अश्वप्रमर्देकैरिव नैरयिकादिभिर्दुःखानि ॥ ६ ॥
इति सप्तदशं ज्ञातं विवरणतः समाप्तम् ॥ १७ ॥

१८-श्रीसुसुमाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथाष्टादशमारभ्यते, अस्य चायं पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः—पूर्वस्मिन्निन्द्रियवशवर्तिनामितरेषां चानर्थेतरावुक्ताविह तु
लोभवशवर्तिनामितरेषां च तावेवोच्येते इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं अंते ! समणेणं० सत्तरसमस्स अयमट्ठे पणत्ते अट्ठारसमस्य के अट्ठे पन्नत्ते !, एवं खल्लु जंजू !
तेणं कालेणं २ रायणिहे णामं नयरे होत्था, वणओ, तत्थ णं धणणे सत्थवोहे भद्दा भारिया, तस्स णं
धणस्स सत्थवाहस्स पुत्ता भद्दाए अत्तया पंच सत्थवाहदारगा होत्था, तं०-धणे धणपाले धणदेवे धणगोवे
धणरक्खिए, तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स धूया भद्दाए अत्तया पंचण्हं पुत्ताणं अणुमग्गजातीया सुंसु-
माणामं दारिया होत्था सुमालपाणिपाया, तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स चिलिए नामं दासचेडे होत्था
अहीणपंचिदियसरीरे मंसोवचिए बालकीलावणक्कुसले यावि होत्था, तते णं से दासचेडे सुंसुमाए दारियाए
बालग्गाहे जाए यावि होत्था, सुंसुमं दारियं कडीए गिणहति २, बहूहिं दारएहि य दारियाहि य डिम-

एहि य ङिभियाहि य कुमारएहि य कुमारियाहि य सद्धि अभिरममाणे २ विहरति, तते णं से चिलाए दासचेडे तेसिं बहूणं दारियाण य ६ अप्पेगतियाणं खल्लए अवहरति, एवं वट्टए आडोलियातो तेदुसए पोत्तुल्लए साडोल्लए अप्पेगतियाणं आभरणमल्लालंकारं अवहरति अप्पेगतिया आउस्सति एवं अवहसइ निच्छेडेति निम्भच्छेति तज्जेति अप्पे० तालेति, तते णं ते बहवे दारणा य ६, रोयमाणा ण ५, साणं २, अम्मपिऊणं णिवेदेति; तते णं तेसिं बहूणं दारणा य ६, अम्मपियरो जेणेव धणणे सत्थवाहे तेणेव उवा० धणं सत्थवाहं बहूहिं खेज्जणाहि य रूटणाहि य उवलंभणाहि य खेज्जमाणा य रूटमाणा य उवलंभेमाणा य धणणास्स एयमट्टं णिवेदेति, तते णं धणणे सत्थवाहे चिलायं दासचेडं एयमट्टं सुज्जो २, णिवारेति णो चेव णं चिलाए दासचेडे उवरमति, ततेणं से चिलाए दासचेडे तेसिं बहूणं दारणा य ६, अप्पेगतियाणं खुल्लए अवहरति जाव तालेति, तते णं ते बहवे दारणा य ६, रोयमाणा य जाव अम्मपिऊणं णिवेदेति, तते णं ते आसुरुत्ता ५ जेणेव धणणे सत्थवाहे तेणेव उवा० २ ता, बहूहिं खिज्ज जाव एयमट्टं णिवेदेति, तते णं से धणणे सत्थवाहे बहूणं दारणां ६, अम्मपिऊणं अंतिए एयमट्टं सोचा आसुरुत्ते चिलायं दासचेडं उच्चावयाहिं आउसणाहिं आउसति उद्धंसति निम्भच्छेति निच्छेडेति तज्जेति उच्चावयाहिं तालणाहिं तालेति सातो गिहातो णिच्छुभति ॥ सूत्रम्-१४२ ॥ तते णं से चिलाए दासचेडे सातो गिहातो निच्छेडे समाणे रायगिहे नयेर सिंघाडए जाव पहेसु देवकुलेसु य सभासु य पवासु य जूयल्लएसु य

वेसाघरेसु य पाणघरएसु य सुहंसुहेणं परिवड्ढति, तते णं से चिलाए दासचेडे अणेहट्टिए अणिवारिए
 सच्छंदमई सहरप्पयारी मज्जपसंगी चोळपसंगी मंसपसंगी जूयप्पसंगी वेसापसंगी परदारप्पसंगी जाए
 यावि होत्था, तते णं रायगिहस्स नगरस्स अदूरसामंते दाहिणपुरत्थिमे दिसिभाए सीहगुहा नामं चोर-
 पल्ली होत्था विसमणिरिकडगकोडंबसंनिविट्ठा वंसीकलंकपागारपरिक्खित्ता छिण्णसेलविसमप्पवायफरि-
 होवगूढा एगदुवारा अणेगवंडी विदितजणणिगमपवेसा अडिंभतरपाणिया सुदुल्लभजलेपंरता सुबहुस्सवि-
 कूवियबलस्स आगयस्स दुप्पहंसा यावि होत्था, तत्थ णं सीहगुहाए चोरपल्लीए विजए णामं चोरसेणावती
 परिवसन्ति अहम्मिए जाव अधम्मे केऊ समुट्टिए बहुणगरणिगयजंसं सूरे दढप्पहारी साहसीए सव्वेही,
 से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए पंचणहं चोरसयाणं आहेवच्चं जाव विहरति, तते णं से विजए तकरे
 चोरसेणावती बहूणं चोराण य पारदारियाण य गंठिभेयगाण य संधिच्छेयगाण य खत्तम्बणगाण य राया-
 वगारीण य अणधारगाण य बालघायगाण य वीसंभघायगाण य जूयकाराण य खंडरक्खाण य अत्तेसिं च
 बहूणं छिन्नभिन्नबहिराहयाणं कुडंगे यावि होत्था, तते णं से विजए तकरे चोरसेणावती रायगिहस्स
 दाहिणपुरच्छिमं जणवयं बहूहिं गामघाएहि य नगरघाएहि य गोग्गहणेहि य बंदिग्गहणेहि य पंथ-
 कुट्टणेहि य खत्तखणणेहि य उचीलेमाणे २, विद्धंसेमाणे २, णित्थाणं णिद्धणं करमाणे विहरति; तते णं से
 चिलाए दासचेडे रायगिहे बहूहिं अत्थाभिसंकीहि य चोळाभिसंकीहि य दाराभिसंकीहि य घणिएहि य

बहूकरेहि य परब्रह्ममाणे २ रायगिहाओ नगरीओ णिगच्छति २ जेणेव सीहगुफा चोरपल्ली तेणेव उवा०
२ विजयं चोरसेनावतीं उवसंपल्लित्ताणं विहरति, तते णं से चिलाए दासचेडे विजयस्स चोरसेनावहस्स
अग्गे असिलदुग्गाहे जाए यावि होत्था, जाहेविय णं से विजए चोरसेनावती गामघायं वा जाव पंथकोट्ठिं
वा काउं वच्चति ताहेविय णं से चिलाए दासचेडे सुबहुं पि हु कूवियबलं हयविमहिं जाव पडिसेहिंति,
पुणरवि लद्धेदे कयकल्ले अणहसमग्गे सीहगुहं चोरपल्लिं हवमागच्छति, तते णं से विजए चोरसेनावती
चिलायं तक्करं बहूओ चोरविज्जाओ य चोरमंते य चोरमायाओ चोरनिगडीओ य सिक्खावेहं, तते णं से
विजए चोरसेनावहस्स अन्नया कयाइं कालधम्मणा संजुत्ते यावि होत्था, तते णं ताहं पंचचोरसयातिं विजयस्स
चोरसेनावहस्स महया २, इड्डीसक्कारसमुदणं णीहरणं करेति २, बहूइं लोइयातिं मयकिच्चाइं करेइ २, जाव
विगयसोया जाया यावि होत्था, तते णं ताहं पंच चोरसयातिं अन्नमन्नं सदावेति २ एवं व०-एवं खलु
अम्मं देवा० ! विजए चोरसेनावहं कालधम्मणा संजुत्ते अयं च णं चिलाए तक्करे विजएणं चोरसेनावहणा
बहूओ चोरविज्जाओ य जाव सिक्खाविए तं सेयं खलु अम्मं देवाणुप्पिया ! चिलायं तक्करं सीहगुहाए
चोरपल्लीए चोरसेनावहत्ताए अभिसिंचित्ताए ति कहु अन्नमन्नस्स एयमदं पडिसुणंति २, चिलायं तीए सीह-
गुहाए चोरसेनावहत्ताए अभिसिंचति, तते णं से चिलाए चोरसेनावती जाए अहम्मिणं जाव विहरति,

तए णं से चिलाए चोरसेणावती चोरणायगे जाब कुडंगे यावि होत्था, से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए
 पंचणहं चोरसयाण य एवं जहा विजओ तहेव सव्वं जाव रायगिहस्स दाहिणपुरच्छिमिल्लं जणवयं जाव
 गित्थानं निद्रुणं करेमाणे विहरति ॥ सूत्रम्-१४३॥ तते णं से चिलाए चोरसेणावती अन्नया कयाहं विपुलं
 असण ४, उवक्खडावेत्ता पंच चोरसए आमंतेइ तओ पच्छा णहाए कयबलिकम्मे भोगणमंडवंसि तेहिं
 पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं विपुलं असणं ४ सुरं च जाव पसणं च आसाएमाणं ४, विहरति; जिमिय-
 सुत्ततराणए ते पंच चोरसए विपुलेणं धूवपुप्फगंधमल्लालंकारेणं सक्कारेति सम्माणेति २, एवं व०-एवं खलु
 देवा० ! रायगिहे णयेरे घण्णे णामं सत्थवाहे अहुं, तस्स णं धूया भदाए अत्तया पंचणहं पुत्ताणं
 अणुमगगजातिया सुंसुमाणामं दारिया यावि होत्था अहीणा जाव सुरूवा, तं गच्छामो णं देवा० !
 घण्णस्स सत्थवाहस्स गिहं विटुंपामो तुब्भं विपुले घणकणग जाव सिलप्पवाले ममं सुंसुमा दारिया,
 तते णं ते पंच चोरसया चिलायस्स० पडिसुणेति, तते णं से चिलाए चोरसेणावती तेहिं पंचहिं
 चोरसएहिं सद्धिं अल्लचम्मं दुरुहति २, पुब्बावरणहकालसमयंसि पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं सण्णद्ध जाव
 गहियाउहपहरणा माइयगोसुहिएहिं फलएहिं णिकट्टाहिं असिलट्टीहिं अंसगएहिं तोणेहिं सजीवेहिं
 घणूहिं ससुक्खितेहिं सेरेहिं ससुल्लालियाहिं दीहाहिं ओसारियाहिं उरुधंटियाहिं छिप्पतूरेहिं वज्जमाणेहिं
 महया २ उक्खिदुसीहणायचोरकलकलरवं जाव सहरवभूयं करेमाणा सीहगुहातो चोरपल्लीओ पडिनि-

क्वमति २, जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवा० २, रायगिहस्स अदूरसामंते एगं महं गहणं अणुपविसति २, दिवसं खवेमाणा चिट्ठति, तते णं से चिलाए चोरसेणावई अद्धरत्तकालसमयंसि निसंतपडिनिसंतंसि पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं माइयगोसुहिहेहिं फलएहिं जाव मूहआहिं उरुधंटियाहिं जेणेव रायगिहे पुरत्थिमिल्ले दुवारे तेणेव उवा० २, उदगवत्थि परासुसति आंयते ३ तालुगघाडणिविज्जं आवाहेइ २, रायगिहस्स दुवारक्काडे उदएणं अच्छोडेति क्वाडं विहाडेति २, रायगिहं अणुपविसति २, महया २, सदेणं उग्घोसेमाणे २, एवं व०-एवं खलु अहं देवा० ! चिलाए णामं चोरसेणावई पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं सीहगुहातो चोरपल्लीओ इह हव्वमाणए धणस्स सत्थवाहस्स गिहं घाउकामे तं जो णं णवियाए माउयाए दुद्धं पाउकामे से णं निग्गच्छउ त्ति कहु जेणेव धणस्स सत्थवाहस्स गिहे तेणेव उवा० २, धणस्स गिहं विहाडेति, तते णं से धण्णे चिलाएणं चोरसेणावतिणा पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं गिहं घाइल्लमाणं पासति २, भीते तत्थे ४, पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं एगंतं अवक्कमति, तते णं से चिलाए चोरसेणावती धणस्स सत्थवाहस्स गिहं घाएति २ सुबहुं धणकण जाव सावएल्लं सुंसुमं च दारियं गेणहति २ ता रायगिहाओ पडिणिक्खमति २ जेणेव सीहगुहा तेणेव प्हारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१४४ ॥

सर्वं सुगमं नवरं 'खुल्लए'ति-कपर्दकविशेषान् 'वर्चकान्'-जत्वादिमयगोलकान् 'आडोलियाउ'ति-रुद्धा उन्नहया इति वा योज्यते, 'तेंदूसए'ति-कन्दुकान्, 'पोत्तुल्लए'ति-वक्त्रमयपुत्रिका अथवा परिधानवस्त्राणि, 'साडोल्लए'ति-

उत्तरीयवस्त्राणि, 'खेज्जणाहि य' 'ति-खेदनाभिः-खेदसंस्त्रचिकाभिः वाग्भिः, रुदनादिभिः-रुदितप्रायाभिरुपालम्भनाभिः-
 युक्तमेतद्गवाहशामित्यादिभिरिति 'अणोहृट्' 'ति-अकार्ये प्रवर्त्तमानं तं हस्ते गृहीत्वा योऽपहरति-न्यावर्त्तयति तदभावा-
 दनपहर्तृकः अनपघट्टको वा वाचा निवारयितुरभावादनिवारकः, अत एव स्वच्छन्दमतिः-निर्गलबुद्धिरन एव स्वैरप्रचारी
 स्वच्छन्दविहारी, 'चोल्जपसंगे' 'ति-चौर्यप्रसक्तः, अथवा 'चोल्ज' 'ति-आश्रयेषु कुहेटकेषु प्रसक्त इत्यर्थः, 'विसमगिरिकङ्ग-
 कोलंबसञ्चिविट्ट' 'ति-विषमो योऽसौ गिरिकटकस्य-पर्वतनितम्बस्य कोलम्बः-प्रान्तस्तत्र सञ्चिविष्टा-निवेशिता या सा तथा,
 कोलम्बो हि लोकेऽवनतं वृक्षशाखाग्रमुच्यते इह चोपचारतः कटकाग्रं कोलम्बो व्याख्यातः, 'वंसीकलंकपागारपरि-
 क्लिप्त' 'ति वंशीकलङ्का-वंशजालीमयी वृत्तिः सैव प्राकारस्तेन परिशिप्ता-वेष्टिता या सा तथा, पाठान्तरे तु वंशीकृत-
 प्राकारेति, 'छिन्नसेलविसम्पवायपरिहोवगूढ' 'ति-छिन्नो-विभक्तोऽव्यवान्तरापेक्षया यः शैलस्तस्य सम्बन्धिनो ये
 विषमाः प्रपाता-गर्चाः त एव परिखा तयोपगूढा-वेष्टिता या सा तथा, एकद्वारा-एकप्रवेशनिर्गममार्गी, 'अणोगखंडि' 'ति-
 अनेकनश्यन्नरनिर्गमापद्वारा विदितानामेव-प्रतीतानां जनानां निर्गमप्रवेशौ यस्यां हेरिकादिभयात् सा तथा, अभ्यन्तरे पानीयं
 यस्याः सा तथा, सुदुर्लभं जलं पर्यन्तेषु-बहिःपार्श्वेषु यस्याः सा तथा, सुबहोरपि 'कूवियबलस्स' 'ति-मोषव्यावर्त्तकसैन्य-
 स्यागतस्य दुष्प्रच्यंस्या, वाचनान्तरे पुनरेवं पठ्यते-' जत्थ चउरंगबलनिउत्तावि कूवियबला हयमहियपवरवीर-
 घाइयनिवडियचिन्धधयवडया कीरंति' 'ति-अत्र चतुर्णामङ्गानां हस्त्यश्वरथपदातिलक्षणानां यद्वलं-सामर्थ्यं तेन
 नियुक्तानि-नितरां सङ्गतानि यानि तानि तथा, 'कूवियबल' 'ति-निवर्त्तकसैन्यानीति, 'अधम्मिण' 'ति-अधर्मेण चरतीत्य-

धार्मिकः, यावत्करणात् 'अधर्मिमद्वे'- अधर्मिष्ठोऽतिशयेन निर्द्धर्मा निस्तृशकर्मकारित्वात्, 'अधर्ममक्त्वाह' - अधर्ममाख्यातुं शीलं यस्य स तथा, 'अधर्ममाणुए' - अधर्मं कर्तव्येऽनुज्ञा-अनुमोदनं यस्य सोऽधर्मानुज्ञः अधर्मानुगो वा 'अधर्ममपलोह' अधर्ममेव प्रलोकयितुं शीलं यस्यासाधर्म्यप्रलोकी 'अधर्ममपलज्जे' - अधर्मप्रायेषु कर्मसु प्रकषेण रज्यते इत्यधर्मप्रजनः, रलयोरैक्यमितिकृत्वा रस्य स्थाने लकारः, 'अधर्ममसीलसमुदायारे' - अधर्म एव शीलं-स्वभावः समुदाचारश्च यतिकञ्चनानुष्ठानं यस्य स तथा, 'अधर्ममेण चव विस्ति कप्पेमाणे विहरति' - अधर्मेण-पापेन सावधान-शुष्ठानैव दहनाङ्कनलिञ्छनादिना कर्मणा वृत्ति-वर्तनं कल्पयन्-कुर्वाणो विहरति-आस्ते स्म 'हणहिदिभिदवियत्तए' - हन-विनाशय छिन्द-द्विधा कुरु भिद-कुंतादिना भेदं विधेहीत्येवं परानपि प्रेरयन् प्राणिनो विक्रन्ततीति हनच्छिन्दभिन्द-विकर्त्तकः, हनेत्यादयः शब्दाः संस्कृतेऽपि न विरुद्धाः, अनुकरणरूपत्वाद्देवां, 'लोहिहयपाणि' - प्राणविकर्त्तनो (नतो) लोहितौ रक्तरक्ततया पाणी-हस्तौ यस्य स तथा, 'चंडे' - चण्डः उत्कटरोषत्वात्, 'रुहे' - रौद्रो निस्तृशत्वात्, क्षुद्रः क्षुद्रकर्मकारित्वात्, साहसिकः-असमीक्षितकारित्वात्, 'उक्कचणवंचणमायानियडिकवडकूडसाइसंपओगबहुले' उक्कचणमृत्कोचा, गुग्धं प्रति तत्प्रतिरूपदानादिकमसद्व्यवहारं कर्तुं प्रवृत्तस्स पार्श्ववर्त्तिविचक्षणभयात् क्षणं यत्तदकरणं तदुत्कञ्चनमित्यन्ये, वञ्चनं-प्रतारणं माया-परवञ्चनबुद्धिः निष्कृतिः-वकहृत्या कुर्कुटादिकरणं अधिकोपचारकरणेन परच्छलन-मित्यन्ये मायाप्रच्छादनार्थं मायान्तरकरणमित्यन्ये कपटं-वेषादिविपर्ययकरणं कूटं कार्षापणतुलाव्यवस्थापत्रादीनामन्यथाकरणं 'साह'सि-अविश्रम्भः, एषां सम्प्रयोगः-प्रवर्त्तनं तेन बहुलः स वा बहुलो यस्य स तथा, 'निस्सीले' - अपगतशुभ-

स्वभावः 'निष्ठाय'—अणुव्रतरहितः, 'निर्गुणो'—गुणव्रतरहितः, 'निष्पञ्चक्लाणपोसहोववासे'—अविद्यमानपौरुष्यादि-
 प्रत्याख्यानोऽसस्पर्वदिनोपवासधेत्यर्थः, 'बहूणं द्रुपयचउपयमियपशुपबिखिसिरीसत्राणं वायाए वहाए उच्छायणयाए अधम्म-
 केऊसमुट्ठि'ति प्रतीते नवरं घातः—प्रहारो वधो—हिंसा व्यत्ययो वा उच्छादना—जातेरपि व्यञ्छेदने तदर्थं 'अधम्मकेतुः'
 पापप्रधानः केतुः—ग्रहविशेषः स इव यः स तथा, द्विपदादिसन्धानां हि क्षयाय यथा केतुर्ग्रहः समुद्रच्छति तथाऽयं समुत्थित
 इति भावना, बहुनगरेषु निर्गते—जनमुखाभिःसृतं यशः—ख्यातिर्यस्य स तथा, स्युरो—विक्रमी दृढप्रहारी—गाढप्रहारः, शब्दं
 लक्ष्मीकृत्य विच्यति यः सः शब्दवेधी, चौरादीन्येकादशपदानि प्रतीतानि, नवरं ग्रन्थिभेदकाः—न्यासकान्यथाकारिणः
 घुर्घुरकादिना वा ये ग्रन्थीन् छिन्दन्ति, सन्धिच्छेदका ये गृहमिचिसन्धीन् विदारयन्ति, क्षात्रखानका ये सन्धानवर्जितमिचीः
 काणयन्ति, 'अणधारयं'ति ऋणं—व्यवहरकदेयं द्रव्यं तद्ये तेषां धारयन्ति, खंडरक्षा—दण्डपाशिकाः, तथा छिन्ना—हस्तादिषु
 भिन्ना नासिकादौ बाह्याः देशात् आहता—दण्डादिभिः ततो द्वन्द्वः, कुडंगं—वंशादिग्रहणं तद्वधो दुर्गमत्वेन रक्षार्थमाश्रयणीय-
 त्वसाधर्म्यात् स तथा, 'नित्थाणं'ति—स्थानभ्रष्टं, 'अगगअसिलट्ठिगाहि'ति—पुरस्तात् खड्गयष्टिग्राहः अथवा अडयः—प्रधानः,
 'अल्लचम्मं दुरुहन्ति'ति आर्द्रं चर्ममोरोहति माङ्गल्यार्थमिति, 'माइयं'ति—क्रकारस्य स्वार्थिकत्वात्, 'माइ'ति—रक्षादिवाल-
 युक्तत्वात् पद्मलानि तानि च तानि 'गोसुहीअ'ति—गोमुखवदुरःप्रच्छादकत्वेन कृतानि गोमुखितानि चेति कर्मधारय-
 स्ततस्तैः फलकैः—सुरकैः, अत्रार्थे वाचनान्तराण्यपि सन्ति तानि च विमर्शनीयानीति, गमनिकेयेयं, निरुष्टाभिः—कोशा-
 द्रविष्ठताभिरसियष्टिभिः असङ्गतैः—स्कन्धावस्थितैस्तूणैः—शरभस्त्रादिभिः सजीवैः—कोट्यारोपितप्रत्यञ्चैर्दनुभिः समुत्थितैः—

निसर्गार्थमाकूष्टैः शरद्वैः सकाशाच्छरैः-बाणैः 'समुल्लासियाहिं'ति-ग्रहरणविशेषाः, 'ओसारियाहिं'ति-प्रलम्बीकृताभिः ऊरुषंटाभिः-जङ्घाघण्टाभिः 'छिप्पतूरेणं'ति-क्षिप्ततूरेण, दुतं नाद्यमानेन तूरेणेत्यर्थः, प्रतिनिःक्रामन्ति, इह बहुवचनं चौरव्यक्त्यपेक्षया अन्यथा चौरसेनापतिप्रक्रमादेकवचनमेव स्यादिति ।

तते णं से धणणे सत्थवाहे जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २, सुबहुं धणकणगं सुंसुमं च दारियं अव-हरियं जाणित्ता महत्थं ३, पाहुडं गहाय जेणेव णगरगुत्तिया तेणेव उवा० २, तं महत्थं पाहुडं जाव उवणेति २ एवं व०-एवं वल्लु देवा० ! चिलाए चोरसेणावती सीहगुहातो चोरपल्लीओ इहं हव्वमागम्म पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं मम गिहं धाएत्ता सुबहुं धणकणगं सुंसुमं च दारियं गहाय जाव पडिगए, तं इच्छामो णं देवा० ! सुंसुमादारियाए कूवं गमित्तए, तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! से विपुले धणकणगे ममं सुंसुमा दारिया, तते णं ते णयरगुत्तिया धणणस्स एयमट्ठं पडिसुणेति २, सन्नद्ध जाव गहियाउहपहरणा महया २, उक्किट्ठ० जाव समुहरवभूयंपिव करेमाणा रायगिहाओ गिगगच्छंति २, जेणेव चिलाए चोरे तेणेव उवा० २, चिलाएणं चोरसेणावतिणा सद्धिं संपलग्गा याचि होत्था, तते णं णगरगुत्तिया चिलायं चोरसेणावतिं हयमहिया जाव पडिसेहेति, तते णं ते पंच चोरसया णगरगोत्तिएहिं हयमहिय जाव पडिसेहिया समाणा तं विपुलं धणकणगं विच्छेदुमाणा य विप्पकिरेमाणा य सव्वतो समंता विप्पलाइत्था, तते णं ते णयरगुत्तिया तं विपुलं धणकणगं गेण्हंति २ जेणेव रायगिहे तेणेव उवा०, तते ण से चिलाए तं चोरसेणं

तेहि णयरगुत्तिएहि हयमहिय जाव भीते तत्थे सुंसुमं दारियं गहाय एणं महं अगामियं दीहमद्धं अडविं
 अनुपविद्धे, तते णं घण्णे सत्थवाहे सुंसुमं दारियं चिलाएणं अडवीसुद्धिं अवहीरमणिं पासित्तानं पंचविं
 पुत्तेहिं सद्धिं अप्पच्छे सन्नद्धबद्धं चिलायस्स पदमगचिहिं अभिगच्छति, अनुगज्जेमाणे हक्कारेमाणे
 पुक्कारेमाणे अभितज्जेमाणे अभितासेमाणे पिट्ठओ अनुगच्छति, तते णं से चिलाए तं घण्णं सत्थवाहं
 पंचविं पुत्तेहिं अप्पच्छं सन्नद्धबद्धं समणुगच्छमाणं पासति २, अत्थामे ४, जाहे णो संचाएति सुंसुमं
 दारयं णिब्बाहिस्सए ताहे संते तंते परिसंते नीलुप्पलं असिं परासुसति २ सुंसुमाए दारियाए उत्तमंगं
 छिंदति २ तं गहाय तं अगामियं अडविं अनुपविद्धे, तते णं चिलाए तीसं अगामियाए अडवीए तण्हाते
 अभिभूते समणे पम्हुट्टदिसाभाए सीहगुहं चोरपल्लि असंपत्ते अंतरा चेव कालगए । एवामेव समणा-
 उसो ! जाव पव्वतिए समणे हमस्स ओरालियसीरस्स वंतासवस्स जाव चिद्धंसणधम्मस्स वण्णहेउं
 जाव आहारं आहारेति से णं इहलोए चेव बहूणं समणानं ४, हीलणिज्जे जाव अनुपरियट्ठिस्सति जहा
 व से चिलाए तक्करे । तते णं से घण्णे सत्थवाहे पंचविं पुत्तेहिं अप्पच्छे चिलायं परिधाडेमाणे २,
 तण्हाए छुहाए य संते तंते परितंते नो संचाइए चिलातं चोरसेणावतिं साहत्थिं णिणिहत्तए, से णं तओ
 पडिनियत्तइ २, जेणेव सा सुंसुमा दारिया चिलाएणं जीवियाओ ववरोविहिया तेणंतेणेव उवागच्छति २,
 सुंसुमं दारियं चिलाएणं जीवियाओ ववरोवियं पासइ २, परसुनियंतेव चंपगपायवे, तते णं से घण्णे

सत्यमाहे अप्यच्छेदे आसत्ये कूवमाणे कंदमाणे विलचमाणे महया २, सदेनं कुह २, सुपरुत्रे सुचिरं कालं
वाक्यमोक्षं करोति, तते नं से घणने पंचहिं पुत्तेहिं अप्यच्छेदे चिलायं तीसे अगामियाए सन्वतो समंता
परिधाडेमाण्णा तण्हाए छुहाए य परिभं(रद्धं)ते समाणे तीसे आगामियाए अडवीए सबतो समंता उद-
गस्स मग्गणमवेसणं करोति २, संते तंते परितंते निब्बिन्ने तीसे आगामियाए अडवीए उदगस्स मग्गण-
मवेसणं करोमाणे नो चेव नं उदगं आसादेति, तते नं उदगं अणासाएमाणं जेणव सुंसमा जीवियातो
ववरोएल्लिया तेणेव उवा० २, जेठं पुत्तं घणने सदावेह २ एवं वयासी-एवं खलु पुत्ता ! सुंसुमाए दारियाए
अट्टाए चिलायं तक्करं सन्वतो समंता परिधाडेमाणा तण्हाए छुहाए य अभिभूया समाणा इमीसे आगा-
मियाए अडवीए उदगस्स मग्गणमवेसणं करोमाणा णो चेव नं उदगं आसादेमो, तते नं उदगं अणा-
साएमाणा णो संचाएमो रायनिहं संपावित्तए, तणं तुब्भं ममं देवा० ! जीवियाओ ववरोवेह मंसं च
सोणियं च आहारेह २ तेणं आहारेणं अवहिट्ठा समाणा ततो पच्छा इमं आगाभियं अडविं नित्थरि-
हिह रायनिहं च संपाधिहिह मित्तणाइय अभिसमागच्छिहिह अत्थस्स य धम्मस्स य पुण्णस्स य
आभागी भविससह, तते नं से जेठुपुत्ते घणणेणं एवं वुत्ते समाणे घणं सत्थवाहं एवं व०-तुब्भे नं ताओ !
अमहं पिया गुरुज्जण्या देवयभूया ठावका पतिट्ठावका संरक्खाणा संगोवणा तं कहणं अमहे तातो ! तुब्भे
जीविबाओ ववरोवेमो तुब्भं नं मंसं च सोणियं च आहारेमो ? तं तुब्भे नं तातो ! ममं जीवियाओ

बवरोवेह मंसं च सोणियं च आहारेह आगामियं अडविं णित्थरह तं चेव सन्वं भणइ जाव
 अत्थस्स जाव पुणस्स आभागी भविस्सह, तते णं धणं सत्थं दोवे पुत्ते एवं व०-मा णं
 ताओ ! अम्हे जेहं भायरं गुहं देवयं जीवियाओ ववरोवेमो तुब्भे णं ताओ ! मम जीवि-
 याओ ववरोवेह जाव आभागी भविस्सह, एवं जाव पंचमे पुत्ते, तते णं से धणं सत्थवाहे
 पंच पुत्ताणं हियइच्छियं जाणित्ता ते पंच पुत्ते एवं व०-मा णं अम्हे पुत्ता ! एगमवि जीवियाओ
 ववरोवेमो एस णं सुंसुमाए दारियाए सरीए णिप्पाणे जाव जीविविपज्जे तं सेयं बल्ल पुत्ता ! अम्हे
 सुंसुमाए दारियाए मंसं च सोणियं च आहारेत्तए, तते णं अम्हे तेणं आहारेणं अवत्थद्धा समाणा राय-
 गिहं संपाडणिस्सामो, तते णं ते पंच पुत्ता धणं सत्थवाहेणं एवं पुत्ता समाणा एयमट्ठं पडिसुणेति,
 तते णं धणं सत्थं पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं अरणिं करोति २, सरगं च करोति २, सरएणं अरणिं महेति २,
 अग्निं पाडति २, अग्निं संधुक्खेति २, दाहयाति परिवक्खेति २, अग्निं पज्जालेति २, सुंसुमाए दारियाए
 मंसं च सोणियं च आहारेति, तेणं आहारेणं अवत्थद्धा समाणा रायगिहं नयरिं संपत्ता भित्तणार्हअभि-
 समण्णागया तस्स य विउलस्स धणकणगरयण जाव आभागी जायाविहोत्था, तते णं से धणं सत्थ-
 वाहे सुंसुमाए दारियाए बहूहं लोहयातिं जाव विगयसोए जाए यावि होत्था ॥ सूत्रम्-१४५ ॥ तेणं कालेणं
 २, समणे भगवं महावीरे गुणसिलए चेइए समोसदे; से णं धणं सत्थवाहे संपत्ते धम्मं मोच्चा पन्वतिए

एककारसंगवी मासियाए संलेहणाए सोहंमे उववणो महाविदेहे वासे सिद्धिहिति, जहाविय णं जंबू !
धणणेणं सत्थवाहेणं णो वणणेहेउं वा नो रूवहेउं वा णो बलहेउं वा नो विसयहेउं वा सुं सुमाए दारियाए
मंससोणिए आहारिए नन्नत्थ एगाए रायगिहं संपावणट्टयाए, एवामेव समणाउसो ! जो अम्हं निगंगंथो
वा २ इमस्स ओरालियसरीरस्स वंतासवस्स पित्तासवस्स सुक्कासवस्स सोणियासवस्स जाव अवस्सं
विप्पजहियव्वस्स वा, नो वणणेहेउं वा, नो रूवहेउं वा, नो बल० विसयहेउं वा, आहारं आहारेति नन्नत्थ
एगाए सिद्धिगमणसंपावणट्टयाए; से णं इहभवे चेव बहूणं समणाणं २ बहूणं सावयाणं बहूणं साविगाणं
अच्चणिज्जे जाव वीतीवतीस्सति, एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया अट्टारसमस्स अयमेहे पणत्ते त्तिबेमि
॥ सूत्रम्-१४६ ॥ अट्टारसमं णायज्झयणं समत्तं ॥ १८ ॥

‘सूइयाहिं’ति-भूकीकृताभिर्निःशब्दीकृताभिरित्यर्थः, ‘उदगवत्थि’ति-जलभृतदृतिः जलाधारचर्ममयभाजन-
मित्यर्थः, ‘जो णं णविद्याए’त्यादि, यो हि नविकायाः-अप्रेतनभवभाविव्याः मातुर्दुग्धं पातुक्कामः स निर्गच्छतु, यो
सुसूषुरित्यर्थः, ‘आगामियं’ति अग्रामिकं ‘दीहमज्झं’ति दीर्घमार्गं, ‘पयमग्गविहिं’ति-पदमार्गप्रचारं, ‘पम्हुट्ट-
दिसाभाए’ति-विस्मृतदिग्भागः, ‘अंतरा चेव कालगए’ति-इह एतावद्वेपोयोगीति आवश्यकादिप्रसिद्धं तदीयं
शेषचरितं साधुदर्शनोपशमाद्युपदेशेन सम्यक्त्वपरिभावनवज्रतुण्डकीटिकाभक्षणदेवलोकगमनलक्षणं नोक्तमिति न विरोधः
सम्भावनीयः, उपनयग्रन्थः, पूर्ववत्; ‘वाहपामोक्खं’ति-अश्रुविमोचनं; ‘पिया’इत्यादौ, पितोपचारतो लोकेऽ-

न्योऽपि रूढो, यदाह—“जनेता चोपनेता च, यस्तु विद्यां प्रयच्छति । अन्नदाता भयत्राता, पञ्चते पितरः स्मृताः ॥ १ ॥” इति जनकग्रहणं स्थापकाः—गृहस्थधर्मे दारादिसङ्ग्रहणात् प्रतिष्ठापकाः—राजादिसमंशं स्वपदनिवेशनेन संरक्षकाः—नानाव्यसनेभ्यः सङ्क्षोपकाः—यदृच्छाचारितायां संवरणात्, ‘अरणिं’ ति—अरणिर्ग्रेः उत्पादनार्थं निर्मेयते यद्गुरु ‘सरगं करेह’ ति—शरको निर्मेयते तद्येनेति, ‘नो वस्त्रहेतु’ भित्यादि, अनेन च किमुक्तं भवति ?—‘नन्नत्थ’ ति एकस्याः सिद्धि-गमनप्रापणार्थतया अन्यत्र नाहारमाहारयति, तां वर्जयित्वा कारणान्तरेण नाहारयतीत्यर्थः, तत्र सिद्धिगमनस्य—सिद्धि-गतेर्यः प्रापणलक्षणोऽर्थः प्राप्तिरित्यर्थः तस्य भावस्तत्रा तस्या इति, इह चैवं विशेषोपनयः—“जह सो चिलाहपुत्तो सुंसुम-गिद्धो अकञ्जपडिबद्धो । धणपारद्धो पत्तो महाडवि वसणसयकलियं ॥ १ ॥ तह जीवो विमयसुहे छुद्धो काऊण पावकिरियाओ । कम्मवसेणं पावह भवाडवीए महादुक्खं ॥ २ ॥ धणसेट्ठीविव गुरुणो पुत्ता इव साहवो भवो अडवी । सुयमंभमिवाहारो रायनिहं इह सिवं नेयं ॥ ३ ॥ जह अडविनयरनित्थरणपावणत्थं तएहिं सुयमंसं । भुत्तं तहेह साहू गुरुण आणाए आहारं ॥ ४ ॥ भवलंघणसिवपावणहेउं भुज्जति ण उण गेहीए । वण्णवलरूवहेउं च भावियप्पा महासत्ता ॥ ५ ॥ अज्झयणं सम्भत्तं ॥ १८ ॥

[सा० यथा स चित्तातिपुन्नः सुंसुमाशुद्धोऽकार्यप्रतिबद्धः धन्येन प्रारब्धः प्राप्तो महाटवी व्यसनशतकलिताम् ॥ १ ॥ तथा जीवो विमयसुहे छुद्धः कृत्वा पापक्रियाः । कर्मवशेन प्राप्नोति भवाटव्यां महादुःखम् ॥ २ ॥ धनश्रेष्ठोऽपि गुरुवः पुत्रा इव साधवो भवोऽटवी । सुतासांसमिवाहारो राजगृहं इह शिवं ज्ञेयम् ॥ ३ ॥ यथाऽटवीनिस्तरणनगरप्रापणार्थं तैः सुतासांसं । भुक्तं तथेह साधवो गुरुणमाज्ञयाऽऽहारं ॥ ४ ॥ भवलङ्घनशिवप्रापणहेतोर्भुज्जन्ति न पुनर्गृह्या । वर्णबलरूपहेतोश्च भावितात्मानो महासत्त्वाः ॥ ५ ॥] अष्टादश ज्ञातविवरणं समाप्तम् ॥ १८ ॥

१९-श्री पुण्डरीकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथैकौनविंशतितमं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः—पूर्वत्रासंवृताश्रवस्येतरस्य चानर्थेतरावुक्ताविह तु चिरं संवृताश्रवो भूत्वाऽपि यः पश्चादन्यथा स्यात्तस्य अल्पकालं संवृताश्रवस्य च तावुच्चेते इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जतिं नं भंते समणेणं भग० भ० जाव संपत्तेणं अट्टारसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्टे पन्नत्ते एगुण-
वीसइमस्स नायज्झयणस्स के अट्टे पन्नत्ते १, एवं खल्ल जंबू ! समणेणं भगवया महावीरिणं तेणं कालेणं
२ इहेव जंबूदीवे दीवे पुब्बविदेहे सीयाए महाणदीए उत्तरिहे कूले नीलवंतस्स दाहिणेणं उत्तरिहस्स
सीतामुहवणसंडस्स पच्छिमेणं एगसेलगरस्स वक्खारपव्वयस्स पुरत्थिमेणं एत्थं नं पुक्खलावई णामं विजए
पन्नत्ते, तत्थं नं पुंडरिगिणी णामं रायहाणी पन्नत्ता णवजोयणविच्छिण्णा दुवालसजोयणायामा जाव
पव्वक्खं देवलोयभूया पासातीया ४ । तीसे नं पुंडरिगिणीए गयरीए उत्तरपुरिच्छिमे दिसिभाए णलिणि-
वणे णामं उज्जाणे, तत्थं नं पुंडरिगिणीए रायहाणीए महापउमे णामं राया होत्था, तस्स नं पउमावती
णामं देवी होत्था, तस्स नं महापउमस्स रत्तो पुत्ता पउमावतीए देवीए अत्तया दुवे कुमारो होत्था, तं०—
पुंडरीए य कंडरीए य सुकुमालपाणिपाया०, पुंडरीयए जुवराया तेणं कालेणं २, थेरागमणं महापउमे
रत्ता णिज्जाए वस्सं सोब्बा पौंडरीयं रत्ते ठवेत्ता पव्वत्तिए, पौंडरीए राया जाए, कंडरीए जुवराया, महापउमे

अण्वारं बोद्धसुख्याहं अहिज्जहं, तते णं थेरा बहिया जणवयविहारं विहरति, तते णं से महापउमे बहूणि
 वासाणि जाव सिद्धे ॥ सुन्नम्-१४७ ॥ तते णं थेरा अन्नया कयाहं पुणरवि पुंडरिगिणीए रायहाणीए णल्लिणवणे
 उज्जाणे समोसदा, पुंडरीए राया णिग्गए, कंडरीए महाजणसहं सोच्चा जहा महब्बलो जाव पज्जुवासति,
 थेरा धम्मं परिकहेति, पुंडरीए समणोवासए जाए जाव पडिगते, तते णं कंडरीए उट्टाए उट्टेति उट्टाए उट्टेत्ता
 जाव से जहेयं तुहमे वदह जं णवरं पुंडरीयं रायं आयुच्छामि तए णं जाव पव्वयामि, अहासुहं देवाणु-
 प्पिया !, तए णं से कंडरीए जाव थेरे वंदइ नमंसइ०, अंतियाओ पडिनिक्खमइ तमेव चाउघटं आसरहं
 दुरुहति जाव पचोसइ जेगेव पुण्डरीए राया तेणेव उवागच्छति करयल जाव पुंडरीयं एवं वयासी-एवं
 खलु देवा० ! मए थेराणं अंतिए जाव धम्मे निसंते से धम्मे अमिरुहए तए णं देवा० ! जाव पव्वइत्तए, तए
 णं से पुंडरीए कंडरीयं एवं वयासी-मा णं तुमं देवाणुप्पिया ! इदाणिं सुंड जाव पव्वयाहि अहं णं तुमं मया
 २ रायाभिसेएणं अभिसिचयामि, तए णं से कंडरीए पुंडरीयस्स रण्णो एयमट्ठं णो आहाति जाव तुसिणीए
 संचिद्धति, तते णं पुंडरीए राया कंडरीयं दोच्चं पि एवं व०-जाव तुसिणीए संचिद्धति, तते णं पुंडरीए
 कंडरीयं कुमारं जाहे नो संचाएति बहूहिं आघवणाहिं पणवणाहि य ४, ताहे अकामए चेव एयमट्ठं अणु-
 मन्नित्था जाव णिक्खमणाभिसेएणं अभिसिचति जाव थेराणं सीसिभक्खं दलयति, पव्वतिए अणगारे जाए
 एक्कारसंगविज्ज, तते णं थेरा भगवंतो अन्नया कयाहं पुंडरीगिणीओ नयरीओ णल्लिणीवणाओ उज्जाणाओ

पण्डिणिक्लमंति बहिष्या जणवयविहारं विहरति ॥ सूत्रम्-१४८ ॥ तते णं तस्स कंडरीयस्स अणगारस्स तेहिं
अंतेहि य पंतेहि य जहा सेलगस्स जाव दाहवक्कंतीए यावि विहरति, तते णं थेरा अन्नया कयाई जेणेव
पौंडरिणिणी तेणेव उवागच्छइ २ णल्लिणिवणे समोसढा, पौंडरीए णिगए धम्मं सुणेति, तए णं पौंडरीए
राया धम्मं सोचा जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवा० कंडरीयं वंदति णमंसति २, कंडरीयस्स अणगारस्स
सरीरगं सन्वाबाहं सरोयं पासति २, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदति णमंसइ २
त्ता एवं व०-अहण्णं भंते ! कंडरीयस्स अणगारस्स अहापवत्तेहिं ओसहभेसज्जेहिं जाव तेहच्छं आउट्टामि
तं तुब्भे णं भंते ! मम जाणसालासु समोसरह, तते णं थेरा भगवंतो पुंडरीयस्स पडिसुणेंति २, जाव
उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तते णं पुंडरीए राया जहा मंडुए सेलगस्स जाव बलियसरीरे जाए, तते णं थेरा
भगवंतो पौंडरीयं रायं पुच्छंति २, बहिष्या जणवयविहारं विहरंति, तते णं से कंडरीए ताओ रोयायंकाओ
विप्पमुक्के समणे तंसि मणुण्णंसि असणपाणखाहमसाहमंसि सुच्छिए गिद्धे गट्टिए अज्झोववण्णे णो संचाएइ
पौंडरीयं आपुच्छित्ता बहिष्या अब्बुज्जएणं जणवयविहारं विहरित्तए, तत्थेव ओसण्णे जाए, तते णं से
पौंडरीए इमीसे कहाए लद्धे समणे ण्हाए अंतेउरपरियालसंपरिवुडे जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवा०
२ कंडरीयं तिकसुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ २ वंदति णमंसति २ एवं व०-धेन्नेसि णं तुमं देवा० ! कयत्थे
कयपुब्बे कयलक्खणे सुलद्धे णं देवा० ! तव माणुस्सए जम्मजीवियफले जे णं तुमं रज्जं च जाव अंतेउर

च छद्मइत्ता विगोवइत्ता जाव पव्वति १, अहं णं अहण्णे अकयुद्धे रज्जे जाव अंतोउरं य माणुस्सएसु य
 कामभोगेसु सुच्छिण्ण जाव अज्झोववत्ते नो संचाएमि जाव पव्वतित्तए, तं धक्खेडसि णं तुमं देवा० ! जाव
 जीवियफले, तते णं से कंडरीए अणगारे पुंडरीयस्स एयमट्ठं णो आढाति जाव संच्छिद्धति, तते णं कंडरीए
 पोंडरीएणं दोच्चपि तच्चपि एवं वुत्ते समणे अकामए अवस्सवसे लज्जाए गारुवेण य पोंडरीयं रायं आपु-
 ण्णति २ थेरेहिं सद्धिं बहिया जणवयविहारं विहरति, तते णं से कंडरीए थेरेहिं सद्धिं किंचि कालं उग्गं-
 उग्गेणं विहरति, ततो पच्छा समणत्तणपरितंते समणत्तणणिब्बण्णे समणत्तणणिब्बत्थिए समणगुणसु-
 क्खोमी थेराणं अंतियाओ सणिंयं २, पच्चोसक्कति २, जेणेव पुंडरिगिणी णयरी जेणेव पुंडरीयस्स भवणे
 तेणेव उवा० असोऽगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्ठंगसि णिसीयति २, ओहयमण-
 संकल्पे जाव झियायमाणे संचिद्धति, तते णं तस्स पोंडरीयस्स अम्मधाती जेणेव असोगवणिया तेणेव
 उवा० २, कंडरीयं अणगारं असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलावट्ठयंसि ओहयमणसंकल्पं जाव झियाय-
 माणं पासति २, जेणेव पोंडरीए राया तेणेव उवा० २, पोंडरीयं रायं एवं व०-एवं खलु देवा० ! तव पिउ-
 माउए कंडरीए अणगारे असोगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलावट्ठे ओहयमणसंकल्पे
 जाव झियायति, तते णं पोंडरीए अम्मधाइए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म तहेव संभंते समणे उट्ठाए
 उट्ठेति २, अंतोउरपरियालसंपरिवुडे जेणेव असोगवणिया जाव कंडरीयं तिकखुत्तो० एवं व०-घण्णेसि

णं तुभं देवा० ! जाव पव्वहत्तए, तं घग्नेडस्सि णं तुमं देवा० ! जाव
 जीवियस्सत्थे, तत्ते णं कंडरीए पुंडरीएणं एवं वुत्ते समाणे तुसिणीए संचिट्ठति दोच्चं पि तच्चं पि जाव चिट्ठति,
 तत्ते णं पुंडरीए कंडरीयं एवं व०-अट्ठो भंते ! भोगेहिं ? हंता ! अट्ठो, तत्ते णं से पौंडरीए राया दोहुं वि-
 यपुरिसे सदावेह २, एवं व०-खिप्पामेव भो देवा० ! कंडरीयस्स महत्थं जाव रायाभिंसंअं उवट्ठवेह
 जाव रायाभिंसंएणं अभिसिंचति ॥ सूत्रम्-१४९ ॥ तत्ते णं पुंडरीए सयमेव पंचसुट्ठियं लोयं करेति सय-
 मेव चाउल्लामं धम्मं पडिवज्जति २, कंडरीयस्स संतियं आयारभंडयं गेणहति २, इमं एयारूवं अभिगगहं
 अभिगिण्हह-कप्पति मे थेरे वंदित्ता णमंसित्ता थेराणं अंतिए चाउल्लामं धम्मं उवसंपज्जित्ता णं ततो पच्छा
 आहारं आहारित्तए त्तिकहु, इमं च एयारूवं अभिगगहं अभिगिण्हत्ता णं पौंडरिगिणीए पडिनिक्खमति २
 पुव्वानुपुड्वं करमाणे गामानुगामं दूइल्लमाणे थेरा भगवंतो तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१५० ॥ तत्ते णं
 तस्स कंडरीयस्स रण्णो तं पणीयं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स अतिजागरिएण य अहभोयणप्प-
 संणेण य से आहारे णो सम्मं परिणमह, तत्ते णं तस्स कंडरीयस्स रण्णो तंसि आहारंसि अपरिणममाणंसि
 पुव्वरत्तावस्तकालसमयंसि सरीरंसि वेयणा पाउब्भूया उल्लला विउला पगाढा जाव दुरहियासा पित्त-
 लारयसिगयसरीरे दाहक्कंतीए यावि विहरति । तत्ते णं से कंडरीए राया रज्जे य रट्ठे य अंतेउरे य जाव
 अज्जोववसे अट्ठुदट्ठवसट्ठे अकामते अवस्सवसे कालमासे कालं किञ्चा अहे सत्तमाए पुहवीए उक्कोस-

कालद्विहयंसि नरयंसि नेरहयत्ताए उववणणे । एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समणे पुणरवि
 माणुस्सए कामभोगे आसाहए जाव अणुपरियद्विस्सति जहा व से कंडरीए राया (सुत्रम्-१५१) तते णं मे
 पोंडरीए अणगारे जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदति नमंसति २ थेराणं अंतिए दोब्बपि
 चाउज्जामं धम्मं पडिबज्जति, छट्ठखमणपारणगंसि पढमाए पोरिसीए सज्जायं करोति २ जाव अडमाणे सीय-
 लुक्कलं पाणभोयणं पडिमाहेति २, अहापज्जत्तमि तिकहु पडिणियत्तति, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २,
 भत्तपाणं पडिदंसेति २, थेरेहिं भगवंतेहिं अबभणुन्नाए समणे असुच्छित्ते ४, बिलमिव पण्णगभूएणं अट्पाणेणं
 तं फासूएसणिज्जं असण ४, सरीरकोट्ठगंसि पक्खिवति, तते णं तस्स पुंडरीयस्स अणगारस्स तं कालाहकंते
 अरसं विरसं सीयलुक्कलं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं
 जागरमाणस्स से आहारे णो सम्मं परिणमति, तते णं तस्स पुंडरीयस्स अणगारस्स सरीरगंसि वेयणा
 पाउवभूया उज्जला जाव दुरहियासा पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए विहरति, तते णं से पुंडरीए अण-
 गारे अत्थामे अबले अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे करयल जाव एवं व०-णमोऽस्तु णं अरिहंताणं जाव
 संपत्ताणं णमोऽस्तु णं थेराणं भगवंताणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवएसयाणं पुँव्वपि य णं मए थेराणं
 अंतिए सब्बे पाणातिवाए पक्खक्खाए जाव मिच्छादंसणमहेत्ते णं पक्खक्खाए जाव आलोइयपडिक्कंते काल-
 मासे कालं किच्चा सब्बद्वसिंहे उववन्ने । ततो अणंतरं उव्वहिता महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव

सञ्चदुक्खाणमंतं काहिति । एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समाणे माणुस्सएहिं कामभोगेहिं
णो सज्जति नो रज्जति जाव नो विप्पडिघायमावज्जति से णं इहभवे चेव बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं
बहूणं सावयाणं बहूणं साविगाणं अच्चणिज्जे वंदणिज्जे पूयणिज्जे सक्कारणिज्जे सम्मानणिज्जे कल्लणं मंगलं
देवयं चेइयं पज्जुवासणिज्जे त्ति कहु परलोएडवि यं णो आगच्छति बहूणि दंडणाणि य मुंडणाणि य तल्ल-
णाणि य ताडणाणि य जाव चाउरंतं संसारकंतरं जाव वीतीवइस्सति जहा व से पोंडरीए अणगारे । एवं
खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं जाव सिद्धिगइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं
एगूणवीसइमस्स नायज्झयणस्स अयमट्टे पन्नत्ते । एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव सिद्धि-
गइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पहमट्टे पणत्ते तिबेभि ॥ सूत्रम्-१५२ ॥
तस्स णं सुयक्खंधस्स एगूणवीसं अज्झयणाणि एकसरगाणि एगूणवीसाए दिवसेसु समप्पंति ॥ सूत्रम्-
१५३ ॥ एगुणवीसं अज्झयणं सम्मत्तं ॥ पढमो सुयक्खंधो समत्तो ॥

सर्वं सुगमं, नवरं उपनयविशेषोऽयम्-“वाससहस्रं विजै काङ्गं संजमं सुविउलं पि । अंते किलिट्ठभावो न विसुज्झइ कंड-
रीउव ॥१॥ तथा-अप्येणवि कालेणं केइ जहागहियसीलसामण्णा । साहिति निययकज्जं पुंडरीयमहारिसिब जहा ॥२॥” [वर्षसहस्र-
मपि यतिः कृत्वा संयमं सुविपुलमपि । अन्ते क्लिष्टभावो न विशुध्यति कण्डरीक इव ॥१॥ अत्येनापि कालेन केचित् यथागृहीत-
शीलसंयुक्ताः । साध्यन्ति निजकार्यं यथैव पुण्डरीकमहर्षिः ॥२॥] इत्येकोनविंशतितमं ज्ञातं विवरणतः प्रथमश्रुतस्कन्धः समाप्तः ॥

२. श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे-द्वितीयश्रुतस्कन्धविवरणम् ।

अथ द्वितीयो व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः-पूर्वत्राप्तोपालम्भादिभिर्ज्ञातैर्धर्मार्थ उपनीयते, इह तु स एव साक्षात्कथाभिरभिधीयते इत्येवंसम्बन्धोऽयम्—

तेनं कालेनं २ रायगिहे नामं नयरे होत्था, वण्णओ, तस्स नं रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे विसिभाए तत्थ नं गुणसीलए णामं चेहए होत्था वण्णओ, तेनं कालेनं २ समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी अज्जसुहम्ममा णामं थेरा भगवंतो जातिसंपन्ना कुलसंपन्ना जाव चउदसपुब्बी चउण्णणोवगया पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडा पुब्बाणुपुट्ठिं चरमाणा गामाणुगामं दुइज्जमाणा सुहंसुहेणं विहरमाणा जेणेव रायगिहे नयरे जेणेव गुणसीलए चेहए जाव संजमेणं तवसा अग्गाणं भावेमाणा विहरंति, परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसिं पडिगया, तेनं कालेनं २ अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स अंतेवासी अज्जंजू णामं अणगारे जाव पज्जुवासमाणे एवं व०-जति नं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमसुयक्खंधस्स णायसुयाणं अयमट्ठे पन्नत्ते दोचस्स नं भंते ! सुयक्खंधस्स धम्मकहाणं समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पन्नत्ते ?, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव

संक्षेपेण धम्मकहाणं दस वग्गा पं०, तं०-वमरस्स अग्गमहिस्सीणं पढमे वग्गे १ बलिस्स बहसेयणिंदस्स बइरोयणरत्तो अग्गमहिस्सीणं बीए वग्गे २ असुरिंदवज्जाणं दाहिणिल्लणं इंदाणं अग्गमहिस्सीणं तइए वग्गे ३ उत्तरिल्लणं असुरिंदवज्जियाणं भवणवासिइंदाणं अग्गमहिस्सीणं चउत्थे वग्गे ४ दाहिणिल्लणं वाणमंतराणं इंदाणं अग्गमहिस्सीणं पंचमे वग्गे ५ उत्तरिल्लणं वाणमंतराणं इंदाणं अग्गमहिस्सीणं छट्ठे वग्गे ६ चंदस्स अग्गमहिस्सीणं सत्तमे वग्गे ७ सूरस्स अग्गमहिस्सीणं अट्ठमे वग्गे ८ सक्कस्स अग्गमहिस्सीणं णवमे वग्गे ९ ईसाणस्स अग्गमहिस्सीणं दसमे वग्गे १० । जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दस वग्गा पं० पढमस्स णं भंते ! वग्गस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पन्नत्ते !, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पं० तं०-काली राई रयणी विज्जू मेहा, जइ णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पं० पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पं० ?, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायणिहे णयरे गुणसीलए चेइए सेणिए राया चेलणा देवी सामी समोसरिए परिसा णिग्गया जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ काली नामं देवी चमरचंचाए रायहाणीए कालवडिंसगभवणे कालंसि सीहासणंसि चउहिं सामाणियसाहस्सीहिं चउहिं मयहरियाहिं सपरिवाराहिं तिहिं परिसाहिं सत्तहिं अणिएहिं सत्तहिं अणियाहिचतीहिं सोलसहिं आयरक्खदेवसाहस्सीहिं अण्णेहिं बहुएहि य कालवडिंसयभवण-

वासीहि असुरकुमारेहि देवीहि देवेहि य सद्धिं संपरिवुडा महयाहय जाव विहरइ, इमं च णं केवलकप्पं
 जंबुदीवं २ विउलेणं ओहिणा आभोएमाणी २ पासइ, तत्थ समणं भगवं महावीरं जंबुदीवे २ भारहे
 वासे रायगिहे नगरे गुणसिलए वेइए अहापडिरूवं उगगहं उगिणिहत्ता संजमेणं तवसा अट्ठपाणं भावे-
 माणं पासति २ ता हट्टुट्टच्चित्तमाणंदिया पीतिमणा जाव हयहियया सीहासणाओ अउमुट्टेति २
 पायपीडाओ पचोरुहति २ पाउया ओसुयति २ तित्थगराभिमुही सत्तट्ट पयाइं अणुगच्छति २ वामं जाणुं
 अंबेति २ दाहिणं जाणुं धरणियलंसि निहट्टु तिकवुत्तो मुद्धाणं धरणियलंसि निवेसेति २ ईसिं पच्छुण्ण-
 मइ २ कळयतुडियंभियातो सुयातो साहरति २ करयल जाव कट्टु एवं व०-णमोउत्थु णं अरहंताणं जाव
 संपत्सारणं णमोउत्थु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव संपाविउकामस्स वंदामि णं भगवंतं तत्थ-
 गयं इह गए पासउ मे समणे भगवं महावीरे तत्थ गए इह गयंति कट्टु वंदति २ नमंसति २ सीहासण-
 वरंसि पुरत्थाभिमुहा निसण्णा, तते णं तीसे कालीए देवीए इमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था-सेयं खलु मे
 समणं भगवं महावीरं वंदित्ता जाव पज्जुवासित्तए त्तिकट्टु एवं संपेहेति २ आभिओगिए देवे सदावेति २
 एवं व०-एवं खलु देवा० ! समणे भगवं महावीरे एवं जहा सुरियाभो तहेव आणत्तियं देह जाव दिव्वं
 सुरवराभिगमणजोग्गं करेह २ जाव पच्चप्पिणह, तेवि तहेव करेत्ता जाव पच्चप्पिणंति, णवरं जोयणसह-
 स्सविच्छिण्णं जाणं सेसं तहेव तहेव णामगोयं साहेह तहेव नट्टविहिं उवदंसेइ जाव पडिगया । भंतेत्ति

भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति णमंसति २ एवं व०-कालिए णं भंते ! देवीए सा दिव्वा देविङ्गी ३ कहिं गया० कूडागारसालादिङ्गतो, अहो णं भंते ! काली देवी महिङ्गिया, कालिए णं भंते ! देवीए सा दिव्वा देविङ्गी ३ किण्णा लद्धा किण्णा पत्ता किण्णा अभिसमणणागया !, एवं जहा सूरियाभस्स जाव एवं खलु गोयमा ! तेणं कालेणं २ इहेव जंबुदीवे २ भारहे वासे आमलकप्पा णाम णयरी होत्था वण्णओ अंबसालवणे चेइए जियसत्तू राया, तत्थ णं आमलकप्पाए, नयरीए काले नामं गाहावती होत्था अहे जाव अपरिभूए, तस्स णं कालस्स गाहावहस्स कालसिरी णामं भारिया होत्था, सुकुमाल जाव सुरूवा, तस्स णं कालगस्स गाहावतिस्स धूया कालसिरीए भारियाए अत्तया काली णामं दारिया होत्था, वड्डा वड्डुकुमारी लुण्णा लुण्णकुमारी पडियपुयत्थणी णिव्विन्नवरा वरपरिवज्जियावि होत्था, तेणं कालेणं २ पासे अरहा पुरिसादाणीए आइगरे जहा वद्धमाणसामी णवरं णवहत्युस्सेहे सोलसहिं समणसाहस्सीहिं अट्टसीसाए अज्जियासाहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे जाव अंबसालवणे समोसदे परिसा णि० जाव पज्जुवासति, तते णं सा काली दारिया इमीसे कहाए लद्धा समाणी हट्ट जाव हियया जेणेव अम्मपियरो तेणेव उवा० २ करयल जाव एवं व०-एवं खलु अम्मयाओ ! पांमे अरहा पुरिसादाणीए आइगरे जाव विहरति, तं इच्छामि णं अम्मयाओ ! तुंमेहिं अब्भणुत्ताया समाणी पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स पायवंदिया गमित्तए, अहासुहं देवा० ! मा पडिबंघं करेहि, तते णं

सा कालिया दारिया अम्मापिईहिं अ०भण्णाया समानी हट्ट जाव हियया णहाया कयबलिकम्मा कय-
 कोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पवेसाइं मंगल्लानिं वत्थानिं पवर परिहिंया अप्पमहग्घाभरणालंक्रियसरीरा
 वेड्डियावक्कवालपरिकिण्णा सातो गिह्हातो पड्डिणिकलमति २ जेणेव बाहिरिया उवट्टाणमाला जेणेव
 धम्मिण्ण जाणप्पवरे तेणेव उवा० २ धम्मियं जाणपवरं दुरुट्ठा, तते णं सा काली दारिया धम्मियं जाण-
 पवरं एवं जहा दोवती जाव पज्जुवासति, तते णं पासे अरहा पुरिसादाणीए कालीए दारियाए तीसे ग
 महत्तिमहालयाए परिसाए धम्मं कहेह, तते णं सा काली दारिया पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स
 अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म हट्ट जाव हियया पासं अरहं पुरिसादाणीयं तिकवुत्तो वंदति नमंसति
 २ एवं व०-सद्वहामि णं भंते ! णिगंथं पावयणं जाव से जहेयं तुब्भे वयह, जं णवरं देवा० !
 अम्मापियरो आपुच्छामि, तते णं अहं देवाणुप्पियाणं अंतिए जाव पव्वयाभि, अहासुहं देवा० !, तते णं
 सा काली दारिया पासणं अरहया पुरिसादाणीएणं एवं बुत्ता समानी हट्ट जाव हियया पासं अरहं वंदति
 २ तमेव धम्मियं जाणप्पवरं दुरुहति २ पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स अंतियातो अबसालवणाओ
 वेहियाओ पड्डिणिकलमति २ जेणेव आमलकप्पा नयरी तेणेव उवा० २ आमलकप्पं णयरिं मज्झमज्झेणं
 जेणेव बाहिरिया उवट्टाणमाला तेणेव उवा० २ धम्मियं जाणपवरं ठवेति २ धम्मियाओ जाणप्पवराओ
 पच्चोरुहति २ जेणेव अम्मापियरा तेणेव उवा० २ करयल एवं व०-एवं खल्ल अम्मयाओ ! मए पासस्स

अरहतो अंति ए धम्मे णिसंते सेऽविद्य धम्मे इच्छि ए पडिच्छि ए अभिरुति ए, त ए णं अहं अरुमयाओ ! संसार भउच्चिगगा भीया जम्मणमरणाणं इच्छामि णं तुम्मेहिं अब्भणुत्ताया समाणी पासस्स अरहतो अंति ए मुंडा भविता आगारातो अणगारियं पव्वति त ए, अहासुहं देवा० ! मा पडिबंथं क०, त ते णं से काले गाहावई विपुलं असणं ४ उवक्खडावेति २ मित्तणाइणियगसयणसंबंधिपरियणं आमंतेति २ ततो पच्छा पहा ए जाव विपुलेणं पुफवत्थगंधमल्लालंकारेणं सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता तस्सेव मित्तणातिणियगसयणसंबंधिपरियणस्स पुरतो कालियं दारियं सेयापीएहिं कलसेहिं पहावेति २ सव्वालंकारविभ्रुसियं करेति २ पुरिससहस्सवाहिणीयं सीयं दुरुहेति २ मित्तणाइणियगसयण-संबंधिपरियणेणं सद्धिं संपरिवुडा सन्विचड्डी ए जाव रवेणं आमलकण्यं नयरिं सज्जंमज्जेणं णिगगच्छति २ जेणेव अंबसालवणे चेइ ए तेणेव उवा० २ छत्ताइ ए तित्थगराइस ए पासति २ सीयं ठवेइ २ कालियं दारियं अरुमापियरो पुरओ काउं जेणेव पासे अरहा पुरिसा० तेणेव उवा० २ वंदइ नमंसइ २ ता एवं व०-एवं खल्ल देवा० ! काली दारिया अहं धूया इट्ठा कंता जाव किमंण पुण पासणया ए !, एस णं देवा० ! संसार भउच्चिगगा इच्छइ देवाणुप्पियाणं अंति ए मुंडा भविताणं जाव पव्वइत्त ए, तं एयं णं देवाणुप्पियाणं सिस्सिणिभिकखं दलयामो पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! सिस्सिणिभिकखं, अहासुहं

१० इ २ कालियं दारियं सीयातो पव्वोक्खति २ ततेणं कालियं अ ।

देवाणुप्पिया ! मा पडिबंघं, तते णं काली कुमारी पासं अरहं वंदति २ उत्तरपुरच्छिमं दिसिभागं अवक्क-
 मति २ सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओसुयति २ सयमेव लोयं करेति २ जेणेव पासे अरहा पुरिसादानीए
 तेणेव उवा० २ पासं अरहं तिकवुत्तो वंदति २ एवं व०-आलिस्ते णं भंते ! लोए एवं जहा देवाणंदा
 जाव सयमेव पव्वाविउं, तते णं पासे अरहा पुरिसादानीए कालिं सयमेव पुफ्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणि-
 यत्ताए दलयति, तते णं सा पुफ्फचूला अज्जा कालिं कुमारिं सयमेव पव्वावेति, जाव उवसंपज्जित्ताणं
 विहरति, तते णं सा काली अज्जा जाया ईरियासमिया जाव गुत्तवंभयारिणी, तते णं सा काली अज्जा
 पुफ्फचूलाअज्जाए अंतिए सामाहयमाहयति एक्कारस अंगाइं अहिज्जइ बहूहिं चउत्थ जाव विहरति, तते
 णं सा काली अज्जा अन्नया कयतिं सरीरबाउसिया जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवइ पाए
 धोवइ सीसं धोवइ खुहं धोवइ धणंतराइं धोवइ कक्खंतराणि धोवति गुब्बन्नराइं धोवइ जत्थ २ विय णं
 ठाणं वा सेज्जं वा णिसीन्नियं वा चेत्तेइ तं पुव्वामेव अब्बुक्खेत्ता ततो पच्छा आसयति वा सयइ वा, तते
 णं सा पुफ्फचूला अज्जा कालिं अज्जं एवं व०-नो खलु कप्पति देवा० ! समणीणं णिगंगीणं सरीरबाउ-
 सियाणं होत्ताए तुमं च णं देवाणुप्पिया ! सरीरबाउसिया जाया अभिक्खणं २ हत्थं धोवसि जाव
 आसयाहि वा सयाहि वा तं तुमं देवाणुप्पिए ! एयस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पायच्छित्तं पडिक्खहि,
 तते णं सा काली अज्जा पुफ्फचूलाए अज्जाए एयमइं नो आढाति जाव तुमिणीया संचिद्वति,

तते णं ताओ पुष्फचूलाओ अज्जाओ कालिं अज्जं अभिक्खणं २ हीलेंति णिंदंति खिसंति गरिहंति
अवमणंति अभिक्खणं २ एयमहं निवारेंति, तते णं तीसे कालीए अज्जाए समणीहिं णिगंथीहिं
अभिक्खणं २ हील्लिमाणीए जाव चारिज्जमाणीए इमेयरूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्थाजया णं
अहं आगारवासं मज्जे वसित्था तथा णं अहं संयवसा जप्पिभिइं च णं अहं सुंढे भवित्ता आगाराओ
अणगारियं पव्वतिया तप्पभिइं च णं अहं परवसा जाया, तं सेयं खलु मम कल्लं पाउप्पभायाए रयणीए
जाव जलेंते पाडिक्खियं उवस्सयं उवसंपज्जित्ता णं विहरित्तिए त्ति कट्ठु एवं संपेहेति २ कल्लं जाव जलेंते पाडि-
एकं उवस्सयं णिणहति, तत्थ णं अणिवारिया अणोहट्ठिया सच्छंदमती अभिक्खणं २ हत्थे धोवेति जाव
आसयह वा सयह वा, तए णं सा काली अज्जा पासत्था पासत्थविहारी ओसण्णा ओसण्णाविहारी
कुसीला २ अहाछंदा २ संसत्ता २ बहूणि वासाणि सामन्नपरियाणं पाउणह २ अद्धमासियाए संछेहणाए
अत्ताणं द्यूसेति २ तीसं भत्ताइं अणसणाए छेएइ २ तस्स ठाणस्स अणालोइय अपडिक्कंता कालमासे कालं
किच्चा चमरचंचाए रायहाणीए कालवडिंसए भवणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि देवदूसंतरिया अंगुलस्स
असंखेज्जाइभागमेत्ताए ओगाहणाए कालीदेवीत्ताए उववण्णा, तते णं सा काली देवी अहुणोववण्णा
समाणी पंचविहाए पज्जत्तीए जइ सूरियाभो जाव भासामणपज्जत्तीए, तते णं सा काली देवी चउण्हं
सामाणियसाहस्सीणं जाव अणेसिं च बहूणं कालवडेंसगभवणवासीणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य

आहेवचं जाव चिहरति, एवं खलु गो० ! कालीए देवीए सा दिव्वा देविङ्गी २ लद्धा पत्ता अभिसमणगया,
कालीए णं भंते ! देवीए केवतिंयं कालं ठिती पन्नत्ता १, गो० ! अट्ठाइज्जाइं पलिओवमाहं ठिई पन्नत्ता,
काली णं भंते ! देवी ताओ देवलोगाओ अणंतरं उववड्डित्ता कहिं गच्छिहिनि कहं उववज्जिहिनि १, गो० !
महाविदेहे वासे सिज्झिहिनि, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमवग्गस्स पढमज्झयणस्स
अयमेट्ठे पण्णसे त्ति बेमि । धम्मकहाणं पढमज्झयणं समत्तं ॥ सूत्रम्-१५४ ॥

सर्वः सुगमः, नवरं 'क्रिष्णा लद्ध'ति ग्राकृतत्वात् केन हेतुना लब्धा-भवान्तरे उपार्जिता प्राप्ता-देवभवे उपनीता
अभिसमन्वागता-परिमोगतः उपयोगं प्राप्तेति, 'वड्डु'ति बृहती वयसा सैव बृहत्त्वादपरिणीतत्वाच्च बृहत्कुमारी जीर्णा शरीर-
जरणादुद्देत्यर्थः सैव जीर्णत्वापरिणित्वाभ्यां जीर्णकुमारी जीर्णशरीरत्वादेव पतितपुतस्तनी-अवनतिगतनितम्बदेशवक्षोजा
निर्विण्णाश्च वराः-परिणेतारो यस्याः सा निर्विण्णवरा अत एव वरपरिवर्जितेति शेषं सूत्रसिद्धम् ॥

जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स पढमज्झयणस्स अयमेट्ठे प०
वितियस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं के० अट्ठे पण्णत्ते १, एवं
खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे नगरे गुणसीलए चेइए सामी समोसठे परिसा णिगगया जाव पज्जु-
वासत्ति, तेणं कालेणं २ राई देवी चमरचंचाए रायहाणीए एवं जहा काली तहेव आगया णट्ठविहिं
उववंसेत्ता पड्डिगया, भंतेत्ति भगवं गो० ! पुबभवपुब्बहा, एवं खलु गो० ! तेणं कालेणं २ आमलकप्पा

णयरी अंबसालवणे चेइए जियसत्तू राया राई गाहावती राईसिरी भारिया राई दारिया पासस्स समो-
 सरणं राई दारिया जहेव काली तहेव निक्खंता तहेव सरीरबाउसिया तं चेव सळवं जाव अंतं काहिति ।
 एवं खल्लु जंबू ! बिइयज्झयणस्स निक्खेवओ २ । जति णं भंते ! तइयज्झयणस्स उक्खेवतो, एवं खल्लु
 जंबू ! रायगिहे णयरे गुणसिलए चेइए एवं जहेव राती तहेव रयणीवि, णवरं आमलकप्पा नयरी रयणी
 गाहावती रयणसिरी भारिया रयणी दारिया सेसं तहेव जाव अंतं काहिति ३ । एवं बिज्जूवि आमल-
 कप्पा नयरी विज्जुगाहावती विज्जुसिरिभारिया विज्जुदारिया सेसं तहेव ४ । एवं मेहावि आमलकप्पाए
 नयरीए मेहे गाहावती मेहसिरि भारिया मेहा दारिया सेसं तहेव ५ । एवं खल्लु जंबू समणेणं जाव संप-
 तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स अयमेट्ठे पणत्ते ॥ सूत्रम्-१५५ ॥ जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं
 दोच्चस्स वग्गस्स उक्खेवओ, एवं खल्लु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं दोच्चस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पं०,
 तं०-सुंभा निंसुंभा रंभा निरंभा मदणा, जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दोच्चस्स
 वग्गस्स पंच अज्झयणा पं०, दोच्चस्स णं भंते ! वग्गस्स पढमज्झयणस्स के० अट्ठे पं० ? एवं खल्लु जंबू !
 तेणं कालेणं २ रायगिहे णयरे गुणसीलए चेइए सामी समोसढो परिसा णिग्गया जाव पज्जुवासति, तेणं
 कालेणं २ सुंभा देवी बलिचंचाए रायहाणीए सुंभवडेंसए भवणे सुंभंसि सीहासणंसि कालीगमएणं जाव
 णट्ठविहिं उबदंसेत्ता जाव पडिगया, पुव्वभवपुच्छा, सावत्थी णयरी कोट्टए चेइए जियसत्तू राया सुंभे

गाहावती सुंभसिरी भारिया सुंभा दारिया सेसं जहा कालिया णवरं अद्धुद्वारिं पलिओवमाहं ठिती,
 एवं खलु जंबू ! निक्खेवओ अज्झयणस्स एवं सेसावि चत्तारि अज्झयणा, सावत्थीए नवरं माया पिया
 सरिसनामया, एवं खलु जंबू ! निक्खेवओ बितीयवग्गस्स २ ॥सूत्रम्-१५६॥ उक्खेवओ तइयवग्गस्स एवं
 खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं तइयस्स वग्गस्स चउपणं अज्झयणा पन्नत्ता,
 तं०-पहमे अज्झयणे जाव चउपणत्तिमे अज्झयणे, जत्ति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं
 तइयस्स वग्गस्स चउपन्नज्झयणा पं० पहमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अहे
 पणत्ते १, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायणिहे णयरे गुणसीलए चेइए सामी समोसेहे परिसा णिग्गया
 जाव पज्जुवासत्ति, तेणं कालेणं २ इला देवी घरणीए रायहाणीए इलावडंसए भवणे इलंसि सीहासणंसि
 एवं कालीणमएणं जाव णट्ठविहिं उवदंसत्ता पडिग्गया, पुब्बभवपुच्छा, वाणारसीए णयरे काममहावणे
 चेइए इले गाहावती इलसिरी भारिया इला दारिया सेसं जहा कालीए णवरं धरणस्स अग्गमहिसित्ताए
 उववाओ सातिग्गअद्धपलिओवमठिती सेसं तहेव, एवं खलु निक्खेवओ पहमज्झयणस्स, एवं कमा सतेरा
 सोयामणी इंदा घणा विज्जुयावि, सब्बाओ एयाओ धरणस्स अग्गमहिंसीओ एव, एते छ अज्झयणा वेणु-
 देवस्सवि अविसेसिया भाणियन्वा एवं जाव घोसस्सवि एए चेव छ अज्झयणा, एवमेते दाहिणिद्धाणं इंदाणं
 चउपणं अज्झयणा भवंति, सब्बाओवि वाणारसीए काममहावणे चेइए तइयवग्गस्स निक्खेवओ॥सूत्रम्-

१५७ ॥ चउत्थस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं चउत्थवग्गस्स चउ-
 प्पणं अज्झयणा पं०, तं०-पढमे अज्झयणे जाव चउप्पणहमे अज्झयणे, पढमस्स अज्झयणस्स उक्खे-
 वओ गो० ! एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायणिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २
 रूया देवी रूयाणंदा रायहाणी रूयगवड्डिंसए भवणे रूयंगंसि सीहासणंसि जहा कालीए तहा नवरं पुब्ब-
 भवे चंपाए पुण्णभदे चेतिए रूयगगाहावई रूयगसिरी भारिया रूया दारिया सेसं तहेव, णवरं भूयाणंद-
 अगमहिस्सित्ताए उववाओ देसूणं पलिओवमं ठिई णिकखेवओ, एवं खलु सुरूयावि रूयंसावि रूयगावतीचि
 रूयकंतावि रूयणभावि, एयाओ चेव उत्तरिह्णणं इंदाणं भाणियन्वाओ जाव महाघोसस्स, णिकखेवओ
 चउत्थवग्गस्स ॥ सूत्रम्-१५८ ॥ पंचमवग्गस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव वत्तीसं अज्झयणा पं०,
 तं-कमला कमलप्पभा चेव, उप्पला य सुदंसणा । रूववती बहुरूवा, सुरूवा सुभगाविय ॥ १ ॥ पुण्णा
 बहुपुत्तिया चेव, उत्तमा भारियाविय । पउमा वसुमती चेव, कणगा कणग्गप्पभा ॥ २ ॥ वड्डेसा केउमती
 चेव, चइस्सेणा रयिप्पिया । रोहिणी नमिया चेव, हिरी पुक्खतीतिय ॥ ३ ॥ सुयगा सुयगवती चेव,
 महाकच्छाऽपराइया । सुघोसा विमला चेव, सुस्सरा य सरस्सती ॥ ४ ॥ उक्खेवओ पढमज्झयणस्स,
 एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायणिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कमला देवी
 कमलाए रायहाणीए कमलवड्डेसए भवणे कमलंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए तहेव णवरं पुब्बभवे

नागपुरे नयरे सहसंबवणे उज्जाने कमलस्स गाहावतिसिरीए भारियाए कमला दारिया पासस्स०
 अंतिए निकखंता कालस्स पिसायकुमारिंदस्स अगगमहिंसी अद्धपलिओवमं ठिती, एवं सेसावि अज्झ-
 यणा दाहिणिच्छाणं बाणमंतरीदाणं, भाणियव्वाओ सव्वाओ नागपुरे सहसंबवणे उज्जाने माया पिया
 धूया सरिसनामया, ठिती अद्धपलिओवमं । पंचमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१५९ ॥ छट्ठोवि वग्गो पंचम-
 वग्गसरिसो, णवरं महाकालिंदाणं उत्तरिच्छाणं इंदाणं अगगमहिंसीओ पुव्वभवे सागेयनयरे उत्तरकुह-
 उज्जाने माया पिया धूया सरिसणामया सेसं तं चेव । छट्ठो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१६० ॥ सत्तमस्स
 वग्गस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव चत्तारि अज्झयणा पं०, तं०-सूरप्पभा आयवा अब्बिमाली
 पभंकरा, पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा
 पज्जुवासह, तेणं कालेणं २ सूरप्पभा देवी सूरसि विमाणंसि सूरप्पभंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए
 तथा णवरं पुव्वभवो अरक्खुरीए नयरीए सूरप्पभस्स गाहावहस्स सूरसिरीए भारियाए सूरप्पभा दारिया
 सूरस्स अगगमहिंसी ठिती अद्धपलिओवमं पंचहिं वाससएहिं अब्बहिंयं सेसं जहा कालीए, एवं सेसा-
 ओवि सव्वाओ अरक्खुरीए णयरीए । सत्तमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१६१ ॥ अट्ठमस्स उक्खेवओ, एवं
 खलु जंबू ! जाव चत्तारि अज्झयणा पं०, तं०-चंदप्पभा दोसिणाभा अब्बिमाली पभंकरा, पढमस्स
 अज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति,

तेणं कालेणं २ चंदप्पभा देवी चंदप्पभांसि विमाणंसि चंदप्पभांसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए,
णवरं पुव्वभवे महुराए णयरीए भंडिवडेंसए उज्जाणे चंदप्पभे गाहावती चंदसिरी भारिया
चंदप्पभा दारिया चंदस्स अगमहिंसी ठिती अद्धपलिओवमं पणणासाए वाससहस्सेहिं अब्भियं सेसं
जहा कालीए, एवं सेसाओवि महुराए णयरीए मायापियरोवि धूयासरिसणामा, अट्टमो वग्गो समत्तो ।
॥ सूत्रम्-१६२ ॥ णवमस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-पउमा सिवा सती
अंजू रोहिणी णवमिया अचला अच्छरा, पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं रायगिहे
समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासह, तेणं कालेणं २ पउमावई देवी सोहम्मे कप्पे पउमवडेंसए विमाणे
सभाए सुहम्माए पउमंसि सीहासणंसि जहा कालीए एवं अट्टवि अज्झयणा कालीगमणं नायन्वा,
णवरं सावत्थीए दो जणीओ हत्थिणाउरे दो जणीओ कंप्पिळपुरे दो जणीओ सागेयनयरे दो जणीओ
पउमे पियरो विजया मायराओ सव्वाओऽवि पासस्स अंतिए पव्वतियाओ सक्कस्स अगमहिंसीओ ठिई
सत्त पालिओवमां महाविदेहे वासे अंतं कार्हिति । णवमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम् १६३ ॥ दसमस्स
उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-कणहा य कणहराती रामा तह रामरक्खिया
वसू या । वसुगुत्ता वसुमित्ता वसुंधरा चेव ईसाणे ॥ १ ॥ पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू !
तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कणहा देवी

ईसाणे कल्पे कण्हवहँसए विमाणे सभाए सुहम्माए कण्हंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए एवं अट्टवि
अज्झयणा कालीगमएणं णेयव्वा, णवरं पुव्वभवे वाणारसीए नयरीए दो जणीओ रायणिहे नयरे दो
जणीओ सावत्थीए नयरीए दो जणीओ कोसंबीए नयरीए दो जणीओ रामे पिया धम्मा माया सव्वाओऽवि
पासस्स अरहओ अंतिए पव्वइयाओ पुप्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणीयत्ताए ईसाणस्स अगमहिंसीओ ठिती
णव पलिओवमाइं महाविदेहे बासे सिज्झिहंति बुज्झिहंति सुच्चिहंति सव्वदुक्खाणं अंतं काहिंति । एवं
खलु जंबू ! णिवत्थेवओ दसमवग्गस्स । दसमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम् १६४ ॥ एवं खलु जंबू ! समणेणं
भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं सयंसंबुद्धेणं पुरिसोत्तमेणं जाव संपत्तेणं० । धम्मकहा सुयक्खंधो
समत्तो दसहिं वग्गेहिं नायाधम्मकहाओ समत्ताओ ॥ सूत्रम्-१६५ ॥ समाप्तोऽयं द्वितीयः श्रुतस्कन्धः ॥

नमः श्रीवर्द्धमानाय, श्रीपार्श्वप्रभवे नमः । नमः श्रीमत्सरस्वत्यै, सहायेभ्यो नमो नमः ॥ १ ॥ इह हि गमनिकार्यं
यन्मया व्यूहयोक्तं, किमपि समयहीनं तद्विशोध्यं सुधीभिः । नहि भवति विधेया सर्वथाऽस्मिन्नुपेक्षा, दयितजिनमतानां
तायिनां चाङ्गिर्वर्गे ॥२॥ परेषां दुर्लक्षा भवति हि विपक्षाः स्फुटमिदं, विशेषाद् बृद्धानामतुलवचनज्ञानमहसाम् । निराज्ञायाधीभिः
पुनरतिवरां मादृशजनैस्ततः श्लाघार्थं मे वचनमनघं दुर्लभमिह ॥३॥ ततः सिद्धान्ततत्त्वज्ञैः, स्वयमूढाः प्रयत्नः । न पुनरस्म-
दाख्यात, एव ग्राह्यो नियोगतः ॥४॥ तथापि माऽस्तु मे पापं, सङ्गमत्पुपुजीवनतः । बृद्धन्यायानुसारित्वाद्वितीयां च प्रवृत्तिः
॥ ५ ॥ तथाहि-किमपि स्फुटीकृतमिह स्फुटेऽप्यर्थतः, सकष्टमतिदेशतो विविधवाचनान्तोऽपि यत् । समर्थपदसंश्रयाद्विगुण-

पुस्तकैभ्योऽपि यत्, परात्महितहेतवेऽनभिनिवेशिना चेतसा ॥ ६ ॥ यो जैनाभिमतं प्रमाणमनघं व्युत्पादयामासिवान्,
प्रस्थानैर्विवेचिनैरस्य निखिलं बौद्धादि सम्बन्धि तत् । नानावृत्तिकथाकथापथमतिक्रान्तं चक्रे तपो, निःसम्बन्धविहारम-
प्रतिहतं शास्त्रानुसारात्तथा ॥ ७ ॥ तस्याचार्यजिनेश्वरस्य मद्वद्वादिप्रतिस्पर्द्धिनः, तद्वन्द्योरपि बुद्धिसागर इति ख्यातस्य
सुरेश्वरि । छन्दोबन्धनिबद्धबन्धुरवचःशब्दादिसल्लक्ष्मणः, श्रीसंविद्यविहारिणः श्रुतनिधेश्वारित्रचूडामणोः ॥ ८ ॥ शिष्येणाभय-
देवाख्यसूरिणा विवृतिः कृता । ज्ञातार्धमकथाङ्गस्य, श्रुतमकस्या समासतः ॥ ९ ॥ निर्वृतककुलनमस्तलचन्द्रदोणारख्यसूरि-
मुख्येन । पण्डितगुणेन गुणवत्प्रियेण संशोधिता चेयम् ॥ १० ॥ प्रत्यक्षं गणनया, ग्रन्थमानं विनिश्चितम् । अनुदुर्भा-
सहस्राणि, ग्रीण्येवाष्टशतानि च ॥ ११ ॥ एकादशसु शतेष्वथ विंशत्यधिकेषु विक्रमसमानाम् । अणहिलपाटकनगरे
विजयदशम्यां च सिद्धेयम् ॥ १२ ॥ समाप्ता चेयं ज्ञातार्धमकथाप्रदेशटीकेति ॥

॥ समाप्तमिदं चन्द्रकुलनमस्तलोदुपतिप्रभश्रीमदभयदेवसूरिविवृतविवरणयुतं श्रीज्ञातार्धमकथाङ्गम् ॥

हमारा प्रकाशन

रा.आ.पा.

१. श्री हेचकचरति-कुसुमावली	१-८-००	११ श्रीआगमोद्धारक	३-०-००	रा.आ.पा.
२. श्रीवैद्यनाथयोगीमाहात्म्य	३-०-००	१२ श्रीज्ञातासूत्रसटीकसारांशसह. द्वितीय विभाग	७-०-००	
३. श्रीपन्चमतिक्रमण सूत्राणि विधिसह (कमीशन वगर) १-२-००	१-२-००	१३ श्री मूत्रकृतांगसूत्रसटीक भाग २.	प्रेसमां	
४. श्रीसिद्धहेमचन्द्र-शब्दानुशासनम् (आनन्द-विनिर्दीका) भाग १.	३०-०-००	१४ श्रीसूत्रकृतांग भाग बोजो सारांश	,	
५. श्रीसिद्धहेमचन्द्र-शब्दानुशासनम् पत्राकार	३-०-००	१५ श्री तपोदापन.	१-१२-००	
६. श्रीवैद्यनाथयोगीमाहात्म्य विभाग १.	३-०-००	१६ श्रीप्रभासपाटणतीर्थमाहात्म्य	०-१-००	
७. श्रीआनन्दचन्द्रसुधासिन्धु विभाग १.	४-०-००	१७ श्री सिद्धहेम-चतुष्कवृत्ति-स्यादिसमुच्चययुतम्	०-०-००	
८. श्रीआनन्दचन्द्रसुधासिन्धु विभाग २.	३-०-००			
९. श्रीसुखवीरसुन्दरी-पन्तानाथी	६-१२-००			
१०. श्रीसुखवीरसुन्दरी-पन्तानाथी	८-०-००			

श्रीसिद्धचक्र-साहित्य-प्रचारकसमिति.

C ० संघवी चीमनल सवाइचंद,

गलेमंदी, गोकशेरी-सुरत.

